



مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی



عمران  
علیهما صلوات

www. **Ghaemiyeh** .com  
www. **Ghaemiyeh** .org  
www. **Ghaemiyeh** .net  
www. **Ghaemiyeh** .ir



مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

# مدیریت و روش تحقیق

نویسنده:

[www.modiryar.com](http://www.modiryar.com)

ناشر چاپی:

[www.modiryar.com](http://www.modiryar.com)

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

## فهرست

۵	فهرست
۷	مدیریت و روش تحقیق
۷	مشخصات کتاب
۷	خلاصه پایان نامه؛ بررسی نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار در کتابخانه
۳۶	چگونه مقاله های تحقیقی بنویسیم
۳۷	راه حقیقت؛ اهمیت و ضرورت پژوهش
۴۰	روش های صحیح مطالعه
۴۰	مطالعه موفق با تمرکز
۴۴	روش انجام تحقیق میدانی در مردم شناسی
۴۶	آموزش روش تحقیق
۴۷	راهنمایی نوشتن " طرح تحقیق "
۵۰	پارادوکس (باطلنما)
۵۲	موضوعات روش تحقیق
۵۵	نحوه نگارش پایان نامه کارشناسی ارشد و رساله دکتری
۵۶	فرآیند تدوین مقاله پژوهشی
۵۷	معیارهای ارزیابی پایان نامه
۵۹	نحوه تهیه و تنظیم مقاله علمی ارشد و دکترا
۶۰	نظریه‌ی روش‌شناسی در پژوهش کیفی
۶۳	درآمدی بر روش تحقیق کیفی
۶۵	چگونگی تدوین مقالات پژوهشی
۶۷	چگونه می‌توانید دکترا بگیرید
۷۲	چرخه های تئوری پردازی در تحقیقات مدیریت
۷۶	طرز نوشتن پایان نامه

۷۹	منطق فازی به زبانی ساده
۸۲	چگونگی نگارش مقاله پژوهشی
۸۴	چگونگی نگارش مقالات تحقیقی
۸۶	بررسی تأثیرسیستمهای رایانه ای بر سطح علمی دانشجویان
۸۶	تقسیم بندی روش تحقیق در علوم رفتاری
۹۲	روش تحقیق
۹۳	تحقیق چیست
۹۶	انواع روشهای تحقیق
۱۰۰	روش های جمع آوری اطلاعات
۱۰۲	روش تحقیق کیفی
۱۰۴	چگونه بوسیله اینترنت تحقیق کنیم
۱۰۶	درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

## مدیریت و روش تحقیق

## مشخصات کتاب

عنوان و نام پدیدآور: مدیریت و روش تحقیق / www.modiryar.com

ناشر: www.modiryar.com

مشخصات نشر دیجیتالی: اصفهان: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: نرم افزار تلفن همراه ، رایانه

موضوع: مدیریت - روش تحقیق

## خلاصه پایان نامه؛ بررسی نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار در کتابخانه

بررسی نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار در کتابخانه های عمومی شهرمشهد

ارائه دهنده: جواد دیانتی نیت - استاد مشاور پایان نامه

مقدمه:

در عصر جدید که به آن عصر ارتباطات و اطلاعات لقب داده اند، تمامی برنامه ریزی ها و سیاست گذاری ها حول محور اطلاعات می چرخد، به گونه ای که امروزه با حجم گسترده ای از اطلاعات مواجه هستیم که نوید دهنده جهانی نوباشیوه های نوین بکارگیری اطلاعات است. امروزه اطلاعات را نوعی سرمایه ملی به حساب آورده اند و بهبود فعالیت های مربوط به گردآوری، پردازش، ذخیره، بازیابی و توزیع آنرا پشتوانه هر گونه برنامه ریزی و شرط رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی دانسته اند. همچنین اطلاعات عامل اصلی کسب قدرت است و هر کشوری که تسلط اطلاعات داشته باشد، قدرت را به لحاظ علمی و صنعتی در دست دارد و از دیگر کشورها پیشی گرفته است.

در زمینه قدرت اطلاعاتی هارت و کیم معتقدند که فناوریهای جدید یک تاثیر واضح هم بر قدرت و هم بر ارزیابی قدرت داشته است و اگر یک کشور دارای تجهیزات ارتباطات با فناوریهای پیشرفته باشد، آسانتری تواند به منابع اطلاعات دسترسی یابد. همچنین اگر کشوری یک نظام ابر شاهره اطلاعاتی را ایجاد کرده باشد، در آن صورت شهروندان آن کشور آسانتر می توانند به منابع مهم قدرت دسترسی یابند و این کشور بر سایر کشورهای فاقد آن نظام، برتریهای اطلاعاتی خواهد داشت (هارت و کیم، ۱۳۸۱: ۱۳۴).

حری (۱۳۷۲: ۲۱)، اطلاعات را پدیده ای بسیار پیچیده و گسترده می داند که تصمیم گیری ما را تحت تاثیر قرار می دهد. بهان (۱) (۱۳۷۷: ۷) اعتقاد دارد برای سهولت تصمیم گیری به اطلاعات نیاز داریم، هدف نظامهای اطلاع رسانی کسب اطلاعات، پردازش آن به صورت مفید و در دسترس قرار دادن برای انجام وظایف مختلف یک سازمان است.

فن هرمان (ص ۳، ۱۴) در سال ۱۸۳۲ واژه نیاز را چنین تعریف کرده است: "احساس کمبود همراه با کوشش در جهت بر طرف کردن آن." بنا به تعریف دیگر، نیاز فاصله و خلا بین واقعیت موجود و شرایط مطلوب است که با توجه به ارزشهای جامعه امکان ظهور می یابد و اگر امکان تغییر شرایط موجود برای آن وجود نداشته باشد به صورت بالقوه باقی می ماند. در این پژوهش ضمن شناسایی نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار در کتابخانه های عمومی شهر مشهد، نظریه های مطرح شده در رابطه با نیازهای اطلاعاتی، با تعمق بیشتری بررسی می شود.

بیان مساله:

به گفته پائو (۱۳۷۸): نیاز اطلاعاتی کاربران در مرکز توجه تدارک کنندگان خدمات اطلاع رسانی است و هدف نهایی هر نظام اطلاع رسانی فراهم سازی و تحلیل اطلاعاتی است که بتواند با درخواستهای اطلاعاتی کاربران مطابقت نماید. بدیهی است که کلید توفیق در انتقال اطلاعات تا حد زیادی در تشخیص درست اطلاعات درخواستی کاربران است. و اما طبق تعریف: (نیازهای اطلاعاتی نیازهایی هستند که از طریق خدمات اطلاع رسانی و مواد کتابخانه ای ارضاء می شوند.) (باباتی، ۱۳۸۲)

چگونگی نیازهای اطلاعاتی و منابع اطلاعاتی مورد نیاز از فردی به فرد دیگر متفاوت می باشد. زنان خانه دار هم بعنوان قشری که اگر نیازهای اطلاعاتی آنها به درستی شناسائی و تامین شوند، خواهند توانست نقش مثبت و موثری را در وضعیت حال و آینده کشور ایفا نمایند.

از آنجائی که شناسایی نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار بعنوان ابزار اولیه برنامه ریزی و سازماندهی خدمات اطلاعاتی به آنهاست و با توجه به اینکه تاکنون تحقیقی در زمینه شناسائی نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار صورت نگرفته است، این تحقیق بر آن است که نیازهای اطلاعاتی این دسته از کاربران کتابخانه های عمومی را شناسائی نماید تا مسئولین کتابخانه ها برای پاسخگویی به آنها راهکارهای مناسبی را اتخاذ نمایند.

هدف تحقیق:

از آنجائیکه هدف نهائی یک کتابخانه، بر آوردن نیازهای اطلاعاتی مراجعان به آن کتابخانه است، جمع آوری اطلاعات در مورد جامعه استفاده کننده و تعیین نیازهای اطلاعاتی و اولویت های آنها حائز اهمیت خواهد بود.

این پژوهش بر آن است تا ضمن شناسائی نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار، به تعیین اولویت نیازها از دیدگاه زنان خانه دار بپردازد.

اهمیت و ضرورت تحقیق:

کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی سالانه حجم انبوهی از اطلاعات را با صرف هزینه های سنگین گردآوری، ذخیره و سازماندهی می کنند. با توجه به محدودیتهای مالی و مسائل ناشی از آن و برای کارآئی هر چه بیشتر کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی لازم است تلاشی برای تطبیق خدمات این مراکز با نیازهای واقعی استفاده کنندگان صورت گیرد.

امروزه از استفاده کنندگان بعنوان جزء اصلی هر نظام اطلاعاتی یاد می شود و هدف نهایی مراکز اطلاع رسانی و کتابخانه ها، رضایت استفاده کنندگان از طریق بر آوردن نیازهای اطلاعاتی آنهاست.

کانز (۱۹۷۶) شناسائی نیازهای واقعی استفاده کنندگان را مقدم بر فعالیت در کتابخانه می داند و کارآئی هر نظام را در تطابق آن با نیازهای استفاده کنندگان ارزیابی می کند.

زنان خانه دار سهم عمده ای در تربیت فرزندان و روند پیشرفت آنان دارند و تاثیر دانش و بینش آنها بر جامعه نیز پوشیده نمی باشد.

برای ارائه خدمات و اطلاعات مناسب لازم است در این خصوص برنامه ریزی شود. در اختیار داشتن اطلاعات لازم درخصوص نیازهای اطلاعاتی این گروه از افراد لازمه برنامه ریزی صحیح و اصولی برای ارائه خدمات به آنهاست. از آنجائی که به نظر می آید یکی از تکیه گاههای مهم زنان خانه دار برای رفع نیازهای اطلاعاتی، کتابخانه های عمومی هستند، لذا ضرورت دارد برای تطبیق خدمات کتابخانه ها با نیازهای واقعی آنها، ابتدا نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار شناسائی گردد تا از این طریق اطلاعات لازم برای برنامه ریزی درخصوص تامین منابع مورد نیاز آنها فراهم شود.

شناسائی نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار باعث می شود که کتابخانه های عمومی با آگاهی از این نیازها مجموعه سازی نمایند. سوالات پژوهش:

سوالات اصلی تحقیق:

۱- اولویت نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار کدام است؟

۲- آیا بین نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار با هر یک از متغیرهای فردی آنها مانند میزان تحصیلات، سن، تعداد فرزند، جنسیت فرزند، شغل همسر رابطه معنی داری وجود دارد؟

۳- زنان خانه دار شهر مشهد به چه منظور از کتابخانه استفاده می کنند؟

۴- زنان خانه دار کتابخانه های عمومی شهر مشهد برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود بیشتر از چه نوع منابعی استفاده می کنند؟

۵- زنان خانه دار کتابخانه های عمومی شهر مشهد در تامین نیازهای اطلاعاتی خود با چه مشکلاتی مواجه هستند؟

سوالات فرعی پژوهش:

برای پاسخ به سوالات اصلی تحقیق، توجه به پاره ای متغیرهای تاثیر گذار دیگر حائز اهمیت است. متغیرهایی مانند دلایل استفاده یا عدم استفاده از کتابخانه و منابع اطلاعاتی دیگر که به عنوان سوالات فرعی در این پژوهش مورد بررسی قرار می گیرند.

۱- عمده ترین دلایل استفاده از کتابخانه های عمومی توسط زنان خانه دار چیست؟

۲- عمده ترین دلایل عدم استفاده از کتابخانه های عمومی توسط زنان خانه دار چیست؟

۳- منابع اطلاعاتی زنان خانه دار بغیر از کتابخانه های عمومی کدام است؟

۴- میزان استفاده زنان خانه دار از کتابخانه های عمومی چقدر است؟

ساختار ارائه مطالب پایان نامه:

این پایان نامه در پنج فصل به بررسی نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار در کتابخانه های عمومی شهر مشهد می پردازد. در فصل اول پس از ارائه مساله تحقیق، بیان مساله، ضرورت تحقیق به تعریف عملیاتی متغیرها و واژه ها و بیان محدودیت های پژوهش اشاره می شود.

فصل دوم به بیان دیدگاههای نظری و نظریه های موجود درباره موضوع مورد تحقیق اختصاص دارد. در این فصل پس از بررسی نظریه های متفاوت در بررسی نیازهای اطلاعاتی، شالوده اصلی این تحقیق در گزینش نظریه مورد نظر، در بررسی نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار پی ریزی می شود.

فصل سوم اختصاص به بیان پیشینه پژوهش دارد. در این بخش پس از مروری مختصر در باب نیازهای اطلاعاتی، به پژوهشهای صورت گرفته در این موضوع در جهان و ایران اشاره می شود.

در فصل چهارم به نوع و روش نمونه گیری، ابزار و روش گردآوری داده ها و شیوه تجزیه و تحلیل آنها سخن به میان می آید. در ادامه، نتیجه آزمون ابزار گردآوری اطلاعات گزارش می شود.

فصل پنجم به بیان یافته های پژوهش و توصیف اطلاعات بدست آمده با توجه به سوالات تحقیق اختصاص دارد.

در فصل ششم ضمن نتیجه گیری و تفسیر نتایج بدست آمده، پیشنهادهایی برای پژوهشهای بعدی ارائه می شود.

در پایان نیز پس از ارائه سیاهه ای از منابع فارسی و لاتین مورد استفاده در تحقیق، پیوست ها و چکیده ای به زبان انگلیسی آورده می شود.

تعریف عملیاتی واژه ها:

نیازهای اطلاعاتی:

نیازهای اطلاعاتی نیازهایی هستند که از طریق خدمات اطلاع رسانی و مواد کتابخانه ای ارضاء می شوند. (بابایی، ۱۳۸۲)

در تعریفی دیگر: نیازهای اطلاعاتی در کتابداری و اطلاع رسانی به طور گسترده، به عنوان آنچه که در ارتباط با جستجوی اطلاعات، تعیین نیازهای اطلاعاتی کاربران و استفاده از اطلاعات می باشد، تعریف شده است (زولین و دوگان، ۲۰۰۰)

و در تعریفی دیگر: شکافی در دانش فرد که وقتی در سطح خود آگاه، بعنوان سوال تجربه می شود، موجب کاوش به دنبال یک پاسخ می گردد (فرهنگ توصیفی)

زنان خانه دار:

کلیه زنانی که در فعالیتهای اداری شرکت نداشته و در جانی شاغل نمی باشند فقط به کار در منزل و تربیت فرزندان خود اشتغال دارند.

کتابخانه عمومی:

محدودیت ها:

۱- مطالعه نیازهای اطلاعاتی معمولاً در قالب مطالعه رفتار اطلاع یابی، مطالعه استفاده کنندگان، روند بهره گیری و اشاعه اطلاعات صورت می گیرد (بابایی، ۱۳۷۶) که در تحقیق حاضر تنها به مطالعه استفاده کنندگان اکتفا می شود.

۲- چون امکان بررسی همه کتابخانه های عمومی شهر مشهد در این تحقیق وجود نداشت، از میان کتابخانه های عمومی سطح شهر ۱۲ کتابخانه در منطقه غنی، متوسط و ضعیف انتخاب شد. (توضیح بیشتر در مورد چگونگی نمونه گیری در فصل چهارم آورده می شود).

فصل دوم:

مبانی نظری و مرور پیشینه پژوهش

۱-۲. مبانی نظری پژوهش

۲-۲. پیشینه پژوهش در ایران

۳-۲. پیشینه پژوهش در خارج از کشور



۴-۲. استنتاج از مرور پیشینه ها

۱-۲. مبانی نظری پژوهش

مقدمه:

نیازسنجی روشی است که بوسیله آن می توان اطلاعاتی را درباره استفاده کنندگان و مصرف کنندگان اطلاعات بدست آورد. از این روش می توان برای کسب اطلاعات درباره استفاده کنندگان و مراجعان به مراکز اطلاع رسانی و کتابخانه ها استفاده کرد. کسب مهارت در سنجش نیازهای اطلاعاتی و بکار گرفتن آنها، مقدم بر کلیه اقداماتی است که در زمینه طراحی، مجموعه سازی و عرضه خدمات اطلاعاتی از سوی متخصصان اطلاع رسانی و کتابداران صورت می گیرد. به تعبیر دیگر، بقای یک نظام اطلاع رسانی در گرو شناخت استفاده کنندگان و نیازهای آنهاست. در حقیقت، نیازسنجی یک ابزار ارتباطی است که فاصله بین منابع و استفاده کنندگان را می نمایاند (بابائی، ۱۳۷۶)

در این فصل، پس از مروری بر مفهوم "نیاز" از دیدگاه روانشناسی و علوم اجتماعی، به بررسی نظریه های موجود درباره نیازسنجی اطلاعات پرداخته می شود. نبود ساختار مفهومی و نظری در بررسی نیازهای اطلاعاتی، یکی از مهمترین مشکلاتی است که متخصصان اطلاع رسانی در بررسیهای خود در نشریه "بررسی سالانه اطلاع رسانی و فناوری" ۱ در سالهای ۱۹۷۳-۱۹۶۷ به آن اذعان کردند برای اینکه بررسی نیازهای اطلاعاتی در حد بررسی تقاضاها و استفاده از منابع اطلاعاتی تنزل نکند، لازم است بر پایه ساختارنظری قابل اتکاء صورت گیرد، کاری که این تحقیق بر آن است تا با استفاده از نظریه های موجود در بررسی نیازهای اطلاعاتی به آن اقدام کند.

۲-۲- نیاز

نیازها از دیدگاههای متفاوتی مورد توجه قرار گرفته است، تبیین و تفسیر نیازها در قلمرو علوم مختلف با تعبیرهای گوناگون همراه بوده است. در این میان علوم روانشناسی و جامعه شناسی هر کدام در محدوده خود از زوایای مختلف به بحث درباره پدیده نیاز، پیدایش، انواع، پویایی، و سلسله مراتب نیازها پرداخته اند (رفعی پور، ۱۳۶۳)

۱-۲-۲- نیاز از دیدگاه روانشناسی

واژه نیاز در اوایل دهه ۱۹۳۰ در مباحث روانشناسی به کار گرفته شد<sup>۱</sup> منظور از آن متغیر انگیزاننده ای بود که باعث رفتار خاصی در فرد می شود ("بابائی، ۱۳۷۸) در این مفهوم نیاز با خواست، تمایل و آرزو مترادف تصور شده است. نیاز— — — — — انگیزه — — — — — رفتار — — — — — ناکامی — — — — — کامیابی

نمودار ۱-۲- تقدم و تاخر نیاز، خواست و انگیزه (رحیمی نیک، ۱۳۷۴) تعریف ارائه شده توسط "الکساندر ماری" از نیاز دارای جامعیت نسبی است.

از نظر او، نیاز عبارت است از نیرویی که از ذهن و ادراک آدمی سر چشمه می گیرد و اندیشه و عمل را چنان تنظیم می کند که فرد به انجام رفتاری می پردازد تا وضع نامطلوبی را در جهتی مطلوب تغییر دهد و حالت ناراضی را به رضایت و ارضای نیاز تبدیل کند (الکساندر ماری؛ نقل شده از رحیمی نیک، ۱۳۷۴، ۱۰)

به عقیده اندیشمندان علم روانشناسی، نیاز یک پدیده روانی، و منشاء آن در درون انسان است و پویایی آن نیز تابع قانونمندی و قواعد خاصی است.

در این میان نظریه مازلو درباره نیازها، موجب پیدایش مباحث گسترده ای در علم مدیریت و رفتار سازمانی گردید. مازلو عقیده دارد نیازها دارای سلسله مراتب از ابتدائی تا پیشرفته هستند که ارضای یک نیاز سبب پیدایش نیاز بعدی می شود و بدین ترتیب خواسته ها و رفتار انسان از سوی نیازهای ارضاء نشده هدایت می شود (رفعی پور، ۱۳۶۳: ۴۸-۱۵).

نظریه مازلو، بعنوان یک روانشناس انسان گرا، از مطرح ترین نظریه های ارائه شده در زمینه نیازهاست. او نیازهای انسانی را نوعی خاص از غرایز میدانند که در حیوانات یافت نمی شود.

مازلو نیازهای انسانی را در پنج گروه نیازهای فیزیولوژیک، نیازهای مربوط به ایمنی، نیازهای مربوط به عشق و محبت، نیازهای مربوط به احترام و عزت نفس و نیازهای خود شکوفایی تقسیم بندی می کند. همانطور که در نمودار ۲-۲ مشاهده می شود نیازهای مطرح شده توسط مازلو دارای مراتب مشخصی است، اما او خود اذعان دارد که این سلسله مراتب قطعی و غیر قابل انعطاف نیست. از نظر مازلو در شرایط بسیار ابتدایی، این نیازهای فیزیولوژیک هستند که شکل دهنده رفتار آدمی اند و به ترتیب که این نیازها به طور نسبی ارضاء می گردند، نیازهای سطح بالاتر هدایتگر رفتار می شوند.

البته، به نظر مازلو رفتارهای آدمی منشاء چند گانه داشته و علاوه بر نیازها، محرکهای بیرونی نیز در آنها دخیل هستند (مازلو، ۱۳۶۷: ۹۵-۷۰).

مازلو یکی از ویژگیهای این نیازها را عمومی بودن آنها می داند که ورای شکل ظاهری، تفاوتهای فرهنگی و قومی است. او عقیده دارد که نیازهای سطح پایین تر حیاتی تر و ملموس ترند و بخصوص، نیازهای فیزیولوژیک و ایمنی در سالهای اولیه زندگی افراد (دوران کودکی و نوجوانی) به شکل واضحتری قابل مشاهده است. اغلب کودکان در برابر کمبودهای ناشی از نیازهای فیزیولوژیک و تنش های مربوط به نیازهای ایمنی به سرعت واکنش نشان می دهند، اما این موضوع ممکن است در بزرگسالان از آن سرعت لازم برخوردار نباشد نیازهای مربوط به خود شکوفایی

(نیاز به شناسائی و تحقق استعدادها)

▲

نیاز مربوط به عزت نفس

(نیاز به کسب احساس اعتماد و مورد پذیرش قرار گرفتن)

▲

نیاز مربوط به عشق و محبت

(نیاز به داشتن روابط محبت آمیز با دیگران)

▲

نیاز مربوط به ایمنی

(نیاز به احساس امنیت، عدم نگرانی خاطر داشتن محیط امن)

▲

نیازهای فیزیولوژیک

(نیاز به آب و غذا و هوا و غیره)

نمودار ۲-۲- سلسله مراتب نیازها از نظر "مازلو" در حوزه روانشناسی و از سوی اندیشمندان این رشته، نظریه‌های دیگری درباره نیازها مطرح شده است "کارل راجرز"، "اریک فروم" و "هنری الکساندر ماری" از جمله افرادی هستند که برای نیازهای انسانی سلسله مراتب و تقسیم بندی دیگری قائل بوده و با نگرشهای متفاوتی به تجزیه و تحلیل نیازها پرداخته اند. ولی همانطور که در صفحه... به آن اشاره شد نظریه مازلو به عنوان یکی از مطرح ترین نظریه ها درباره نیازهای انسانی مورد توجه قرار گرفت.

۲-۲-۲- نیاز از دیدگاه جامعه شناسی

جامعه شناسان اغلب به جنبه اجتماعی پدیده "نیاز" توجه دارند. از نگاه آنان، نیاز حاصل رابطه فرد با محیط است. در این نوع نگرش، نیازهای جمعی و گروهی مورد توجه قرار می گیرد. نیازها از بعد اجتماعی دارای خصوصیات متعددی هستند که در قسمت زیر به تعدادی از آنها اشاره می شود.

- نیازها ناشی از روابط فرد با اجتماع هستند و به صورت دوسویه پدید می آیند

- نظامهای اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در پیدایش و رشد و تکامل نیازها نقش اساسی دارند

- در جامعه نیروها و عواملی وجود دارند که ایجاد و هدایت نیازها را در کنترل خود می گیرند.

- نیازها در جامعه، همانند یک زنجیره به هم پیوسته هستند. بین نیازهای فردی و اجتماعی پیوستگی وجود دارد و تاثیر متقابل بین آنها همواره باید مورد توجه قرار گیرد (بابائی، ۱۳۷۸: ۶)

تلاش اندیشمندان علوم اجتماعی برای تبیین نیازها، منجر به ارائه نظریه های گوناگونی شده است. این تلاشها اگر چه ثمر بخش بود، اما منجر به ارائه یک نظریه کاملا مناسب و بی نقص برای تبیین نیازهای خاص و محدود به شرایط مکانی نگردید. نیازها از دیدگاههای متفاوت مورد تقسیم بندی واقع شده اند. از نظر تامین اولویت آنها اعم از اینکه فردی یا اجتماعی باشند می توان به شرح زیر تقسیم بندی کرد.

۱- نیازهای ضروری

- نیازهایی که تامین آنها بهتر است.

۳- نیازهایی که می توان آنها را تامین کرد (بابائی، ۱۳۷۸: ۸)

نیازهایی که تامین آنها کاملا ضروری است.

مانند اطلاعاتی که حیاتی است.

نیازهایی که بهتر است آنها را ارضاء کرد.

نیازهایی که می توان آنها را ارضاء کرد (ارضای آنها ضرورت چندانی ندارد)

نمودار ۲-۳- سلسله مراتب نیازها از نظر اولویت تامین آنها

مطالعه نیازها بدون توجه خاص به ابعاد اجتماعی و تاثیر اجتماع بر روی نیازها و نیز تاثیر نیازها بر جامعه، غیر قابل توجیه است (بابائی، ۱۳۷۸: ۷)

نیازهای اجتماعی در مقایسه با نیازهای فردی ماهیتی دگرگونه دارند. نیاز یک فرد به تحصیل و سواد آموزی بر مراجعه به معلم قابل رفع است.

اما این نیاز وقتی ماهیت گروهی و جمعی به خود می گیرد وضعیتی دیگر پیدا می کند؛ از جمله نیاز به ایجاد نظم و مقررات، برنامه ریزی درسی و ایجاد سازمان مسئول برای هدایت و سازماندهی فعالیتها ضروری می گردد. از این رو تحلیل و سنجش نیازهای فردی و اجتماعی باید با سطح بندی خاصی- که باید برای هر یک از آنها ارائه شود- صورت گیرد.

برای سنجش نیازها، امکان برنامه ریزی برای تامین آنها فراهم شود. وقتی ابعاد اجتماعی نیاز مورد توجه باشد کاربرد ابزار علمی در سنجش و تحلیل نیازها اهمیت بیشتری پیدا می کند. از این رو، ابزاری که برای سنجش نیازهای فردی مورد استفاده قرار می گیرد، اغلب مربوط به حوزه روانشناسی است. اما در سنجش نیازهای اجتماعی با توجه به ماهیت آنها ناگزیر از بهره گیری از روشهای علوم اجتماعی است.

۲-۳- اطلاعات

اطلاعات نیز از دیدگاه متفاوتی مورد بررسی قرار گرفته است. در یک تقسیم بندی کلی دو دیدگاه را در مورد اطلاعات می توان مطرح کرد. دیدگاه اول، که نگرش سنتی به اطلاعات است، اطلاعات را پدیده ای عینی و خارجی می داند که در جهانی منظم و قابل اکتشاف قرار دارد. در این گونه نگرش، اطلاعات پیامی است که از سوی فرستنده برای گیرنده ارسال می شود و بار اطلاعاتی که همراه دارد زمینه تغییر در دریافت کننده را فراهم می کند. هنگامی که با نگرش سنتی به کاوش اطلاعات می پردازیم، هدفمان یک واقعیت خارجی است که با نیازهای درونی ما مطابقت دارد (موریس، ۱۳۷۵: ۳۰ و ۱۱، ۱۹۸۶: rohde)

دیدگاه دوم، اطلاعات را نه تنها پدیده‌های عینی بلکه ساخته شده توسط فرد نیز می داند. این رویکرد را می توان رویکردی ذهنی یا کیفی نامید.

دروین (۱۹۸۶، dervin)، (تیلور، ۱۹۶۸، taylor)، و بلکین (۱۹۸۴، belkin) در مطالعات خویش بر روی نیازهای اطلاعاتی، این رویکرد ذهنی به اطلاعات را، که دیدگاه شناختی نیز نامیده می شود، مورد توجه قرار داده و از آن استفاده کردند.

دروین (۱۹۸۶، dervin) با انتخاب رویکردی سازنده گراو با استفاده از مدل "معنا دار" تاکید زیادی بر مرکزیت فرد دارد. در این مدل "اطلاعات تبدیل می شوند به هر آنچه که فرد آگاهی بخش می شمارد" (موریس، ۱۳۷۵: ۷۵). در این مدل بر فهمیدن چگونگی شکل گیری نیازهای اطلاعاتی و راههای رفع این نیازها تاکید می شود. مصرف کننده اطلاعات نه تنها یک دریافت کننده منفعل نیست، بلکه در مرکز فرایندی است که موجب تغییرات ادراکی در فرد شده و این تغییرات نیز موجب دگرگونی در برداشت او از اطلاعات می شود.

۲-۴- نیاز اطلاعاتی

مفهوم نیاز اطلاعاتی به روشنی مشخص نیست و هر رشته متناسب با نیازها و طبیعت خود به تعریفی از آن بسنده کرده است. نیازهای اطلاعاتی در منابع اغلب به استفاده از اطلاعات تقسیم شده است. (لاپین، ۱۹۷۱، line نقل شده در برادران لیل آبادی، ۱۳۷۲: ۸) نیاز اطلاعاتی را چنین تعریف می کند "آنچه که یک فرد در کار تحقیق و رشد شخصیتی به آن نیاز دارد."

از نظر بابائی (۱۳۷۶: ۷) نیاز اطلاعاتی "نیازی است که از طریق خدمات اطلاع رسانی و مواد کتابخانه‌ای ارضاء می شود.

در یک طبقه بندی بر اساس ماهیت نیازهای اطلاعاتی آنها را به دو گروه نیازهای اطلاعاتی عینی و نیازهای اطلاعاتی مسئله گرا تقسیم می کنند. در نیازهای اطلاعاتی عینی حدود مرز نیاز بخوبی روشن و پاسخ دهی به آن سریع و دقیق خواهد بود و هر استفاده کننده دقیقاً به پاسخ مورد نظر دسترسی پیدا خواهد کرد. مثالهای زیر نمونه هایی از نیازهای اطلاعاتی عینی هستند: در ماه گذشته چند نشریه وارد کتابخانه شد؟ و یا سود سپرده کوتاه مدت در بانک کشاورزی چقدر است؟ در نیاز اطلاعاتی مسئله گرا، به علت شفاف نبودن موضوع ممکن است پاسخدهی به سرعت و سهولت امکان پذیر نباشد و یا اطلاعات دریافت شده با نیاز واقعی استفاده کننده مطابقت نداشته باشد. نیاز اطلاعاتی مسئله گرا اغلب به طور کامل ارضاء نمی شود و محدوده و مضمون آن هنگام دریافت اطلاعات یا دریافت مدارک دستخوش تغییر می گردد و حتی گسترش می یابد.

این نوع نیاز اغلب برای مدت طولانی همچنان باقی می ماند. مثالهای زیر نمونه های عینی نیازهای اطلاعاتی مسئله گرا هستند: چگونه می توان نیازهای اطلاعاتی را ارضاء کرد؟ یا چگونه می توان غده های بد خیم را درمان کرد؟ (بابائی، ۱۳۷۶: ۷)

در بررسی نیازهای اطلاعاتی فرض بر آن است که همه افراد می خواهند که کارآمد و موثر بوده و از ایمنی لازم برخوردار باشند و این مهم با دریافت اطلاعات ممکن و میسر است. در سلسله مراتب نیازهای انسانی که توسط مازلو ارائه شده و در بخش ۲-۱۱ از آن بحث شد، نیازهای اطلاعاتی جایگاه ویژه ای دارد. ارضای نیازهای اساسی و روانی موکول به برخورداری از اطلاعات لازم است و فقدان آن باعث بروز مشکلات و ناتوانی در فرد می شود. در یک تقسیم بندی دیگر، با در نظر گرفتن سلسله مراتب نیازهای مازلومی می توان نیازهای اطلاعاتی متناسب با هر یک از نیازهای یاد شده ارائه کرد. به نظر بابائی (۱۳۷۶: ۱۳) این نیازها در پنج گروه اطلاعات انطباق دهنده، اطلاعات معین یا کمک کننده، اطلاعات روشنگرانه، اطلاعات اغناء کننده و اطلاعات آموزشی و شناختی تقسیم بندی می شوند.

اطلاعات انطباق دهنده، اطلاعاتی هستند که فرد برای بر آوردن نیازهای اساسی و در زندگی روزمره همانند تهیه غذا، پناهگاه، بهداشت و غیره به آن احتیاج دارد. این اطلاعات برای ارضای نیازهای فیزیولوژیک مطرح شده توسط مازلو اهمیت حیاتی دارند و در شرایط اولیه که رفتار موجود زنده تحت تاثیر نیاز است این اطلاعات می تواند کارگشا و حیاتی باشد.

گروه دوم از اطلاعات، اطلاعات کمک کننده هستند. این اطلاعات مربوط به نیازهای ایمنی در سلسله مراتب نیازهای مازلو است. نیاز به ثبات، امنیت، وابستگی، حمایت، رهایی از ترس و آشفتگی که در زمره نیازهای ایمنی و تائینی محسوب می شوند، در کودکان حائز اهمیت اساسی است. به نظر می آید افراد در سالهای اولیه زندگی فعالیت‌های عادی و یکنواخت را ترجیح می دهند، در این سالها افراد خواستار دنیایی قابل پیش بینی، قانونمند و منظم هستند. هر گونه ناامنی و نگرانی ناشی از به خطر افتادن این نیازها، می تواند در کودک احساس ناامنی و اضطراب کند. در این راستا وظیفه نظام تعلیم و تربیت خنثی سازی این خطرهای ظاهری از طریق دانش و اطلاعات است؛ به طور مثال اینکه "من از رعد نمی ترسم زیرا چیزهایی درباره آن می دانم" (مازلو، ۱۳۷۶: ۷۵). به عبارت دیگر، اطلاعات کمک کننده مانند اطلاعات مرتبط با زندگی حال و آینده مثل بیمه، حوادث، باز نشتی و غیره می تواند فرد را در مواجهه با نگرانیهای ناشی از نیازهای ایمنی مقاوم و امیدوار نماید.

گروه سوم، اطلاعات روشنگرانه است. این اطلاعات که مرتبط با نیازهای اجتماعی افراد است، می تواند فرد را برای رهایی از غربت و تنهایی و برقراری ارتباط خانوادگی و اجتماعی یاری رساند. نیازهای مربوط به عشق و تعلق در سلسله مراتب نیازهای مازلو که زمینه گروه گرایی، روابط خانوادگی و رابطه با دوستان، دوری از خود بیگانگی و احساس دوست داشتن را فراهم می سازد، می تواند از طریق مشارکت و عضویت در جمعیت های گوناگون و مشارکت در امور خیریه و شغل و حرفه تامین شود و در این راستا اطلاعات مربوط به جمعیتها، مشارکتهای اجتماعی و شغل و حرفه های گوناگون می تواند فرد را در ارضای هر چه بیشتر این نیاز یاری رساند. گروه چهارم و پنجم از اطلاعات مورد نیاز فرد، به تعبیر بابائی (۱۳۷۶: ۱۳) اطلاعات "اغناء کننده و آموزشی و شناختی" است. این اطلاعات مربوط به نیاز به احترام و خود شکوفایی در هرم نیازهای مازلو است. فرد بر اساس اسن نیازها تمایل به کسب قدرت، موقعیت، شایستگی، افتخار و شهرت دارد.

فرد محتاج آن است که خود را بشناسد و توانمندیهای خود را درک کند و در نهایت آن باشد که می تواند باشد. این نیازها که از آنها تعبیر به نیازهای عالی تر نیز می شود، کارکردهای اجتماعی بیشتری دارد و ارضای آنها نیازمند شرایط بیرونی بهتری نیز هست. ارائه اطلاعات درباره این نیازها می تواند باعث موفقیت فرد در زندگی فردی و اجتماعی شود و ارضای یان نیازها، پیامدهای مدنی و اجتماعی مطلوبتری دارد (مازلو، ۱۳۶۷: ۱۵۳-۱۵۱).

کسب و آگاهی شناخت در مورد هر یک از این نیازها و ارضای نیازهای اطلاعاتی ناشی از آن می تواند فرد را نه تنها از لحاظ ساختار منشی، بلکه به عنوان یک شهروند در صحنه ملی و بین المللی و همبطن در روابط اجتماعی تکامل بخشد ("مازلو، ۱۳۶۷: ۱۱۴). ۲-۵- ساختار مفهومی

۲-۵-۱ دیدگاه سیستمی (نظام گرا)

از زمان نخستین بررسیهای انجام شده در مورد نیازهای اطلاعاتی در نشریه "بررسی سالانه اطلاع رسانی و فناوری"، همواره تمایلی به سوی کشف ساختار مفهومی برای بررسی نیازهای اطلاعاتی مشهود است. در بررسی نیازهای اطلاعاتی دو رویکرد کلی مد نظر بوده و توسط متخصصان گوناگون مورد استفاده قرار گرفته است. این مطالعه ها و بررسیها در ابتدا در قالب مطالعه های علوم اجتماعی مورد ارزیابی و بررسی واقع شده اند. این دیدگاه که می توان آن را "دیدگاه سیستمی (نظام گرا)" نامید، به بررسی استفاده کنندگان در درون نظام یا گروهی که به آن تعلق دارند می پردازد (Hewins, ۱۹۹۰: ۱۵۴). در نگاه سیستمی (نظام گرا)، ابتدا کارکردها و نقش های اساسی که نظام لازم است مورد توجه قرار دهد، مشخص می شود و سپس به رابطه اطلاعات موجود با آن کارکردها پرداخته می شود (Langefors, ۱۹۷۳: ۷۸). در این نگاه با بررسی نظام و گروهی که استفاده کننده به آن تعلق دارند زمینه شناخت نیازهای اطلاعاتی او فراهم می شود. لون (Luhn, ۱۹۵۹ in Kunz, ۱۹۷۶: ۳۹) نیز نیازهای اطلاعاتی را قالب عرضه و تقاضا و "ساز و کار بازار" بررسی می کند در این روش کارائی تسهیلات اطلاعاتی در قالب میزان برآورد خواست استفاده کنندگان ارزیابی می گردد. او در بررسی خود ارتباط این نیازها با مولفه های گوناگون مانند رشته، مناسب بودن نوع و شکل خدمات، کیفیت و سرعت استفاده توسط استفاده کننده می پردازد. پیژلی (Paisley, ۱۹۶۸: ۳-۶) در استفاده از الگوی سیستمی (نظام گرا) در بررسی نیازهای اطلاعاتی، استفاده کنندگان را در محدوده ده دایره متحدالمركز که بیانگر استفاده کننده و محیط پیرامون اوست، مورد بررسی قرار می دهد. بطور خلاصه می توان این دایره ها را تحت سه نظام کلی فرهنگی، سیاسی و شخصیت فردی طبقه بندی کرد. بنابراین می توان نتیجه گرفت که در رویکرد سیستمی (نظام گرا)، با مطالعه اهداف و موضوعهای مورد توجه سازمان، بررسی فعالیت و حیطه کاری افراد و محیط پیرامون او سعی در شناسائی نیازها و منابع و مجراهای ارتباطی متناسب با آن می

شود (دیویدسون؛ لینگم، ۱۳۷۶: ۱۳).

۲-۵-۲ دیدگاه شناختی

دومین رویکرد در بررسی نیازهای اطلاعاتی از اواخر دهه ۱۹۷۰ میلادی با گسترش مطالعه‌های روانشناسی و نگاه فرد گرایانه به انسان ظهور کرد. این رویکرد را میتوان "رویکرد شناختی" نامید (Hewins, ۱۹۹۰: ۱۵۵).

محققانی مانند فورد، ویلسون، تیلور، بکلین و از همه مهمتر دروین در مطالعات خود بر روی نیازهای اطلاعاتی، با انتخاب رونکردی کاربر-مدار، این نیازها را از دیدگاه شناختی بررسی کرده و چنین می‌پندارند که نیازها همانطور که ناشی از تعاملات اجتماعی اند، ریشه شناختی نیز دارند. در این نگاه مشخصه‌های شناختی مانند ساختار یادگیری، انگیزش، شخصیت و حافظه می‌تواند بر نوع نیازها تاثیر بگذارد و تنوع نیازها را باعث شود.

(Hewins, ۱۹۹۰: ۱۵۵) و موریس، (۷۷: ۱۳۷۵). این محققان در بررسیهای خود درباره نیازهای اطلاعاتی، سه روش جدید را که با آن مواجه شده اند مد نظر قرار دادند.

۱- روش ارزشهای استفاده کننده که متمرکز بر درک و دریافت کارائی و ارزش سیستم اطلاعاتی است.

۲- الگوی معنا دار که چگونگی درک مردم از جهان اطراف و چگونگی استفاده از اطلاعات برای درک بهتر را مد نظر قرار می‌دهد.

۳- روش مبتنی بر "موقعیت نامشخص" که چگونگی جستجوی اطلاعات در موقعیتهای متفاوتی که اطلاعات کافی ندارند را بررسی می‌کند.

در رابطه با بررسی نیازها در قالب شناختی، فورد (۱۳۷۴) چنین اظهار می‌دارد که دانش آموزان "ناهماهنگی شناختی" (مشابه موقعیت نامشخص دانش بلکین) دارند که با دسترسی به اطلاعات و مهارتهای دستیابی به آن قابل بر طرف شدن است. در پاره ای از تحقیقات مشابه دیگر، سعی شده است که با تلفیقی از دو رویکرد سیستمی و شناختی، رویکردی میان رشته ای را انتخاب کنند. در این رویکرد با مدد گرفتن از رشته های گوناگون علوم و اجتماعی، کامپیوتر، مدیریت و زبان شناسی به شناسایی نیازهای افراد می‌پردازند.

تدوین الگوی پیشنهادی

پس از مروری بر نیازهای اطلاعاتی، به بحث اصلی این پژوهش در ارائه الگوی مناسب از نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار پرداخته می‌شود. این الگو به طور مشخص بر سه پایه استوار است:

الف: هرم نیازهای انسانی مازلو و استفاده از طبقه بندی نیازهای اطلاعاتی مبتنی بر آن.

ب: الگوی ارائه شده در بررسی نیازهای اطلاعاتی توسط متخصصان شرکت کننده در همایش کاخ سفید

(White House Conference, ۱۹۸۲: ۱۷۶)

، که به الگوی چن تعبیر می‌شود؛ چرا که این الگو به طور مشخص تر و عملی تری توسط چن در بررسی نیازهای اطلاعات اهالی منطقه ای نیو انگلند آمریکا مورد استفاده قرار گرفت.

پ: کلیات نظام جدید آموزش متوسطه به عنوان نظام آموزشی حاکم در دبیرستانها.

پیشتر در مورد سلسله مراتب نیازهای مازلو و نیازهای اطلاعاتی مبتنی بر آن مطالبی ارائه شد. اما شاید بتوان گفت که عمده ترین کار بر روی نیازهای اطلاعاتی را گروه محققان و متخصصانی انجام دادند که با شرکت در همایشها و پیش همایشهای کاخ سفید در مورد نیازهای اطلاعاتی به بررسی این نیازها از دیدگاههای متفاوت پرداختند.

در این همایشها، برای کسب اطمینان از مشارکت گسترده شهروندان، بیش از ۵۸ پیش همایش در ایالتهای گوناگون آمریکا برگزار شد و در مجموع بیش از صد هزار نفر به ارائه بیش از سه هزار نقطه نظر و راه حل درباره نیازهای اطلاعاتی شهروندان پرداختند. برای سهولت بررسی و ارائه ساختار مناسبی برای جمع بندی نظرها و راه حلها، این پیشنهادها در قالب پنج گروه کلی نیازهای فردی، یادگیری مادام العمر، نیازهای شغلی و حرفه ها، نیازهای اجتماعی و نیازهای بین المللی طبقه بندی شد و هر یک از این گروهها نیز در زیر مجموعه های دیگری طبقه بندی گردید.

از میان گروههای کاری که درباره هر یک از این پنج نیاز اساسی به بحث و بررسی می‌پرداختند، نیازهای فردی بیشترین شرکت کنندگان و متنوع ترین اظهار نظرها را به خود اختصاص داد. آنها نیاز به اطلاعات برای مواجهه با نیازهای فردی را به نیاز به اطلاعات برای حل مشکلات روزمره، کمک به افراد در موقعیتهای بحرانی، آگاهی رسانی ملی و محلی، تقویت مبانی فرهنگی، قومی، ملی و خانوادگی، نیازهای فراغت و سرگرمی و نیازهای گروههای قومی ویژه تقسیم کردند (Stuart, ۱۹۸۲: ۷۲).

گروه شرکت کنندگان در کنفرانسهای کاخ سفید پس از توجه به نیازهای فردی، به نقش کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی در زمینه آموزش و یادگیری پرداختند. آنها نقش آموزشی کتابخانه ها را به وظیفه این مراکز در تقویت آموزش مدرسه، کمک به بهبود آموزش عالی، بهبود سطح سواد جامعه و رفع بی سوادی و تسریع یادگیری مادام العمر تقسیم بندی کردند ( )

نقش کتابخانه و مراکز اطلاع رسانی در بر آوردن نیازهای سیاسی و اجتماعی و حمایت از سازمانها و حرفه های گوناگون از جمله مباحثی بود که در همایش به آن پرداخته شد. آنها به نقش کتابخانه ها در حمایت از سازمانها و موسسه های موجود جامعه توجه ویژه ای نشان دادند، چرا که از نظر آنها ارائه اطلاعات به این موسسه ها می‌تواند باعث کارایی هر چه بیشتر سازمان و موسسه گردد و نیز زمینه رشد افراد درون آن سازمان را فراهم کند. افزایش مشارکت شهروندی و رشد آگاهی های بین المللی نیز در همایش مورد توجه قرار گرفت، آنها به نقش اطلاعات در هدایت بهتر جامعه و افزایش آگاهیهای اجتماعی اذعان کردند و تاکید ورزیدند که بدون دسترسی آزاد به اطلاعات، امکان داشتن جامعه ای مردم سالار و آگاه وجود ندارد.

توجه به تقسیم بندی نیازهای اطلاعاتی در الگوی ارائه شده در همایش کاخ سفید (۱۹۷۹) و مقایسه آن با نیازهای اطلاعاتی مبتنی بر هرم نیازهای مازلو نشان می‌دهد که این شرکت کنندگان آگاهانه یا ناآگاهانه در انطباق با این نیازها با هرم نیازهای اساسی انسانی مطرح شده توسط مازلو تلاش شایانی کردند. توجه ویژه آنها به نیازهای فردی، در کنار توجه آنها به نقش اجتماعی افراد می‌تواند بازگو کننده توجه شرکت کنندگان به نیازهای روانی و اجتماعی باشد، که صرف نظر از سن و ویژگیهای قومی و فرهنگی، در افراد وجود دارد. اگر چه توجه شرکت کنندگان در همایش به نقش کتابخانه ها در ارائه اطلاعاتی، که ما از آنها به اطلاعات انطباق دهنده، کمک کننده و روشنگرانه یاد کردیم، به وضوح مشاهده می‌شود، ولی توجه آنها به نیازهای سطح بالاتر مثل نیاز به عزت نفس و خود شکوفائی و اطلاعات اغناء کننده و شناخت مبتنی بر آن، از وضوح کافی برخوردار نیست. شاید ذهنی غیر ملموس بودن این نیازها در کنار تاثیر محرکهای بیرونی در ارضاء آنها باعث این عدم وضوح باشد. هم چنانکه شرکت کنندگان در خود همایش

مطرح کرده اند، الگوی ارائه شده در همایش می تواند با توجه به شرایط محیطی و اجتماعی با تغییرهای اصلاحاتی همراه باشد. چن (۱۹۸۲، chen) یکی از کسانی بود که با الگوی مطرح شده در کنفرانس کاخ سفید در بررسی نیازهای اطلاعاتی به شناسایی نیازهای اطلاعاتی منطقه نیوانگلند آمریکا پرداخت. او در بررسی خود درباره نیازهای اطلاعاتی اهالی نیوانگلند آمریکا دریافت که نیازهای فردی از جمله مهمترین نیازهایی هستند که افراد برای کسب اطلاعات درباره آنها به کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی مراجعه می کنند. در بررسی چن (۱۹۸۲، chen) به علت عدم اقبال مردم از نقش کتابخانه ها در زمینه رشد آگاهی های بین المللی، این طبقه از نیازها حذف گردید. او اذعان داشت که توجه مردم به این نیازها تابع موقعیتها و شرایط زمانی است، همچنان که به نظر او اگر این بررسی در زمان بحران گروگان گیری ایران صورت می گرفت توجه مردم به آگاهیهای بین المللی در صد بیشتری از مراجعه به کتابخانه ها را تشکیل می داد.

باکلند (Buckland, ۱۹۸۸:۳) جامعه آموزشگاه را یک نظام باز در نظر می گیرد که شامل کتابخانه، مدرسه و تبادل اطلاعات بین آنهاست. در چنین نظامی توجه به کارکرد و وظایف هر یک از این اجزای می تواند باعث آشکار شدن نیازهای اطلاعاتی افراد گردد. برای شناخت و تحلیل نیازهای اطلاعاتی زنان خانه داریه بررسی محیط و شرایطی که این نیازها در آن وجود می آیند و ویژگیهای فردی زنان خانه دار حائز اهمیت است. به تعبیر فوریه و کروگر (Fourie & Kruger, ۱۹۹۵:۲۵۵)، نیازهای اطلاعاتی افراد را می توان ناشی از نیازهای اساسی انسانی آنها دانست.

این نیازهای اساسی، نیازهای عاطفی، شناختی و روانی حرکتی آنها را در مراحل گوناگون رشد تحت تاثیر قرار می دهد. به تبعیت از فوریه و کروگر در همخوانی با گروه شرکت کنندگان در همایش کاخ سفید

(Whie House Conference, ۱۹۸۲: ۱۷۶) (۱۹۷۹ in Stueart)

نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار در چهار گروه کلی نیازهای فردی، نیازهای آموزشی و نیازهای سیاسی اجتماعی و نیازهای مذهبی و هنری تقسیم بندی شد.

نیازهای فردی: گروهی از نیازهای افراد ناشی از تمایلهای، نگرشها، احتیاجها و شرایط ویژه انسان به عنوان یک "فرد" است که برای تداوم حیات و رشد فردی به آن احتیاج دارد. در این بررسی این موارد در گروه نیازهای فردی قرار می گیرد. نیازهایی که می تواند تا حدودی بازگو کننده اطلاعات انطباق دهنده و معین در نیازهای اطلاعاتی مبتنی بر هم نیازهای مازلو و نیازهای فردی در الگوی چن باشد.

نیازهای آموزشی و تحصیلی: زنان خانه دار نیز به گونه ای نیازمند کسب آموزش دارند. گروهی از آنان پیرو تحصیلات قبلی خود و گروهی دیگر جهت تکمیل آموخته های قبلی خود این نیاز را حس می کنند. بدیهی است که این آموزش ها می تواند اشکال مختلفی داشته باشد. بنابراین در هماهنگی با الگوی چن و با در نظر گرفتن اهداف نظام آموزش متوسطه، گروه دوم از نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار تحت عنوان نیازهای آموزشی طبقه بندی شد.

نیازهای سیاسی و اجتماعی: رابطه فرد با جامعه شکل دهنده گروه سوم از نیازهای اطلاعاتی است. همانطور که مازلو نیز به آن اشاره دارد نیازهای سطح بالاتر مانند نیاز به عزت نفس و احترام و خود شکوفائی، نیازمند محرکهای بیرونی و شرایط محیطی است. ارضاء این گروه از نیازها در بستر شرایط اجتماعی مطلوب شکل می گیرد. در اهداف نظام آموزش متوسطه نیز یکی از هدفهای مهم نظام آموزشی، رشد آگاهیهای سیاسی اجتماعی، شناخت ارزش کار و آمادگی برای اشتغال، آشنایی با نظم و قانون و حقوق شهروندی می باشد. در این راستا، در هماهنگی با الگوی چن گروه سوم از نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار نیازهای سیاسی و اجتماعی طبقه بندی شده است.

نیازهای مذهبی و معنوی: از آنجا که هدف اصلی نظام تعلیم و تربیت در ایران گسترش ایمان و اعتقاد به مبانی اسلامی است. پاره ای از نیازهای اطلاعاتی افراد را نیازهای مذهبی و دینی آنها شکل می دهد. این دسته از نیازها در اهداف نظام آموزش جایگاه ویژه ای دارند و مازلو نیز در سلسله مراتب نیازهای خود در محث نیازهای ایمنی، خود شکوفائی به آنها اشاره می کند. برای ارائه الگویی مناسب از نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار، توجه به نیازهای فردی و اجتماعی حائز اهمیت است. در ارائه الگویی پیشنهادی برای بررسی نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار، سعی شده است به هم نیازهای مازلو، توجه شود. در شکل گیری این مدل الگوی چن مورد توجه قرار گرفت که با توجه به شرایط سیاسی و اجتماعی ایران تغییراتی به خصوص در نیازهای سیاسی و اجتماعی آن اعمال گردید. این نیازها در چهار گروه تقسیم بندی شده که در زیر به آن اشاره می شود:

#### ۱- نیازهای فردی

- نیازهای زیستی مانند غذا، مسکن، پوشاک، بهداشت و ...

- نیازهای مرتبط با روابط خانواده، ازدواج و تربیت فرزند

- آگاهیهای روزمره

- نیازهای مرتبط با اوقات فراغت، ورزش و سرگرمی

- ذوق و استعداد هنری

#### ۲- نیازهای آموزشی

- تقویت توان آموزشی علمی و تحصیلی

- فراهم نمودن زمینه برای آموزش عالی

- آموزش مشاغل و حرفه ها

- آموزش مستمر و مادام العمر

#### ۳- نیازهای اجتماعی و سیاسی

- شناخت فرهنگ، تاریخ و گذشته جامعه و دیگر کشورهای جهان

- رشد آگاهیهای سیاسی و درک و تحلیل مسائل ایران و جهان

- روابط اجتماعی مانند نظم، قانون، حقوق شهروندی، ارزشهای اجتماعی

- کاربایی و آشنائی با مشاغل و حرفه ها

#### ۴- نیازهای مذهبی و معنوی

- آشنائی با مبانی اعتقادی دین و تقویت آن

- آشنائی با دیدگاههای سیاسی و اجتماعی اسلام

- آشنائی و تقویت ارزشهای والای انسانی مانند ایثار، گذشت و غیره نیازها - اعم از اینکه فردی یا اجتماعی اند- شکل دهنده پاره ای از رفتارهای آدمی اند و ارضاء آنها زمینه امنیت روانی و سازگاری فرد با اجتماع را فراهم می سازد. شناخت نیازهای اطلاعاتی می تواند زمینه برنامه ریزی برای ارضاء بهتر آنها را فراهم کند و ارائه الگویی مناسب بر پایه نظریه های موجود در نیازسنجی اطلاعات، زمینه سازتیین بهترین نیازهاست. تنوع و گستردگی نیازها منطوقر که در موررپیشینه نیازهای اطلاعاتی مشاهده می شود ناشی از پیچیدگیهای روانشناختی انسان و گسترش سازمان ها و فعالیتهائی است که افراد با آن مواجه اند. برای درک بهتر نیازهای اطلاعاتی افراد، توجه به این پیچیدگی ها حائز اهمیت است.

پیشینه پژوهش تحقیق:

مطالعات غیر علمی و تجربی در خصوص سنجش نیازهای اطلاعاتی برای مدت‌های طولانی در آمریکا، انگلستان و کشورهای اروپایی انجام گرفته است. سابقه بررسی نیازهای اطلاعاتی و کاربرد اطلاعات در حرفه های متفاوت به دهه ۱۹۲۰ برمی گردد. ولی از جنگ جهانی دوم در این زمینه، تحقیق از چنان پیشرفت قابل ملاحظه ای برخوردار بود که تخمین زدن آنها مشکل است. مطالعات در ابتدا بیشتر پیرامون علوم و فناوری بوده است. اما تحقیقات مربوط به نیازهای اطلاعاتی اولین بار در سال ۱۹۵۰ در آمریکا شروع شد. اولین دوره تحقیقات مربوط به نیازهای اطلاعاتی و کاربران آن اصولا بر اطلاعات علمی و فنی تاکید داشته است.

مطالعات نیازهای اطلاعاتی از دهه ۱۹۶۰ تاکنون رو به گسترش است. قبل از دهه ۱۹۶۰ بررسیها بیشتر جنبه اکتشافی و توصیفی داشته، به استثناء چند مطالعه که در اروپا انجام گرفته، اکثر متون در اواسط دهه ۱۹۶۰ مربوط به استفاده از اطلاعات علمی و فنی است.

۱۹۶۶ را در این زمینه مورر بررسی قرار داده است

۱۹۶۰، Robert. Coouer. مطالعات انجام شده بین سالهای ۱۹۵۳ تا

و علت افزایش این نوع تحقیقات را افزایش اطلاعات در علوم و تکنولوژی دانست (نقل شده در مزینانی، ۱۳۷۶).

به نظر Martyn (۱۹۷۴) علت اصلی این تمرکز آن است که دوره استفاده از اطلاعات علمی و فنی به طور سنتی دوره ای است که در آن مشکلات اطلاعاتی به بیشترین حد خود احساس می شود. کارگزاران اطلاعاتی در این دوره فعال تر از هر موقع دیگری بودند، بعد از مطالعات بر روی استفاده کنندگان از اطلاعات علمی و فنی تحقیق در مورد کاربران علوم اجتماعی عنوان شد و ادامه یافت (نقل شده در زهراوی، ۱۳۷۴).

از سال ۱۹۶۶ تحقیقات مربوط به نیازهای اطلاعاتی و استفاده از منابع اطلاعاتی در مجله علوم و تکنولوژی انتشار یافت. منزل (menzel، ۱۹۶۶) در همین سال در مورر بر مطالعات استفاده کنندگان چنین نتیجه گیری می کند: هرچند که تحقیقات در مورد نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان هنوز به اهداف خود نرسیده است لیکن به نظر می رسد که پایان ۱۹۶۳ نقطه عطفی برای تحقیقات تجربی نیازهای اطلاعاتی دانشمندان و مهندسان باشد (نقل شده در صفری راد، ۱۳۷۹).

در مطالعاتی که در اولین جلد علوم و تکنولوژی در این زمینه انجام شده (تا قبل از سال ۱۹۶۳ میلادی) سه جهت کلی برای این نوع مطالعات ارائه کرده که عبارتند از:

- ۱- بوجود آوردن روشی به نام "نقطه بحرانی" که قبل از این در تحقیقات کمتر بکار برده میشد.
  - ۲- پیدایش حداقل دو روش بسیار مطلوب یعنی بررسی پیشینه های پژوهش و مقایسه فعالیت های انواع گروههای تحقیق و وظایف یکسانی را انجام می دادند.
  - ۳- افزایش میزان تحقیقات در زمینه های مختلف که این امر منجر به بوجود آمدن روش استاندارد و الگوی انجمن رانشناسان آمریکا برای تحقیقات بعدی شد (menzel، ۱۹۶۶: نقل شده در مزینانی، ۱۳۷۶).
- درباره کانال های دستیابی به اطلاعات هرتر (herner، ۱۹۵۴) عقیده دارد که محققان علوم محض اساسا به مطالعات مکتوب وابستگی دارند، در حالی که پژوهشگران علوم عملی برای بررسی و رسیدن به اطلاعات مورد نیاز خود به منابع متنوع تری توجه دارند (نقل شده در مزینانی، ۱۳۷۶).

در سال ۱۹۷۰ میلادی تلاش گسترده کشورها جهت بررسی نیازهای اطلاعاتی و استفاده از منابع اطلاعاتی در علوم و فناوری را شاهد هستیم. اما با این وجود هنوز دانشمندان، مهندسان و محققان علوم و فناوری معتقد بودند که اطلاعات مورد نیاز آنها یا وجود ندارد و یا اگر وجود دارد کافی نیست.

به این ترتیب بررسی نیازها و مصارف اطلاعات به صورت یک پدیده جهانی درآمده و به کشورهای دیگر سرایت کرد. در این زمینه این و گاروی (line & Garvey، ۱۹۷۳) عقیده دارند که نخستین گام برای رفع مشکلات اطلاعاتی دانشمندان، محققان و مهندسان درک و تحلیل نیازهای اطلاعاتی آنهاست. به نظر آنها مشکلات اطلاعاتی این محققان از ۲ جنبه باید مدنظر قرار گیرند.

۱- عواملی که باعث تفاوت و گوناگونی نیازهای اطلاعاتی می شود

۲- انواع نیازهای اطلاعاتی

در مورد اول، شغل و کار مهمترین عامل تفاوت در نیازها دانسته شد و فعالیت شخص در زمینه کاربردی یا بنیادی و همچنین در دسترس بودن اطلاعات در مراحل بعدی قرار گرفت. در مورد جنبه دوم، بعضی از اسخاص به فیلم، کتاب، مواد سمعی و بصری، مجله و بعضی دیز منابع مرجع مثل چکیده و نمایه را ترجیح دادند. او نتیجه گرفت که تفاوت نیاز اطلاعاتی در میزان استفاده از انواع منبع اطلاعاتی تاثیر دارد (نقل شده در ملکی زاده، ۱۳۷۶).

لیتزر انتشارات سال ۱۹۷۰ را مورد بررسی قرار داد (نقل شده در ملکی زاده، ۱۳۷۶). او عقیده دارد که اگر مطالعه نیازهای اطلاعاتی و استفاده از آنها به عنوان یک وسیله برای رسیدن به هدف مورد نظر باشد یک فعالیت منطقی است. او مطالعاتش را در سه بخش خلاصه کرد:

۱- بررسی: در این بخش نتایج حاصله چنین بود که اکثر دانشمندان منابع غیر رسمی را ترجیح می دادند و در بین آنها دانشمندان جوان به منابع رسمی بیشتر متکی بودند. دلیل استفاده و یا عدم استفاده از منابع اطلاعاتی به شکل ظاهری و محل قرار گرفتن آن بستگی نداشت. نیاز اطلاعاتی مهندسین بیشتر از دانشمندان علوم بود و مراجعه به کتابدار بیشتر در کتابخانه های جامعه مشاهده شد تا کتابخانه های عمومی و دانشگاهی.

۲- روش شناسی. روش هایی که در مطالعات استفاده کنندگان و نیازهای آنان به کار می رود عبارتند از:

پرسشنامه، مشاهده، یادداشت، تجزیه و تحلیل اطلاعات موجود که از میان آنها پرسشنامه، مصاحبه، مشاهده به ترتیب از اهمیت بالایی برخوردارند.

۳- نظریه. این بخش پیش بینی موارد استفاده و روش استفاده از اطلاعات را مورد بحث قرار می دهد. طرحهای مهندسی اغلب شامل دو مرحله آزمایش و تعریف می باشد. در مرحله آزمایش طرح جستجوی اطلاعات بیشتر است. لیتزر با مطالعه رفتار اطلاعاتی

دانشمندان و روانکاوان نتیجه گرفت که روانکاوان استفاده کننده و جستجو گرانی اصول گرا و شایسته هستند ولی دانشمندان در استفاده از متون مبتدی و اغلب با منابع مهم مرجع آشنا نیستند و آنها براحتی از منابع غیر رسمی استفاده می کنند. در میان دانشمندان، منبع اطلاعاتی بر اساس اصل حداقل هزینه و تلاش برای جوینده اطلاعات انتخاب می گردد.

در سال ۱۹۸۰ گردهمایی تحت عنوان "کتابخانه های موسسات و نهادهای آموزشی دانشگاهی" در کلمبیا برگزار گردید. در این گردهمایی بررسی نیازهای اطلاعاتی برای برنامه ریزی و توسعه کتابخانه مطرح شده است. در این گردهمایی مطالعات انجام شده در دو دهه اخیر مورد توجه قرار گرفت و بر مواردی نظیر توجه به نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان، کافی بودن منابع موجود و خدمات و لزوم انجام بررسی نیازهای استفاده کنندگان در کتابخانه های دانشگاه کلمبیا تاکید شد. (Cortes, ۱۹۸۰) نقل شده در صفری راد، (۱۳۷۹). پیشینه در خارج از کشور:

سابقه مطالعه نیازهای اطلاعاتی: کتاب سال ۱۹۷۳ فدراسیون بین المللی اسناد و مدارک از حدود ۱۴۴ عنوان منبع اطلاعاتی نام می برد که به مطالعه درباره نیازهای اطلاعاتی پرداخته و تمامی آنها در دوره زمانی ۱۹۷۳-۷۶ منتشر شده بودند. به موجب یک بررسی که در سال ۱۹۷۹ انجام گرفت، طی سال های ۱۹۷۲-۷۸ تعداد عناوینی که به مطالعه نیازهای اطلاعاتی پرداخته بودند به ۱۷ عنوان رسید. تا نیمه دوم سال ۱۹۹۶ بنابر جستجوی انجام شده در سال ۱۳۷۶ در LISA تعداد ۶۷۶ عنوان مطالعه که اختصاصاً به بررسی نیازهای اطلاعاتی پرداخته انجام گرفته است. همچنین در بیش از ۲۰۰۰ عنوان از اطلاعات گردآوری شده در LISA یکی از محورهای بررسی ها، نیازهای اطلاعاتی بوده است و در بیش از ۷۰۰۰ رکورد، بطور مستقیم یا غیر مستقیم به "نیازهای اطلاعاتی" اشاره شده است (نقل شده در بابائی، ۱۳۷۶).

بررسی نیازهای اطلاعاتی و استفاده از آن در علوم و فناوری برای اولین بار توسط منزل (۱۹۶۶) صورت گرفت. منزل به بررسی راه های مورد استفاده دانشمندان و مهندسان برای بهره گیری از نظام های اطلاعاتی پرداخت. وی نیازها، رضایت و تأثیری که انتخاب این راهها بر کوشش های آینده آنان خواهد داشت را در طرح ریزی معقول نظام های اطلاع رسانی موثر دانست. بعد از منزل، محققان متعدد دیگری مانند:

لاین (line, ۱۹۷۱)، ساگانمزواران (Sagmesawaran, ۱۹۷۶)، نقل شده در زهراوی، (۱۳۷۴)، استون (Stone, ۱۹۸۲)، نقل شده در اکرمی، (۱۳۸۰)، تویب و براکل، (Toit&Brokel, ۱۹۸۶)، نقل شده در صفری راد، (۱۳۷۹)، کانینگهام (Cunningham, ۱۹۸۸)، نقل شده در صدیقی، (۱۳۷۸)، پرم اسمیت (permsmith, ۱۹۹۰)، نقل شده در ملکی زاده تفتی، (۱۳۷۶)، هارت من (Hartman, ۱۹۹۳)، نقل شده در ملکی زاده تفتی، (۱۳۷۶)، راولینسون و میدوز (Rolinson&Miadows, ۱۹۹۶)، گورمن (Gorman, ۱۹۹۵)، هاسارودولیکو و لکی (Hassardwilkins&Leekie, ۱۹۹۷)، نقل شده در صفری راد، (۱۳۷۹)، ایلیان (Elayyan, ۱۹۹۸)، نقل شده در ملکی زاده تفتی، (۱۳۷۶)، شوها (Shoham, ۱۹۹۸)، نقل شده در بعین فیروز، (۱۳۸۱)، نازان اوزنگ اوچاک (Nazan ozene ucak, ۱۹۹۸) و سانانال جا (Sanna Talja, ۱۹۹۸) نیازهای اطلاعاتی دانشمندان و محققان حوزه های مختلف جامعه علمی را مورد قرار داده اند. ویلسون (Wilson, ۱۹۷۹) در پژوهشی با عنوان "بررسی نیازهای اطلاعاتی کارمندان خدمات اجتماعی" به بررسی نیازهای اطلاعاتی کارمندان خدمات اجتماعی پرداخت. او در این پژوهش اطلاعات مورد نیاز جامعه مورد پژوهش در پنج گروه متخصصان، مسئولان پرستاران، کارمندان و مددکاران را مورد بررسی قرار داد. در این تحقیق، انواع اطلاعات مورد نیاز، میزان دستیابی به اطلاعات و کیفیت دسترسی به منابع را مشخص کرده و با استفاده از آزمون مجذور کای (X<sup>2</sup>) مشاهده کرد که تفاوت معنی داری بین نوع اطلاعات مورد نیاز گروه های مختلف وجود دارد، بعلاوه کارمندان ستادی نسبت به کارمندان صف اطلاعات بیشتری دریافت می دارند.

گودمن (Goodman, ۱۹۹۳) در پژوهشی با عنوان نیازهای اطلاعاتی برای تصمیم گیری مدیریت به این نتیجه رسید که تصمیم گیری مدیریتی اغلب ناکامل و نادرست اتخاذ می گردد. در این پژوهش، فرآیند تصمیم گیری مدیریت بازمینی شده در تئوری های مربوط به استفاده از اطلاعات در تصمیم گیری مدیریتی و اطلاع جویی عمومی بررسی گردیده و ارتقای فرایندهای موجود را توصیه کرده است. از جمله این فرایندها، طرح نگهداری و مدیریت رکوردها و ارزیابی آرشو و فرآیندهای توصیف می باشد.

پوئی گنائو (puignau, ۱۹۹۳) پژوهشی با عنوان محققان به عنوان کاربران اطلاعات انجام داد و در آن نقش محققان به عنوان کاربران اطلاعات را مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. نتایج حاصل نشان داد که اطلاعات نقش اساسی در توسعه مناطق روستایی آمریکای لاتین دارد. وی همچنین بر نقش اساسی اطلاعات در تصمیم گیری ها تاکید کرده است.

یافته های پژوهش نشان می دهد که یکی از گروههایی که در توسعه بیشتر نیاز اطلاعاتی نقش دارند، همین محققان هستند و در این زمینه پیشنهاد می کند که پشتیبانی اطلاعاتی از این محققان نیازمند همکاری متخصصان از حوزه فناوری ارتباطات، رایانه و کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی است.

میدوز و آریف (Meadows&Arif, ۱۹۹۴) طی مطالعه ای به بررسی روشهای دستیابی به اطلاعات صنعتی در شرکتهای عربستان سعودی با شرکتهای مشابه آن در انگلستان پرداختند. در این مطالعه با استفاده از پرسشنامه، اطلاعات لازم جمع آوری شده است. هدف تحقیق تعیین منابع اطلاعاتی مهم موجود در صنایع عربستان سعودی و انگلستان، بررسی سطوح خدمات، ارتباط خدمات ارائه شده، بررسی نحوه آگاهی صنایع از منابع اطلاعاتی و بالاخره جستجوی اختلاف استفاده از اطلاعات صنعتی در میان دو کشور بود. در این تحقیق وسعت شرکتهای، منابع اطلاعاتی در کشور، منابع اطلاعاتی غیر دولتی و سایر منابع موجود مورد بررسی قرار گرفت، از پاسخ دهندگان خواسته شد که نحوه دستیابی به اطلاعات مورد نیازشان و اینکه آنها چه تجارب و مشکلاتی را در راه دستیابی به اطلاعات دارند را شرح دهند. نتایج نشان داد که ارائه اطلاعات در عربستان سعودی نسبت به تقاضاهای موجود هم از لحاظ مقدار و هم از لحاظ ارائه اطلاعات کافی می باشد. اما تجارت انگلستان در این مورد نشان داد که ارائه اطلاعات و خدمات اطلاع رسانی می بایست همگام با توسعه فعالیتهای صنعتی رشد بیشتری داشته باشد (نقل شده در صدیقی، ۱۳۷۸).

لی و پو (Lee&pow, ۱۹۹۶) پژوهشی در مورد رفتارهای اطلاع یابی و میزان رضایت متخصصان علوم پزشکی از نظام های اطلاع رسانی پزشکی انجام دادند. در این پژوهش گرایش این متخصصان به انواع مجراهای اطلاع رسانی و ویژگی تقاضاهای اطلاعات مورد لزوم آنها مورد بررسی قرار گرفت. در این پژوهش ۶۶ نفر از متخصصان پزشکی که در بیکارستان های هنگ کنگ کار می کردند مورد پرسش قرار گرفتند و نیازهای اطلاعاتی و الگوهای دستیابی اطلاعات توسط آنها با الگوهای ۱۵ نفر از متخصصان امور مالی و حسابداری مقایسه گردید. نتایج حاصل نشان داد که بین این دو گروه از نظر نیازهای اطلاعاتی، الگوهای دستیابی و گرایش به مجراهای اطلاعاتی تفاوت اساسی وجود دارد. یعنی متخصصان علوم پزشکی به مجراهای دستیابی اطلاعات، ویژگی های تقاضای اطلاعات و روایی اطلاعات نسبت به دست اندرکاران امور مالی و حسابداری توجه بیشتری دارند (نقل شده در ملکی زاده

تفتی، ۱۳۷۶).

هووتاری و ویلسون (Huoatari&Wilson، ۱۹۹۶) در تحقیقی تحت عنوان زنجیره ارزشی، عوامل موفقیت و نیازهای اطلاعاتی دو شرکت فنلاندی، کاربرد مفهوم زنجیره ارزشها و رویکرد عامل موفقیت را مورد بررسی قرار داده است. با استفاده از این رویکرد می توان حوزه های اطلاعات مدار یک سازمان و نیازهای اطلاعاتی آن را شناسایی کرد.

یافته های اصلی مبتنی بر یک مطالعه کیفی بوده است که در ۲ شرکت در بخش دارویی و انتشارات صنایع فنلاند صورت پذیرفته است. مدیریت اطلاعات به عنوان ضروری ترین عامل موفقیت در شرکت های دارویی شناخته شده است. بر اساس این تحقیق در صنعت انتشارات اهمیت این عامل کمتر بوده است. یافته ها دال بر آن هستند که عامل موفقیت و نیازهای اطلاعاتی مرتبط با آن بر اساس فعالیتهای ارزشی، خوشه بندی می شوند. مدیریت اطلاعات یک فعالیت حمایتی ضروری بوده و بخش ضروری زیر ساخت یک سازمان می باشد و هر بخش صنعتی به مقتضای خصوصیات خود تا حدی به خوشه بندی عوامل اصلی موفقیت می پردازد. در این تحقیق ارتباط متقابل بین فعالیتهای اولیه یا بدوی مورد تاکید قرار گرفته است. همچنین توصیه شده که تئوری شبکه اجتماعی به منظور شناسایی ساختارهای عمیق تر اطلاع یابی و همچنین تحلیل تاثیر حوزه های اساسی و زنجیره ارزشی توصیه می شود تا بدین ترتیب سازماندهی عملکرد مدیریت اطلاعات صورت پذیرد.

بوید فریزر (Boyd Fraser، ۱۹۹۶) در پژوهشی تحت عنوان شناسایی نیازهای اطلاعاتی فردی و جمعی، نتیجه گرفت که تصویر کلی (طرح کلی) در مدیریت رکوردها عموماً، والیتنه نه همیشه، همان جمع بندی تصاویر کوچک می باشد. اگر هر منطقه کاری از نقطه نظر مدیریت اطلاعات بطور مطلوب عمل کند، کل سازمان به احتمال زیاد دارای یک نظام اطلاعاتی موثر خواهد بود. تعریف دوباره نظام اطلاعات بیانگر تفکری درباره اطلاعات به عنوان یک وسیله مناسب با کاربرد وسیع می باشد. هر شخصی در حوزه کاری شخصی اش و هر سازمانی به یک سیاست اطلاعاتی نیاز دارد. سیاست نظام های اطلاعاتی بدون یک خط مشی اطلاعاتی یک پارچه و ساختار یافته فاقد ارزش است. به این معنی که جمع آوری و احتمالاً تحلیل اطلاعات بدون مدیریت بر ورودی و یا خروجی آنها صورت گرفته است.

تربلانش (Terblanch، ۱۹۹۶) تحقیقی را با هدف تعیین نیازهای اطلاعاتی مدیران موفق در صنعت و تجارت انجام داد. در این پژوهش هدف مشخص کردن که منابع اطلاعاتی مورد نیاز مدیران در این بخشها میران توانمندی مراکز اطلاع رسانی در تامین نیازهای اطلاعاتی مدیران در آفریقای شمالی بود. وی جهت گردآوری اطلاعات، پرسشنامه ای را برای ۱۷۰ شرکت که بطور تصادفی انتخاب شده بودند ارسال و پس از دریافت ۸۵ پرسشنامه به تجزیه و تحلیل داده ها پرداخت. وی در این پژوهش بر نقش اطلاعات به عنوان یک منبع مهم اقتصادی در امر توسعه تاکید کرده است. یافته های پژوهش نشان می دهد که مدیران بخش های تجارت و صنعت به خدمات اطلاع رسانی اختصاص و به اطلاعات به سهولت قابل دسترس نیاز دارند. از نتایج دیگر پژوهش این بود که در شرکت های کوچک و متوسط، تمایل به استفاده از تماسهای شخصی جهت گردآوری اطلاعات بیشتر از استفاده از منابع اطلاعاتی منتشر شده سنتی کاربرد دارد، ضمناً انتشارات فنی و تجاری بطور منظم مورد استفاده قرار می گیرد (نقل شده در اکرمی، ۱۳۸۰). گری سون (Grayson، ۱۹۹۹) در تحقیقی با عنوان "نیازمندیهای اطلاعاتی سازمانهای بزرگ" معتقد است که در دنیای امروزی سازمانهای بزرگ به کیفیت اطلاعاتی رقیبان خود وابسته هستند. اطلاعات ممکن است شفاف و کامل و واقعی باشند و یا به گونه ای باشد که کاربران را سردرگم کند.

نظام های اطلاعاتی مدیریت هر چیزی را که برای دانستن مفید است گردآوری نموده و سپس آن را پردازش، خلاصه سازی و در اختیار کاربران قرار می دهند تا آنها را در جریان کار خود مورد استفاده قرار دهند. استفاده از این اطلاعات باعث می شود که از رقیبان پیشی گرفته و آنها را پشت سر بگذارند. مدیران به اطلاعات دقیقی درباره وضعیت حوزه مدیریت خود نیاز دارند. کارکنان اداری عادت ندارند اطلاعاتی را تهیه کنند که توسط تصمیم گیران در زمان مناسب به دقت مورد مطالعه قرار گیرد.

اسپرینگ وولگ-هیدلبرگ (Springer-Verlag Heidelberg، ۲۰۰۱) در پژوهشی تحت عنوان "ویژه سازی نیازهای اطلاعاتی: پیشرفت روش شناسی کار" بیان داشته که روشن ساختن نیازهای اطلاعاتی یک گام مهم در طراحی شبکه های ارائه اطلاعات می باشد.

چارچوب راهبرد نمایش ۲۰۰۰ به بعد یک برنامه از مدیریت امور عمومی و آب هلند برای جستجوی نوآوری در بخش نمایش در دست تهیه است. این روشی است که رو به توسعه می باشد و سیاست مدیریت آب را به نمایش از طریق روشن ساختن نیازهای اطلاعاتی مربوط می سازد. استفاده از این روش به پیشرفت در تمرین شیوه نمایش هدایت می شود که مسلماً بوسیله اهالی مربوط مورد قضاوت قرار خواهد گرفت. با این وجود مانع اصلی برای بکارگیری این روش، ترجمه واقعی سیاست ها و خط مشی های تولیدات اطلاعاتی بود.

مطالعه دیگری که انجام گرفته است که بر این جنبه از این روش تمرکز دارد تا برای شرکت کننده های این پروژه یک چارچوب ذهنی بوجود آورد تا بتوانند به وضوح نیازهای اطلاعاتی را روشن سازند.

رویل و دیگران (Royle&etal، ۲۰۰۲) در پژوهشی تحت عنوان "ارزیابی نیازهای اطلاعاتی کارکنان در سازمان مراقبتهای طولانی مدت (از بیماران)" با تاکید بر نقش اطلاعات در موفقیت انجام بهینه وظایف بهورزان در اونتاریو کانادا به این نتیجه رسید که این سازمان از لحاظ نیازها و میزان دسترسی به اطلاعات تفاوت دارند. یافته های وی نشان داد که کارکنان برای مقابله با مشکلات بهداشتی و سلامتی بیماران به منابع اطلاعاتی بیشتری نیاز دارند.

عبدالکریم نور شهریزا (Norshahriza Abdul Karim، ۲۰۰۲) در مقاله ای با عنوان "فناوریهای نوین اطلاعات: شناخت رفتار اطلاعات سازمانی تجاری از طریق پویای محیطی (ای اس)" به طرز تهیه یک الگو برای شناخت نیازهای اطلاعاتی سازمانی بین سازمان های تجاری کوچک پرداخت. وی در مقاله خود پرسشهای اساسی زیر را بررسی کرده است.

۱- چگونه شرکتها می توانند از فناوری اطلاعات و ارتباطات در جستجوی اطلاعات بهره بگیرند؟

۲- آیا استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات، ماهیت جستجوی اطلاعات بین سازمانها را تغییر داده است؟

۳- آنها (شرکت ها) چه نوع اطلاعات را برای کدام اهداف جستجو می کنند؟

۴- مدیران اطلاع رسانی چه نقشی می توانند در پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی سازمانها بازی کنند؟

در ادامه مقاله با بحث و بررسی در مورد پرسش های فوق، فناوری اطلاعات و ارتباطات را در برآوردن نیازهای اطلاعاتی موثر ارزیابی کرده و پیشنهادهایی را ارائه داده است.

پیشینه پژوهش در داخل کشور:



در ایران پژوهش‌هایی در زمینه نیازهای اطلاعاتی و مصرف اطلاعات صورت پذیرفته است. ولی معدود مطالعاتی از رویکرد مدیریتی به این مساله پرداخته اند. پژوهشهای انجام شده در زمینه نیازهای اطلاعاتی و مصارف اطلاعات عمدتاً در باب نیاز به منابع اطلاعاتی بوده و در میان رشته های تخصصی نیز بیشتر از آن رشته علوم پزشکی می باشد. به هر حال، در ادامه به برخی از مطالعات انجام شده در ایران اشاره می شود که تا حدودی زمینه مشترک با موضوع مورد بحث دارند.

گروه آموزش کتابداران دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران (۱۳۵۴)، دانشی (۱۳۵۵) دستمالچی (۱۳۶۶)، طاهری (۱۳۷۳)، امیری (۱۳۷۴)، ملکی زاده تفتی (۱۳۷۶)، مزنانی (۱۳۷۶)، سجادی (۱۳۷۸)، صفری راد (۱۳۷۹)، قربانی (۱۳۷۹) و رمضانی (۱۳۸۰) در بررسی نیازهای اطلاعاتی در دانشگاه های غیر علوم پزشکی بین رشته های مختلف به نتایجی دست یافته اند که در عمده موارد کتاب، مجموعه های شخصی، نشریات و همچنین استفاده از اینترنت به عنوان اصلی ترین منابع اطلاعاتی مورد استفاده قرار گرفته است. تفاوت در نوع منابع اطلاعاتی تابع نوع شغل و موقعیت اجتماعی مراجعان و مدارک تحصیلی آنان می باشد که باعث تفاوت در نوع و نحوه استفاده از منابع اطلاعاتی می باشد که البته تحقیقات فوق بیشتر به جنبه های کتابخانه ای پرداخته است.

اسدی کرگانی (۱۳۶۶) در پژوهش خود تحت عنوان "بررسی نحوه دستیابی کارشناسان امور بهزیستی به منابع و مدارک مورد نیاز" پنج گروه از کارشناسان امور بهزیستی (آموزشی، پژوهشی، توان بخشی، حمایتی و برنامه و بودجه) را با در نظر گرفتن فرضیات پژوهش که عبارتند از اینکه رابطه معنی داری بین زمینه فعالیتی کارشناسان امور بهزیستی و میزان استفاده از منابع تخصصی وجود دارد، و دیگر اینکه عوامل بازدارنده چندی در دستیابی کارشناسان امور بهزیستی به منابع و مدارک تخصصی وجود دارد، مورد مطالعه قرار داد. اطلاعات از طریق پرسشنامه جمع آوری گردید. نتایج حاصل از بررسی و تجزیه و تحلیل داده ها نشان داد که اختلاف معنی داری بین میزان استفاده از منابع و زمینه فعالیت کارشناسان امور بهزیستی وجود دارد. گروه پژوهشی بیشترین و گره های توان بخشی و حمایتی کمترین نیاز به اطلاعات را دارند. کتابخانه شخصی بیش از همه مورد استفاده قرار می گیرد. مراجعه به کتابخانه ها کمتر مورد توجه این گروه از کارشناسان می باشد. کارشناسان امور بهزیستی از بین منابع، استفاده از کتاب را ترجیح می دهند (نقل شده در زهراوی، ۱۳۷۴).

حاجی (۱۳۷۱)، خوش منش (۱۳۷۱)، معصومی (۱۳۷۱)، شکوری منفرد (۱۳۷۲)، برادران لیلآبادی (۱۳۷۲)، گیل (۱۳۷۲)، ناظری (۱۳۷۳)، طلاچی (۱۳۷۵)، قیاسی (۱۳۷۶)، پاک ضمیر (۱۳۷۷)، سامانیان (۱۳۷۸) و رسول آبادی (۱۳۸۱)، در بررسی نیازهای اطلاعاتی در دانشگاه های علوم پزشکی بین رشته های مختلف به این نتیجه رسیدند که کتاب و مقالات و مجموعه های شخصی و همچنین شرکت در سمینارها به عنوان مهمترین منابع اطلاعاتی مورد استفاده قرار گرفته است و غالباً تفاوت نوع شغل و زمینه فعالیت و میزان تحصیلات آنها و استفاده از انواع منابع اطلاعاتی آنها می شود. در این مطالعات بیشتر به جنبه های کتابخانه ای پرداخته اند.

مبلغی (۱۳۷۲) در شیوه های کسب اطلاعات کارشناسان خدمات بهداشتی استان آذربایجان غربی نشان داد که در میان این کارشناسان استفاده از مجموعه شخصی بیش از هر مجموعه دیگری است. وی در بررسی مشکلات ۱۳۰ نفر کارشناسان تحت مطالعه در دسترسی به منابع، نبودن واحدی برای تامین و نگهداری منابع اطلاعاتی مکتوب در مراکز بهداشتی است. زهراوی (۱۳۷۴) در تحقیق و خود با عنوان "بررسی نیازهای مسئولین وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به اطلاعات آماری و نحوه دسترسی آنان به این اطلاعات" مشخص نمود که بین رشته فعالیت مسئولین نوع اطلاعات آماری مورد استفاده آنان رابطه معنی داری وجود دارد. اطلاعات آماری مورد نیاز پژوهشگران و مسئولین امر حوزه ها از طریق اداره کل آماروزارتخانه در اختیار قرار می گیرد.

اسلامی (۱۳۷۵) در تحقیق تحت عنوان "نقش نظامهای اطلاعات مدیریت در تصمیم گیری مدیران شرکت ایران یاسا" سعی نموده با بررسی فرآیند تصمیم گیری، جایگاه اطلاعات و نظام های اطلاعاتی در این فرآیند مشخص گردد. نتایج حاکی از آن است که نزدیک به ۸۰٪ از مدیران شرکت یاسا وجود نظام های اطلاعاتی مدیریت را در سرعت، دقت و صحت تصمیمات حیاتی دانسته اند. در بررسی نیازهای اطلاعاتی، رفتار اطلاع یابی به عنوان یک عامل اساسی در تعیین این نیازها محسوب می شود. نور محمدی (۱۳۷۶) به مطالعه رفتار اطلاع یابی متخصصان مراکز تحقیقات مهندسی وزارت جهاد سازندگی در کسب اطلاعات علمی و فنی پرداخت. وی انگیزه اصلی جستجوی اطلاعات نزد اکثر متخصصان را انجام امور پژوهشی می داند. در ضمن متخصصانی که دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد هستند با ۷۳۹/۷ بالاترین انگیزه انتشار مطالب علمی را دارند. در مورد استفاده اعضای هیئت علمی از پایگاههای رایانه ای به این نتیجه رسید که بیش از نیمی از متخصصان از دیک های فشرده نوری برای تامین اطلاعات مورد نیازشان استفاده می کنند و تقریباً بیش از یک سوم آنان نیز اطلاعات مورد نیاز خود را از طریق جستجوی پیوسته بازیابی می کنند (نقل از صفری راد، ۱۳۷۹).

میزان رضایت افراد از برآورده شده نیازهای اطلاعاتی آنان می تواند به افزایش کارایی کارکنان بیانجامد. فلاح هروی (۱۳۷۹) طی تحقیقی به بررسی میزان رضایت شغلی و تعهد سازمانی در دو معاونت (مهندسی و اجرایی) شرکت خودروسازی سایپا پرداخته است و به این نتیجه دست یافت که بطور کلی مدیران به دو دلیل به موضوع نیازهای اطلاعاتی علاقمند هستند.

۱- اول آن که بسیاری از مدیران از لحاظ اخلاقی خود را مسئول ایجاد و حفظ سطح بالاتر از نیازها در نیروی انسانی سازمان خود می دانند، در واقع مدیران زمانی خود را در انجام وظایفشان موفق می بینند که افرادی از رضایت شغلی سطح بالایی برخوردار باشند و با یویایی و طراوت به کار خود ادامه دهد.

۲- مدیران نسبت به اثراتی که رضایت شغلی بر عملکرد کارکنان دارد آگاهی یافته اند. برطرف شدن نیازها یک احساس مثبت داشته که این حالت کمک زیادی به سلامت فیزیکی و روانی افراد می کند و از نظر سازمانی سطح بالایی مرتفع شدن نیازها منعکس کننده جو سازمان بسیار مطلوب است که منجر به جذب کارکنان و در نتیجه مرتبط با تعهد سازمانی هر فرد می باشد.

صالحی (۱۳۷۹) در تحقیق تحت عنوان "بررسی و تجزیه و تحلیل نظام های اطلاعاتی مدیریت منابع انسانی موجود در شرکت آیفنا غرب استان تهران و طراحی نظام بهینه" به تحلیل مسائل مربوط به نظام اطلاعاتی مدیریت در شرکت مذکور پرداخته است.

این تحقیق با روش پیمایش رابطه بین بکارگیری نظام های اطلاعاتی مدیریت و بهینه شدن در زمینه های جذب آموزش، حقوق و دستمزد و اطلاعات کارکنان و بهینه شدن فرآیند مدیریت منابع انسانی را مورد بررسی قرار داده است. پژوهش به این نتیجه رسیده است که بکارگیری نظام های اطلاعاتی مدیریت تاثیر زیادی در بهینه شدن فرآیند مدیریت منابع انسانی شرکت آیفنا غرب استان

تهران دارد.

اکرمی (۱۳۸۰) به بررسی امکانات و نیازهای اطلاعاتی کارخانه های صنایع غذایی شهر مشهد پرداخت. نتایج پژوهش وی نشان داد که کارخانه های صنایع غذایی موجود در مشهد فاقد مراکز اطلاع رسانی کارآمد می باشند. وی راه اندازی نظام اطلاع رسانی متمرکز برای این کارخانه ها را از لحاظ اقتصادی و اجتماعی توجیه پذیر دانست و پیشنهادهایی برای رفع یا کاهش موانع دستیابی به اطلاعات در کارخانه های صنایع غذایی مشهد ارائه داده است.

استنتاج از مرور پیشینه های پژوهش:

مروری بر تحقیقات انجام شده در زمینه نیازهای اطلاعاتی تا سال ۱۹۸۵ نشان می دهد که این پژوهش ها عمدتاً در زمینه علوم و فناوری متمرکز بوده است. اما در سال های اخیر بررسی نیازهای اطلاعاتی در رشته های تخصصی انجام می شود که سهم گروه های

تجربی بویژه علوم زیستی (از جمله پزشکی) بیشتر از دیگران است، (Hewins, ۱۹۹۰).

آنچه که از بررسی پیشینه ها استنباط می شود این است که تحقیقات انجام شده در حوزه رفتار اطلاعاتی و نیازسنجی اطلاعاتی عمدتاً در مورد اعضا هیئت علمی دانشگاهها و محیط های آموزشی صورت گرفته است و در زمینه نیازهای اطلاعاتی که به مشخص نمودن اطلاعات مورد نیاز گروه های مختلف اجتماعی یا سازمانی همچون سازمان تامین اجتماعی پرداخته باشد، تحقیقات کمتری صورت پذیرفته است.

با نگاهی به پیشینه های ارائه شده می توان به این نتیجه رسید که ابهام در مفهوم نیازهای اطلاعاتی باعث شده گستره زیادی از بررسی منابع تا مجراهای اطلاع یابی در روند اشاعه اطلاعات بعنوان بررسی نیازهای اطلاعاتی در نظر گرفته شود. در اکثر تحقیقات انجام شده به نقش عوامل شناختی مانند نگرش، علاقه، انگیزش و حافظه در شکل دهی نیازهای اطلاعاتی افراد پرداخته نشده است. آنچه که این تحقیق رانسبت به تحقیقات گذشته در زمینه های نیازهای اطلاعاتی متمایز می کند، این است که در تحقیقات گذشته تاکید بر متخصصان حوزه های مختلف علمی بوده، لیکن در این تحقیق تاکید بر نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار گام موثری برداشته شود.

فصل سوم

روش شناسی پژوهش

۱-۳. نوع و روش پژوهش

۲-۳. جامعه آماری پژوهش

۳-۳. ابزار و روش گردآوری داده ها

۴-۳. روایی و پایایی ابزارسنجش

۵-۳. روشهای آماری، بررسی و تحلیل داده ها

۶-۳. محدودیت ها و مشکلات پژوهش هر پژوهش بنا به شرایط و اهدافی که دارد، مناسبترین روش را برای اجرا برمیگزینند. در این فصل، اطلاعات و رویکردهای مرتبط با فرایند پژوهش مورد توجه قرار می گیرد و به توضیح و تشریح هر یک از موارد اساسی پژوهش، جامعه آماری پژوهش، روش نمونه گیری، حجم نمونه جامعه، ابزار گردآوری اطلاعات، روشهای آماری در تجزیه و تحلیل داده ها و نهایتاً محدودیت های پژوهش، پرداخته می شود.

۱-۳. نوع و روش پژوهش

پژوهش انجام شده از نوع کاربردی با رویکردی توصیفی-تحلیلی و به روش پیمایشی انجام شده است. هدف از پژوهش پیمایشی، شناخت جامعه مورد بررسی و پیمایش بینی یک یا چند جنبه از رفتار این جامعه یا هر دو می باشد.

از این رو در پژوهش پیمایشی، گردآوری نظام مند اطلاعات از نمونه ها یا پاسخگویان به منظور شناسایی یا پیش بینی جنبه هائی از رفتار جامعه مدنظر است (کومار، ۱۳۷۴، ص. ۴۸)

به عبارت دیگر، هدف تحقیق پیمایشی، مانند بسیاری از روشهای تحقیق دیگر، واقعیت نمائی است. در این روش محقق به گردآوری اطلاعات درباره واقعیتها می پردازد و نتایج حاصل را بصورت کمی تصور می کند (دیانی، ۱۳۶۹، ص. ۲۱)

از آنجا که پژوهش حاضر به مطالعه و بررسی نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار در کتابخانه های عمومی شهر مشهد می پردازد، روش پیمایشی به عنوان مناسبترین روش انتخاب گردید.

۲-۳. جامعه آماری پژوهش

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه زنان خانه دار عضو در کتابخانه های عمومی شهر مشهد می باشد. نظر به اینکه کتابخانه های عمومی موجود در شهر مشهد ۵۲ کتابخانه بوده است، اقدام به نمونه گیری شد. که روش نمونه گیری طبقه ای بوده است و از بین ۵۲ مورد ۱۲ کتابخانه بنا بر استقرار کتابخانه های فوق در نواحی بالا، متوسط و پائین شهر انتخاب شدند که در نهایت بین ۳۰۰ خانم خانه دار در ۱۲ کتابخانه پرسشنامه توزیع شد.

حجم نمونه بر اساس جدول گرجسی و مورگان (دیانی، ۱۳۸۲، ص. ۱۰۹) ۳۰۰ نفر در نظر گرفته شد.

۳-۳. ابزار گردآوری داده ها و اطلاعات:

برای گردآوری داده ها از پرسشنامه استفاده شد. به نظر بایانی (۱۳۷۸) در تحلیل نیازهای اطلاعاتی، مصاحبه، پرسشنامه، و یادداشتهای روزانه و مشاهده از روش های موجود گردآوری اطلاعات محسوب می شوند (بایانی، ۱۳۷۸: ۱۲۲).

هنگامی که تعداد افرادی که باید مورد سوال واقع شوند، زیاد باشد و در مورد منابع مالی و زمان اجرای پژوهش محدودیت وجود داشته باشد، استفاده از پرسشنامه برای گردآوری اطلاعات توصیه می شود (دلور، ۱۳۷۴). پرسشنامه را می توان از متداولترین ابزار گردآوری اطلاعات دانست.

روش گردآوری داده ها:

برای گردآوری داده ها پرسشنامه ای از نوع سوالهای تلفیقی باز و بسته که در دو بخش اطلاعات هویتی و بخش مربوط به سوالهای تحقیق، تدوین گردید. (پیوست ۱)

با توجه به تقسیم بندی فوریه و کروگر (Fourie & Kruger, ۱۹۹۵: ۲۲۶) نیازهای اطلاعاتی در چهار گروه نیازهای فردی، آموزشی، سیاسی اجتماعی و مذهبی تقسیم بندی شد. سپس با مراجعه به الگوی چن در بررسی نیازهای اطلاعاتی، این گروهها به زیر گروههایی تقسیم بندی شدند. الگوی تهیه شده توسط عده ای از متخصصان و استادان روانشناسی مورد بررسی قرار گرفت. بر اساس الگوی یاد شده و بررسی متون و تحقیقات انجام شده در زمینه پژوهش حاضر و استفاده از راهنمایهای استادان

راهنما و مشاور، پرسشنامه برای زنان خانه دار تهیه گردید.

جهت سنجش روانی پرسشنامه از پیش‌آزمون استفاده شد که در نمونه‌ای به حجم ۳۰ خانم خانه دار در گروهی قابل قیاس با گروه‌های نهائی تحقیق اجرا شد. نتایج حاصل از این آزمایش موجب رفع خطاهای احتمالی گردید.

عوامل ذکر شده در پرسشنامه به دو دسته متغیرهای مستقل و وابسته تقسیم گردید متغیرهای این پژوهش عبارتند از:

۱-۳-۳. متغیرهای مستقل:

میزان استفاده از کتابخانه

دلایل عدم استفاده از کتابخانه

هدف استفاده از کتابخانه

منابع کسب اطلاعات مورد نیاز

۲-۳-۳. متغیر وابسته:

۱-۲-۳. نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار که شامل:

نیازهای فردی

نیازهای آموزشی و تحصیلی

نیازهای فرهنگی

۴-۳. روایی و پایایی ابزار سنجش:

در مطالعات و تحقیقات اجتماعی به لحاظ ماهیت متغیرهای مورد بررسی آن که اغلب کیفی و انتزاعی هستند، بحث اعتبار روایی ابزار اندازه‌گیری ضروری است. مفهوم اعتبار به این سؤال پاسخ می‌دهد که ابزار اندازه‌گیری تا چه حد خصیصه مورد نظر را می‌سنجد و بدون آگاهی از اعتبار ابزار اندازه‌گیری نمی‌توان به دقت داده‌های حاصل از آن اطمینان داشت (سرمودیدگران، ۱۳۷۸).

بدین منظور برای اینکه بدانیم شاخصهای بکاررفته تا چه حد ابزار مناسبی هستند و آیا گویه‌های مطرح شده در پرسشنامه توان اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق را داراست، لازم بود قبل از گردآوری اطلاعات، پیش-آزمون صورت گیرد. از این رو برای تأمین اعتبار روایی شاخصهای بکاررفته، پرسشنامه پس از طرح سوالات، در اختیار اساتید راهنما و مشاور قرار گرفت و بدین روش اعتبار صوری و محتوایی گویه‌های پرسشنامه فراهم شد. اما برای اینکه بدانیم آیا روش انتخاب شده، موضوع مورد نظر را به طور دقیق می‌سنجد یا خیر و روش سنجش تا چه حد پایایی دارد، یعنی چنانچه همان واحد تحلیل مکرر به کار گرفته شود نتایج یکسانی به دست آید یا خیر، باید سنجش پایایی صورت گیرد.

در این تحقیق، ابزار تحقیق (پرسشنامه) از نظر سنجش پایایی از روش ضریب آلفا-کرونباخ که مبتنی بر ماتریس همبستگی گویه‌ای است و ضریب پایایی کل طیف را مشخص می‌کند، استفاده شده است.

برنامه SPSS علاوه بر محاسبه ضریب آلفا (پایایی کل طیف) موقعیت تک تک گویه‌ها را از جهت نقش آنان در کاهش یا افزایش ضریب کل مشخص می‌نماید. بدین ترتیب گویه‌های نامناسب که حذف آنها باعث افزایش پایایی کل طیف شده، مشخص می‌شود که در پیش‌آزمون این کار صورت گرفت و آلفای متغیر مجموع نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار با ضریب اطمینان ۳۱/۶۳ درصد به دست آمد. که درصد قابل قبولی برآورده می‌شود.

۵-۳. روشهای آماری بررسی و تحلیل داده‌ها

داده‌های حاصل از پرسشنامه توسط نرم افزار آماری SPSS تجزیه و تحلیل گردید.

برای تجزیه و تحلیل از آمار توصیفی و آمار استنباطی  $X^2$ ،  $F$ ،  $T$  استفاده شد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها، به صورت جدول و نمودار در فصل بعد ارائه شده است.

برای ارائه آمار توصیفی جهت هر متغیر سه معیار آماری فراوانی، درصد، و میانگین استفاده شده و برای آمار استنباطی از آماره‌های آنالیز واریانس یکطرفه، ضریب همبستگی پیرسون، ضریب همبستگی اسپیرمن برای محاسبه روابط بین متغیرها استفاده شد.

۶-۳. محدودیت‌ها و مشکلات پژوهش

از جمله محدودیت‌هایی که پژوهشگر با آنها مواجه بود عبارتند از:

۱. مطالعه نیازهای اطلاعاتی معمولاً در قالب مطالعه رفتار اطلاع‌یابی، مطالعه استفاده کنندگان، روند بهره‌گیری و اشاعه اطلاعات صورت می‌گیرد (بابائی، ۱۳۷۶:۹)، که در تحقیق حاضر تنها به مطالعه استفاده کنندگان اکتفا شده است.

۲. عدم وجود منابع کافی مربوط به موضوع مورد پژوهش

۳. چون امکان بررسی همه کتابخانه‌های شهر مشهد در این تحقیق وجود نداشت، از میان ۵۲ کتابخانه‌های عمومی در سطح شهر،

۱۲ کتابخانه در سه منطقه غنی، متوسط و ضعیف انتخاب شد.

۴. تکمیل ناقص پرسشنامه از سوی بعضی از خانم‌های خانه دار.

فصل چهارم

ارائه یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش

۱-۴. تحلیل اطلاعات جمعیت شناختی

۲-۴. ارائه داده‌ها و آمار توصیفی

۳-۴. تحلیل داده‌ها یا آمار تحلیلی

در این فصل یافته‌ها و نتایج تحقیق حاضر به صورت توصیفی و تحلیلی ارائه گردیده است. در قسمت اول ضمن ترسیم سیمای نمونه آماری، توصیف و تحلیل یک متغیر مدنظر قرار گرفته است.

در قسمت دوم، تحلیل دو متغیر از طریق آزمونهای مناسب، رابطه بین متغیرها مورد کنکاش قرار گرفته است.

۴-۱. نتایج توصیفی و یک متغیره تحقیق

تحلیل اطلاعات جمعیت شناختی

در این بخش به دو قسمت پرسشنامه مبنی بر میزان تحصیلات زنان خانه دار پرداخته می‌شود

۴-۱-۱. وضعیت میزان تحصیلات پاسخگویان

از کل نمونه آماری پژوهش حاضر ۱۷ نفر (۷/۵ درصد) پاسخگویان دارای تحصیلات ابتدایی و ۵۷ نفر (۱۹ درصد) دارای تحصیلات در

سطح سبک و ۳۱ نفر (۱۰ درصد) پاسخگویان دارای تحصیلات زیر دیپلم و ۱۴۲ نفر (۴۷/۴ درصد) دارای تحصیلات دیپلم

و ۳۲ نفر (۷/۱۰ درصد) پاسخگویان دارای تحصیلات لیسانس و بالاتر بوده اند. لازم به ذکر است ۲ نفر (۷/۰ درصد) پاسخگویان میزان تحصیلات خود را اعلام نکرده اند. جدول ۴-۱: توزیع فراوانی نمونه آماری بر حسب میزان تحصیلات درصد فراوانی تجمعی درصد فراوانی نسب فراوانی میزان تحصیلات

۷/۵
۷/۵
۱۷
ابتدائی
۸/۲۴
۱۹
۵۷
سیکل
۲/۳۵
۳/۱۰
۳۱
زیر دیپلم
۹/۸۲
۳/۴۷
۱۴۲
دیپلم
۳/۸۹
۳/۶
۱۹
فوق دیپلم
۱۰۰
۷/۱۰
۳۲
لیسانس و بالاتر
-----
۷/۰
۲
مقادیر گمشده
۱۰۰
۱۰۰
۳۰۰

جمع ۲-۴- وضعیت تعداد فرزندان پاسخگویان:

از کل نمونه آماری این تحقیق ۵۳ نفر (۷/۱۷ درصد) فاقد فرزند بوده اند و ۸۱ نفر (۲۷ درصد) از پاسخگویان دارای یک فرزند بوده اند و ۸۷ نفر (۲۹ درصد) پاسخگویان دارای دو فرزند بوده اند و ۳۲ نفر (۷/۱۰ درصد) پاسخگویان دارای ۳ فرزند بوده اند و ۹ نفر (۳ درصد) پاسخگویان دارای ۴ فرزند می باشند و ۰ نفر (۳/۰ درصد) از پاسخگویان هر کدام دارای ۵ فرزند بوده اند. لازم به ذکر است ۶۵ نفر (۸/۱۹ درصد) پاسخگویان تعداد فرزندان خود را اعلام نکرده اند. جدول ۴-۳: توزیع فراوانی نمونه آماری بر حسب تعداد فرزندان درصد فراوانی تجمعی

درصد فراوانی نسبی

فراوانی

تعداد فرزندان

۱/۲۰

۷/۱۷

۵۳

هیچ

۸/۵۰

۲۷

۸۱

یک

۷/۸۳

۲۹

۸۷

دو

۸/۹۵

۷/۱۰
۳۲
سه
۲/۹۹
۳
۹
چهار
۶/۹۹
۳/۰
۱
پنج
۱۰۰
۳/۰
۱
شش
.....
۱۲
۳۶
مقادیر گمشده
۱۰۰
۱۰۰
۳۰۰
جمع

۲-ارائه داده ها و آمار توصیفی

سوال اول پژوهش: اولویت نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار کدام است؟

اولین گروه از نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار نیازهای فردی آنهاست. این گروه به زیرگروههایی مانند زمینه های بهداشتی، اصول خانه داری، تربیت فرزند و روابط با دیگران، ذوق و استعداد هنری، ورزش و سرگرمی و مسائل متفرقه و اخبار و اطلاعات روزمره تقسیم بندی می شود.

جدول ۴-۵: توزیع فراوانی پاسخ گویان براساس نیازهای اطلاعاتی فردی در زمینه های بهداشتی پاسخ ها فراوانی- درصد فراوانی

درصد فراوانی نسبی  
درصد فراوانی تجمعی

اصلا  
.....  
.....  
.....

کم

۱۰  
۳۳  
۶۳

تاحدودی

۷۲  
۲۴  
۱/۲۸

خیلی

۲۱۰  
۷۰  
۱۰۰

بدون جواب

۸  
۷/۲  
.....

جمع کل

۳۰۰  
۱۰۰  
۱۰۰

بر اساس این جدول ۱۰ نفر (۳۳ درصد) از پاسخگویان نیازهای اطلاعاتی در زمینه بهداشتی را کم اظهار داشته اند، ۷۲ نفر (۲۴ درصد) تا حدودی، ۲۱۰ نفر (۷۰ درصد) خیلی اظهار داشته اند. همچنین ۸ نفر (۲/۷) از پاسخگویان با این سؤال پاسخ نداده اند. جدول ۴-۶: توزیع

فراوانی پاسخگویان برحسب پاسخ به سؤال... نیازهای فردی در زمینه اصول خانه داری، تربیت فرزند و... پاسخ ها فراوانی-درصد

فراوانی

درصد فراوانی

درصد فراوانی تجمعی

اصلا

۱

۳/۰

۳/۰

کم

۸

۷/۲

۳

تا حدودی

۷۶

۳/۲۵

۵/۲۸

خیلی

۲۱۳

۷۱

۱۰۰

بدون جواب

۲

۷/۰ جمع کل

۳۰۰

۱۰۰

۴۰۰

همانگونه که ملاحظه می کنید بر اساس این جدول ۲۱۳ نفر از خانمهای خانه دار نیازهای اطلاعاتی خود را در زمینه نیازهای فردی خیلی، ۷۶ نفر تا حدودی، و ۸ نفر هم کم اظهار داشته اند و ۱ نفر هم اصلا نیازی را اعلام نکرده است همچنین ۲ نفر این سوال را بدون پاسخ گذاشته اند. جدول ۴-۷: توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب پاسخ به سؤال نیازهای فردی در زمینه ذوق و استعداد هنری پاسخ ها فراوانی-درصد

فراوانی

درصد فراوانی

درصد فراوانی تجمعی

اصلا

۱۴

۷/۴

۹/۴

کم

۶۱

۳/۲۰

۳/۶۳

تا حدودی

۱۲۳

۴۱

۵/۶۹

خیلی

۸۷

۲۹

۱۰۰

بدون جواب

۱۵

۵

.....

جمع کل

۳۰۰

۱۰۰

.....

همانگونه که ملاحظه می نمائید ۱۲۳ نفر از خانمهای خانه دار نیاز خود را تا حدودی، ۸۷ نفر خیلی، ۶۱ نفر کم و ۱۴ نفر اصلا اعلام نموده

اند. اضافه شود که ۱۵ نفر از زنان خانه دار سوال را بدون پاسخ گذاشته اند. از این جدول اینگونه برآورد می شود که نیازهای اطلاعاتی فردی زنان خانه دار در زمینه ذوق و استعداد هنری از سطح بالایی برخوردار نمی باشد چرا که با توجه به آنچه که انتظار می رفت (تجربه شخصی محقق نسبت به کتابخانه های عمومی) اینگونه پیش بین می شد که این نیاز بیشترین نیاز اطلاعاتی زنان خانه دار را به خود اختصاص دهد. جدول ۴-۸: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب پاسخ به سئوال نیازهای فردی در زمینه ورزش، سرگرمی و وسائل متفرقه پاسخ ها فراوانی- درصد

فراوانی

درصد فراوانی

درصد فراوانی تجمعی

اصلا

۲۸

۳/۹

۵/۹

کم

۸۵

۳/۲۸

۴/۳۸

تا حدودی

۱۰۷

۷/۳۵

۸/۷۴

خیلی

۷۴

۷/۲۴

۱۰۰

بدون جواب

۶

۲

.....

جمع کل

۳۰۰

۱۰۰

..... با ملاحظه جدول بالا می توان دریافت که نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار در زمینه نیازهای فردی در زمینه ورزش و سرگرمی متوسط برآورد می شود چرا که ۱۰۷ نفر از زنان خانه دار نیازهای خود را تا حدودی، ۸۵ نفر کم، ۷۴ نفر خیلی و ۲۸ نفر اصلا اعلام نموده اند. همچنین ۶ نفر از زنان خانه دار سوال را بدون پاسخ گذاشته اند. جدول ۴-۹: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب پاسخ به سوال نیازهای فردی در زمینه اخبار و اطلاعات روزمره پاسخ ها فراوانی- درصد

فراوانی

درصد فراوانی

درصد فراوانی تجمعی

اصلا

۹

۳

۱/۳

کم

۴۷

۷/۱۵

۱/۱۹

تا حدودی

۱۴۷

۴۹

۳/۶۹

خیلی

۹۰

۳۰

۱۰۰

بدون جواب

۷

۳/۲

۳/۲

جمع کل	۳۰۰
	۱۰۰
چنانچه ملاحظه می شود ۱۴۷ نفر از خانمهای خانه دار نیازهای فردی خود را در زمینه اخبار و اطلاعات روزمره تا حدودی، ۹۰ نفر زیاد، ۴۷ نفر کم، ۹ نفر اصلا و ۷ نفر هم پاسخی به این سوال نداده اند. با توجه به جدول فوق نیازهای زنان خانه دار در این زمینه متوسط برآورد می شود. -۴- آماره های مربوط به متغیر نیازهای فردی	
مفهوم نیازهای اطلاعاتی فردی با ۵ ستوال در قالب طیف لیکرت سنجیده شد و عدد صفر بیانگر حداقل اهمیت نیاز به منابع اطلاعاتی فردی کتابخانه می باشد و نمره ۱۵ نشانگر حداکثر اهمیت نیاز به منابع اطلاعاتی فردی کتابخانه است. میانگین بدست آمده ۲۱/۱۱ می باشد که بیانگر اهمیت زیاد دسترسی به نیازهای فردی از طریق کتابخانه دارند. جدول ۴-۱۰: آماره های مربوط به متغیر نیازهای فردی پاسخگویان میانگین	
	۲۱/۱۱
حداقل	۵
انحراف معیار	۱۱۴/۰
حداکثر	۱۵
واریانس	۶۰/۳
دامنه تغییرات	۱۰
اشتباه معیار	۸۹/۱
چاوغی	-/۵۴۸
تعداد مشاهدات معتبر	۲۷۶
کشیدگی	۲۷۴/۰
-دومین گروه از نیازهای اطلاعاتی زنان خانه دار، نیازهای آموزشی و تحصیلی آنهاست.	
جدول ۴-۱۱: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب پاسخ به ستوال نیازهای آموزشی و تحصیلی در زمینه های وجود منابع علمی مثل کتب روانشناسی، پزشکی، بهداشت و... پاسخ ها فراوانی-درصد	
فراوانی	
درصد فراوانی	
درصد فراوانی تجمعی	
اصلا	
.....	
.....	
.....	
کم	
	۱۰
	۳/۳
	۴/۳
تا حدودی	
	۸۲
	۳/۲۷
	۱/۳۱
زیاد	
	۲۰۴
	۶۸
	۱۰۰
بدون جواب	
	۴
	۳/۱
.....	
جمع کل	۳۰۰

۱۰۰ با بررسی جدول فوق این نتیجه حاصل می شود که تعداد ۲۰۴ نفر از زنان خانه دار نیازهای خود را در این زمینه زیاد، ۸۲ نفر



تحدودی، ۱۰ نفر کم اعلام نموده اند و همچنین ۴ نفر از خانمهای خانه دار این سوال را بدون پاسخ گذاشته اند. از این جدول اینگونه استنباط می شود که نیازهای آموزشی زنان خانه دار در زمینه وجود منابع علمی مثل کتب روانشناسی، پزشکی، بهداشت زنان و روابط زناشویی، بسیار زیاد می باشد. جدول ۴-۱۲: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب پاسخ به سنوال نیازهای اطلاعاتی آموزشی و تحصیلی در زمینه های وجود راهنماها و دستورالعملها گوناگون پاسخ ها فراوانی-درصد

فراوانی

درصد فراوانی

درصد فراوانی تجمعی

اصلا

۱

۳/۰

۳/۰

کم

۳۷

۳/۱۲

۱/۱۳

تحدودی

۱۱۷

۳۹

۳/۵۳

زیاد

۱۳۶

۳/۴۵

۱۰۰

بدون جواب

۹

۳

.....

جمع کل

۳۰۰

۱۰۰

همانگونه که در جدول ۴-۱۲ نشان داده شده است، جدول ۴-۱۳: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب پاسخ به سنوال نیازهای اطلاعاتی آموزشی و تحصیلی در زمینه های وجود منابع گوناگون در زمینه. شیوه های مطالعه، تحقیق و نگارش و غیره پاسخ ها فراوانی-درصد

فراوانی-درصد

فراوانی

درصد فراوانی

درصد فراوانی تجمعی

اصلا

۲۳

۷/۷

۸

کم

۱۱۳

۷/۳۷

۶/۴۷

تا حدودی

۹۷

۳/۳۲

۵/۸۱

خیلی

۵۳

۷/۱۷

۱۰۰

بدون جواب

۱۴

۷/۴

.....

جمع کل

۳۰۰

۱۰۰-۴. آماره های مربوط به متغیر نیازهای آموزشی و تحصیلی

سازه نیازهای آموزشی با ۳ سؤال در چارچوب مقیاس لیکرت مورد سنجش قرار گرفته است. با توجه به نتایج بدست آمده میانگین متغیر نیازهای آموزشی برای نمونه گیری ۶۱/۶ می باشد که در حد متوسط به بالا مشاهده شده است. بنابراین می توان گفت نیاز پاسخگویان برای دسترسی به اطلاعات آموزشی و تحصیلی متوسط به بالا برآورد شده است. جدول ۴-۱۴: جدول آماره های مربوط به نیازهای آموزشی و تحصیلی

میانگین	۶۱/۶
حداقل	۲
انحراف	۳۹/۱
حداکثر	۹
واریانس	۹۵/۱
دامنه تغییرات	۷
اشتباه معیار	۰۸۳/۰
چابولگی	۴۹۲/۰
تعداد مشاهدات متغیر	۲۷۶
کشیدگی	۱۲۰/۰

جدول ۴-۱۵: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب پاسخ به سؤال نیازهای فرهنگی-اجتماعی و سیاسی در زمینه اعتقادات دینی درصد

فراوانی تجمعی	
درصد فراوانی	
فراوانی	
پاسخ فراوانی-درصد	
۳/۰	
۳/۰	
۱	
اصلا	
۸/۷	
۳/۷	
۲۲	
کم	
۶/۳۸	
۳/۳۰	
۹۱	
تا حدودی	
۱۰۰	
۳/۶۰	
۱۸۱	
زیاد	
.....	
۷/۱	
۵	
بدون جواب	
.....	
۱۰۰	
۳۰۰	
جمع کل	

جدول ۴-۱۶: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب پاسخ سؤال دنیاهای فرهنگی، اجتماعی و سیاسی در زمینه دیدگاههای

اجتماعی، سیاسی و فلسفی دین درصد فراوانی تجمعی

درصد فراوانی

فراوانی

پاسخ ها فراوانی - درصد

۵/۸

۸

۲۴

اصلا

۴/۳۹

۲۹

۸۷

کم

۲/۸۶

۴۴

۱۳۲

تا حدودی

۱۰۰

۱۳

۳۹

خیلی

.....

۶/۰

۱۸

بدون جواب ۱۰۰

۳۰۰

جمع کل

جدول ۴-۱۷: توزیع فراوانی زنان خانه دار بر حسب پاسخ به سؤال دنیاهای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی در زمینه های ارزشهای

انسانی درصد فراوانی تجمعی

درصد فراوانی

فراوانی

پاسخ ها فراوانی - درصد

۸/۱

۷/۱

۵

اصلا

۹/۱۳

۳/۱۱

۳۴

کم

۱/۵۴

۷/۳۷

۱۱۳

تا حدودی

۱۰۰

۴۳

۱۲۹

خیلی

.....

۳/۶

۱۹

بدون جواب ۱۰۰

۳۰۰

جمع کل

۴-۱- آماره های مربوط به متغیر نیازهای فرهنگی - اجتماعی و سیاسی

متغیر نیازهای فرهنگی با ۳ سؤال در چهارچوب مقیاس لیکرت مورد سنجش قرار گرفته است و بین ۰ تا ۹ متغیر می باشد. با توجه به

نتایج حاصله میانگین متغیر نیازهای فرهنگی - اجتماعی و سیاسی ۵۱/۶ می باشد که در حد متوسط به بالا مشاهده شده است و می

توان گفت دسترسی به نیازهای فرهنگی - اجتماعی و سیاسی برای پاسخگویان در حد متوسط به بالا می باشد. جدول ۴-۱۸: آماره های

مربوط به متغیر نیازهای فرهنگی - اجتماعی و سیاسی میانگین

۵۱/۶

حداقل

۲

انحراف معیار

۶۱/۱

حداکثر

۹

واریانس

۶۱/۲

دامنه تغییرات

۷

اشتباه معیار

۰۹۲/۰

چولگی

۸۰/۱۰

تعداد مشاهدات

۲۶۶

کشیدگی

۷۸۶/۰

۴-۱. آماره های مربوط به متغیر نیازهای اطلاعاتی (مجموع نیازهای فردی، تحصیلی و فرهنگی)

سازه (construct) مربوط به متغیر کل نیازهای اطلاعاتی مطرح شده (فردی، آموزشی و تحصیلی، فرهنگی و سیاسی و اجتماعی) با ۱۱ سوال بوسیله مقیاس لیکرت سنجیده شده و بین ۳۳ تا ۱۰۰ تغییرات دارد که نمره ۰ نشانگر حداقل رفع نیاز و ۳۳ نشانگر اهمیت نیاز پاسخگویان با استفاده از خدمات کتابخانه می باشد. میانگین بدست آمده ۴۲/۲۴ بیانگر اهمیت زیاد نیازهای مختلفشان می باشد.

جدول ۴-۱۹: آماره های مربوط به متغیر نیازهای اطلاعاتی پاسخگویان میانگین

۴۲/۲۴

حداقل

۱۴

انحراف معیار

۶۹/۳

حداکثر

۳۳

واریانس

۶۷/۱۳

دامنه تغییرات

۱۹

اشتباه معیار

۲۳۹/۰

چاوگلی

-۵۳۰/۰

تعداد مشاهدات متغیر

۲۳۹

کشیدگی

۲۴۹/۰

سوال دوم پژوهش: زنان خانه دار شهر مشهد به چه منظور از کتابخانه استفاده می کنند؟- وضعیت موارد عمده استفاده از کتابخانه های عمومی توسط پاسخگویان با توجه به اینکه از پاسخگویان درخواست شده بود نظر خود را در خصوص موارد عمده استفاده از کتابخانه های عمومی را از میان گزینه های مطرح شده در پرسشنامه چند عدد از آنها را انتخاب کنند از میان گزینه های مطرح شده در پرسشنامه چند عدد را انتخاب کنند از این رو هر گزینه فراوانی آن احصاء گردید که تعداد فراوانی هر گزینه نشان دهنده هدف پاسخگویان از مراجعه به کتابخانه ها می باشد. در پاسخ ب این سوال که عمدتاً به چه منظوری از کتابخانه عمومی استفاده می کنید؟

۲۴۶ نفر (۸۷/۴٪) پاسخگویان هدف خود را اسانت گرفتن کتاب و ۶۱ نفر (۵/۱۸٪) هدف خود را استفاده از سالن مطالعه و ۱۲ نفر (۶/۳٪) هدف خود را بی هدفی و وقت گذرانی و ۹۳ نفر (۳/۲۸٪) هدف خود را مطالعه روزنامه و مجله، ۲۷ نفر (۲/۸٪) هدف خود را از مراجعه به کتابخانه امانت گرفتن کتاب برای سایر اعضای کتابخانه ذکر کرده اند. جدول ۴-۲۰: توزیع فراوانی موارد عمده استفاده از کتابخانه های عمومی از نظر پاسخگویان

جمع

درصد فراوانی تجمعی

مقادیر گمشده

درصد فراوانی نسبی

فراوانی

موارد عمده استفاده ای کتابخانه عمومی

۳۰۰

۱۸

۵۴	
۸۲	
۲۴۶	
	امانت گرفتن کتاب
۳۰۰	
۷/۷۹	
۲۳۹	
۳/۲۰	
۶۱	
	استفاده از سالن های مطالعه
۳۰۰	
۹۶	
۲۸۸	
۴	
۱۲	
	بی هدف و برای گذراندن وقت
۳۰۰	
۶۹	
۲۰۷	
۳۱	
۹۳	
	مطالعه روزنامه و مجله
۳۰۰	
۹۱	
۲۷۳	
۹	
۲۷	
	امانت گرفتن کتاب برای سایر اعضای خانواده
	با توجه به اینکه فراوانی های بدست آمده موارد عمده استفاده از کتابخانه های عمومی را به ترتیب می توان چنین عنوان کرد:
	۱-امانت گرفتن کتاب
	۲-مطالعه روزنامه و مجله
	۳-استفاده از سالن های مطالعه
	۴-امانت گرفتن کتاب برای سایر اعضای کتابخانه
	۵-بی هدفی و گذراندن وقت سوال سوم پژوهش: زنان خانه دار کتابخانه های عمومی شهر مشهد برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود دیشتر از چه نوع منابعی استفاده می کنند؟
	۴- نحوه تامین نیازهای اطلاعاتی پاسخگویان از منابع مورد نظر:
	با توجه به اینکه از پاسخگویان درخواست شده بود نظر خود را درخصوص نحوه تامین نیازهای اطلاعاتی خود اعلام کنند، از این رو از پاسخگویان خواسته شد نظر خود را با زدن هرچند تعداد به دلخواه گزینه های مورد نظرشان را انتخاب کنند. بدین صورت فراوانی هر گزینه نشان دهنده راههای کسب اطلاعات و آگاهی را از منابع مختلف مطروحه نشان می دهد.
	۱۰۴ نفر (۶۳٪) پاسخگویان ارتباط با دوستان و آشنایان را وسیله کسب اطلاعات و آگاهیهای مورد نیاز خود بیان کرده اند.
	جدول ۴-۲۱: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نحوه تامین نیازهای اطلاعاتی خود جمع
	درصد فراوانی نسبی
	مقادیر گم شده
	درصد فراوانی نسبی
	فراوانی
	منابع تامین نیازهای اطلاعاتی پاسخگویان
۳۰۰	
۳/۶۵	
۱۹۶	
۷/۳۴	
۱۰۴	
	ارتباط با دوستان و آشنایان
۳۰۰	
۳/۹۰	
۲۷۱	
۷/۹	
۲۹	
	از دیگر کتابخانه های عمومی سطح شهر

۳۰۰

۳۷۰

۲۱۱

۷/۲۹

۸۹

همسر و اعضاء خانواده

۳۰۰

۷/۴۷

۱۴۳

۳/۵۲

۱۵۷

رادیو و تلویزیون

۳۰۰

۹۳

۲۷۹

۷

۲۱

استفاده از اینترنت

۳۰۰

۷/۹۸

۲۹۶

۳/۱

۴

کتاب

۳۰۰

۷/۹۳

۲۸۱

۳/۶

۱۹

روزنامه و مجله

با توجه به فراوانی های بدست آمده منابع عمده تامین نیازهای اطلاعاتی پاسخگویان را می توان به ترتیب اولویت چنین عنوان کرد:

۱-رادیو و تلویزیون

۲-ارتباط با دوستان و آشنایان

۳-همسر و اعضاء خانواده

۴-از دیگر کتابخانه های عمومی سطح شهر

۵-استفاده از اینترنت

۶-روزنامه و مجله

۷-خرید کتاب را پاسخگویان کمتر اظهار کرده اند. سوال چهارم پژوهش: زنان خانه دار کتابخانه های عمومی شهر مشهد در تامین

نیازهای اطلاعاتی خود با چه مشکلاتی مواجه هستند؟

سوال های فرعی پژوهش:

۱-عمده ترین دلایل عدم استفاده زنان داراز کتابخانه های عمومی شهر مشهد کدام است؟

با توجه به اینکه از پاسخگویان درخواست شده بود به این سوال که چنانچه از کتابخانه استفاده نمی کنید و یا احتمالاً کمتر استفاده

می کنید، دلیل آن چیست؟

پاسخگویان می توانستند از میان گزینه های مطرح شده چند عدد از آنها را انتخاب کنند، از این رو هرگزینه فراوانی آن

احصاء گردید و تعداد فراوانی هرگزینه نشان دهنده دلایل پاسخگویان در عدم استفاده از منابع کتابخانه می

باشد. ۱۱۵ نفر (۳۵٪) پاسخگویان دلیل خود را در عدم استفاده از منابع کتابخانه کمبود وقت، ۳۹ نفر (۱۱٪) پاسخگویان به عدم وجود

کتاب و مجله و سایر مداخل در زمینه های مورد علاقه شان اشاره کرده اند و ۱۸ نفر (۵٪) دلیل خود را عدم تاثیر کتابهای آموزشی در رفع

نیازهای اطلاعاتی و ۳۳ نفر (۱۰٪) دلیل خود را کم بودن مدت زمان امانت کتاب ۴۰ نفر (۲۱٪) دلیل خود را عدم برخورد خوب

کتابدارا اظهار داشته اند جدول ۴-۲۲: توزیع فراوانی دلایل زنان خانه دار در عدم استفاده از منابع کتابخانه جمع

درصد فراوانی نسبی

مقادیر گمشده

درصد فراوانی نسبی

فراوانی

دلایل عدم استفاده از منابع کتابخانه توسط زنان خانه دار

۳۰۰

۷/۶۱

۱۸۵

۳/۳۸

۱۱۵
کمبود وقت
۳۰۰
۸۷
۲۶۱
۱۳
۳۹
عدم وجود کتاب ومجله وسایر مدارک در زمینه مورد علاقه
۳۰۰
۹۴
۲۸۲
۶
۱۸
عدم تاثیر کتابهای آموزشی در رفع نیازهای اطلاعاتی
۳۰۰
۸۹
۲۶۷
۱۱
۳۳
کم بودن مدت زمان امانت کتاب
۳۰۰
۷/۹۸
۲۹۶
۳/۱
۴
عدم برخورد خوب کتابداران
با توجه به فراوانی بدست آمده دلایل زنان خانه دار در عدم استفاده از منابع کتابخانه را می توان به ترتیب اولویت از نظر پاسخگویان چنین عنوان کرد:
۱- کمبود وقت
۲- عدم وجود کتاب ومجله وسایر مدارک در زمینه مورد علاقه
۳- کم بودن مدت زمان امانت کتاب
۴- عدم تاثیر کتابهای آموزشی در رفع نیازهای اطلاعاتی
۵- عدم برخورد خوب کتابداران را پاسخگویان در عدم استفاده از منابع کتابخانه عنوان کرده اند. سوال فرعی ۲: میزان استفاده زنان خانه دار از کتابخانه های عمومی شهر مشهد چقدر است؟
۴-۱- وضعیت میزان استفاده از کتابخانه عمومی توسط زنان خانه دار از کل نمونه آماری این پژوهش ۱۲۲ نفر (۱/۳۷٪) اظهار داشته اند، از خدمات کتابخانه های عمومی خیلی استفاده می کرده اند و ۱۳۲ نفر (۱/۴۰٪) از پاسخگویان اظهار داشته اند تا حدی از کتابخانه های عمومی استفاده می کنند و ۲۴ نفر (۳/۷٪) پاسخگویان اظهار داشته اند از خدمات کتابخانه های عمومی کم استفاده می کنند و ۱۸ نفر از پاسخگویان (۵/۵٪) اظهار داشته اند اصلا از خدمات کتابخانه های عمومی استفاده نمی کنند. همچنین ۳۳ نفر (۱۰٪) پاسخگویان به این سوال پرسشنامه پاسخ نداده اند.
جدول ۴-۲۳: توزیع فراوانی نمونه آماری بر حسب میزان استفاده از کتابخانه درصد فراوانی تجمعی
درصد فراوانی نسبی
فراوانی
میزان استفاده از کتابخانه توسط پاسخگویان
۷/۴۰
۷/۴۰
۱۲۲
خیلی استفاده می کنم ۴۴
۱۳۲
تا حدودی استفاده می کنم
۹/۹۳
۸
۲۴
کم استفاده می کنم
۱۰۰
۶
۱۸
اصلا استفاده نمی کنم
.....

۳/۱	
۴	
مقادیر گم شده	
۱۰۰	
۱۰۰	
۳۰۰	
جمع	
فرضیه های تحقیق:	
فرضیه اول:	
به نظر می رسد بین سن پاسخگویان با نیازهای اطلاعاتی آنان رابطه معنا داری وجود دارد. مجموع نیازها و سن پاسخگویان رابطه معنی دار وجود ندارد. با توجه به سطح معنی داری بدست آمده ( $P=۸۰.۵\%$ ) فرضیه تحقیق رد می شود. جدول ۴-۲۴: ضریب همبستگی پیرسون و سطح معنی داری آن بین دو متغیر متغیر وابسته متغیر مستقل	
سن پاسخگویان	
کل نیازها	
ضریب همبستگی	
-۱۷٪	
سطح معنی داری	
۵/۸٪	
تعداد مشاهدات	
۲۲۲	
فرضیه دوم:	
- بنظرمی رسد بین مجموع نیازهای پاسخگویان و تعداد فرزند آنها رابطه معنی داری وجود دارد.	
نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر نشان می دهد بین مجموع نیازهای پاسخگویان و تعداد فرزند آنها رابطه معنی داری وجود ندارد. با توجه به سطح معنی داری بدست آمده ( $P=۰/۹۳۸$ ) فرضیه تحقیق رد می شود.	
جدول ۴-۲۵: ضریب همبستگی پیرسون و سطح معنی داری آن بین دو متغیر کل نیازها و تعداد فرزند متغیر وابسته متغیر مستقل	
تعداد فرزند	
کل نیازها	
ضریب همبستگی	
۵٪	
سطح معنی داری	
۹۳۸٪	
تعداد مشاهدات	
۲۰۷٪ فرضیه سوم: بنظر می رسد بین تحصیلات و نیازهای فردی پاسخگویان رابطه معنی داری وجود دارد.	
نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر نشان می دهد بین تحصیلات و نیازهای فردی پاسخگویان رابطه معنی داری وجود ندارد زیرا سطح معنی داری بدست آمده ( $P=۰/۶۰۶$ ) بزرگتر از آلفای مورد قبول در تحقیقات است. از این رومدرک و شواهد کافی برای رد فرضیه تحقیق وجود دارد.	
جدول ۴-۲۶: ضریب همبستگی پیرسون و سطح معنی داری آن بین دو متغیر متغیر وابسته متغیر مستقل	
تحصیلات	
نیازهای فردی	
ضریب همبستگی	
-۳۱/۰	
سطح معنی داری	
۶۰۶/۰	
تعداد مشاهدات	
۲۷۴ بنظر می رسد بین سطح تحصیلات و نیازهای آموزشی و تحصیلی رابطه معنی داری وجود دارد. نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر نشان می دهد بین سطح تحصیلات و نیازهای آموزشی و تحصیلی پاسخگویان رابطه معنی داری وجود ندارد. زیرا سطح معنی داری بدست آمده بزرگتر از آلفای مورد قبول در تحقیقات می باشد و از این رومدرک و شواهد کافی برای رد فرضیه تحقیق وجود دارد ( $P=۰/۲۷۰$ ) جدول ۴-۲۷: متغیر وابسته متغیر مستقل	
تحصیلات	
نیازهای آموزشی و تحصیلی	
ضریب همبستگی	
۰۶۶/۰	
سطح معنی داری	
۲۷۰/۰	
تعداد مشاهدات	
۲۷۹	

- بنظر می رسد بین سطح تحصیلات و نیازهای فرهنگی - اجتماعی - سیاسی پاسخگویان رابطه معنی داری وجود دارد. نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر نشان می دهد بین سطح تحصیلات و نیازهای فرهنگی - اجتماعی - سیاسی پاسخگویان رابطه



معنی داری وجود دارد. با توجه به سطح معنی داری بدست آمده ( $P=0/046$ ) فرضیه تحقیق پذیرفته می شود همچنین شدت همبستگی بین دو متغیر به میزان ( $r=0/046$ ) بیانگر این مطلب است که با افزایش تحصیلات پاسخگویان میزان نیاز آنها به اطلاعات فرهنگی- اجتماعی و سیاسی به صورت معتدلی کاهش می یابد و جهت رابطه معکوس و منفی دارد. جدول ۴-۲۸: متغیر وابسته متغیر مستقل

## تحصیلات

نیازهای فرهنگی- اجتماعی- سیاسی

ضریب همبستگی

-۱۰۸/۰

سطح معنی داری

۰۴۶/۰

تعداد مشاهدات

۲۶۴

بنظر می رسد بین سطح تحصیلات پاسخگویان و مجموع نیازهای آنها رابطه معنی داری وجود دارد.

نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر نشان می دهد بین تحصیلات پاسخگویان و مجموع نیازهای آنها رابطه معنی داری وجود ندارد. زیرا سطح معنی داری بدست آمده ( $P=0/547$ ) بزرگتر از آلفای مورد قبول در تحقیقات است. بنا بر این مدرک و شواهد کافی برای رد فرضیه تحقیق وجود دارد.

جدول ۴-۲۹: متغیر وابسته متغیر مستقل

## تحصیلات

کل نیازها

ضریب همبستگی

۳۹٪

سطح معنی داری

۵۴۷٪

تعداد مشاهدات

۲۳۷

جدول (۴-): توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب اظهار نظر با تعیین اولویت درباره سوال دو پرسشنامه: ترجیح می دهید کتابخانه ای که شما در آن عضو هستید در ارتباط با موضوعات فردی کتاب، روزنامه و مجله بیشتری تهیه کند

درصد فراوانی تجمعی

درصد فراوانی

فراوانی

اولویت اول فراوانی-درصد

۸/۷۵

۷۲

۲۱۶

اولویت اول

۴/۹۴

۷/۱۷

۵۳

اولویت دوم

۶/۹۸

۴

۱۲

اولویت سوم

۱۰۰

۳/۱

۴

اولویت چهارم

....

۵

۱۵

بدون جواب

.....

۳۰۰

۳۰۰

جمع کل

در پژوهش حاضر از زنان خانه دار جامعه آماری پژوهش خواسته شد تا نظر خود را در ارتباط با تهیه کتاب، مجله و روزنامه در کتابخانه هایی که عضو هستند با تعیین اولویت در ۴ موضوع مختلف مشخص کنند. نتایج بدست آمده بیانگر این است که ۲۱۶ نفر از پاسخگویان (۷۲٪) مطالعه در زمینه موضوعات فردی را اولویت اول خود دانسته اند، ۵۳ نفر از پاسخگویان (۱۷٪) اولویت دوم، ۱۲ نفر (۴٪) اولویت سوم و ۴ نفر (۱٪) مطالعه در زمینه موضوعات فردی را اولویت چهارم خود دانسته اند. همچنین

۱۵ نفر (۵٪) پاسخگویان با این سؤال جواب نداده اند.

جدول (۴-): توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب اظهار نظر با تعیین اولویت آنها درباره سؤال

دو: ترجیح می دهید کتابخانه ای که در آن عضو هستید، در ارتباط با موضوعات آموزشی و هنری، کتاب، مجله و روزنامه بیشتری تهیه

کند درصد فراوانی تجمعی

درصد فراوانی

فراوانی

اولویت ها فراوانی-درصد

۹/۱۸

۱۶

۴۸

اولویت اول

۵/۵۳

۳/۲۹

۸۸

اولویت دوم

۵/۷۹

۲۲

۶۶

اولویت سوم

۱۰۰

۳/۱۷

۵۲

اولویت چهارم

....

۳/۱۵

۴۶

بدون جواب

....

۱۰۰

۳۰۰

جمع کل جدول (۴-): توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب اظهار نظر با تعیین اولویت آنها درباره سؤال دو: ترجیح می دهید کتابخانه

ای که عضو آن هستید در ارتباط با موضوعات سیاسی و اجتماعی کتاب، مجله و روزنامه بیشتری تهیه کند درصد فراوانی تجمعی

درصد فراوانی

فراوانی

اولویت ها فراوانی-درصد

۹/۹

۷/۶

۲۰

اولویت اول

۳/۲۴

۷/۹

۲۹

اولویت دوم

۵۲

۷/۱۸

۵۶

اولویت سوم

۱۰۰

۳/۳۲

۹۷

اولویت چهارم

....

۳۲

۹۸

بدون جواب

....

۱۰۰

۳۰۰

جمع کل جدول(۴-): توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب اظهار نظر در مورد تعیین اولویت سؤال دو: ترجیح می دهید کتابخانه ای که عضو آن هستید در ارتباط با موضوعات دینی، کتاب، روزنامه و مجله تهیه کند درصد فراوانی تجمعی

درصد فراوانی	
فراوانی	
اولویت ها فراوانی-درصد	
۹/۳۵	
۲۶	
۷۸	
اولویت اول	
۱/۶۴	
۳/۲۰	
۶۱	
اولویت دوم	
۲/۸۶	
۱۶	
۴۸	
اولویت سوم	
۱۰۰	
۱۰	
۳۰	
اولویت چهارم	
...	
۷/۲۷	
۸۳	
بدون جواب	
...	
۱۰۰	
۳۰۰	
جمع کل	

بنظر می رسد بین مجموع نیازهای پاسخگویان و میزان مراجعه آنان به کتابخانه رابطه معنی داری وجود دارد.

نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر نشان می دهد بین مجموع نیاز پاسخگویان و میزان مراجعه آنان به کتابخانه رابطه معنی داری وجود ندارد. ( $P=572/0$ )

با توجه به اینکه آلفای بدست آمده بزرگتر از آلفای مورد قبول در تحقیقات میدانی می باشد، فرضیه فوق الذکر در می شود.

جدول(۴-): ضریب همبستگی پیرسون و سطح معنی داری آن بین دو متغیر مجموع نیازهای پاسخگویان و میزان مراجعه به کتابخانه متغیر وابسته متغیر مستقل

۰۳۷/۰

ضریب همبستگی

مجموع نیازها

۵۷۲/۰

سطح معنی داری

۲۳۵

تعداد مشاهدات

بنظر می رسد میزان نیازهای فردی پاسخگویان و نیازهای آموزشی و تحصیلی در آنان رابطه معنی داری وجود دارد.

نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر نشان می دهد بین میزان نیازهای فردی پاسخگویان و نیازهای آموزشی و تحصیلی آنان رابطه معنی داری وجود دارد. ( $P=000/0$ )

همچنین شدت همبستگی بین دو متغیر به میزان ( $F=410/0$ ) بیانگر ارتباط قوی بین دو نیاز پاسخگویان است و می توان گفت با اهمیت یافتن نیازهای فردی افراد نیازهای آموزشی و تحصیلی آنان نیز اهمیت می یابد.

جدول(۴-): ضریب همبستگی پیرسون و سطح معنی داری آن بین دو متغیر نیازهای فردی و نیازهای آموزشی و تحصیلی پاسخگویان متغیر وابسته متغیر مستقل

نیازهای آموزشی و تحصیلی

نیازهای فردی

ضریب همبستگی

۴۱۰/۰

سطح معنی داری

۰۰۰/۰

تعداد مشاهدات

۲۶۲

بنظر می رسد بین نیازهای فردی پاسخگویان و نیازهای فرهنگی - اجتماعی و سیاسی پاسخگویان رابطه معنی داری وجود دارد.

نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر نشان می دهد بین میزان نیازهای فردی پاسخگویان و نیازهای فرهنگی، اجتماعی و سیاسی آنان رابطه معنی داری وجود دارد. (P=۰۰۰/۰) همچنین شدت همبستگی پاسخگویان است و می توان گفت با اهمیت یافتن نیازهای فردی پاسخگویان نیازهای فرهنگی، اجتماعی و سیاسی آنان نیز بطور متوسط و معتدل افزایش می یابد.
جدول(۴-): ضریب همبستگی پیرسون وسط معنی داری آن بین دو متغیر نیازهای اطلاعاتی فردی و نیازهای اطلاعاتی فرهنگی- اجتماعی و سیاسی پاسخگویان. متغیر وابسته متغیر مستقل
نیازهای فرهنگی- اجتماعی و سیاسی
نیازهای فردی
ضریب همبستگی
۳۷۲/۰
سطح معنی داری
۰۰۰/۰
تعداد مشاهدات
۲۵۰

### چگونه مقاله های تحقیقی بنویسیم

اکرم جودی - ندا صادق یکی از نشانه های علمی و تحقیقی بودن مقاله آن است که نویسنده بتواند چکیده خوب و مفیدی برای آن بنگارد. نویسنده مقاله تحقیقی به تناسب رشته ای که دارد، روش خاصی را در امر تحقیق انتخاب می کند، اما در عین حال از برخی قواعد و روشهای عمومی نیز استفاده می کند که تقریباً در تمام مقاله های تحقیقی مشترک است. هر اثر علمی- تحقیقی دارای سه رکن می باشد:

۰ مواد سالم و مطمئن که از منابع معتبر و از طریق استدلالهای علمی به دست آمده باشد.

۰ شیوه صحیح استدلال

۰ توان علمی و اجتهادی محقق برای شناخت روشهای درست تحقیق اما برای پژوهش مراحل وجود دارد:

۱. فرضیه و طرح تحقیق

انسان از مجهول به معلوم می رسد و این سؤاها و مجهولات مبنای هر فرضیهی علمی را تشکیل می دهند.

پس از طرح مجهول و تشکیل فرضیه، برای بررسی و اثبات آن، باید طرح تحقیق ریخته شود. طرح تحقیق، در واقع قانون کار محقق است و هدف، محدوده کار، رؤوس مباحث، ابزارها و روش تحقیق، و حوزه منابع را روشن می سازد و مانع از پراکنده کاری و اتلاف وقت و نیرو می گردد.

یکی از نشانه های علمی و تحقیقی بودن مقاله آن است که نویسنده بتواند چکیده خوب و مفیدی برای آن بنگارد

۲. روش تحقیق

نویسنده مقاله تحقیقی به تناسب رشته ای که دارد، روش خاصی را در امر تحقیق انتخاب می کند، اما در عین حال از برخی قواعد و روشهای عمومی نیز استفاده می کند که تقریباً در تمام مقاله های تحقیقی مشترک است. روش تحقیق به دو نوع میدانی و کتابخانه ای تقسیم می شود.

در تحقیق میدانی که بیشتر به مسائل علم تجربی، اجتماعی و جامعه شناسی مربوط است، محقق با کاوش در نمونه های عینی و با تفحص و استقرا در گستره ای خاص به نتایج کلی می رسد.

اما در تحقیق کتابخانه ای، حوزه کار محقق، کتابخانه و اسناد و مدارک است و با محیط بیرونی کار ندارد. اصلی ترین ابزار در این روش کتاب و امثال آن است و گام مهم در این روش انتقاد کتاب و اسناد مکتوب است. محقق باید کتاب شناس باشد به عبارتی مسائلی نظیر اطمینان از صحت انتساب کتاب و مطالب آن، عدم دخل و تصرف در مطالب، انتخاب منابع درجه اول، محقق باید از منابع به دیده انتقاد و تدبیر بنگرد، همه را حقیقت مسلم نپندارد، علوم انسانی همواره حوزه منازعات و مشاجرات بوده است. باید مطمئن شویم مطلب به صورت جدی از گوینده صادر شده باشد.

نَا در روش تحقیق کتابخانه ای :

محقق از طریق فیش برداری به جمع آوری اطلاعات می پردازد

و نیز یکی از نظریه ها و مکانب مهم را در این باب انتخاب کند و با معیار آن به نقد و تحلیل پردازد.

۳. گردآوری مواد استدلال و منابع تحقیق

پس از عبور از دو مرحله ابتدایی محقق به معلومات خویش مراجعه می کند و از میان داشته های خود آنچه را که ارتباطی با فرضیه و مجهول وی دارند، برمی گزیند، مرتب می کند و مقدمات استدلال خود را تشکیل می دهد.

در این جا نوع و میزان معلومات موثر می باشند، و نیز وارد بودن اوبه ابزار روز.

نَا معلومات عمومی محقق و زمینه های مطالعاتی او موثر اما ناکافی است. جستجوی محققانه

از کتابشناسی ها آغاز می شود که در باب موضوع خاصی می باشد. ریشه تاریخی کتابشناسی به قرن چهارم هجری باز می گردد با آنکه کتابشناسی و فهرست نویسی در تمدن اسلامی سابقه دیرینه دارد، اما فهرست نویسی به سبک نوین برگرفته از شیوه کار غربیان است.

نَا امتیازات کتاب و مقاله:

حوزه مسائل و موضوعات مقاله محدودتر از کتاب است و زمان کمتری را برای تالیف می طلبد.

سرعت انتشار مقاله سبب می شود که مطالب آن سریعتر از مطالب کتاب به دست خوانندگان برسد. نَا چند نکته در مورد منابع

∅ در به کارگیری منابع، اصالت با اعتبار منابع است نه تعدد آنها.

∅ فهرست منابع، نمودار اعتبار علمی نوشته و نشانگر اشراف نویسنده بر منابع است.

∅ محقق باید بکوشد که از قدیمی ترین منابع و جدیدترین تحقیقات استفاده کند.

۴. تنظیم مطالب و نتیجه گیری

مشکلات تنظیم مطالب

Ø به خاطر نداشتن طراحی برای تحقیق است، اگر محقق فرضیه ای برای خود داشته باشد و بداند در جستجوی چیست، آنگاه خود مطالب و منابع زبان می‌کشایند و می‌گویند که با آنها چه می‌شود کرد.

Ø مشکل دیگر کم توانی در اندیشیدن است البته این به معنای نقص قوه عقلانی نیست، بلکه مقصود عدم ورزیدگی در تعقل است.

نویسنده به وجه مفارقت مقاله های علمی و مقاله های عمومی و اجتماعی می پردازد و به دسته سومی اشاره می کند که میان این دو قرار دارند.

Ø نویسنده بعد از مراحل پژوهش به شیوه ارائه مطالب می پردازد که رعایت نکاتی لازم است:

۱. نگارش

نمایند مقاله

همانطور که در مرحله پژوهش طرح تحقیق الزامی است در مرحله نگارش نیز طرح نوشته لازم است.

طرح نوشته شامل سه بخش است

۷ مقدمه: آغاز دلپذیری است که ذهن خواننده را برای ورود به بخش اصلی متن آماده می کند.

۷ متن: حاوی مهمترین و اصلی ترین مطالب مقاله است. نویسنده در این بخش، استدلال علمی خود را در جهت رد و اثبات فرضیه نخستین ارائه می دهد.

۷ نتیجه پایانی: در انواع مقاله ها تفاوتی دارد. آنچه مهم است این که در پایان مقاله های تحقیقی نویسنده باید نتیجه ای را که از تحقیقات خود گرفته است به طور روشن و مشخص اعلام کند.

نمایند نوشتن

در نگارش مقاله به خصوص مقاله های تحقیقی باید از حدس و گمان و تخیل یا تکیه بر گفته ها و شنیده های غیر موق، بدون منبع و غیر تحقیقی جدا پرهیز کرد.

نویسنده باید امانتداری را رعایت کرده و خود را از اتهام سرقت ادبی دور نگه دارد و در نهایت با ذکر نشانی دقیق منبع، راه پژوهش برای خوانندگان دیگر را فراهم کند.

۷ ثبت ارجاعات شیوه های گوناگونی دارد که به یکی از آنها اشاره می کنیم:

ذکر ارجاع در پاورقی که به یادداشتی گفته می شود که در بخش پایانی صفحه نوشته می شود و به وسیله پاره خطی از متن اصلی جدا می گردد، که خود دو نوع است

الف پاورقی توضیحی: این نوع معمولاً شامل مطالب تکمیلی است که برای روشن تر شدن مطالب مجمل متن می آید.

ب: پاورقی ارجاعی: برای ذکر سند و منبع مورد استفاده نویسنده است

۲. فهرست منابع

فهرست منابع که گاه با عنوان کتابنامه و کتابشناسی از آن یاد می شود، نمایانگر استفاده مولف و محقق از کتابها و آثاری است که مقاله یا کتاب یا استناد بدانها نوشته شده است.

در فهرست منابع تمام مشخصات منبع ذکر می شود: نام کتاب، نام نویسنده، نام مصحح، ناشر و...

۳. چکیده، کلید واژه، عنوان: Ø چکیده: بر اساس طرح تحقیق نوشته می شود و نویسنده در آن به طور فشرده موضوع مقاله، عناوین بحث، روش کار، نوع منابعی که از آنها استفاده کرده و نتیجه ای را که بدان رسیده است معرفی می کند.

Ø کلید واژه ها: مکمل چکیده یا به عبارتی چکیده چکیده هستند. نمایند نگارش مقاله های تحقیقی نباید از انتخاب نام و عنوان مناسب برای مقاله غافل شد. عنوان باید کاملاً رسا و دور از ابهام، پیچیدگی و معنای مجازی باشد.

\* <http://researchmethod.blogfa.com/post-290.aspx>

### راه حقیقت؛ اهمیت و ضرورت پژوهش

۰۸:۴۵ راه حقیقت (اهمیت و ضرورت پژوهش)

اکرم امانی - کارشناس ارشد ادیان و عرفان

انسان را موجودی جستجوگر دانسته اند، آدمی وقتی حقیقتی را به دست می آورد، آرامش می یابد. از این روست که پژوهش و پژوهشگری در طول تاریخ بشر استمرار یافته است. انسانها بدون آن که از پژوهش خود سودی حاصل کنند آن را محقق می ساختند. وقتی آدمی در برابر سوالی قرار می گیرد که حتی دانستن آن به لحاظ مادی با ندانستن آن مساوی است، چنین جوابی می تواند او را آرام کند که انسان همواره جویای شنیدن و یافتن است.

پژوهش به معنایی که گفته شد به هیچ وجه حیطه خاصی را نمی شناسد، بلکه تمام سوالات بشر را شامل می شود. از این روست که آدمیان در هر حادثه ای پژوهش را سرلوحه کار خود قرار داده اند. این پژوهش از زمان خلقت آدم تا به امروز وجود داشته است، اما در برهه های خاصی از زمان این پژوهش معانی و مبادی مختلفی یافته است؛ دست کم پژوهش در حوزه معارف بشری به دو صورت بکار رفته است: پژوهش به معنای مصطلح امروزی که ریشه های آن به اوایل قرن ۱۶ برمی گردد و به دنبال این تغییرات در فلسفه و علم نیز تغییراتی بوجود آمد و امور زیر مورد توجه قرار گرفت.

۱- گسترش تجربه گرایی: یعنی جهان به همان گونه ای است که آن را می بینیم، در رویکرد واقع گرا یا تجربه گرا (۱) دریافت چیزی جز به دست آوردن داده های جهان به گونه ای که در واقعیت وجود دارند نیست. نیکولاس مالبرانش (۱۶۳۸-۱۷۱۵) شاگرد دکارت می گوید: «این زمین واقعی است: من خوب این را حس می کنم، وقتی پایم را بر زمین می گویم، زمین مقاومت می کند. این یک چیز سخت و استوار است، همین.» از این نگاه که با عقل سلیم انطباق دارد حسهای ما به مثابه ظرفی عمل می کنند که اطلاعات دریافتی از جهان بیرونی را در خود جای می دهند، همچون نوری که بر فیلمی حساس ثبت می شود. (۲)

۲- گسترش ذهن گرایی: جهان به گونه ای است که هر کس آن را باز می سازد، فیلسوفان دیگری که استدلالهایی قدرتمندانه داشته اند نیز بودند که با نظریه واقع گرایانه که شاید بیش از آن ساده باشد که حقیقت داشته باشد مخالف بوده اند. این فیلسوفان بیش از هر چیز بر این نکته پافشاری می کنند که سوژه تنها به دریافتهای خود از واقعیت دسترسی دارد و هیچ چیز نمی تواند با استحکام به ما اثبات کند که امر واقعی با محسوسات او انطباق داشته باشد وقتی من خواب می بینم دیده ها و احساس خود را حقیقی می پندارم، اما به محض آنکه از خواب بیدار شوم می فهمم که جهان از میان رفته و درک می کنم که آن جهان تنها محصول تصور

من بوده و واقعیت نداشته است. (۳)

در قرن ۱۹ پژوهش به این معنا وارد حوزه معرفت دینی شد و رهیافتهای مختلف پدیدارشناسی، روانشناسی، جامعه‌شناسی، تاریخی، هرمنوتیک، تطبیقی، معناشناختی و ... پدیدار شد و از این زمان به بعد بود که دانش مطالعه تطبیقی ادیان متولد گشت. در حوزه دیگری (عرفان) نوع دیگری از تحقیق، به معنای تحقق، معنا و مبنا پیدا کرد. در این روش عرفان درصدد برآمدند تا از طریق تجارت خود به اموری دست یابند که در عرفان مطرح بوده است. در اینجا تحقیق به معنای کتابخانه‌ای یا علمی رایج در قرنهای ۱۶ به بعد نیست، بلکه تحقیق به معنای تحقق است. یعنی عارف پس از طی طریقت می‌تواند آموزه‌های عرفانی را در وجود خود محقق سازد. اگر به عارف محقق گفته شود، معنای تحقق مراد است نه معنای محقق به معنای رایج علمی این تحقیق به معنای سیر و سلوک عرفانی است. به تعبیر دیگر محصول تحقیق در اینجا از طریق قدم زدن حاصل شده است نه از طریق خواندن و معرفت اندوختن.

به هرحال از قرن ۱۶ به بعد تحولات شگرفی در حوزه تحقیق صورت گرفته است که محصول آن پیدایش شقوق مختلف علمی شد. این تحقیقات در حوزه فلسفه معنای دیگری پیدا کرد زیرا تحقیقات فلسفی هم در حوزه سنتی استمرار یافتند و هم حوزه جدیدی که از آن با عنوان معرفت‌شناسی (۴) یاد می‌کنند، پدید آمد. بنیانگذار این دانش که امروز تمام حوزه‌های علمی گذشته را دربر گرفته است امانوئل کانت است، دانشمندی از قبیل فلسفه اخلاق، فلسفه تاریخ و ... از جمله این دانشهای تازه متولد شده است.

کانت در اثرش که از بزرگترین آثار فلسفه غرب بشمار می‌آید با عنوان «نقد خرد محض» که در سال ۱۷۸۱ منتشر کرد چنین می‌گوید: «هر کس روزی درباره حدود عالم اندیشیده باشد بی‌شک خود را با معمای بی‌ظاهر حل‌ناشدنی روبه‌رو دیده است. اگر عالم دارای حدودی باشد در فراسوی این حدود چند چیز وجود دارد؟ و اندیشه ما به گونه‌ای مقاومت ناپذیر تمایل دارد که آن سوی این حدود را تخیل کند. برعکس تصور عالم به مثابه یک بی‌نهایت نیز برای ما ممکن نیست، زمانی که می‌خواهیم بی‌نهایت را به ذهن بیاوریم ناگزیر به دنبال پیدا کردن مرزهایی در آن هستیم. بنابراین پرسش را بدین صورت مطرح می‌کنیم که پنداره نهایت برای ما تفهیم‌ناپذیر است ... (۵)

اکنون برای آگاهی بیشتر خوانندگان درباره مفاهیم مورد استعمال در پژوهش به نکاتی در ذیل اشاره می‌شود:

#### ۱- ویژگیهای علوم انسانی

۱) علوم انسانی منطقی هستند؛ هدف آن درک منطقی رفتار انسان است. منظور این نیست که رفتارهای انسانی همگی منطقی‌اند بلکه رفتارهایی نیز وجود دارد که خارج از حوزه منطقی‌اند. اما دانشمند علوم انسانی خود باید در درک اشکال گوناگون رفتار منطقی باشد.

۲) علوم انسانی جبری هستند؛ دانشمندان معتقدند وقوع هر رویدادی دلایلی دارد و صرفاً تصادفی نیست به عبارت دیگر هر رویداد یا وضعیتی دارای علل پیشین است و به اصطلاح مسبوق به سابقه است.

۳) علوم انسانی کلی هستند؛ هدف علوم انسانی مشاهده و درک الگوهای کلی رویدادها و روابط بین آنهاست. یک نظریه هرچه تعمیم‌پذیرتر باشد سودمندتر است به این معنی که هرچه حوزه پدیده‌های مورد مطالعه یک نظریه گسترده باشد مفیدتر است.

۴) علوم انسانی تخصصی هستند؛ دانشمند علوم انسانی باید روش اندازه‌گیری خاص خود را مشخص کند شاید بتوان گفت که این عمل از اهمیت خاصی برخوردار است زیرا در این علوم مفاهیمی وجود دارند که گفتگوهای مفهومی دارای تعاریف مبهمی هستند.

۵) علوم انسانی تکرار ناپذیر هستند؛ در صورتیکه پژوهش معین در زمینه علوم انسانی بصورت کامل و کافی توصیف شده باشد هر دانشمند دیگر صرف نظر از زمینه فکری خویش باید بتواند این پژوهش را تکرار کند و نتایج مشابهی بدست آورد.

۶) علوم انسانی تغییر و تحول پذیر هستند؛ تقریباً هیچ یک از نظریه‌های مربوط به انسان ابدی و جاویدان نیست یا دلایل و مدارکی آن را بی اعتبار می‌سازند و یا نظریه‌های جدیدی جانشین آن می‌شود بهر حال نمی‌توان انتظار داشت که یافته‌های علوم انسانی در مورد یک حادثه در درازمدت پایدار بماند. (۶)

#### ۲- مفهوم تحقیق

تحقیق در لغت به معنای رسیدگی، بررسی، بازجویی، واریسی واقعیت، راست و درست کردن و به حقیقت امری رسیدگی کردن می‌باشد. تعریف تحقیق از نظر روش‌شناسی امر مشکلی است و تعریف روشنی برای آن نمی‌توان ارائه کرد و بین صاحب نظران در این مورد اختلاف است.

با این وجود می‌توان گفت که تحقیق روندی رسمی‌تر، منظم‌تر و قوسی‌تر از روش علمی است و با ساختار منظم‌تری از کنکاش توأم است که منجر به ثبت مراحل و گزارش نتایج و دستاوردها می‌شود، تحقیق مرحله تخصصی‌تر از روش‌شناسی علمی است. (۷)

#### ۳- مفهوم علم و روش علمی

علم را می‌توان مجموعه‌ای از دانستی‌های و یا معلوماتی دانست که بر اساس تجربه و یا آزمایش کنترل شده و منظم بدست می‌آید و روش دست یافتن به چنین معلوماتی را نیز می‌توان روش علمی دانست.

واژه علم اگر چه در طول قرون متمادی بکار رفته است با این وصف معنای «دانستی‌های تجربی و یا آزمایشی»، از دوران «رنسانس» - تجدید حیات علم - با آن همراه شده است. به عبارت دیگر، انسان معلومات خود را همواره به روش آزمایشی بدست نمی‌آورده است بلکه قبل از دوران فوق، «علم» را به معنای عام آن یعنی «دانستی» بکار می‌برده و بطور غالب به روش نظری یعنی با استدلال و برهان برای حصول به معلومات مورد نظر خود اقدام می‌کرده است که امروزه «روش فلسفی» به آن اطلاق می‌شود.

روش علمی نیز بیانگر روشی است که محقق به صورتی منظم و با رعایت اصول و مبانی و شرایط معین، نسبت به کسب معلومات مورد نظر خود از طریق آزمایش و تجربه اقدام می‌کند که موضوع آن می‌تواند پدیده‌های غیرعینی را نیز دربرگیرد این روش بطور عمده شامل موارد زیر است:

۱- تعریف و یا بیان مسأله ۲- جمع آوری اطلاعات ۳- پیشنهاد راه‌حلهایی برای حل مسأله ۴- آزمون راه‌حلهای ۵- تجزیه و تحلیل نتایج ۶- استنتاج (۸)

#### ۴- پژوهش علمی

پژوهش علمی مجموعه‌ای از فعالیت‌های سازمان یافته‌ای است که درباره روابط اجتماعی پدیده‌ها، حول محور فرضیه‌های معین توسط پژوهشگر به انجام می‌رسد. (۹)

## ۴-۱- انواع پژوهش‌های علمی

منظور نهایی همه پژوهشها، دستیابی به حقایق درباره جهان پیرامون است که انسان به کمک آنها بتواند در پدیده‌های مورد نظر خود تغییراتی داده و یا شرایط را بر طبق میل و نظر خود هموار سازد. با این وصف شناخت حاصل از تحقیقات علمی بطور یکسان مورد استفاده بشر قرار نمی‌گیرد. بنابراین پژوهشها را بطور عمومی بر حسب کاربرد آنها به سه نوع تقسیم می‌کنند.

۱- پژوهش‌های بنیادی؛ پژوهش‌هایی هستند که در نتیجه یافته‌های آنها، بر وسعت معلومات انسان در زمینه پژوهش مربوطه افزوده می‌شود و یا شناخت انسان عمق بیشتری می‌یابد و همچنانکه از اسم آن پیداست به بنیادهای علمی مربوط است. تحقیق در خصوص فرایند شناخت انسان، خاستگاههای اجتماعی بوروکراسی، تجارب عام و خاص و چگونگی تعامل آنها در فرآیند یادگیری، مثالهایی برای این نوع تحقیقات می‌باشد.

۲- پژوهش‌های کاربردی؛ پژوهش‌هایی هستند که بلافاصله پس از اتمام آنها، نتایج مربوطه را می‌توان بکار بست. به عبارت دیگر دارای نتایج کاربردی است. جنبه کاربردی این پژوهشها بر جنبه نظری آنها چیرگی دارد. تحقیق در خصوص عوامل موثر بر رضایت شغلی کارکنان یا معلمان، بررسی موانع بهره‌وری در موسسات دولتی، عوامل مربوط به کم کاری کارکنان و ... نمونه‌هایی از این تحقیقات کاربردی می‌باشند.

۳- پژوهش‌های عملی؛ پژوهش‌هایی هستند که نتایج آنها درصدد بهبود و اصلاح فرآیند انجام کارها و یا رفع مشکلات عملی در سطح محدود یعنی درخصوص سازمانها و یا زمینه‌های اجرایی معین می‌باشند. به این نوع از پژوهشها «تحقیقات اکتشافی» نیز می‌گویند. بررسی انواع مشکلات تربیتی در مدارس ناحیه دو شهرستان تبریز، علل کاهش انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان دانشگاه ارومیه و ... از جمله تحقیقات عملی می‌باشد. (۱۰)

## ۵- مراحل تحقیق و پژوهش

برای انجام و نوشتن یک تحقیق لازم است که پژوهشگر و محقق مراحل و نکات زیر را مورد توجه قرار دهد:

## ۵-۱- مساله پژوهش

اولین چیزی که باید بر پژوهشگر روشن شود و مورد تصمیم قطعی قرار گیرد «مساله پژوهش» است یعنی محقق مساله‌ای در پیش رو دارد که از طریق علمی درصدد حل آن مساله و پاسخگویی به برخی سوالات و مجهولات در این خصوص می‌باشد. (۱۱)

## ۵-۲- عنوان پژوهش

برخی از دانشجویان در ابتدای کار عناوینی برای پژوهش خود در نظر می‌گیرند که ملاحظه آنها اهمیت طرز نوشتن عنوان را نشان می‌دهد. آنان تصور می‌کنند که عنوان پژوهش تنها نامی است که بر کار پژوهشی داده می‌شود اگر چه این تصور چندان هم بی‌مورد نیست ولی عنوان تحقیق محدود به آن نیست و باید گویای معنا و مفهوم دقیق پژوهش باشد. (۱۲)

## ۵-۳- مقدمه پژوهش

مقدمه هر مطلبی از جمله مقدمه طرح تحقیق، بلافاصله پس از عنوان پژوهش و قبل از بیان مساله آورده می‌شود عبارت است از بیان مطلبی که ذهن خواننده را برای درک موضوع اصلی نوشته آماده نماید. موضوع پژوهش نیز عبارت از مطلبی است که آمادگی لازم را برای درک بهتر موضوع پژوهش فراهم آورد.

## ۵-۴- مساله پژوهش

در اکثر موارد نوشتن همه جزئیات مساله بطور دقیق در عنوان پژوهش میسر نیست بنابراین عنوان نمی‌تواند همه زوایای مورد نظر مساله را منعکس سازد، پس باید در جای دیگر جزئیات موضوع شرح داده شود که بیان مساله می‌تواند جایگزین این کار شود. در بیان مساله باید مساله پژوهش را بطور کامل و با ذکر جزئیات آن چنان شرح داد که مساله بودن، مساله پژوهش کاملاً روشن شده باشد.

## ۵-۵- دلایل اهمیت و ضرورت مساله

پژوهشگر باید دلایل اهمیت و ضرورت مساله پژوهشی را ذکر کند و به جرات می‌توان گفت که مسایل و دلایل کمی بر دلایل کیفی، ذهنی و به اصطلاح انشایی ارجحیت دارد.

باید توجه داشت که دلایل اهمیت و ضرورت موضوع شامل دو بخش می‌شود: بخش اول به اهمیت اصل موضوع مربوط می‌شود و بخش دوم به اهمیت و ضرورت خود موضوع پژوهش

دلایل اهمیت می‌تواند محدود به ذکر دلایل اختصاصی موضوع پژوهش یا همان دلایل بخش دوم باشد.

## ۵-۶- اهداف پژوهش

منظور از هدف یا اهداف پژوهش عبارت است از منظور یا مقصود اصلی محقق برای اجرا و پژوهش. به بیان دیگر چیزی که نتایج تحقیق در خدمت آن است یا برای آن مفید خواهد بود نشان دهنده هدف پژوهش می‌باشد.

هدف پژوهش همان است که محقق در پاسخ به سوالاتی در مورد نحوه استفاده از نتیجه تحقیق و چگونگی مفید بودن آن ارائه می‌کند.

لازم است که محقق هدف مورد نظرش را تحت عنوان هدف از پژوهش توضیح دهد تا نتایج تحقیق از دیدگاه هدف آن نیز مورد ارزشیابی قرار گیرد.

خلاصه اینکه برای نوشتن هدف پژوهش، محقق باید منظور نهایی از پژوهش خود را همراه با چگونگی مورد استفاده قرار گرفتن نتایج آن ذکر کند. (۱۳)

## ۶- ضرورت‌های پژوهش در ایران

بعد از بررسی مختصر مراحل پژوهش و یادآوری نکاتی در این باره، لازم است برای بهتر شدن وضعیت پژوهش در حوزه دعوت دینی و بسط و گسترش معارف اسلامی در ایران به نکات زیر بطور جدی توجه شود:

۱) شناسایی و کدبندی پژوهشگران (دین ۲) حمایت مادی و معنوی از پژوهش‌های پژوهشگران بیشتر از آنچه در گذشته صورت گرفته است. (۳) فراهم آوردن زمینه‌های استغفال در حوزه پژوهش (۴) استفاده بهینه از پژوهش‌های پژوهشگران (۵) فرهنگ سازی جهت استفاده بهینه از پژوهش (۶) نهادینه کردن این مساله که دست اندرکاران باور کنند که هیچ کاری بیش از انجام پژوهش و بهره‌برداری از پژوهشها امکان پذیر نیست. (۷) معرفی پژوهشگران جوان و تقدیر از آنها (۸) حمایت از افراد مستعد پژوهش از طریق تشویق و ترغیب آنها (۹) ارتباط مستمر با پژوهشگران جوان (۱۰) توسعه حمایت مالی از پایان‌نامه‌های دانشگاهی

امید است که با رعایت کردن موارد فوق و توجه بیشتر مسئولین به این امور شاهد رشد و پیشرفت روزافزون بخش پژوهش در ایران

باشیم.

پی نوشتها:

۱- در فلسفه، تجربه گرایی به نظریه ای در شناخت گفته می شود که بنا بر آن پندارها و اطلاعات ما درباره جهان حاصل تجربه ما هستند. جان لاک و دیوید هیوم دو چهره اصلی فلسفه کلاسیک هستند که این نظریه را ارائه دادند. ۲- دوریه، ژان فرانسوا، علوم انسانی گسترده شناختها، ترجمه مرتضی کتبی و دیگران، تهران، نی، ۱۳۸۲، ص ۳۷۰۳- همان، ص ۳۷۱۴- epistemolog- دوریه، همان، ص ۳۷۳۶- دلاور، علی، مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران، رشد، ۱۳۷۴، صص ۱۹- ۲۲۷- همان، ص ۲۳۸- عباس زاده، میرمحمد، روشهای عملی تحقیق در علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ۱۳۸۰، صص ۲۳-۲۴۹- همان، ص ۳۵۱۰- همان، صص ۴۲-۴۴۱۱- همان، ص ۷۴۱۲- همان، ص ۷۸۱۳- همان، صص ۸۳-۹۲

<http://www.ido.ir/a.aspx?a=۱۳۸۵۰۹۱۹۰۱>\*

### روش های صحیح مطالعه

- تهیه کننده: سایت تاب ایران - آدرس اینترنتی :

<http://www.topiran.com/ravan.html>

### مطالعه موفق با تمرکز

study ...

چگونه برای مطالعه می توان تمرکز نمود؟

م . حورایی

حواس پرتی چیست؟

ما می خواستیم روش صحیح مطالعه متمرکز را برای شما توضیح دهیم، دیدیم که باید ابتدا حواس پرتی را تعریف کنیم. شاید شما تا به حال خیلی به " حواس پرتی " فکر کرده باشید و بارها از خود پرسیده باشید که چرا گاهی به هنگام مطالعه حواس آدم پرت می شود؟ ما نمی دانیم که شما برای این سؤال خود چه جوابی پیدا کرده اید اما پاسخ صحیح این پرسش را به شما می گوئیم: " حواس پرتی چیزی نیست جز تمایل ذاتی ذهن به درگیری و فعالیت " .

ذهن شما همواره می خواهد درگیر و مشغول باشد. بنابراین اگر آنچه که اکنون انجام می -دهید در شما درگیری و مشغولیت ذهنی ایجاد کند، فکر شما دیگر لزومی احساس نمی کند که به جای دیگر برود و در آنجا درگیر شود. اما اگر در انجام این کار، درگیری ذهنی ایجاد نشود، ذهن شما شتابان به جایی می رود که خود را در آنجا مشغول کند. و این همان حواس پرتی است. برای روشتر شدن موضوع، مثالی بزیم: وقتی دوستان با شما صحبت می کند، اگر بتواند با بیان خود در شما مشغولیت ذهنی و توجه و علاقمندی ایجاد کند، شما با تمرکز فراوان به تمام حرفهایش گوش می دهید. اما اگر او نتواند چنین تأثیری در شما بگذارد چون ذهن شما درگیر نمی شود به سرعت فکر دیگری به ذهنتان راه می یابد و شما در حالی که به مخاطب خود خیره شده اید، دارید به چیز دیگری فکرمی کنید. چیزی که در شما درگیری ذهنی ایجاد می کند.

ذهن شما مدام به فعالیت نیازمند است و این نیازمندی را هنگامی که شما مشغول مطالعه کردن هستید، هم دارد. بنابراین اگر آنچه که می خوانید، در شما درگیری ذهنی ایجاد کند، شما مشتاق و متمرکز پیش می روید. در غیر این صورت چشمتان خطوط را دنبال می کند و ذهنتان در جایی دیگر مشغول می شود. به عبارت دیگر، حواس پرت می شود.

راه چاره

پیش از هر چیز، باید به خاطر داشته باشید که این شما هستید که باید ذهن خود را با موضوع مطالعه درگیر کنید. معمولاً سبک نوشتاری کتاب تلاش می کند که در شما درگیری ذهنی ایجاد کند اما عمده کار با خود شماست. ما اکنون می خواهیم روش مطالعه متمرکز را به شما آموزش دهیم، برای آن که درگیری ذهنی شما پایدار بماند. می خواهیم ذهن شما با جمله جمله کتاب درگیر شود. می خواهیم که شما یک مطالعه کننده فعال باشید. روشهای سنتی مطالعه که شما پیش از این داشته اید، شما را از یک مطالعه متمرکز باز می دارد و باعث می شود که حواس شما مدام پرت شود.

روشهای مطالعه متمرکز

"تند خواندن"

راننده ای را در نظر بگیرید که با سرعت بسیار کمی مثلاً ۲۰ کیلومتر در ساعت در حرکت است. وقتی سرعت این راننده تا این حد کم است، دیگر به توجه و تمرکز فوق العاده ای نیاز ندارد و چون ذهن درگیر نمی شود، مدام در جایی دیگر مشغول می شود. راننده می تواند از داشبورد چیزی بردارد، شیشه را پاک کند، به مناظر بیرون نگاه کند و حتی غرق در تخیل شود. اما وقتی سرعت زیاد شد، خود به خود درگیری ذهنی بیشتری شود و ذهن بیشتر به رانندگی متمرکز می شود و راننده دیگر فرصت ندارد به چپ و راست نگاه کند و یا مشغولیهای ذهنی دیگری داشته باشد. اساساً ذهن چنان درگیر است که تمایلی برای درگیر شدن در جای دیگر ندارد. در مطالعه هم دقیقاً همین حالت وجود دارد. وقتی شما به بهانه بهتر فهمیدن بسیار کند پیش می روید و کلمه به کلمه می خوانید، درگیری ذهنی مطلوبی را ایجاد نمی کنید و ذهن شما که از این ساکن بودن کلافه می شود، خود را در جایی دیگر مشغول می کند و حواس پرت می شود.

ما نمی گوئیم آن قدر تند بخوانید که هیچ چیز نفهمید، بلکه می گوئیم سرعت مطالعه خود را تا آنجا افزایش دهید که یک درگیری ذهنی مطلوب ایجاد شود. در این سرعت، ذهن متمرکز است. می بینید که اگر کمی غفلت کنید، سانحه ای رخ می دهد. حتی اگر بتوانید سرعت مطالعه خود را به دو برابر افزایش دهید بسیار عالی است چرا که هم در وقت خود صرفه جویی نموده اید و هم با درگیری ذهنی و تمرکز بیشتری خواننده اید. تا می توانید سرعت مطالعه خود را افزایش دهید و سریعتر از آنچه که قبلاً می خواننده اید بخوانید. البته خوب می دانید که این سرعت، نسبی است و در متون مختلف مانند رمان، ادبیات، شیمی، فیزیک و ... متفاوت است. مسلماً شما متون ساده تر را با سرعت بیشتر می خوانید. ما می گوئیم سرعت خود را با توجه به سرعت قبلی خود



بیشتر کنید. یکی دیگر از معایب تند خواندن این است که شما وقتی آرام و لغت به لغت می خوانید، درک ذهنی کمتری دارید چرا که ذهن با مفاهیم سر و کار دارد نه با کلمات. یادتان باشد مفهوم، همیشه در یک عبارت است نه یک واژه. وقتی شما کلمه شیر را می خوانید، ذهن نمی داند منظور شیر گاو است یا شیر جنگل یا شیر آب. اما وقتی جمله "شیر آب را بستم." سریعاً خوانده می شود، درک بهتر و سریعتری حاصل می شود.

مطالعه اولیه

مطالعه اولیه همان گرفتن اطلاعات ابتدایی است. در مطالعه اولیه، قصد شما کنجکاو کردن ذهن با گرفتن اطلاعات ساده و کم حجم و مقدماتی است. در مطالعه اولیه شما متن را خط به خط نمی خوانید بلکه نگاهی گذرا به متن می اندازید و یک سری مفاهیم اولیه را از متن می گیرید که مثلاً متن حول و حوش چه موضوعی است. پس از آن باید به خود رجوع کنید و ببینید که خودتان از پیش چه اطلاعاتی درباره موضوع دارید و یا این که از قبل، از کسی چیزی شنیده اید یا مطالعه کرده اید. اطلاعات اولیه خودتان را به اطلاعات اولیه کتاب، در این بررسی اجمالی بیافزایید.

سؤال کردن

یادتان باشد که پیش از مطالعه، با یکی دو سؤال، ذهن خود را هدفدار کنید. وقتی می گوئیم هنگام مطالعه مدام از خودتان سؤال کنید، منظورمان این است که پیش از مطالعه، در حین مطالعه و پس از آن، می توانید از خود بپرسید. شما معمولاً برای طرح سؤالات از خود یک سری سؤالات حافظه ای کم ارزش می پرسید. مثلاً "بوعلی سینا کی متولد شد"، "جنگ جهانی دوم در چه تاریخی شروع شد"، "هیمالیا کجاست" و... این سؤالات معمول، کم ارزش ترین سؤالاتی است که شما می توانید از خود بپرسید.

در کتاب "روشهای مطالعه" نوشته "کی پی بالدریج" و ترجمه دکتر علی اکبر سیف، به طرح سؤالات هفت گانه "گانه اشاره شده است. این سؤالات هفت نوع می باشد.

طرح این سؤالات بسیار ارزشمند و مفید است و فوق العاده در ایجاد تمرکز حواس مؤثر است. ما در زیر به اختصار، این سؤالات هفت گانه را توضیح می دهیم.

سؤالات هفت گانه

۱. سؤالات حافظه ای:

این سؤالات کم اثرترین و کم اهمیت ترین سؤالات هستند. این نوع سؤالات صرفاً با یادآوری اطلاعات سر و کار دارد. مانند: کشورهای همسایه ایران کدامند؟ بوعلی سینا در چه تاریخی متولد شده است؟ جنگ جهانی اول در چه تاریخی رخ داد؟

۲. سؤالات ترجمه ای:

این نوع سؤالات، قوی تر و بهتر از سؤالات حافظه ای هستند. این سؤالات تا حدی شبیه به "زبان گردانی" هستند که قبلاً درباره آنها صحبت کردیم. سؤالات ترجمه ای یعنی بیان یک مفهوم پیچیده یا یک مطلب دشوار به زبان ساده تر، مانند این که: گشتاور به زبان ساده یعنی چه؟، فرمول انیشتین به زبان من چه می شود؟، افزایش شعاع مولکولی را نسبت به افزایش عدد اتمی روی نمودار چگونه می توان نشان داد؟

۳. سؤالات تفسیری:

این سؤالات را سؤالات رابطه ای هم می گویند، که به کشف و درک روابط میان دو مفهوم می پردازد. این رابطه می تواند تشابه یا تفاوت باشد. این سؤالات از سؤالات ترجمه ای کمی بهترند: سؤالاتی مانند: "تفاوت دندانههای گوستخواران با گیاهخواران چیست"، "حافظه از نظر ساختار و عملکرد، چه وجه تشابهی با کامپیوتر دارد" و... از نوع سؤالات تفسیری هستند.

۴. سؤالات کاربردی:

جالب ترین نوع سؤالات هستند. این سؤالات همان طور که از نامشان بر می آید می خواهند مطالب علمی را به مسائل روزمره ربط دهند و آنها را در عمل بسنجند. مثلاً "چگونه می توان از اصطکاک ناشی از کشش اجسام روی زمین کاست"، "تثویق، بلافاصله پس از یک عمل خوب چه نقشی در شکل گیری شخصیت کودک دارد" و... .

۵. سؤالات تحلیلی:

این سؤالات از چهار نوع بالا بهترند و سؤالات منطقی و استدلالی نیز خوانده می شوند. در این نوع از سؤالات ما قدمهای منطقی یک شخص یا تغییر و تحول یک شیء یا وضعیت را از نقطه شروع تا پایان بررسی می کنیم. مثلاً "آنتونی رابینز روان شناس به نام امروز، چگونه با ناکامیها، زندگی خود را دگرگون کرد" یا "هوایما چگونه به وجود آمد" و... .

۶. سؤالات ترکیبی:

این سؤالات که از سؤالات تحلیلی قوی ترند، به سؤالات خلاق معروفند. در این سؤالات، شما با پهلوی هم قرار دادن اطلاعات و ایده ها و اندیشه های قبلی به طرح اندیشه های نو دست می زید و آن را به سؤال می گذارید. مثلاً "تناسب جمعیت و مسکن را در ۲۰ سال آینده ایران چگونه پیش بینی می کنید" یا "چه ماده ای می توان به جای افزودن نوشیدنی خوش طعم تری شود" و... .

۷. سؤالات ارزش نگاری:

این سؤالات قوی ترین سؤالات است. در این سؤالات، ما درباره مؤلف، نویسنده، مترجم، و متن کتاب داوری می کنیم و نظر خودمان و روش خودمان را با نظر و روش آنها مقایسه می کنیم. مثلاً از خود می پرسیم از بین رمانهای رومن رولان، نویسنده فرانسوی (جان شیفته، ژان کریستف، زندگی تولستوی، زندگی بتهوون و...) کدام اثر، شخصیت خود رومن رولان را نشان می دهد؟

باید توجه داشته باشید که این سؤالات را خواننده طرح می کند و از خود سؤال می کند و به آنها پاسخ می دهد و هرچه سؤال قویتر مطرح می شود، تمرکز و علاقه بیشتری هم ایجاد می شود. براین نکته تأکید می کنیم که خودتان باید سؤال طرح کنید نه این که به چند سؤال مطرح شده در کتاب پاسخ دهید. وقتی که خود شما سؤال طرح می کنید، بیشتر به پاسخگویی علاقمند می شوید. البته به سؤالات کتاب هم فکر کنید و به دنبال پاسخگویی به آنها هم باشید اما حتماً با توجه به متن، اطلاعات قبلی و نظر و ایده خود سؤالات دیگری را هم مطرح کنید.

نوشتن

هنگام مطالعه، همیشه قلم و کاغذی در دست داشته باشید. چه آنچه که می خوانید رمان باشد چه شعر، چه مطالعه آزاد، چه کتاب

درسی، اعم از حفظ کردنی یا فهمیدنی. در یک مطالعه فعال و پویا، کمتر چیزی می‌تواند به اندازه قلمی که در دست دارید، ذهن شما را درگیر و متمرکز کند.

این قلم، مهمترین ابزار شماست. با آن، همه چیز را یادداشت می‌کنید. اگر رمان می‌خوانید همین طور که جلو می‌روید در حاشیه کتاب و یا در کاغذی دیگر با نویسنده درگیر شوید. اگر جایی برایتان خیلی جالب بود، در حاشیه بنویسید: "چه جالب!" اگر برایتان تعجب آور بود علامت تعجب بگذارید. اگر برایتان سؤال برانگیز بود حتی می‌توانید در حاشیه، سؤال خود را مطرح کنید و حتی در جایی نظرتان را اعلام کنید. نظرتان را با نظر نویسنده مقایسه کنید. یک مطالعه کننده فعال با قلم خود مدام با نویسنده درگیر می‌شود و عقاید و عواطف خود را خواه موافق خواه مخالف، به شکلی با نوشتن اعلام می‌کند. خودتان را ملزم کنید که با نوشتن، نظر خود را بگویید. این گونه ذهن شما همواره متمرکز می‌ماند چون ملزم است در هر لحظه عاطفه و اندیشه خود را بیان کند. اگر کتاب، کتاب درسی شماست، از نکات مهم کتاب یادداشت برمی‌دارید که این یادداشتها بهتر است در برگه ای جدا نوشته شود. برای آن که به اهمیت یادداشت برداری پی ببرید، اینکه فواید آن را برای شما توضیح می‌دهیم.

فواید یادداشت برداری

الف - ایجاد خلأ ذهنی

تا خلأ نباشد، جذب، صورت نمی‌گیرد و هر خلأ، همیشه جذبی نیز به دنبال دارد. تا خلأ نشوید نمی‌توانید به درون بکشید. اولین و مهمترین فایده یادداشت برداری، ایجاد خلأ ذهنی است. آنچه را که از کتاب و نویسنده فرا می‌گیرید، با نوشتن، بیرون بریزید تا برای جذب مطالب بعدی آماده شوید. در روان شناسی مطالعه و یادگیری، یکی از موانع یادگیری، "منع قبلی" است. منع قبلی یعنی این که مطالبی که شما قبلاً آموخته اید، از تمرکز شما بر مطالب اخیر و فراگیری این مطالب، ممانعت به عمل می‌آورد. مثلاً وقتی قرار است که شما ده نکته را به ترتیب فرا بگیرید، معمولاً نکات اولیه و ابتدایی چنان ذهن شما را به خود مشغول می‌کنند که یادگیری مطالب بعدی و انتهای دشوارتر می‌شود. شما خودتان این موضوع را تجربه کرده اید.

شما در دقایق اولیه مطالعه متوجه می‌شوید که به تدریج تمرکز حواستان کمتر می‌شود و بیشتر دچار حواس پرتی می‌شوید. علت آن است که همان مطلب اولیه مانع تمرکز بر مطالب بعدی می‌شوند. برای این که منع قبلی ایجاد نشود، بهترین و مؤثرترین راه، همین یادداشت برداری است. با یادداشت برداری است که مطالب قبلی از ذهن شما بر روی کاغذ تخلیه می‌شوند و این خلأ ذهنی ایجاد شده، فراگیری مطلب بعدی را آسانتر می‌کند.

ب - تحریک حافظه حرکتی

وقتی که می‌نویسید، دست و قلم شما حرکت می‌کند. بنابراین نه تنها حافظه حسی و چشمی شما بلکه حافظه حرکتی شما نیز فعال می‌شود و مطالب را بهتر به خاطر می‌سپارید. حال آن که وقتی یادداشت بر نمی‌دارید و صرفاً می‌خوانید، فقط حافظه حسی شما فعال است که مسلماً بازدهی شما در این حالت کمتر است.

پ - ساز بین رفتن و سواس ذهنی

وقتی که یک سری مطالب را پشت سر هم و دنبال هم می‌خوانید و مجبورید همه آنها را به خاطر بسپارید، ذهن شما وسواس پیدا می‌کند: "مبادا مطالب قبل را فراموش کنم؟" و در نتیجه به جای آن که به نکات جدید و تازه ای که می‌خوانید، توجه داشته باشید، به مرور دانسته های قبلی مشغول می‌شود تا خیالش راحت شود که آن نکات فراموش نشده اند.

نوشتن هر مطلب پس از فراگیری، ذهن شما را آسوده می‌کند. خیال شما راحت است که این مطلب، جایی نوشته شده و فراموش نمی‌گردد و این گونه شما با همان تمرکز اولین لحظات، به مطالعه خود ادامه می‌دهید.

ت - تأکید بر درک و فهم مطلب

توجه داشته باشید که منظور ما از نوشتن این نیست که به کتاب نگاه کنید و رونویسی کنید بلکه می‌گوییم هرچه را که فرا گرفتید و فهمیدید، به زبان خودتان روی کاغذ بیاورید. حتماً بعد از آن که جمله ای را فهمیدید بنویسید آن هم نه به صورت جملات طولانی و متنی کلی بلکه به صورت اشاره ای و کوتاه و مختصر. مثلاً شما می‌خوانید: "برای آن که یک دستگاه و یا جسمی به جرم m در حال تعادل قرار گیرد باید دو شرط برقرار باشد. اول آن که برآیند نیروهای وارد بر آن دستگاه یا جسم صفر باشد. دوم آن که گشتاور نیروهای وارد بر جسم یا دستگاه هم صفر باشد."

اگر شما همین طور در ضمن خواندن، جمله ها را بر روی کاغذ بیاورید، کار مفیدی انجام نداده اید. یعنی عمل نوشتن شما کمکی به آموختن مطلب نمی‌کند. اما وقتی که مطلب را فرا گرفته باشید و آن را به طور خلاصه و موجز روی کاغذ بیاورید، به روش صحیح یادداشت برداری کرده اید. مثلاً وقتی که مطلب فوق را خوب فهمیده باشید، یادداشت مختصری مانند این، از آن بر می‌دارید: شرط تعادل این است که مجموع نیروها و مجموع گشتاورها صفر. و یا به زبان گویای خودتان. خودتان را ملزم کنید که پس از درک هر مطلب، چیزی بنویسید. آن وقت نوشته شما تأکیدی است برای آن که آن مطلب کاملاً فهمیده و درک شده است. برای آن که بر مختصر نویسی تأکید بیشتری کرده باشیم، چند مثال دیگر می‌زنیم. ابتدا شما جمله ای را از کتاب می‌خوانید و بعد نوشته ای را که یکی از دوستان شما پس از درک آن مطلب، یادداشت کرده است. بسیار عالی است که شما هم برای تمرین، این جملات را به زبان خود و به مختصرترین شکل ممکن یادداشت کنید. دوران ۲۰ ساله امامت امام رضا (ع) از سال ۱۸۳ هجری آغاز شد و تا سال ۲۰۳ ادامه داشت. امامت رضا (ع): مدت ۲۰ سال، شروع ۱۸۳ پایان ۲۰۳ " در مورد ترکیبهای یونی که فرمول مشابه دارند. یعنی استوکیومتری یا نسبت تعداد یونهای آنها یکسان است، هرچه حاصل ضرب حلالیت، عدد بزرگتری باشد، میزان حلالیت بیشتر است."

"در صورت تحریک تار عصبی غشا در محل تحریک نسبت به یونهای سدیم، غشا نفوذ پذیر می‌شود که این باعث دپلاریزه شدن غشا در محل تحریک و ایجاد جریان عصبی می‌گردد."

"هرگاه نقاط وسط اضلاع یک مثلث را به هم وصل کنیم، مثلثی حاصل خواهد شد که با مثلث اول متشابه است و مشخصات آن را دارا می‌باشد."

و ...

ث - تداعی نوشته ها

در آخرین مرحله، به نوشته خود نگاه می کنید و همه چیز را به خاطر می آورید. یادمان هست که این نوشته ها اشاره وار و مختصر بود. قصد شما این است که با بیانی اجمالی تر و ساده تر بین نوشته ها و مطالب کتاب ارتباط برقرار کنید. تلاش شما برای برقرار سازی ارتباط میان نوشته های مختصر و مفاهیم کتاب همان درگیری ذهنی است. همان درگیری ذهنی که برای تمرکز حواس به آن نیاز مبرم داریم. پس حالا با هم یک بار روش مطالعه متمرکز یا به عبارت بهتر مراحل روش مطالعه متمرکز را مرور می کنیم:

- تند خواندن مطالعه اولیه

- سؤال کردن

- نوشتن

- تداعی نوشته ها

که اینها همه به نوعی درگیری ذهنی ایجاد می کنند و ذهن شما را از فکر کردن به موضوعی دیگر و حواس پرتی باز می دارند. شاید اکنون تصور کنید که مطالعه به این شکل خیلی وقت می برد و از روش مطالعه سنتی شما طولانی تر است. اما توجه کنید که شما در این محاسبه، زمان هدر رفته و مطالعه غیر مفید و غیر متمرکز خود را به حساب نیاورده اید. شما در روش سنتی مطالعه، وقت فراوانی را با حواس پرتیهای متنوع و متعدد از دست می دهید. اما در روش جدید مطالعه، هم از تلف شدن "وقت" جلوگیری می کنید و هم لحظه به لحظه با علاقه و تمرکز حواس بیشتری مطالعه می کنید و در نتیجه بهتر یاد می گیرید.

چند سوال:

سن من زیاد شده و برای همین تمرکز من را از دست داده ام، چه کار کنم؟

جواب - ابتدا چنین چیزی نیست. تحقیقات نشان داده است که کلاس درس افراد مسن از تمرکز بالایی برخوردار است. افراد مسن، غالباً دلایل محکمتر و اطمینان بخش تری برای فراگیری دارند و انگیزه فراگیری و استفاده مثبت از کلاس در آنها قویتر است. برتری بزرگتر دیگری که بزرگ سالان دارند این است که آنان آموخته های خود را خیلی سریعتر از یک کودک در زندگی روزانه به کار می گیرند و به همین دلیل، این آموخته ها خیلی سریع خودکار می شوند.

گفته بودید که کردن در کلاس چقدر مهم است. اگر این طور است علت این که اکثر دانش آموزان در کلاس غالباً نمی کنند چیست؟

جواب - بسیار خوبی بود. اما جواب آن: اول این که بسیاری از آنها پرسیدن را دلیلی بر این می دانند که مطلب را نفهمیده اند و از پرسیدن ابا دارند که این سبب عقب ماندگی فراوان می شود. دوم این که عده ای عزت نفس لازم را ندارند یا مضطرب می شوند و یا خجالت می کشند و یا واهمه دارند از این که مبادا شان احمقانه باشد. به این افراد توصیه می کنیم که به پرورش اعتماد به نفس خود بپردازند و از همین امروز تصمیم بگیرند که خود را در کلاس مطرح کنند. تمام مشکل در دفعه اول است. به تدریج کردن برایتان عادی می شود و خیلی راحت می توانید خود را برسید. به افراد دسته اول هم می گویم که این مثل قدیمی را عمل کنند که "پرسیدن عیب نیست، ندانستن عیب است". بر فرض هم که پرسش شما نشانه آن باشد که مطلب را نفهمیده اید، شما به کلاس آمده اید که بفهمید و معلم شما خیلی خوشحال می شود از این که به شما کمک کند درک بهتری از مطلب داشته باشید.

من در لحظات امتحان دچار حواس پرتی می شوم و متمرکز نیستم. علت چیست؟

جواب - اول این که به احتمال فراوان اطلاعات شما برای امتحان کافی نیست. چون اطلاعات فراوان علاقه فراوان ایجاد می کند و علاقه، شرط تمرکز است. دوم آن که از نتیجه امتحان مضطرب هستید و اضطراب مانع تمرکز است. سوم این که اهمیت تحصیل و درس خواندن در ذهن شما کمتر از مسایل دیگر است. علاقمند شدن به درس، مطالعه منظم و مستمر و عادت کردن به آن، حضور در جلسه امتحان با آمادگی، زود رسیدن به جلسه امتحان، تنفس عمیق و تمرینات آرامش قبل از امتحان، به تمرکز بیشتر شما کمک می کند. ضمن آن که پاسخ دادن به ات آسان در ابتدا نیز شوق و تمرکز شما را افزایش می دهد.

من در هنگام پاسخگویی به امتحانی ناگهان فکرم به جای دیگر می رود و رشته کلام را از دست می دهم، چرا؟

جواب - شما ضعف سازماندهی دارید. قبلاً هم گفتیم که تمرکز و حافظه ارتباط تنگاتنگ و مؤثری دارند. یادداشت برداری، خواندن و به یاد آوردن، همه باید با نظم و سازماندهی انجام شود. آنچه را که می خوانید، روی کاغذ سازماندهی کنید و ارتباطشان را با هم در نظر بگیرید.

آیا راه میانبری برای تمرکز حواس وجود دارد؟

جواب - تمرکز یک مهارت اکتسابی است و زمان می خواهد. اما تمرینات مستمر و استفاده از تلقین و تجسم عینی، روند پیشرفت و بهره وری را بسیار به جلو می اندازد و سریع می کند.

نقش بازیهای فکری مانند شطرنج در تمرکز حواس چیست؟

جواب - بسیار عالی است. به شرط آن که در طول بازی، افکار منظم و دنباله دار و جهت داری را دنبال کنید. یادتان باشد هر بازی که در آن بازیکن آنچه را که در بازی می گذرد به خاطر بسپارد یا پیش بینی کند، در افزایش قدرت تمرکز مؤثر است.

دوست من می گوید وقتی سیگاری روشن می کنم جریان فکرم به کار می افتد و تمرکز بیشتر می شود. نظر شما چیست؟

جواب - نه. تمام شواهد و تجارب و تحقیقات علمی درست عکس این قضیه را نشان می دهد. ثابت شده است که سیگار کشیدن عملاً روند هوش را به تأخیر می اندازد. علاوه بر این، از آنجا که سیگار بر سلامت تن و تنفس مستقیماً اثر منفی می گذارد، مسلماً تمرکز را بر هم می زند. این موضوع یک عادت و یک برداشت نادرست ذهنی است.

من نمی دانم آنچه که شما گفتید واقعاً مؤثر است یا نه. چون با انجام این تمرینات گاهی تمرکز فوق العاده خوبی دارم و گاهی هم مانند گذشته تمرکز خوبی ندارم. چه کار کنم که همیشه تمرکز خوب داشته باشم؟

جواب - همین که گاهی نتیجه گرفته اید، نشان می دهد که تغییر در شما آغاز شده و قابلیت دایمی شدن را دارد. این موضوع با تلاش و تمرین مستمر شما و انجام تمرینات تلقین و تجسم، مسیر تازه عصبی را در ذهن شما ایجاد می کند و در ناخودآگاه به عنوان یک عادت و رفتار دایمی جای می گیرد. فقط از حرکت باز نایستید. توصیه همین است.

تفاوت تفکر مثبت با تجسم خلاق چیست؟

جواب - تفکر مثبت مربوط به ذهن آگاه و هوشیار شماست که اندیشه شما را اصلاح و پاک می کند. تجسم خلاق، مربوط به ذهن نیمه آگاه و نیمه هوشیار شماست که افکار مثبت ذهن آگاه را در ناخودآگاه ثبت و جایگزین می کند.

من روشهای پیشنهادی شما را یک هفته تمام است که به کار برده ام اما هنوز نتیجه محسوسی نگرفته ام. آیا امکان دارد که این روشها برای من مناسب نباشد؟

جواب - به هیچ عنوان. از این که یک هفته است دارید تمرین می کنید خوشحالم و به شما تبریک می گویم. فقط از شما می خواهیم که این تمرینها را به طور مستمر تا ۲۰ روز دیگر هم انجام دهید و حدوداً پس از یک ماه در مورد خود قضاوت کنید و خود را ارزیابی نمایید. الآن واقعاً خیلی زود است.

اساساً چرا وقتی در حال انجام کاری هستیم، خیالات دیگر به سراغم می آیند؟

جواب - خیال پروری، خود یک راه زندگی به صورت تفریحی است. هر چند وقت یک بار درست وسط یک کار جدی، شما رؤیایی می شوید که معنی اش این است: هنوز به آن کار رغبت کافی ندارید. هنوز به اندازه کافی بر انگیزته نشده اید. باید در خودتان علاقه بیشتر ایجاد کنید و خود را هدفدار کنید. اما در چنین مواردی توصیه می کنیم که در محیطی دیگر قرار بگیرید و خیال پردازی نکنید، این بار آگاهانه، خود خواسته و جهت دار. در فکر فرو نروید بلکه فکر کنید. فکر، شما را به هر سو نکشد بلکه شما فکر را به دنبال خود بکشید. با این کار، ذهن شما آسوده تر می شود و برای تمرکز بعدی مهیا می گردد.

من نمی توانم دو ساعت مطالعه متمرکز حتی به روش پیشنهادی شما داشته باشم.

جواب - زمان بندی شما نادرست است. پس از هر نیم ساعت مطالعه، پنج دقیقه استراحت کنید تا این آرامش، خلأ ذهنی لازم را برای جذب مطالب بعدی و تمرکز بر آنها به وجود آورد. پشت سر هم مطالعه نکنید. حتی حافظه شما تمایل دارد که پس از چند دقیقه جذب و فراگیری به دسته بندی و ذخیره سازی بپردازد.

من در منزلی که در محله شلوغ و پر رفت و آمدی است زندگی می کنم. سر و صدا واقعاً خیلی زیاد است. چه کار کنم؟

جواب - اول این که اطمینان داشته باشید که در سخت ترین و دشوارترین شرایط نیز تمرکز داشتن ممکن است. اگر علاقه و رغبت شما فراوان باشد، یا سر و صدای محیط را اصلاً درک نمی کنید و یا کمتر درک می کنید. بنابراین سعی کنید روشهای علاقمند شدن به موضوع را به کار بگیرید. ضمن آن که گفتیم آنچه مهم است سکوت نسبی است. ما می گویم در محیط منزل خود ساکت ترین جا نسبتاً کجاست؟ آنجا را انتخاب کنید.

من از عدم تمرکز خود بسیار کلافه بودم. آیا این احساس نادرست بوده است؟

جواب - خیر، بسیار هم عالی بوده است. اولین قدم مثبت برای هر تغییری ناراضی از وضع قبلی و کنونی است. این ناراضی است که میل و انگیزه شما را برای دگرگونی، رشد و تغییر مهیا می کند.

\*\*\*\*\*

اکنون شما مفهوم تمرکز حواس، روشهای ایجاد آن به هنگام مطالعه در منزل و همین طور در کلاس درس و جلسه سخنرانی را فرا گرفته اید و باید تمرین را شروع کنید. یادتان باشد مهمترین عامل موفقیت انسانهای موفق، پافشاری در تمرینات است. آن قدر تمرین کنید تا موفق شوید.

\*شبکه آموزش سیما

### روش انجام تحقیق میدانی در مردم شناسی

research ...

چگونه می توانیم یک موقعیت اجتماعی را درک و شناسایی کنیم؟

رویکردهای متفاوتی در مردم‌نگاری وجود دارد. من در اینجا تنها به معرفی رویکرد موسوم به "مردم‌نگاری معناشناختی" که توسط جیمز اسپرادل و دیوید و. مک کوردی در کتاب «پژوهش فرهنگی: مردم‌نگاری در جوامع پیچیده» (۱۳۷۲) ارائه شده است می پردازم. رویکرد اسپرادل و مک کوردی به تحقیق و به مردم‌نگاری، یک رویکرد معناشناختی یا انسان‌شناسی شناختی یا مردم‌نگاری معناشناختی می‌باشد. مردم‌نگاری معناشناختی پاره از انسان‌شناسی شناختی است. بنابر این ابتدا به بررسی این پرسش می پردازیم که انسان‌شناسی معنا شناختی یعنی چه؟

چگونه می توانیم یک موقعیت اجتماعی را درک و شناسایی کنیم؟

بی نهایت موقعیت اجتماعی داریم، یک دفترچه تلفن را باز می کنیم. در آن تلفن هزاران موسسه، نهاد و سازمان و غیره نوشته شده است که هر کدام از آنها می توانند به عنوان یک موقعیت اجتماعی باشد. وقتی که یک موقعیت اجتماعی را پیدا کردیم چگونه به سراغ آن برویم؟ از دیدگاه اسپرادل هدف اصلی از انتخاب یک موقعیت اجتماعی و مطالعه روی آن دست یافتن به نقشه ادراکی (cognitive map) فرد، در آن زمینه و موقعیت خاص است. یعنی اینکه ببینیم یک فرد در یک گروه چگونه رفتارهای اجتماعی و پدیده ها و مسائل اجتماعی را دسته بندی و مقوله بندی (categorize) می کند. مثلاً چرا در بعضی جوامع خوردن گوشت حرام است و در بعضی جوامع حرام نیست؟ در مطالعه مردم‌نگاری معناشناختی کار اصلی ما، کشف نظام مقوله بندی در زمینه فرهنگی است و در واقع با مطالعه روابط اجتماعی نظام مقوله بندی را کشف می کنیم. بر اساس رهیافت اسپرادل بهترین راه برای کشف نظام مقوله بندی این است که ببینیم خود افراد راجع به رفتارهایشان چگونه فکر می کنند و آنها را چگونه مقوله بندی می کنند. ما باید از راه توصیفات و واژه هایی که افراد برای توصیف رفتارهایشان بکار می برند و از راه شناخت نظام اعتقادی و واژه های استعاری، نظام مقوله بندی افراد را کشف کنیم. در اینجا ما در واقع یک رویکرد درونی Emic به مقوله فرهنگی داریم. رویکرد درونی (Emic) یعنی اینکه رفتار را بر مبنای فهم فاعل کنش (کنشگر) درک کنیم رویکرد بیرونی (Etic) یعنی اینکه رفتارها را بر مبنای فهم ناظر کنش درک کنیم. همه افراد توانایی شرح و توصیف مبانی نظری و معرفت و شناختی که پشتوانه یک رفتار است را ندارند. بنابراین یک مردم نگار فقط به گفتگو نمی پردازد، بلکه خودش هم میان مردم می رود و با آنها زندگی می کند و دست به تجربه و مشاهده می زند، زیرا افراد ارزشها و باورها و افکار خود را در اعمال خود نشان می دهند. تفاوت یک مردم‌شناس با سایر مردم در یک چیز است و اینکه مردم‌شناس دارای یک نظام روش شناختی و مفهومی برای ادراک فرهنگ و شناخت آن می‌باشد و مسلح به چشم تیز بین و ذهن کنجکاو است و دارای بینشها و بصیرتهای تئوریک درباره چگونگی فهم رفتار اجتماعی انسان است. در حالیکه فرد عادی غیر متخصص فاقد آن می‌باشد. در نتیجه یک مردم نگار برای کشف نظام مقوله بندی مشاهده و مصاحبه و تجربه می کند و سپس آنها را در پرتو مفاهیم، نظریه ها و به کمک روشهایی که می داند سامان می‌دهد و به تفسیر و تحلیل رفتار یا رفتارهای اجتماعی گروهی که مطالعه کرده می‌پردازد. گیدنز این عمل را تفسیر مضاعف (مجدد) می نامد.

تفسیر مضاعف (مجدد) یعنی مفاهیم ابتدا توسط انسانها شناخته شده و سپس جامعه شناسان، فیلسوفان و غیره این مفاهیم را می گیرند و آنها را در یک نظام فکری دیگری پردازش می کنند و بکار می گیرند. هدف یک مردم نگار از کشف نظام مقوله بندی این است که ببیند مردم چگونه زندگی روزمره خود را نظم و سامان می دهند. از منظر یک مردم شناس هر فردی نماینده فرهنگ خودش است. به عبارت دیگر نقشه ادراکی که از طریق آن نظام مقوله بندی را کشف می کنیم بین افراد یک خانواده یا یک گروه تقریباً مشابه است و ما با مطالعه یک فرد در واقع یک گروه را مطالعه کرده ایم. مرحله نهایی، توصیف فرهنگی است. یک کار تحقیقی مردم شناسی با ورود به یک زمینه فرهنگی آغاز می شود و با توصیف فرهنگ پایان می پذیرد. توصیف فرهنگی می تواند در قالب یک داستان، فیلم، عکس، زندگی نامه، متن تحلیلی و یا تک نگاری و غیره باشد. توصیف فرهنگی در واقع ارائه کردن یک تصویر قسومی و فرهنگی می باشد. چگونه یک موضوع را به مساله تبدیل کنیم؟ (problematize) بسا ساختار زدایی کردن (Deconstruct) یعنی یک رفتار پدیده یا امر اجتماعی را از درون نگاه کردن و تمام مولفه های آن را از درون مطالعه کردن و کالبد شکافی کردن می توانیم یک موضوع را به مساله تبدیل کنیم. مثلاً فوکو نشان داد که چگونه بین بیمار و پزشک یک رابطه سلطه وجود دارد.

تفاوت اساسی مردم نگاری با دیگر توصیف های فرهنگی:

- ۱- مردم نگار توصیف فرهنگی اش را با یک رویکرد کل نگر انجام می دهد و هر جزئی را در زمینه فرهنگی خودش قرار می دهد.
- ۲- در مردم نگاری به نحوی سیستماتیک و نظام مند با مسئله برخورد می کنیم. مقدمه، موخره و نتیجه می نویسیم.
- ۳- گزارش مردم نگار هدفمند است. می تواند هدفش عملی، نظری یا عملی-نظری باشد. مردم نگاری نوعی حل مساله است.

چگونگی نوشتن تحقیق:

- ۱- شروع تحقیق با انتخاب مسئله، موضوع یا عنوان و تعریف آن .
- ۲- بررسی منابع تحقیق، تنظیم فهرست و شناسایی کتابها
- ۳- بررسی ادبیات موضوع (کارهای دیگران، گفتمانها، تحقیقات انجام شده)
- ۴- بحث روش شناسی: دیدگاه نظری و رهیافت، مفاهیم نظری و پرسشهایی که مطرح کرده ایم و رسیدن به یک چهارچوب نظری و روش شناختی که به چند مفهوم کلیدی و چند پرسش می رسیم.
- ۵- انجام کار میدانی (عضو گروه شدن و با آنها زندگی کردن)
- ۶- مرحله آخر: کار نگارش تحقیق مطالبی که در متن می نویسیم:

- ۱- مجموعه مشاهدات
- ۲- مجموعه مصاحبه ها
- ۳- مجموعه تحلیل ها
- ۴- اسناد و مدارک

مشاهدات ما باید موارد زیر را در بر گیرد:

الف - اشیاء و ابزارها: اشیاء و ابزارها یک حیات اجتماعی دارند و تمام اشیاء دارای معنایی هستند و کار ما توصیفی است که باید از آن اشیاء داشته باشیم. هر شی را باید به منزله یک نشانه تلقی کرد که در یک نظام معنایی قرار دارد و باید با توجه به آن نظام آن نشانه را معنا کرد که نشانه چیست؟ چه معنایی دارد؟ نه فقط اشیاء درشت، بلکه اشیاء ریز را هم باید دید. هنگام دیدن اشیاء دائماً سؤال کنیم و دائماً مقایسه کنیم. و در آزاء هر گزاره توصیفی یک سؤال مطرح کنیم و دائماً نشانه ها را داخل متن قرار دهیم. این متن می تواند فرهنگی، فلسفی، تاریخی و... باشد.

ب- رفتارها: ما باید به نوع روابط اجتماعی در محیط مورد مطالعه توجه داشته باشیم و این روابط و رفتارها را کشف کنیم و بعد بدنبال کشف الگوها برویم. یعنی از یک رفتار ساده کشف الگو کنیم و بعد آنها را تحلیل و تبیین عینی و ذهنی کنیم و در رفتارهایی که می بینیم هم علت وهم دلیل را کشف کنیم.

ج- شنیده ها: شنیده ها با مصاحبه فرق دارد. در مصاحبه ما پرسش داریم افراد را انتخاب می کنیم ولی در شنیده ها ما با صداها هم سروکار داریم، نمادها هم می تواند در این دسته قرار گیرند مثل، شعارها، مجسمه ها، تابلوهای پارک

د- گفتگوها

ه- قواعد و قوانین + رسمها و آیینها

دلیل، حجت، استدلال: یک امر ذهنی است.

علت؛ یک امر عادی، جسمی و فیزیکی ست.

دلایل دو قسمند:

۱- دلایل ناظر کنش (پژوهشگر)

۲- دلایل کنشگر: باید خود کنشگر را به عنوان یک انسان شناس مطالعه کنیم.

بین تجربه با شناختن تجربه فرق وجود دارد. مانند، دانشجو بودن که یک تجربه است و شناختن فرهنگ دانشجویی که کنار انسان شناس است.

شناخت ۳ معنا دارد: بی به واقعیت یک چیز بایم / یک تجربه همانند بدست آوردیم / قدرت و توانائی توصیف کردن و توضیح دادن یک تجربه را داشته باشیم.

در مردم شناسی منظور از شناخت قدرت و توانائی توصیف کردن و توضیح دادن یک تجربه است.

برای نوشتن مصاحبه چند استراتژی وجود دارد:

۱- روایی و داستانی: گزارش یک واقعت بصورت داستان

۲- گفتگویی: در قالب پرسش و پاسخ است. که در آن از روش خلاقه استفاده می کنیم و خلاقیت بکار می بریم (مقاله دارای ۳ قسمت است: نظری - داستانی - جمع بندی)

۳- تحلیلی: طبقه بندی داده ها و بعد به تحلیل آنها می پردازد و بعد شاهد مثالها را می آورد.

۴- توصیف غنی مبتنی بر نظام طبقه بندی: در این روش تحلیل و نظام تئوریک مشخصی بکار نمی بریم، ولی طوری توصیف می کنیم که مبتنی بر یک طبقه بندی و دیدگاه تئوریک و چهار چوب نظری ست و در تمام طبقه بندیها یک دیدگاه تئوریک در پشت آن وجود دارد.

یک مثال :

"نمی دانم چرا نوشتن آنقدر برابم سخت و دشوار است شاید هم تمرین نداشتم ، نه تمرین خواندن و نه تمرین نوشتن ولی این را خوب می دانم که از روز اولی که نوشتن را آموختم همراه با خط زدن بود . من با تمام اشتیاق می نوشتم و معلم در کمال خونسردی آنها را خط می زد و این عمل آنقدر تکرار شد که دیگر نوشتنم و اکنون که باید بنویسم نمی توانم" . ...

این یک شروع خلاقه است و این شروع در واقع یک نوع "خود را بیان کردن" ( "self express) است . واقعا نوشتن به همین راحتی و به همین زیبایی است . نوشتن چیزی جز بیان آنچه که در ذهن و ضمیر ما می گذرد نیست و در فرآیند بیان این احساس و اندیشه است که نوشتن ما توسعه پیدا می کند. این را همیشه به خاطر بسپارید که " : با نوشتن است که نوشتن آغاز می شود . و در جریان نوشتن است که کشف می کنیم ، تجربه ها را سامان می دهیم ، و با نوشتن است که ایده ها و الهام های ما تجسم و تبلور پیدا می کند . جرأت به خرج دهید ، جرأت نوشتن داشته باشید . شعاری در عصر روشنگری وجود داشت که " جرأت دانستن داشته باش " و کانت آنرا تغییر داد و گفت " : جرأت نقد کردن داشته باش " و من مایلم آن را تغییر داده و بگویم " جرأت نوشتن داشته باش " .

http://www.farhangshenasi.com/persian/node/۹۲\*

### آموزش روش تحقیق

research ...

چگونگی نگارش تحقیق علمی

طرح تحقیق:

برنامه طرح تحقیق باید با نظمی منطقی و معقول تنظیم و تدوین گردد. برای بسیاری از محققین نوشتن طرح تحقیق به منزله برآورد هزینه آن و درخواست کمک هزینه از دولت یا سازمانهای ذیربط است . حال شما خواه در فکر درخواست کمک مالی باشید و خواه نباشید باید طرح تحقیق تان سودمند باشد در اینجا شما را با مراحل انجام و اتمام طرح تحقیق بیشتر آشنا می کنم.

#### ۱- طرح موضوع تحقیق

قبل از هر گونه اقدامی برای انجام یک تحقیق می باید موضوع مورد مطالعه را از جهات مختلف مورد شناسایی دقیق قرار دهیم. در این شناسایی نکاتی مورد توجه قرار می گیرد که عبارتند از:

پیشینه تحقیق: محقق در معرفی موضوع مورد مطالعه از کلیه تحقیقات انجام شده قبلی می تواند کمک بگیرد و احاطه خود را نسبت به موضوع بیشتر نماید. تحقیقات اجتماعی انجام شده پیشین همچنین می تواند علاوه بر شناخت موضوع به مسائل و مشکلاتی که محققان دیگر ضمن انجام تحقیق با آن روبرو بوده اند و بی برد و بدین ترتیب از خطاها و دوباره کاریها اجتناب نموده و در مقابل از تجربیات پیشینان بهره گیرد.

تعریف مفاهیم: محقق برای تبیین و تشریح موضوع مورد مطالعه و تعیین متغیرهایی که مربوط به موضوع مورد تحقیق می گردد بایستی مفاهیم موجود در طرح تحقیق خود را یکایک تعریف نموده تا مفاهیم از یکدیگر باز شناخته شوند و پرسشگران و سایر کسانی که محقق را یاری می دهند با آگاهی و تسلط کامل به جزئیات موضوع بکار تحقیق بپردازند . در تعریف مفاهیم اصطلاحات و واژه های بکار رفته در طرح باید مشخصاً و دقیقاً تعریف شوند. مثلاً در تحقیقات روستائی مفاهیمی مانند "خوش نشین" ، "زارع صاحب نسق" ، "جفت گاو" و "آیش" و "واحد بهره برداری و...دقیقا" تعریف شوند یا در مطالعه مربوط به یک گروه اجتماعی اصطلاحات و مفاهیمی مثل "انسجام گروهی" و "ارتباط متقابل" ، "برون گروه" ، "درون گروه" ، "شبه گروه" ، "پاره گروه" و ...تعریف شوند.

محدوده موضوع: در طرح موضوع مورد مطالعه محدوده موضوع نیز به طور روشن و بوضوح مشخص می شود و این یکی از مسائلی است که بسیار حائز اهمیت است زیرا انجام تحقیقی که محدوده و چهارچوب مشخصی نداشته باشد عملاً امکان پذیر نیست و چنانچه موضوع را بدون در نظر گرفتن جامعه آماری و حد و مرز معینی مورد مطالعه قرار دهیم نتایج بدست آمده اعتبار علمی نخواهد داشت . مثلاً چنانچه ما عنوان کنیم که قصد مطالعه دانشجویان دانشگاه تهران را داریم موضوع مورد مطالعه ما گسترده و در حال بسیار مبهم است زیرا معین نشده است که مطالعه ما در ارتباط با چه ویژگی از جامعه دانشجویان است و کدامیک از دانشکده ها یا رشته ها یا کلاسها یا گروه های سنی را در بر می گیرد و آیا مطالعه ما تنها مربوط به جامعه دانشجویان مرد می شود و یا زنان و یا هر دو را در بر می گیرد؟ و ابهامات یکدیگر از این قبیل... بنابراین مشاهده می شود که ابهامات و سئوالات بیشماری در مورد چنین موضوع مطرح می شود که جواب به تمام آنها از جانب محقق قبل از شروع تحقیق ضرورت کامل دارد . مشخص و محدود کردن دقیق جامعه مورد مطالعه و تعیین چهارچوب موضوع، گذشته از آنکه نتایج بدست آمده از تحقیق را قابل قبول و معتبر می سازد ، محقق و پرسشگران و سایر افرادی را که در پژوهش شرکت دارند ، از سردرگمی و ابهام و تردیدهایی می دهد.

هدف تحقیق: در طرح موضوع مورد مطالعه ، محقق باید بوضوح دقیقاً هدف یا اهداف خود از انتخاب موضوع و انجام تحقیق در مورد آن را روشن نماید و نتایجی را که در ارتباط با فرضیه یا فرضیات تحقیقات در پی آن است بطور کامل بیان کند، بدین ترتیب وی و همکارانش از ابتدا می دانند که بدنال چه میگردند و چرا . این موضوع نیز یکی از مسائلی است روشن شدن آن برای محققین قبل از اقدام به تحقیق از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است . بنابراین می توان نتیجه گرفت که طرح موضوع مورد مطالعه به معنای تعریف موضوع تحقیق و شکافتن ابعاد و ویژگیهای مختلف آن تلقی می گردد

#### ۲-ارائه فرضیه و زمینه سنجی

تعریف بسیار ساده و کوتاهی که می توان از فرضیه ارائه داد این است که بگوئیم فرضیه یک تئوری ثابت نشده است یا به عبارت دیگر نظریه ای است که هنوز به محک آزمایش در نیامد است . اما تعریف دقیق تر هم می توانیم از فرضیه ارائه دهیم بشرح زیر :

" حدس و گمانی است که در ذهن محقق در باره رابطه احتمالی علت و معلولی (علی) بین دو یا چند متغیر بوجود می آید. اما هر نوع حدس و گمانی را نیز نمی توانیم فرضیه بدانیم زیرا ارائه آن می باید بر اساس شرایطی باشد که پس از آزمون بتوان آنرا بعنوان

فرضیه پذیرفت. بعبارت دیگر آنچه را که ما بعنوان فرضیه در بته آزمایش قرار می‌دهیم بایستی از حداقلی از صلابت و اعتبار برخوردار باشد و نه آنچه‌ای حدسی که در مراحل آغازین جمع‌آوری اطلاعات بکلی باطل گردیده و محقق اجباراً سعی در ارائه فرضیه دیگری نماید. بنابراین برای ارائه فرضیه یافت فرضیاتی که بتوان بر اساس آنها تحقیقی را شروع نمود باید به نکات زیر توجه دقیق مبذول نمود.

ارائه دهنده فرضیه باید احاطه وسیعی نسبت به موضوع مورد مطالعه داشته باشد و تجاربی در آن زمینه داشته باشد بعنوان مثال ارائه فرضیه درباره پدیده‌های مثال بزککاری نوجوانان شهری یا تغییرات خانواده مستلزم صاحب نظر بودن و داشتن تجارب کافی در زمینه مطالعات اجتماعی خاصه مطالعات اجتماعی خاصه مطالعات جامع‌شناسی شهری و خانوادگی است. البته افراد غیر متخصص نیز ممکن است در این زمینه‌ها به طرح فرضیاتی بپردازند ولی بدلیل عدم احاطه آنها بر موضوع این امکان وجود دارد که فرضیات آنان حتی قبل از قرار گرفتن در بته آزمایش با انجام یک "زمینه سنجی" محدود و باطل گردد.

ارائه فرضیه می‌باید با تکیه بر منابع و مآخذی صورت گیرد که عبارتند از:

#### ۱- تجارت شخصی و اطلاعات پراکنده

محقق از مجموع اطلاعات کلی و پراکنده‌ای که ضمن جامعه مورد مطالعه داشته است، برای ارائه فرضیه می‌تواند استفاده کند. علاوه بر تجارت شخصی، محقق گاهی نیز که ارتباط مستقیمی با موضوع مورد مطالعه نداشت است می‌تواند از اطلاعات و تجارب شاهدانی که مستقیماً در ارتباط با جامعه مورد نظر بوده‌اند برای بدست آوردن اطلاعات مقدماتی درباره پدیده و متغیرهای آن استفاده نماید و بعنوان مثال چنانچه موضوع تحقیق ما مطالعه در تضاد یا ستیز نقش‌ها در بین پرسنل یک سازمان اداری یا بیمارستان باشد بدون گردآوری اطلاعات مقدماتی از جوی که حاکم بر آن سازمان یا بیمارستان است، ارائه فرضیه برای ما امکان پذیر نیست، بنابراین در این مرحله که اطلاعات ما بسیار ضعیف و یا تقریباً هیچ است و چنین کاری نیز بر عهده ما قرار گرفته است. ناچاریم برای شروع کار با انجام مصاحبه و تماس برخوردی مستقیم و غیر مستقیم با مسئولین و پرسنل آن سازمان یک یا چند رابطه علی احتمالی را در ذهن خود پروراند و بعنوان فرضیه ارائه دهیم تا ضمن تحقیق به محک آزمایش در آید.

#### ۲- تحقیقات انجام شده قبل

تحقیقات انجام شده قبلی در زمینه مورد مطالعه و یا زمینه‌های مشابه در غالب موارد می‌تواند به ما کمک فراوانی نموده و از بسیاری جهات در ارائه فرضیه و کار تحقق ما را رهنمون باشد بنابراین لازم است که محقق قبل از ارائه فرضیه به تحقیقات انجام شده در موسسات پژوهشی دولتی و غیر دولتی رجوع نموده تا از دوباره کاری احتمالی و یا احیاناً از ارائه فرضیاتی که قبلاً به محک آزمایش در آمده و باطل گردیده پرهیز گردد. ضمناً محقق می‌تواند از تکنیک‌های الگوها و شیوه‌های بکار گرفته شده در تحقیقات انجام شده قبلی نیز یاری گیرد.

#### ۳- اطلاعات و آگاهیهای تئوریک

محققی که به منظور دست‌یابی به روابط علت و معلولی بین متغیرهای موجود یک پدیده اجتماعی به تحقیق می‌پردازد، لازم است که علاوه بر اعمال دقت کامل در کار پرسشگری و عملیات میدانی و بطور کلی در انجام جمع‌آوری دقیق اطلاعات، بایستی بتواند واقعیت‌های موجود یا نتایج بدست آمده را با زبان جامعه‌شناسی بیان نموده و با دیدی جامعه‌شناختی تبیین نموده و نتایج بدست آمده را با زبان جامعه‌شناسی بیان نماید.

در حقیقت تفاوت بین مشاهده‌گری که واقعیت‌ها را می‌بیند و از هرگونه تحلیلی درباره آنها عاجز است با مشاهده‌گری که هر واقعیت اجتماعی را با روش بینی و نکته‌سنجی علمی تبیین و تفسیر می‌کند آنست که مشاهده‌گر اول فاقد اطلاعات تئوریک درباره پدیده‌های اجتماعی بوده در حالیکه مشاهده‌گر دوم از اطلاعات نظری گسترده‌ای برخوردار است و هر واقعیت یا پدیده را با بیانی عملی تعریف نموده و آنرا با پدیده‌های دیگر در رابطه علی قرار می‌دهد.

زمینه سنجی: زمینه سنجی با تحقیق مقدماتی مرحله کوتاهی است که غالباً در پژوهشهای میدانی قبل از ارائه فرضیه و تجدید جامعه مورد مطالعه قرار می‌گیرد. در تحقیق مقدماتی معمولاً از تکنیک مشاهده و گاهی نیز از "فهرست سئوالات" استفاده می‌شود.

در این مرحله سعی می‌شود تا ویژگیهای کلی و ابعاد جامعه مورد مطالعه شناسایی گردیده و در صورتیکه قصد نمونه‌گیری داشته باشیم، بتوانیم نمونه‌های خود را با توجه به گونه‌گونی جغرافیائی و تنوع اقلیمی و ساخت اقتصادی، اجتماعی منطقه انتخاب نماییم. در تحقیقات میدانی گاه نیز بجای "زمینه سنجی"، اصطلاح "دید کلی" را بکار می‌برند که منظور همان مشاهده کلی و عمومی محقق قبل از ارائه فرضیه و محدود نمودن دقیق جامعه مورد مطالعه است.

#### ۳- جمع‌آوری اطلاعات تحقیق

مرحله بعدی کار تحقیق که مرحله بسیار با اهمیتی نیز محسوب می‌گردد، زمانی است که پس از انجام مقدمات کار یعنی مشخص و معین شدن جامعه مورد مطالعه و تنظیم فرضیه‌ها یا توسل به تکنیک‌های خاصی، اطلاعات و ارقام لازم را از جامعه مورد مطالعه جمع‌آوری می‌کنیم.

مهمترین تکنیک‌های جمع‌آوری اطلاعات عبارتند از

۱- پرسشنامه تحقیقاتی ۲- مشاهده در تحقیق ۳- استفاده از فیش ۴- نمونه‌گیری ۵- مونو گرافی

\* <http://www.namaye.net/pay/8.htm>

### راهنمای نوشتن "طرح تحقیق"

قاله‌ی تخصصی؛ راهنمایی نوشتن "طرح تحقیق" این مقاله در نشریه علمی، پژوهشی و اطلاع‌رسانی انجمن مدیریت ایران (ماهنامه مدیریت- شماره: ۱۰۷-۱۰۸) پذیرفته و به چاپ رسیده است. (دارای شماره استاندارد بین‌المللی ۱۰۲۳-۷۴۴۵) Guide to writing a research proposal ترجمه: مهدی یاراحمدی خراسانی که طرح تحقیق (proposal) رسمی برای تحقیق لازم بوده است. این وسیله‌ای است که به واسطه‌ی آن هیأت دانشگاه تحقیق شما را ارزیابی می‌کند. مراحل پیشرفت این طرح در صورتی می‌تواند تمرین ارزشمندی باشد که عامل تعیین‌کننده‌ای برای رسیدن شما به اهدافتان باشد. اهداف پروژه تحقیقاتی و طرح آن را به وضوح مشخص کنید. طرح توسعه یافته راه مهمی است که در آن شما می‌توانید درک خود را از تحقیق نشان دهید و تفکرات خود را با دیگران مکاتبه کنید. این رهنمودها برای یاری شما در جهت استخراج عقایدتان مهیا شده است. آنها نیازهای طرح اصلی را بنا می‌کنند. ۱- عنوان و مشکلات شاخه موضوع تحقیق بر اساس مسئله‌ای که قابل بررسی است تنظیم می‌شود موضوع باید: واضح توضیح داده شود و در یک یا دو جمله خلاصه گردد. بعد از مشورت با سرپرست معین گردد. موضوع معمولاً

به عنوان مسئله یا سؤالی که نیاز به پاسخ دارد، ساخته می شود. بیان موضوع خواننده شما را به پرسش هایی در مورد ارزش کار دعوت می نماید. یک طرح تحقیقی خوب در یک عنوان حیرت آور تحقیقی، شناخته می شود. لازم به گفتن نیست که بیان شما حاصل از علایق و عقاید شما، مشورت با سرپرست و دیگران خواهد بود. قالب بندی سؤالات همیشه آسان نیست و شما نیاز به پرسش از خود دارید که آیا سؤالات تحقیقی واقعاً مسئله ای است که پرسیده و پاسخ داده شود؟ قالب بندی این مسائل در ساختار یک تحقیق بسیار سخت است گر چه برای محققین باز بینی و تنظیم آن به عنوان پیشرفت تحقیق یک کار رایج است. مسئله ی مهم این است که نگرش و تصور شما از موضوع چگونه است؟ چیزی که برای استخراج درک شما در مورد مسئله ای که بر روی آن کاوش می کنید مورد نیاز است. ۲- سابقه و بافت متن عنوان تحقیق شما لازم است که در بافت و زمینه خودش قرار داده شود. در روش گرافیکی این زمینه شما لازم است که نشان دهید چگونه و چرا عنوان اهمیت پیدا می کند و چرا ارزشمند است؟ این یعنی: بافت مشکلات تحقیق - چگونه به وجود می آید؟ خلاصه کردن مطالب مهم چه نتایجی و برای چه کسی خواهد داشت؟ مراجعه به موضوعات کلیدی که به عنوان مربوط می شوند. زمینه می تواند در چند روش مهیا شود. علایق شخصی و یا وابستگیهای نظری شما تحقیق را گسترش داده و خلق می کند. صفحه بندی آن در توسعه ی نظری یافت می شود یا به ادبیات مربوط می گردد. جایی که اعمال حرفه ای کانون و نقطه ی اصلی است، شما ممکن است بخواهید رویه یا تغییرات سازمانی متن را تجزیه و تحلیل کنید. در هر صورت، شما باید توانایی هایی که برای شکل دهی تحقیقاتن به بازی گرفته می شوند را خلاصه کنید. این تجزیه ها باید شما را به استنتاج مفروضات خودتان در مورد اینکه چرا موضوع مهم است، هدایت کند شما باید پرسید که چه علایقی تحقیق را به جلو می راند و از چه نقطه نظری این موضوع مهم است؟ ۳- چارچوب نظری و ادبیات مربوط چارچوب نظری مسئله ی تحقیق را در ارتباط با ادبیات مربوطه با دقت شرح می دهد، او باید به چنین مطالبی رسیدگی کند: موجود بودن تحقیق و رابطه اش با موضوع شما دید نظری مربوط یا جنبه ی فکری کلیدی کردن تصورها یا شکل دادن دیدگاه خودتان ممکن کردن مسیر تحقیق که احتمال دارد پیگیری کنید. طرح شما لازم است نشان دهد که چگونه تحقیق طرح ریزی شده با بدنه مطالعات مربوط یا ادبیات مرتبط است. راه رسمی درست برای انجامش این است که خلاصه ی متن بازبینی شده ادبی بر روی مدلهای سنتی دانشمندان را به صورت خلاصه بنویسید. این همیشه ممکن نیست، مخصوصاً اگر رابطه ی کوچکی با تحقیق گذشته وجود داشته باشد. دیگر آنکه خلاصه کردن انواع منابع تئوری که ممکن است تحقیق شما را شکل دهد. اگر چه تمام طرح ها (PROPOSAL) لازم نیست که شامل یک چارچوب ادراکی باشند، طرح تحقیق توسعه یافته این کار را انجام خواهد داد. این می تواند نتیجه ای که درک شما را بیان می کند، در بر داشته باشد. ۴- روش تحقیق و علم اخلاق متودولوژی حقیقتاً روش تحقیقی است که شما به پیشرفت یا استعمال کردن و صفحه بندی آن ها تمایل دارید. این فراتر از توصیف تکنیک و شیوه های مطرح شده است و باید فرضیات کلیدی، روش ساختاری شما را طرح ریزی کند. این ممکن است بعضی از نتایج روش تحقیق که شما پیش بینی کرده اید در پیشرفت دیدگاه تحقیقی شما به وجود آید، از پیش خبر دهد. چگونگی شرح طرح تحقیق شما بستگی دارد به دیدگاهی که شما دارید. تقسیم انواع روش تحقیق چنین است: مراجعه به پذیرش روش یا رویکرد برجسته کردن مشکلات در راه توسعه ی دیدگاه مناسب بیان چگونگی اطلاعات تولید شده، تشریح و گزارش آن نتایج سندهای اخلاقی در دانشگاه اگر شما برای مقدار کمی مطالعه برنامه ریزی کنید، شما در روشها نکته برداری و تجزیه را ترجیح می دهید. طرح تحقیق کیفیتی، به توصیف نتایج جزئی کیفیتی نیاز دارد. عمل روش تحقیق محققان نیاز به توضیح در طول ترم، پیشرفت برنامه ریزی و نتایج صورت های مختلف توسعه ی آن و مانند آن دارد. ۵- طرح تحقیق و جایگاه آن مهمترین بخش این طرح برنامه ریزی محقق در کلیه مراحل به سوی تکمیل تحقیق می باشد. برنامه ریزی شما باید وظیفه ای که در هر مرحله بازبینی ادبی به عهده ی شماست، معین کند. چارچوب تحقیق، تشریح روش، نکته برداری یافته ها و غیره را معین کند. این وظایف باید معین کند که چه نوشته ای چگونه و چه زمانی تکمیل خواهد بود. این ها به ما کمک خواهند کرد برای: نمایش تحقیق به عنوان کار ترمی دانشگاه به وسیله دوره ی مناسب توضیح موضوعات نوشتاری دانشگاه برای هر ترم توضیح دیگر نتایج در مرحله ی داده شده مانند سمینار یا کنفرانس مجاز بودن برای تجدید نظر و بررسی پایان نامه در طول ترم شما وقت بی حد و اندازه برای تکمیل این مدارج ندارید. برای تکمیل در زمان کوتاه و برنامه ریزی چگونگی دست یابی به آن بر نامه ریزی کنید. راه پیشنهادی برای توصیف زمان مناسب در برنامه ی ارائه شده نشان داده شده است. ۶- نوشتن تحقیق تهیه پایان نامه وظیفه نوشتاری چالش انگیزی است و می تواند برای تعیین اینکه چه نتایج نوشتاری در هر مرحله خواهد بود، مورد کمک قرار گیرد. دانشجویان علاقه مند استادان، برای درک پژوهشگرانه در طول ترم کار می کنند. گر چه زمینه تحقیقتان خیلی در گیر کننده نباشد. مکملهای اخیر بهترند، اگر پایان نامه در سر تا سر نوشته های تکمیلی ویژه شامل فیش های تحقیق که باید در سمینار و کنفرانس حاضر باشد، توسعه یابد. تقاضاهای نامزدی پزشکی، سمینار تأیید پزشکی را تکمیل می کند. ۷- تحقیق مناسب توضیحات زیر چگونگی مدارج تحقیق پایان نامه ی برنامه ریزی شده در طول فرآیند را بیان می کند: ۱- تحقیق، فیش در بحث، پایان نامه، خلاصه رئوس، پایان نامه (طرح تحقیق پیشرفته) ۲- فیش برداری استند لالی و چارچوب ادراکی، بازبینی ادبی (خواندن ادبیات تحقیق مذاکره و ارزیابی فعالیت) ۳- پیش نویس بخش روش تحقیق، آزمایش موارد انتخابی مورد نگارش، بررسی دوباره بخش های ادراکی (زمینه ی تحقیق، پیشرفت طرح آزمایشی، پیشرفت برنامه ی داده ها) ۴- فیش های کار شده در زمینه تحقیق، مورد نگارش قرار دادن روشهای تحقیق (زمینه ی تحقیق، اتمام روشها و تکمیل) ۵- پیش نویس بخش تجزیه، آماده سازی برگه کنفرانس، پیش نویس بخش آخر (تجزیه) ۶- بخش آخر، باز بینی پایان نامه و ساختار، سمینار یا برگه کنفرانس (بازبینی پایان نامه) ۷- بازبینی نهایی، عنوان ژورنال (فرمانبرداری و آزمون) نکته: طرح تحقیق اصولاً برای تصمیم گیری در مورد پذیرش مورد استفاده قرار می گیرد، دور از انتظار است که این نهایت و اتمام کار باشد. بعد از شروع تحقیق این طبیعی است که طرح تحقیق به عنوان نتایج پژوهش در بعضی مواقع به صورت معتبر مورد اصلاح قرار گیرد. { "۱۳۳" = beginSlide id = "title" = برای مشاهده متن انگلیسی مرتبط به صورت کشویی اینجا را کلیک فرمائید } "Guide to writing a research proposal By: University of technology sydney DRY YOUR tears, my darling, for love that has opened our eyes and made us its servants will grant us the blessing of patience and forbearance. Dry your tears and be consoled, for we have made a covenant with love, and for that love shall we bear the torment of poverty and the bitterness of misfortune and the pain of separation. A formal proposal is required for admission to a research degree. It is one means by which university committees assess and approve your research candidature. The process of developing the proposal can be a valuable exercise,



one which can help you determine your focus, clarify what is involved in your research project and plan its development. A developed proposal is an important way in which you can demonstrate your understanding of research and communicate your 'research thinking' to others. These guidelines are provided to help you draw out your ideas. They state the requirements of a sound proposal.

۱ Topic and problematic The research topic formulates a problem that is worthy of research. The topic should: be stated clearly and succinctly in one or two sentences. be determined after consultation with potential supervisors. The topic is usually framed as a 'problem' or question in need of an answer. The topic statement will invite your reader to ask why it is significant and 'worth doing'. A good research proposal identifies in the research topic a 'problematic' to be investigated. Needless to say, your statement of this will result from discussion of your area of interest with potential supervisors, mentors and others. Framing the question is not always easy, and you need to ask yourself whether your proposed 'problem' or 'research question' is really the question to be asked and answered. The framing of the problematic is crucial in setting up the research, though it is a common for researchers to revise and reformulate this as the research progresses. An important issue is how you theorise or conceptualise the topic—what needs to come through is your understanding of the problematic you are exploring.

۲ Background and context Your research topic needs to be located in its context and background. In sketching this background, you need to show how and why does the topic come to be important and why is it worth researching? This means: contextualising the research problem—how does it arise? outlining its significance—what will be the outcomes, and for whom? referring to key issues that are associated with the topic Background can be provided in several ways. Your theoretical interests or concerns may have generated the research, and its justification is to be found in a theoretical developments or related literature. Where professional practice is the focus, you may want to describe and analyse the context of policy or organisational changes. In any case, you should summarise the influences which come into play to shape your research. The analysis should lead you to interrogate your own assumptions about why the problem is significant. You need to ask what interests are driving the research, from whose point of view the problem is 'significant'?

۳ Conceptual framework and related literature A conceptual framework elaborates the research problematic in relation to relevant literature. It should deal with such matters as: existing research and its relevance for your topic relevant theoretical perspective or perspectives key ideas or constructs in your approach possible lines of inquiry you might pursue Your proposal needs to show how the proposed research relates to a body of related studies, or literature. The orthodox way to do this is to write a brief version of the literature review on a traditional science model. This is not always possible, especially if there is little related past research. Another is to outline the kinds of theoretical sources that will inform your research—the available research perspectives. Though not all proposals need to include an elaborated conceptual framework, a well-developed proposal will do so. This can take up so-called 'conceptual issues' which express your understanding of the topic and the problems in researching it.

۴ Methodology and ethics Methodology put simply is the research methods you intend to develop or employ and their justification. It is more than a description of the techniques or procedures proposed, and should outline the key assumptions your approach makes. It may foreshadow some of the 'methodological issues' which you anticipate will arise in developing your research approach. How you describe your methodology will depend on what kind of approach you are taking. The methodology section typically might: refer to a accepted method or approach highlight problems in developing a suitable approach (methodological issues) describe how information will be generated, analysed and reported document ethical issues in view of UTS Ethics Committee requirements (see the guidelines on ethics included in this handbook) If you plan a quantitative study, you will refer to method, data collection and analysis. Qualitative methodology will need to describe issues in managing qualitative data. An action research methodology needs to be described in terms of planning a process and the outcomes of different phases of the process, and so on.

۵ Research plan and timeline An important part of the proposal is planning the research in all its stages up to completion. Your plan should specify what tasks you will complete at each stage – literature review, research framework, description of method, writing up of findings and

conclusions and so on. These tasks should specify what writing tasks will be accomplished and when. It is helpful to: diagram the research as a semester by semester timeline state semester writing objectives for each semester state other outcomes at a given stage, such as seminar or conference papers allow a semester for revising the thesis You do not have an indefinite amount of time to complete the degree. Plan to complete in the minimum time, and plan how you will achieve this. A suggested way to describe the timeline is shown on the attached planner. ✦ Writing Thesis preparation is a challenging writing task. It will be helpful for you to specify what writing outcomes there will be at each stage. The Faculty encourages students to understand their research in terms of scholarly writing, whether or not field research is involved. Early completion is more likely if the thesis develops through specific writing commitments including short papers which may be presented at seminars and conferences. UTS requires doctoral candidates complete a doctoral assessment seminar (see guidelines elsewhere in this handbook). v Research Timeline The following illustrates how a research degree thesis might be planned over six semesters: A formal proposal is required for admission to a research degree. It is one means by which university committees assess and approve your research candidature. The process of developing the proposal can be a valuable exercise, one which can help you determine your focus, clarify what is involved in your research project and plan its development. A developed proposal is an important way in which you can demonstrate your understanding of research and communicate your 'research thinking' to others. These guidelines are provided to help you draw out your ideas. They state the requirements of a sound proposal. semesters: a. Proposal. Paper on the thesis argument. Thesis outline. (Proposal developed) b. Short papers on rationale & conceptual framework, review of literature. (Reading of literature. Negotiate access to field) c. Draft methodology chapter. Trial write-up of selected material. Re-work conceptual chapter. (Field research: develop and pilot procedures. Database development) d. Short papers on field research. Write up research procedures. (Field research: finalise procedures and complete.) e. Draft analysis chapter. Prepare conference paper. Draft conclusions. (Analysis) f. Final chapter. Revise and refine thesis structure. Seminar or conference paper. (Revision of thesis) g. Final revisions. Journal article. (Submission and examination)

Note: The research proposal which is submitted with an application is used primarily for making a decision about admission. It is not expected that this will be definitive or final. After commencing a research degree, it is normal for research proposals to be modified {as a result of further study and investigation, sometimes in substantial ways. {endslide

### پارادوکس (باطنما)

Paradox... آنچه که تناقض آمیز، باور نکردنی یا خلاف انتظار (و شهود) ماست تدوین: مهدی یاراحمدی خراسانی پارادوکس (باطنما) چیست؟ آنچه که تناقض آمیز، باور نکردنی یا خلاف انتظار (و شهود) ماست. آنچه به نظر درست می رسد ولی غلط است، به نظر غلط می رسد ولی درست است، یا به نظر غلط می رسد و واقعاً غلط است. (فایده پارادوکسها: ۱) ایجاد انگیزه برای گسترش مرزهای دانش؛ ۲ (تعمیق بینش؛ ۳ (تعمیم شیوه های استدلال؛ ۴ (افزایش دقت؛ ۵ (وضع قوانین زبان شناختی جدید. بعضی پارادوکسها که متضمن تناقض اند صادق به نظر می رسند و حتی این ایده را به ذهن نزدیک می کنند که چرا تناقضها را نپذیریم! در منطق پیراسازگار (paraconsistent) می توان تناقض داشت و بر خلاف سیستم کلاسیک، چنین نیست که از تناقض هر چیزی نتیجه شود. انواع پارادوکسها: ۱- پارادوکس روز تولد: اگر ۲۳ نفر در این سخنرانی شرکت کرده باشند، احتمال این که حداقل ۲ نفر روز تولدشان یکی باشد حدود ۵۰٪ است، اگر ۲۲ نفر شرکت کرده باشند این احتمال حدود ۰/۰۵٪ و اگر بیش از ۶۰ نفر حضور داشته باشند این عدد بزرگتر از ۹۹٪ است. ۲- پارادوکسهای زنون (Zeno's Paradoxes): در صورتی که پاره خط بینهایت بار تقسیم پذیر باشد، حرکت ناممکن است، زیرا برای این که پاره خطی مانند AB با شروع از نقطه A بییمایم، ابتدا باید به نقطه وسط آن C برسیم. برای این که AC بییموده شود، باید به نقطه وسط آن D برسیم و قس علیهذا. پس نمی توان حتی از نقطه A حرکت کرد. B-----C-----D-----A در مسابقه "دو بین آشیل تندرو و لاک پشت کندرو، آشیل که کمی عقب تر از لاک پشت است، هیچگاه به او نمی رسد. زیرا ابتدا باید به نقطه ای برسد که لاک پشت از آنجا حرکت کرده است. اما وقتی به آنجا می رسد لاک پشت قدری جلوتر رفته است و همان وضعیت قبل روی می دهد و با تکرار این روند، گرچه آشیل به لاک پشت نزدیک می شود ولی هیچگاه به او نمی رسد. A-----

۳ T----- پارادوکس لامپ تامسون (Tompson Lamp Paradox): لامپی به مدت یک دوم دقیقه روشن می شود، سپس برای یک چهارم دقیقه خاموش می شود، به مدت یک هشتم دقیقه روشن می شود و قس علیهذا. درست بعد از یک دقیقه لامپ روشن خواهد بود یا خاموش؟ ۴- پارادوکس دار غیرمنتظره (Unexpected Hanging Paradox): به یک زندانی گفته می شود که او در یکی از روزهای بین شنبه و پنجشنبه به دار آویخته خواهد شد، اما تا روز به دار آویخته شدن، وی نخواهد دانست که کدام روز اعدام می شود. او روز پنجشنبه به دار آویخته نمی شود، زیرا اگر او تا چهارشنبه زنده باشد می فهمد که اعدام در روز پنجشنبه صورت خواهد گرفت، اما به او گفته شده است که وی از روزی که به دار کشیده می شود پیشاپیش آگاه نیست. او روز چهارشنبه نیز اعدام نمی شود زیرا اگر تا سه شنبه زنده بماند، با توجه به این که بنا به استدلال بالا روز پنجشنبه

اعدام نمی شود، می فهمد که روز چهارشنبه اعدام انجام خواهد شد. استدلال مشابه نشان می دهد که او در هیچیک از روزهای دیگر نیز نمی تواند اعدام شود. اما در روزی غیر از پنجشنبه جلاد وارد می شود و وی را اعدام می کند. ۵- پارادوکس توده ( Sorites Paradox): یک دانه گندم یک توده گندم نیست. با اضافه کردن یک دانه گندم، به دو دانه دست می یابیم که باز هم توده گندم نیست. با اضافه کردن یک دانه گندم دیگر، سه دانه گندم خواهیم داشت که توده محسوب نمی شود. اگر این عمل را تکرار کنیم، هیچگاه به توده گندم نمی رسیم. اما زمانی که این گردایه گندم به قدر کافی بزرگ شود، توده نامیده می شود. ۶- پارادوکس ریچارد (Jules Richard's Paradoxes): آیا "کوچکترین عدد طبیعی که نتوان آن را با کمتر از صد حرف فارسی نمایش داد" وجود دارد؟ چون تعداد اعداد طبیعی نامتناهی و تعداد حروف فارسی متناهی است پس عددی وجود دارد که نمی توان آن را با عبارتی شامل کمتر از صد حرف فارسی تعریف کرد. بنا به اصل خوش ترتیبی در اعداد طبیعی، کوچکترین عدد طبیعی که نتوان آن را با کمتر از صد حرف فارسی نمایش داد وجود دارد. اما عبارت بالا که بین دو نماد "و" قرار دارد کمتر از صد حرف (یعنی پنجاه و سه حرف) دارد، یعنی عدد ارائه شده با کمتر از صد حرف فارسی تعریف شده! ۷- پارادوکس خداوند قادر مطلق: آیا خداوند می تواند سنگی بسازد که نتواند بلند کند؟ ۸- پارادوکس اژدها: چگونه می توانیم راجع به چیزی که وجود ندارد صحبت کنیم، وقتی که می گوئیم "اژدهای هفت سر وجود ندارد." ۹- پارادوکس تخته سیاه: تخته سیاهی را در نظر بگیرید که روی آن علاوه بر اعداد ۱، ۲، ۳، جمله "کوچکترین عدد طبیعی که روی این تخته سیاه ارائه نشده است." نوشته شده است. در این صورت گرچه عدد ۴ روی تخته سیاه نمایش داده نشده است، ولی عبارت مذکور روی تخته سیاه، مبین ۴ است. ۱۰- پارادوکس بوچوفسکی (Buchowski Paradox): فرض کنید شما فقط دو برادر دارید که هر دو از شما مسن تر هستند. در این صورت جمله به ظاهر غلط ذیل، راست است: "برادر جوانترم از من مسن تر است" ۱۱- پارادوکس دروغگو (Liar's Paradox) یا پارادوکس اثوبولیدس (Eubulides' Paradox): می گویند روزی اثوبولیدس، متفکر یونانی قرن چهارم قبل از میلاد، گفت: "چیزی که آلان می گویم دروغ است." اگر گفته او درست باشد، آنگاه بنا به آنچه گفته است، باید گفته اش دروغ باشد، و اگر گفته او دروغ باشد، دوباره بنا بر آنچه گفته است نتیجه می شود که گفته اش درست است. ۱۲- پارادوکس دور: این پارادوکس توسط آلبرت ساکسونی در قرون وسطی طرح گردیده است. جمله P این است: "جمله q دروغ است." جمله q این است: "جمله P راست است." نکته جالب این است که اگر ما دارای یک نوع منطقی سه ارزشی باشیم که در آن گزاره ها بتوانند فقط یکی از ارزشهای "راست"، "دروغ" و "نه راست - نه دروغ" را داشته باشند آنگاه گزاره P به صورت "P دروغ یا نه راست - نه دروغ است" نمی تواند هیچیک از ارزشهای "راست"، "دروغ" و "نه راست - نه دروغ" را به خود بگیرد. ۱۳- پارادوکس تابلو: این پارادوکس در ۱۹۱۳ توسط ریاضیدان انگلیسی جردن (P. E. Jourdain) ارائه "جمله پشت این تابلو راست است." و در طرف دیگر آن "جمله پشت این تابلو دروغ است." نوشته شده است! ۱۴- پارادوکس سقراط (Socrates Paradox): نقل شده است که سقراط روزی گفته است: "چیزی که می دانم این است که من هیچ چیز نمی دانم." ۱۵- پارادوکس جزیره وحشی ها: در جزیره ای قبیله ای وحشی زندگی می کردند که دو خدا، خدای راستی و خدای دروغ داشتند. آنها هر کس را که به جزیره می آمد قربانی می کردند، به این ترتیب که از وی سوالی می پرسیدند، اگر راست می گفت او را قربانی خدای راستی و اگر دروغ می گفت، او را قربانی خدای دروغ می کردند. روزی شخصی وارد جزیره شد. او را گرفتند و از او پرسیدند "سرنوشت تو چه خواهد بود؟" آن شخص جواب داد "شما من را قربانی خدای دروغ خواهید کرد." با این جواب وحشی ها مستاصل شدند زیرا خواه راست گفته باشد و خواه دروغ باید هم قربانی خدای راستی شود و هم قربانی خدای دروغ! ۱۶- پارادوکس آرایشگر (Barber Paradox) یا پارادوکس راسل (Russell's Paradox): در دهکده ای فقط یک آرایشگر وجود دارد. او فقط ریش کسانی را می تراشد که ریش خود را نمی تراشند. سوال این است که ریش خود ریش تراش را چه کسی می تراشد؟ اگر او ریش خود را تراشد، باید نزد ریش تراش یعنی خودش، برود تا ریشش را بتراشد و اگر ریش خود را بتراشد، نباید توسط ریش تراش یعنی خودش، ریشش تراشیده شود. ۱۷- پارادوکس فهرست (Catalogue Paradox): کتابداری در حال تدوین یک فهرست کتابشناسی از تمام فهرستهای کتابشناسی و تنها آنهاست است که نام خود را در فهرست ذکر نکرده اند. آیا فهرست این کتابدار، نام خودش را نیز در بر می گیرد؟ ۱۸- پارادوکس خود نا توصیف (Heterological Paradox): خود ناتوصیف، کلمه ای است که خودش را توصیف نمیکند. پس کلمه "خود ناتوصیف" خود ناتوصیف است اگر و فقط اگر خود ناتوصیف نباشد. ۱۹- پارادوکس اسمارانداچ (Smarandache Paradox): فرض کنید A یکی از عبارات ممکن، کامل و... باشد. در این صورت "همه چیز A است" ایجاب می کند که "A نیز A باشد." مثلاً وقتی می گوئیم "همه چیز ممکن است"، نتیجه می شود که "غیر ممکن نیز ممکن است"، یا از "هیچ چیز کامل نیست" این که "کامل نیز کامل نیست" مستفاد می شود. ۲۰- پارادوکس کانتور (Cantor's Paradox): فرض کنید مجموعه همه مجموعه ها باشد، پس  $P(A)=A$  و لذا  $card(P(A))=card(A)$  از طرفی بنا به قضیه کانتور  $card(P(A)) > card(A)$  پارادوکس نیوکام: فرض کنید دو جعبه A و B داده شده باشد. سر جعبه A باز و سر جعبه B بسته باشد. A شامل ۱۰۰۰ دلار و B شامل ۱۰۰۰۰۰۰ دلار است و یا شامل هیچ چیز نیست. شما باید فقط جعبه B را انتخاب کنید یا هر دو جعبه A و B را. اما قبل از این که شما انتخاب خود را انجام دهید، پیشگویی بر اساس انتخابی که شما انجام خواهید داد در جعبه ۱۰۰۰۰۰۰، B را اگر شما فقط جعبه B را انتخاب کنید و هیچ چیز نمی گذارد اگر شما هر دو جعبه A و B را انتخاب کنید. سوال: اگر شما به انتخاب فقط B تمایل داشته باشید، می توانید A را نیز انتخاب کنید؟ ۲۲- آشنائی با یک پارادوکس منطقی: به درستی معلوم نیست که اولین دفعه چه کسی این پارادوکس را ابداع کرد، ولی بنا به گفتهی کواوین - فیلسوف علم مشهور - این مساله قبل از سال ۱۹۴۰ بر سر زبانها افتاده و دهان به دهان می گشت و عموماً به صورت مسأله ای تحت عنوان شخص محکوم به مرگ مطرح می شد که اکنون ما به شرح آن می پردازیم: در یک روز جمعه دادگاه شخصی را به مرگ محکوم کرد. قاضی به زندانی محکوم گفت: ظهیریکی از روزهای هفتهی آینده حکم اعدام دربارهی تو اجرا خواهد شد، ولی ما آروز را برای تو مشخص نخواهیم کرد و تو هرگز قبل از آن روز اطلاع پیدا نخواهی کرد و فقط شش ساعت قبل یعنی صبح روز اجرای حکم موضوع را به تو اطلاع خواهیم داد. قاضی مذکور در همهی عالم به ذکاوت و خوش قولی مشهور بود و همیشه دقیقاً به گفتهی خود عمل می نمود. زندانی به همراهی وکیل مدافع خود به سلولش داخل شد و هر دو غمزده در گوشه ای به فکر فرو رفتند. ناگاه وکیل مدافع با لبخندی پرورمندانه سکوت را شکست و گفت: اجرای حکم قاضی امکان ندارد. زندانی گفت: من که چیزی سردر نمی آورم. چرا؟ وکیل مدافع پاسخ داد: اجازه بده تا درست برایت شرح دهم: مسلماً آن ها روز جمعه نمی توانند تو را اعدام کنند. به دلیل اینکه اگر فرضاً بخواهند

در روز جمعه‌ی آینده حکم را اجرا نمایند. در این صورت تو تمام روزهای هفته و همچنین بعد از ظهر پنجشنبه زنده خواهی بود و چون فقط روز جمعه یعنی یک روز دیگر به مهلت باقی مانده، بعد از ظهر پنجشنبه برای تو مسلم خواهد شد که فردا یعنی روز جمعه و تنها روز آخر هفته، حکم اجرا خواهد شد. در نتیجه تو روز اجرای حکم را یک روز پیش‌تر پیش‌بینی و قبل از صبح جمعه از آن اطلاع حاصل کرده‌ای و این موضوع نقض حکم قاضی بوده و گفته‌ی او را بی‌اعتبار خواهد کرد. زندانی گفته‌ی او را تصدیق کرد. وکیل مدافع ادامه داد: بنابراین روز جمعه‌ی آینده از فهرست روزهای مهلت حذف و در آن روز حکم غیرقابل اجرا است. و اما روز پنجشنبه نیز نمی‌تواند تو را اعدام کنند چون در بعد از ظهر چهارشنبه دو روز بیشتر به آخر هفته نمانده و چون روز جمعه از فهرست حذف شد، تنها روز پنجشنبه آخرین روز اجرای حکم می‌باشد نتیجتاً بعد از ظهر چهارشنبه تو خواهی دانست در روز پنجشنبه که آخرین روز امکان اجرای حکم است، تو را اعدام خواهند کرد. اطلاع تو یک روز پیش‌تر از اجرای حکم مجدداً متناقض با حکم قاضی است. بنابراین پنجشنبه نیز حکم غیرقابل اجرا است. چهارشنبه نیز امکان اجرای حکم وجود ندارد چون جمعه و پنجشنبه حکم غیرقابل اجرا شد و فقط چهارشنبه آخرین روز اجرای حکم تشخیص داده شد و تو که بعد از ظهر سه‌شنبه هنوز زنده هستی، اجرای حکم روز چهارشنبه را پیش‌بینی خواهی کرد و از آن اطلاع خواهی یافت. در این موقع که زندانی از حالت غمزدگی بیرون آمده بود با لبخندی مسرت‌بخش گفت: پس به هر طریق می‌توان گفت که روز سه‌شنبه و سپس دوشنبه و بالاخره یک‌شنبه نمی‌توانند مرا اعدام کنند و فقط فردا یعنی شنبه باقی است. و اما فردا نیز اجرای حکم برای آنها غیرممکن است چون در این صورت من امروز موضوع را خواهم فهمید. ملاحظه می‌شود از لحاظ منطقی هیچ تناقضی در حکم قاضی جهت اعدام زندانی وجود ندارد. با این وجود حکمش غیرقابل اجرا است. به دلایل بالا به نظر می‌آید که حکم قاضی باعث نقض حکم خودش شده است، اگر حکم را اجرا کند خلاف حکم خودش شده است، اگر حکم را اجرا نکند خلاف حکم خود عمل کرده و اگر اجرا نکند باز هم خلاف حکم خود رفتار نموده. روایت دیگری از این پارادکس از یک اعلامیه‌ی فرماندهی نظامی گفتگو می‌کند که در آن ذکر شده: برای تمرین، در یکی از شبهای هفته‌ی آینده آژیر خطر کشیده خواهد شد. شب تمرین درخش بعد از ظهر همان روز به اطلاع عامه خواهد رسید و تا شش بعد از ظهر کسی از شب موعود مطلع نخواهد شد. به ظاهر چنین به نظر می‌رسد که خود این اعلامیه ثابت می‌کند که تمرین هرگز انجام نخواهد گرفت. به زبان دیگر اجرای تمرین عملی نیست مگر این که به متن اعلامیه عمل نشود. {title="۱۳۳" begin slide id="۱۳۳"} برای مشاهده متن انگلیسی مرتبط به صورت کشویی اینجا را کلیک فرمائید {PARADOX There are several types of paradox. On the one hand, a paradox is a statement of conclusion that seems self-contradictory or absurd but is really true. This was classed by philosopher and logician W.V. Quine as a veridical paradox. An example is the adage, "It is better to give than to receive." It seems obvious that the benefits of receiving inevitably outweigh any possible advantages of giving, but many people find that, contrary to expectations, this is not their experience. Here is another example. In the operetta The Pirates of Penzance by W.S. Gilbert and Sir Arthur Sullivan, the young man Frederic is indentured to a band of pirates until his ۲۱st birthday. Unfortunately for him, the contract did not say until he was ۲۱ years old, which is only a significant difference when your birthday is on Leap Year's Day, February ۲۹ – but his was. Consequently, although he had lived ۲۱ years at the point of the action of the operetta, he was aged – by his birthdays – at a bit over ۵ and not free of his indenture. A paradox is also a statement of conclusion that, despite a seemingly valid argument based on acceptable premises behind it, leads to a conclusion that is senseless or fallacious. Zeno's paradox of motion is an example. Boiled down, the logic of Zeno's paradox is that you cannot reach a given point B from A, because prior to reaching B you must get halfway to B, and prior to getting halfway to B you must get halfway to halfway to B, and so on. Presented as passing an infinite number of points to reach a destination, movement is made to seem impossible. This is what Quine called a falsidical paradox: one that both appears to be and is, under scrutiny, false. In addition, a paradox is a statement to which no truth value can be assigned. The sentences, "This statement is false," and, "I am a liar," are examples. }end slide

### موضوعات روش تحقیق

۱- بررسی روش یادگیری دانش آموزان تیزهوش و عادی ۲- بررسی نگرش به تعارض و سبک مدیریت تعارض مدیران مدارس ۳- مهارت های زندگی والگو های رفتاری ۴- بررسی موانع کاربرد وسایل و مواد کمک آموزشی در مدارس ابتدایی ۵- نقش روش های تدریس در پرورش خلاقیت دانش آموزان ابتدایی ۶- بررسی و شناخت ویژگی های مدیران و کارآفرینان در صنعت کشور ۷- بررسی نقش ثبات مدیریت بر پویایی مدارس استان سمنان ۸- آموزش فلسفه به کودکان ۹- تأثیر گذاری روشهای خلاقیت در آموزش و یادگیری دانش آموزان ۱۰- بررسی عملکرد حافظه کوتاه مدت کلامی در بازشناسی و یادآوری ۱۱- بررسی میزان تأثیر برقراری روابط انسانی مدیران در محیط کار با عوامل از دیدگاه معلمین ۱۲- شکل گیری مفهوم خداوند در ذهن کودکان (۱۲- ۷) سال ۱۳- بررسی رابطه سطح تحصیلی و رشته تحصیلی والدین با انتخاب رشته تحصیلی فرزندان ۱۴- بررسی میزان آشنایی دانش آموزان پایه سوم دوره راهنمایی با روش های صحیح مطالعه و تأثیر آن بر پیشرفت تحصیلی ۱۵- بررسی میزان رضایت دانش آموزان دختر مقطع راهنمایی نسبت به فعالیتهای پرورشی ۱۶- تربیت کودک از دیدگاه اسلام ۱۷- بررسی و مقایسه روش عادی و ویژه آموزش در شکوفایی خلاقیت ۱۸- بررسی تأثیر موسیقی بر آرامش روحی و روانی کودکان پیش دبستانی از نظر مربیان کودکانها ۱۹- رابطه شیوه فرزند پروری با خلاقیت و پیشرفت تحصیلی ۲۰- بررسی میزان اطلاع و بکارگیری اصول مدیریت فراگیر (مکف) توسط مدیران و رابطه آن با اثربخشی مدارس از دیدگاه معلمان مدارس عقب مانده ذهنی شهر تهران ۲۱- رابطه عزت نفس با انتخاب رشته تحصیلی در بین دانش آموزان دختر رشته های ریاضی تجربی ۲۲- نقش اقتدار معلم در یادگیری

دانش آموزان ۲۳- بررسی رابطه بازی با رشد اجتماعی دانش آموزان دوره ابتدایی منطقه پاکدشت از نظر آموزگاران ۲۴- مقایسه نگرش های معلمان مقطع ابتدایی درباره نقش سابقه کار و تجربه معلم در بازده آموزش ۲۵- بررسی علل عدم استفاده از وسایل کمک آموزشی توسط معلمان ۲۶- بررسی قدرت بالقوه خلاقیت در کودکان و اثرات آن در آموزش مهارت های زندگی در پرورش ۲۷- بررسی تاثیر آموزش راهبردهای شناختی و فراشناختی (روش آموزشی دوجانبه) بر درک مطلب و حل مسأله دانش آموزان ۲۸- تحولی و مقایسه تئوری ذهن در کودکان عقب مانده ذهنی خفیف و کودکان عادی سنین ۷ تا ۹۲۹- بررسی الگوهای آموزش مجازی به منظور تهیه و تدوین الگوی مناسب. ۳۰- ارزیابی طرح ارزشیابی معلمان از دیدگاه دبیران هنرستانهای فنی و حرفه ای و کاروانتس ۳۱- تجزیه و تحلیل وضعیت بهره وری سازمان در اداره آموزش و پرورش شهرستان سمنان بر اساس مدل EFQM ۳۲- تاثیر رنگها در فضای مدرسه در میزان یادگیری دانش آموزان ۳۳- میزان انطباق فضاهای آموزشی آموزشگاه ها از لحاظ کمی و کیفی با استانداردهای موجود ۳۴- بررسی نیازهای مادی و معنوی (عزت نفس) معلمان و رابطه آن با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ۳۵- اثربخشی مشاوره گروهی به روش واقعیت درمانی بر کاهش بحران هویت دانش آموزان پسر و ۳۶- میزان رضایتمندی والدین کودکان عقب مانده ذهنی خفیف از برنامه های مراکز ویژه پیش دبستانی ۳۷- شناخت میزان تأثیر و ویژگیهای رفتاری مدیران مدارس ابتدایی در تأمین نیازهای عاطفی، روانی و اجتماعی دانش آموزان از نظر معلمان ۳۸- مقایسه نشانه های اضطراب نقاشی کودکان پیش دبستانی با مادران شاغل و غیر شاغل ۳۹- بررسی رابطه برگرایی جشواره روش تدریس در افزایش مهارت تدریس معلمان ابتدایی ۴۰- نقش معلمان در ایجاد علاقه به تحصیل در دانش آموزان ۴۱- بررسی ویژگی های خانوادگی - اقتصادی - اجتماعی - روان شناختی و شیوه های مقابله با استرس والدین کودک از ۴۲- بررسی نقش خود کارآمدی، خود تنظیمی و عزت نفس در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ۴۳- نیازهای اطلاعاتی مدیران و کارشناسان سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزش وزارت آ.پ. ۴۴- میزان آشنایی معلمان دوره ابتدایی بانظریه های یادگیری و به کارگیری آنها در فرایند تدریس ۴۵- تاثیر رفتار والدین بر مسئولیت پذیری فرزندان ۴۵- شناخت نگرش مدیران و مربیان پرورش نسبت به تاثیر فعالیتهای فوق برنامه بردانش آموزان دختر ۴۶- تاثیر آموزش ضمن خدمت بر کارایی معلمان ۴۷- بررسی اثر آموزشی تدریس به شیوه تصویری و سنتی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ۴۸- نقش بازیهای زبانی به عنوان یک وسیله تدریس روی دانش گرامری فراگیران زبان انگلیسی دختر در مؤسسه آکسفورد ۴۹- بررسی سبک رفتار معلم در کلاس درس از دیدگاه دانش آموزان. ۵۰- بررسی نقش مشاوران در زمینه امور آموزش دانش آموزان دختر ۵۱- نحوه گذراندن اوقات فراغت دانشجویان دختر و پسر رشته مدیریت ۵۲- نقش بازی در رشد خلاقیت کودکان ۵۳- آموزش زبان انگلیسی به ناشنوایان پسر مقطع راهنمایی ۵۴- بررسی هم گرایی یا واگرایی فرهنگ مدرسه و جامعه ۵۵- تاثیر آموزش ضمن خدمت بر کارایی کارمندان دانشگاه آزاد اسلامی ۵۶- تاثیر برنامه های آموزشی تلویزیون و میزان پیشرفت تحصیلی ۵۷- بررسی رابطه استفاده از اینترنت و رشد انزوای اجتماعی در کاربران دانشجویان علوم انسانی ۵۸- بررسی تأثیر ورزش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر ۵۹- بررسی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تحت تعلیم معلمان بومی و دانش آموزان تحت تعلیم معلمان غیر بومی ۶۰- ارتباط رشته های تحصیلی کارکنان با کارآئی آنان در صندوق بیمه محصولات کشاورزی ۶۱- رابطه بین هوش هیجانی و منبع کنترل ۶۲- بررسی نقش عوامل موثر بر افزایش کارایی کارکنان بانک کشاورزی ۶۳- رابطه خلاقیت با اعتماد به نفس و پیشرفت تحصیلی ۶۴- بررسی و شناسایی الگوها و هویت یابی و درجه اهمیت آن در بین قشر دانش آموز دبیرستانی ۶۵- بررسی مشکلات پژوهشی دانشگاه آزاد از نظر دانشجویان سال آخر همین دانشگاه ۶۶- بررسی میزان مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه تهران و عوامل موثر بر آن ۶۷- بررسی عوامل موثر در ارتقای کیفی مربیان تربیتی مقطع متوسطه ۶۸- تعیین رابطه سبکهای یادگیری با مولفه های یادگیری خود تنظیمی و پیشرفت تحصیلی ۶۹- رابطه بین سلامت روان مادر و سازگاری کودک ۷۰- بررسی عوامل درون مدرسه ای موثر بر بهداشت روانی دانش آموزان ابتدایی شهر تهران ۷۱- بررسی رابطه بین هیجان خواهی و جنسیت در بین دانش آموزان سال سوم مقطع متوسطه ۷۲- بررسی میزان خلاقیت دانشجویان مهندسی و علوم انسانی شهرستان ۷۳- رابطه بین احساس کهنتری و افکار خودکار و کیفیت زندگی با متغیرهای سن تحصیلات، جنس در بین دانشجویان ۷۴- بررسی و مقایسه روشهای فرزندپروری در خانواده هاییکه دارای نوجوانان معنادار و خانواده هایی که دارای نوجوانان عادی هستند ۷۵- نظر دبیران در خصوص میزان مهارتهای اثربخشی مدیران و رابطه آن با پیشرفت تحصیلی دانش ۷۶- بررسی رابطه توانایی حل مسئله و هوش عملی ۷۷- بررسی رابطه دو زبانه بودن بر شخصیت تحصیلی و هوش دانش آموزان دختر مقطع ابتدایی ۷۸- احتمال وجود رابطه معنی داری ناسایی در خواندن و رفتار ضد اجتماعی در کودکان و نوجوانان ۷۹- چگونگی کاربرد تکنولوژی آموزشی در آموزشهای فنی و حرفه ای هنرستانهای فنی و حرفه ای ۸۰- رابطه خودکارآمدی عمومی و موفقیت تحصیلی ۸۱- میزان مهارتهای علمی دختران در مقایسه با پسران ۸۲- تاثیر مشق شب بر یادگیری دانش آموزان مقطع ابتدایی ۸۳- تاثیر بومی بودن یا نبودن بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان ۸۴- رابطه بین سبک رهبری بر رضایت شغلی کارکنان اداری ۸۵- بررسی ارتباط پیشرفت تحصیلی با باورهای مطلق و غیر منطقی ۸۶- نیازسنجی آموزشی مدیران مقطع متوسطه شهرستان ساوجبلاغ ۸۷- بررسی عوامل درونی کردن ارزشهای اسلامی در دانش آموزان از دیدگاه مربیان تربیتی ۸۸- بررسی تأثیر روشهای تدریس آموزش نمایش - سخنرانی، یادگیری اکتشافی، یادگیری اکتشافی هدایت شده به پیشرفت تحصیلی درس ریاضی ۸۹- میزان استقبال مدیران آموزشی شهرستان کنگاور از مدیریت تغییر درسه دوره ی ابتدایی، راهنمایی و متوسطه و عوامل موثر بر آن. ۹۰- بررسی موانع و مشکلات موجود در پذیرش مسئولیتهای مدیریتی زنان از دیدگاه مدیران متوسطه و پیش دانشگاهی مدارس دخترانه ۹۱- بررسی و مقایسه تاثیر روش تدریس حل مسأله با روش تدریس سنتی در دروس علوم تجربی و ریاضی بر پیشرفت تحصیلی ۹۲- رابطه شخصیت با کار و شغل ۹۳- بررسی شیوع مشکلات روانی دوران بلوغ و عوامل موثر بر آن در دختران کلاس سوم راهنمایی ۹۴- رابطه عزت نفس و پیشرفت تحصیلی نوجوانان ۹۵- بررسی کارایی مدیران فارغ التحصیل در رشته علوم تربیتی با مدیران فارغ التحصیل در سایر رشته ها ۹۶- بررسی و آسیب شناسی عوامل رضایت شغلی در سازمان تامین اجتماعی شعبه ساوه و ارائه راهکارهای مناسب ۹۷- عوامل موجود در محیط خانواده و میزان رابطه پیشرفت تحصیلی کودکان ۹۸- بررسی رابطه ی هوش هیجانی و بهداشت روانی دانشجویان دانشگاه ۹۹- بررسی عوامل ایجاد کننده انگیزه معلمان در کاربرد تکنولوژی آموزش در فرایند یاددهی و یادگیری از دیدگاه معلمان زن و مرد متوسطه ۱۰۰- رابطه بین استرس شغلی و غیبت از کار در بین کارمندان آ.پ. ۱۰۱- بررسی نقش خانواده در اجتماعی شدن فرزندان ۱۰۲- بررسی رابطه بین هوش و عزت نفس در دختران سال سوم ۱۰۳- مقایسه رشد اجتماعی کودکان وابسته به بهزیستی و کودکان عادی پیش دبستانی ۱۰۴- بررسی رابطه بین میزان ناشنوایی بر هوش ۱۰۵- بررسی رابطه بین استقلال طلبی و رتبه تولد (فرزندان اول و آخر) دانشجویان دختر مقطع تحصیلی لیسانس ۱۰۶ - بررسی کاربرد اینترنت و نقش آن در آموزش و پرورش از نظر دبیران و دانش آموزان ۱۰۷ - بررسی میزان افسردگی در بین دانشجویان

و ورزشکار و غیر ورزشکار دانشکده علوم انسانی (رشته ی علوم تربیتی) شهرستان ساوه ۱۰۸- بررسی تأثیر ازدواج بر روند ادامه تحصیل دانشگاهی زنان ۱۰۹- بررسی عوامل اعتیاد در شهرستان زنجان ۱۱۰- بررسی علل افسردگی بین دانش جویان هنر و پزشکی ۱۱۱- بررسی عوامل افت تحصیلی دانش آموزان منطقه ۱۴۱۱۲ - بررسی ارتباط خلایق و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ۱۱۳ - عنوان بررسی تأثیر بازیهای کامپیوتری بر هوش کودکان ۷ الی ۱۱۱۱۴ - بررسی رابطه مدیریت مشارکتی با رتبه دبیرستانی ۱۱۵- بررسی ویژگیهای مدیران آموزشی موفق از دیدگاه دبیران ۱۱۶- تعیین میزان آشنایی معلمان مرد و زن با شیوه های رایج پرورش خلایق ۱۱۷- شناخت و بررسی عوامل مؤثر در بی توجهی دانش آموزان به مطالب درسی و مواد آموزشی مقطع متوسطه شهرستان سمنان ۱۱۸- عوامل مؤثر دوره های پیش دبستانی در موفقیت دانش آموزان دختر پایه اول شهرستان تکابین ۱۱۹- بررسی عوامل مؤثر در موفقیت مدیران آموزش از نظر معلمان و مدیران مقطع ابتدایی ۱۲۰- بررسی علل عدم استفاده از وسایل کمک آموزشی توسط معلمان ۱۲۱- تاثیر کلاس های جبرانی در کاهش افت تحصیلی دانش آموزان ۱۲۲- تاثیر آموزش ضمن خدمت بر کارایی معلمان زن ۱۲۳- بررسی مسائل و مشکلات مراکز ضمن خدمت فرهنگیان استان قم ۱۲۴- رابطه بین اسنادهای علی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر ۱۲۵- بررسی تاثیر وسایل کمک آموزشی بر پیشرفت تحصیلی ۱۲۶- مقایسه عملکرد فارغ التحصیلان مراکز تربیت معلم با معلمان دیپلمه ۱۲۷- بررسی عوامل مؤثر بر افزایش رغبت کارکنان آموزش و پرورش استان سمنان در ارتقای دانش و مهارت خود ۱۲۸- بررسی علل و عوامل مؤثر در گرایش معلمان دوره ی ابتدایی به سایر دوره های آموزشی در استان سمنان و ارائه ی راهکارهای مناسب ۱۲۹- بررسی میزان مطالعات غیر درسی و اثر آن بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان سال سوم متوسطه ۱۳۰- بررسی و شناسایی عوامل مؤثری بر کارایی کارکنان ۱۳۱- بررسی میزان افسردگی و عوامل مرتبط با آن در دانش آموزان ۱۳۲- نقش انگیزه بر پیشرفت تحصیلی ۱۳۳- بررسی میزان آشنایی معلمان مرد و زن با شیوه های پرورش خلایق ۱۳۴- بررسی عدم ارضای نیازهای اساسی در بروز اختلالات رفتاری ۱۳۵- مقایسه سطح عملکرد پسران در طرحهای دیداری و حرکتی بندر- گشتالت با دختران ۱۳۶- بررسی نوع رابطه مدیریت مدیران با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ۱۳۷- بررسی رابطه خودتنظیمی و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی ۱۳۸- بررسی رابطه نگرش مدیران به تغییر و تحول و نوآوری با یادگیری سازمانی ۱۳۹- بررسی تفاوت های دینداری مادران و دختران تهرانی سال سوم راهنمایی و الگوی آموزش دینی مناسب برای دختران نوجوان ۱۴۰- بررسی سطح طبقات اجتماعی بر انتخاب رشته تحصیلی ۱۴۱- رابطه خلایق با مدیریت ۱۴۲- مقایسه میزان سازگاری دانش آموزان پسر دوره راهنمایدرد خانواده های مرفه و نامرفه منطقه ۴ تهران ۱۴۳- شناسایی نیازهای شناختی دانش آموزان دوره متوسطه ۱۴۴- بررسی رابطه فشار روانی کارکنان اداری و صنعتی با ویژگیهای شخصی آن ۱۴۵- موانع مشارکت زنان در کلاسهای فرهنگی هنری کمیسیون امور بانوان در شهرستان ساوه ۱۴۶- بررسی علل و عوامل بزهکاری جوانان و نوجوانان ۱۴۷- بررسی عوامل مؤثر بر فشار روانی مدیران مدارس ۱۴۸- بررسی میزان مطالعات غیر درسی و اثر آن بر پیشرفت تحصیلی ۱۴۹- مقایسه و بررسی میزان پرخاشگری در دختران ناشنوا و کم شنوای ۱۵۰- بررسی دیدگاه دانش آموزان در مورد انجام تکالیف در مدرسه و خانه ۱۵۱- بررسی تأثیر تب شخصیتی (درون گرا و برون گرا) بر روی بهره وری در کارکنان مرکز خدمات مدیریت ۱۵۲- مقایسه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر شبانه روزی و روزانه (عادی) مدرسه نوبران ۱۵۳- بررسی رابطه هوش با حرمت خود و سازگاری دانش آموزان ۱۵۴- بررسی مهارت های مدیران مدارس ابتدایی ۱۵۵- رابطه اضطراب وجودی با جنسیت بین دانشجویان دختر و پسر ۱۵۶- بررسی اولویت های مدیریت آموزشی برای مدیران زن و مرد ۱۵۷- بررسی رابطه بین گروه خون و پیشرفت تحصیلی دانشجویان ۱۵۸- بررسی علل و عوامل ارتباط بین ویژگیهای شخصیتی و گروه خون ۱۵۹- بررسی تأثیر آموزش پیش دبستانی بر یادگیری مهارتهای روانی - حرکتی و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دوره ابتدایی ۱۶۰- بررسی عوامل مؤثر بر ضعف یادگیری درس ریاضی پنجم ابتدایی ۱۶۱- بررسی رابطه بین جهت گیری هدف با خود تنظیمی یادگیری، پیشرفت تحصیلی و رضایت از تحصیل در دانش آموزان دختر و پسر (تکرار) ۱۶۲- بررسی ویژگیهای شخصیتی زنان معلم مدرسه دولتی و غیرانتفاعی ۱۶۳- مشاوره گروهی در کاهش میزان تمایل به اختلالات رفتاری ۱۶۴- بررسی تاثیر میزان تحصیلات والدین در پیشرفت تحصیلی ۱۶۵- اصلاح دختران فراری در شهر تهران ۱۶۶- ارزیابی میزان اثر بخشی مدیریت کیفیت جامع ۱۶۷- بررسی رابطه بین استرس و افسردگی دانشجویان رشته مدیریت ۱۶۸- بررسی بین پیشرفت تحصیلی دانش آموزانی که والدین آنها در کلاسهای آموزش خانواده شرکت کرده اند و نکرده اند ۱۶۹- بررسی تاثیر دبیران در موفقیت تحصیلی دانش آموزان ۱۷۰- بررسی ویژگیهای معلم خوب از دیدگاه دانش آموزان پایه چهارم ۱۷۱- بررسی شیوع مشکلات روانی دوران بلوغ و عوامل مؤثر ۱۷۲- بررسی تاثیر مقایسه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان با مادران دارای میزان تحصیلات بالا و دانش آموزان با مادران میزان تحصیلات پایین ۱۷۳- بررسی نگرش مربیان پیش دبستانی نسبت به تاثیر بازی در رشد اجتماعی کودکان استان تهران ۱۷۴- بررسی و شناخت عوامل مؤثر بر نگرش مثبت معلمان نسبت به شغلشان در شهرستان اسفراین ۱۷۵- تأثیر بکارگیری سیستم های اطلاعاتی مکانیزه در تصمیم گیری مدیران ۱۷۶- بررسی میزان تأثیر گذاری وسایل تکنولوژی در بهبود فرآیند آموزش و روز آمد نمودن روشهای درسی ۱۷۷- مقایسه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان برخوردار و نا برخوردار از وسایل کمک آموزشی ۱۷۸- رابطه جوسازمانی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مدارس متوسطه دولتی و غیرا تنفاعی ۱۷۹- مطالعه تطبیقی مدرسه محوری و بررسی وضع موجود بر اساس آن از دیدگاه مدیران و دبیران راهنمایی آموزش و پرورش منطقه ۲۱۸۰- بررسی میزان اثربخشی دوره های آموزش ضمن خدمت از دیدگاه آموزگاران مقطع ابتدایی منطقه پنج آموزش و پرورش شهر تهران ۱۸۱- بررسی عوامل ایجاد کننده انگیزه معلمان در کاربرد تکنولوژی آموزش در فرایند یاددهی و یادگیری از دیدگاه معلمان زن و مرد متوسطه ۱۸۲- تاثیر مدارس شبانه روزی در اعتماد به نفس دانش آموزان ۱۸۳- تعیین تاثیر برنامه های تلویزیونی بر افزایش یا کاهش پرخاشگری کودکان از دیدگاه مقالات، پژوهشها و نظریه های موجود ۱۸۴- بررسی رفتار پرخاشگرانه دختران که والدین آنها متارکه کرده اند ۱۸۵- بررسی تاثیر در آمد خانواده بر پیشرفت تحصیلی فرزندان، دانش آموزان دوره راهنمایی منطقه ۲ آموزش و پرورش تهران ۱۸۶- تأثیر آموزش ضمن خدمت، کوتاه مدت در ارتقاء سطوح علمی و کارایی دبیران دوره متوسطه از دیدگاه مدیران و معلمان ۱۸۷- کارایی مدیران دبیرستانهای دخترانه فارغ التحصیل در رشته علوم تربیتی نسبت به مدیران دبیرستانهای دخترانه فارغ التحصیل در سایر رشته ۱۸۸- بررسی رابطه جنبه های مختلف سازگاری (سازگاری تندرستی، خانوادگی، اجتماعی، هیجانی، تحصیلی) و عملکرد تحصیلی ۱۸۹- بررسی و تجزیه و تحلیل سیستم ارزشیابی عملکرد مربیان مرکز تربت مربی سازمان آموزش فنی حرفه ای کرج ۱۳۸۵۱۹۰- بررسی رابطه جو سازمانی با عملکرد دبیران مدارس متوسطه ۱۹۱- بررسی تاثیرات طرحهای ملی پیشگیری از اعتیاد در تغییر آگاهی، نگرش و رفتار دانش آموزان دختر و پسر ۱۹۲- بررسی و مقایسه جو سازمانی دانشکده های علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه علامه طباطبایی ۱۹۳- شناخت عوامل مؤثر بر گرایش معلمان به فعالیتهای پژوهشی از دیدگاه معلمان ۱۹۴- مقایسه نیازهای دبیران زن و مرد

لیسانس مدارس تهران براساس سطوح مازلو ۱۹۵- تدوین الگوی مدیریت کلاس درس مرتبط با یادگیری دانش آموزان و بررسی کارایی آن از دیدگاه معلمان ۱۹۶- روش های فرزند پروری و توانایی ابراز وجود تأثیر برنامه های آموزش ابراز وجود دختران پایه اول دبیرستان ۱۹۷- بررسی رابطه فعالیت های بدنی و آمادگی جسمانی ۱۹۸- بررسی تأثیر فرهنگ سازمانی بر تعهد سازمانی کارکنان بیمه ۱۹۹- بررسی انشاء مشکلات آن در ابتدایی ۲۰۰- بررسی سبک های مدیریتی و رابطه آنها با اثر بخشی دبیرستان های شهرستان کبودرآهنگ ۲۰۱- مقایسه خلاقیت دانشجویان رشته مهندسی با علوم انسانی و بررسی رابطه خلاقیت آنها ، با جنسیت که در سال تحصیلی ۸۵-۸۴ در دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه ۲۰۲- بررسی تأثیر مدیریت آموزشی کلاس های چند پایه بر یادگیری و انضباط دانش آموزان پاییز ۸۶-۲۰۳- ارزیابی حراست آموزش و پرورش استان مرکزی در سال ۱۳۸۵-۲۰۴- رابطه بین عزت نفس و منبع کنترل (درونی- بیرونی) در بین دانشجویان دانشگاه آزاد ساوه ۲۰۵- بررسی رابطه بین سبک های رهبری و استرس مدیران مدارس استان سمنان ۲۰۶- بررسی رابطه بین سبک تفکر و میزان کارآیی مدیران در شرکت آلومینیوم پارس ۲۰۷- مقایسه بهداشت روان دانش آموزان مدارس متوسطه استعدادهای درخشان و عادی اراک ۲۰۸- میزان نابرابری فرصت های آموزشی دوره های تحصیلی ابتدایی و راهنمایی استان هرمزگان ۲۰۹- بررسی کیفیت زندگی کاری و تأثیر آن بر بهره وری آن ها در شرکت مهر کام پارس ۲۱۰- بررسی میزان فشار روانی در بین بیماران قلبی- عروقی در سنین ۳۶ الی ۵۰ ساله ۲۱۱- بررسی و مقایسه فشار روانی در بین دختران معتاد و غیر معتاد ۲۵-۱۷ سال استان تهران ۲۱۲- بررسی امکان بهره گیری از مدیریت کیفیت جامع در مدارس ابتدایی شهر تهران ۲۱۳- ارزشیابی عملکرد مدارس غیرانتفاعی استان مرکزی در دوره راهنمایی، ابتدایی و متوسطه ۲۱۴- راه های بهبود کیفیت مدیریت دبیرستان های شهرستان اسلام شهر از دیدگاه مدیران /مدیران ۲۱۵- بررسی رابطه بین جهت گیری هدف با خود تنظیمی یادگیری پیشرفت تحصیلی و رضایت از تحصیلی در دانش آموزان دختر و پسر رشته های مختلف تحصیلی پیش دانشگاهی شیراز (تکراری) ۲۱۶- تأثیر کاربرد اینترنت بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه (تکراری) ۲۱۷- رابطه ناخشنودی شغلی با رفتارهای ضد تولید ۲۱۸- تأثیر آموزش به کمک شبکه های اطلاع رسانی بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان دختر ۲۱۹- رابطه بین هیجان خواهی و صفات شخصیت ۲۲۰- رابطه افسردگی کودکان با اشتغال مادران ۲۲۱- تأثیر سبک مدیریت مدیران رابطه مدار و وظیفه مدار بر رضایت شغلی استادان منطقه ۸ دانشگاه ۲۲۲- بررسی عوامل موثر بر نهادینه ساختن مدیریت مشارکتها در مدارس راهنمایی منطقه ۸۲۳- آمار دروغ گویی در دانش آموزان استان کرمانشاه ۲۲۴- بررسی رابطه ی میان ویژگی های شخصیتی و حافظه ۲۲۵- نحوه مدیریت شرایط کار دستمزد بر رضایت شغلی کارگران شهرستان زرنده (شهرک مامونیه) ۲۲۶- تأثیر دبیران در موفقیت تحصیلی دانش آموزان پسر سال سوم راهنمایی شهرستان ساوه (تکراری) ۲۲۷- رابطه بین هیجان خواهی و جنسیت در بین دانش آموزان سوم مقطع متوسطه تهران (تکراری) \* <http://www.adavoudi.blogfa.com/post-125.aspx>

### نحوه نگارش پایان نامه کارشناسی ارشد و رساله دکتری

مقدمه تحقیق مانند هر کار دیگری دانشی است که مستلزم شناخت اصول و قواعد و روشهاست و پژوهشگر با فراگرفتن و قبول کردن آن اصول علاوه بر اعتبار بخشیدن به دستاوردهای تحقیقاتی خویش و دستیابی به نتایج جدید و مفید در سایه جستجو و کاوش مستمر و بیوقفه چه بسا به ترمیم خطاهای پیشین خود یا دیگران نیز توفیق یابد. در نظامهای آموزشی و پژوهشی دانشجویان و فارغ التحصیلان دوره های کارشناسی ارشد و دکتری تخصصی به عنوان پژوهشگر شناخته می شوند. این دوره ها در نظام واحدی آموزش عالی در ایران پس از گذراندن تعدادی واحد درسی با تدوین رساله یا پایان نامه تحصیلی تمام می شود و احتمالاً همین پایان نامه تحصیلی است که ملاکی برای قرار دادن فارغ التحصیلان در زمره محققان کشور محسوب میشود. لذا هدف اساسی تهیه این دستورالعمل، دستیابی به الگویی جامع و مانع و استاندارد نمودن چارچوب تدوین پایان نامه های کارشناسی ارشد و دکتری است. الف) بخش های پایان نامه و ترتیب آنها: پایان نامه هایی که به کتابخانه مرکزی دانشگاه صنعتی شریف تحویل می گردد، باید حاوی بخش های نامبرده زیر باشد. این بخش ها بایستی به ترتیب ذکر شده، در زیر تنظیم و تهیه شده باشند. \* صفحه بسم الله (اختیاری) \* صفحه عنوان (پیوست ۱) \* صفحه تصویب نامه توسط هیئت داوران (پیوست ۳) \* صفحه اهدا یا تقدیم (اختیاری) \* چکیده فارسی (حداکثر ۳۰۰ واژه به همراه ۴ تا ۷ کلیدواژه) \* پیشگفتار (اختیاری) \* صفحه تقدیر و تشکر (اختیاری) \* فهرست مطالب: شامل عناوین اصلی و فرعی فصل ها، عنوان کتابنامه (فهرست مأخذ) و عناوین پیوست ها \* فهرست جدول ها (در صورت وجود) \* فهرست شکل ها (در صورت وجود) \* فهرست علائم و اختصارات (در صورت وجود) \* متن اصلی \* منابع و مأخذ \* واژه نامه (اختیاری) \* پیوست ها (در صورت وجود) \* چکیده لاتین (Abstract) \* به همراه کلیدواژه های لاتین \* صفحه عنوان انگلیسی (پیوست ۲) ب) شیوه نگارش: این نگارش پایان نامه باید مطابق روش مورد تأیید کتابخانه باشد. همچنین قواعد و مشخصات تصریح شده در این دستورالعمل باید رعایت شود. ۱. کاغذ و چاپ: کلیه قسمت های پایان نامه باید روی کاغذ سفید مرغوب تایپ گردد. ابعاد کاغذ ۲۹/۷ \* ۲۱/۴ (کاغذ A۴) می باشد. تمامی متن ها روی کاغذ یک رو تایپ می شود. نوع قلم مورد استفاده در تمامی متن یکنواخت می باشد. (برای مثال فونت Nazanin, Zar, Lotus ...). نوع قلم برای عناوین می تواند متفاوت انتخاب شود (برای مثال فونت Titr). فاصله گذاری و حاشیه بندی: فاصله سطرها در تمامی پایان نامه برابر ۵/۱ سانتی متر است، اما فاصله سطرها در چکیده برابر ۱ سانتی متر (single) می باشد. حاشیه سمت راست و بالا مساوی ۳ سانتی متر و حاشیه سمت چپ و پایین برابر ۵/۲ سانتی متر می باشد. این حاشیه ها باید در سرتاسر پایان نامه رعایت شود. در صورتی که در برخی موارد اندازه شکل ها یا جدول ها بزرگتر از فضای داخل حاشیه ها باشد، با کوچک کردن آنها و یا با استفاده از کاغذ A۳ (بصورت تاخورد) حاشیه رعایت می گردد. ۳. شماره گذاری: شماره صفحات آغازین (از اول پایان نامه تا اول متن اصلی) با اعداد و به حروف مانند: پنج، شش، ... (اولین صفحه یعنی صفحه عنوان بدون شماره تایپ می گردد) یا با حروف ابجد (الف، ب، ج، ...) نوشته می شوند. تمامی صفحات متن اصلی که از مقدمه یا فصل نخست شروع می شود، باید شماره گذاری شوند. شماره گذاری صفحات شامل صفحه های محتوی شکل، جدول، منابع و پیوست نیز می گردد. \* شماره صفحه در پایین و در وسط قرار می گیرد. فاصله شماره صفحه در حدود ۵/۱ سانتی متر از لبه پایین است. \* بخش ها و زیربخش ها به عدد شماره گذاری می شوند، بطوری که شماره فصل در سمت راست و شماره بخش بعد از آن آورده شود مانند: ۳-۲-۴. بیان کننده زیربخش ۴ از بخش ۲ از فصل ۳ است. ۳-۲-۴. بیان کننده زیربخش ۱ از بخش ۴ از فصل ۳ است. ۴. جدول ها و شکل ها: تمامی شکل ها (تصویرها، نمودارها، منحنی ها) و جدول ها باید با کیفیت مناسب تهیه شوند. به گونه ای که کپی تهیه شده از آنها از وضوح کافی برخوردار باشد. تمامی شکل ها و جدول ها باید به ترتیب ظهور در هر فصل شماره گذاری شوند، مثلاً برای جدول های فصل ۲، جدول ۱-۲ و ۲-۲، و ... برای جدول های فصل ۳، جدول ۱-۳ و ۲-۳ و ... ذکر شود. عنوان جدول ها در بالای آنها و عنوان شکل ها در زیر آنها ذکر می گردد.

چنانچه جدول یا شکلی از مرجعی آورده شده است، مرجع در عنوان جدول یا شکل ذکر می‌گردد. همچنین لازم است به کلیه شکل ها و جدول ها در متن ارجاع شده باشد. ۵. پانویس یا زیرنویس: در صورتی که یک عبارت یا واژه نیاز به توضیح خاصی داشته باشد، توضیح را می‌توان بصورت زیرنویس در همان صفحه ارائه نمود. در این صورت عبارت یا واژه توسط شماره ای که بصورت کوچک در بالا- و سمت چپ آن تایپ می‌شود و در زیرنویس، توضیح مربوط به آن شماره ارائه می‌شود. قلم مورد استفاده در زیرنویس می‌تواند با قلم متن اصلی متفاوت باشد. ۶. درج لغات لاتین در متن فارسی: همه نام های لاتین در متن به خط فارسی و در پانویس به لاتین (یا به خط اصلی) نوشته می‌شود. ۷. روابط ریاضی و فرمول ها: فرمول ها در هر فصل به طور جداگانه و به ترتیبی که در متن می‌آیند، در داخل پرانتز به عدد شماره گذاری می‌شوند، به طوری که شماره فصل در سمت راست و شماره فرمول بعد از آن آورده می‌شود. ۸. نحوه ارجاع در متن و فهرست منابع و مأخذ: لازم است در متن به کلیه منابعی که مورد استفاده قرار می‌گیرد، اشاره شود. چنانچه در داخل متن از یک منبع مطلبی نقل شود، بلافاصله پس از خاتمه جمله کروه ای باز می‌شود و مرجع ذکر می‌گردد. نحوه ارجاع در متن به یکی از دو روش زیر می‌باشد: "مرجع به ترتیبی که در متن می‌آیند شماره گذاری می‌شوند. در این روش مراجع به ترتیب شماره در فهرست منابع و مأخذ ذکر خواهد شد." ذکر منبع با ارجاع به نام نویسنده و سال انتشار آن می‌باشد. برای مثال: (Taylor, ۲۰۰۵)، در این روش، مراجع به ترتیب حروف الفبای نام نویسنده در فهرست منابع ذکر می‌گردد. در صورت استفاده از هر یک از دو روش، لازم است که جزئیات و شیوه ذکر منبع در متن و در فهرست مراجع منطبق بر یکی از شیوه های معروف و شناخته شده باشد. ۹. مشخصات جلد پایان نامه: - جنس جلد از مقوا یا ضخامت ۲ تا ۳ میلیمتر با روکش چرم مصنوعی (گالینگور) می‌باشد. - رنگ جلد به دلخواه از این چهار رنگ (سرمه ای، یشمی، زرشکی، قهوه ای) می‌باشد. - قطع جلد نیم سانتی متر بزرگتر از قطع کاغذ است. - نوشته های روی جلد بصورت زرکوب چاپ میگردد. - در قسمت عطف، عنوان پایان نامه، نام نویسنده و سال نوشته و زرکوب می‌شود. ج. آماده سازی و صحافی تکثیر و نسخه الکترونیکی پایان نامه: دانشجو موظف است یک نسخه چاپی از پایان نامه خود را به همراه فایل الکترونیکی در قالب فرمت word (بر روی CD یا Floppy disc) به کتابخانه تحویل دهد. د. پیوست ها: پیوست ۱: صفحه عنوان فارسی و روی جلد پیوست ۲: صفحه عنوان انگلیسی پیوست ۳: صفحه تصویب نامتهیه کنندگان: مریم اسدی، خیرالنساء سیفی

### فرآیند تدوین مقاله پژوهشی

طرح مسأله‌های نوشتار، در صدد بیان اصول و فنون پژوهش است، مسأله اصلی در این مقام را چنین می‌توان تقریر کرد: مقاله های پژوهشی چه تمایز ساختاری با مقاله های ترویجی، اطلاع رسانی و آموزشی دارند. در تدوین مقاله های پژوهشی چه اصولی را باید رعایت کرد؟

پاسخ به این مسأله را با مقدمه ای فراگیر، در زمینه مراحل مختلف فرایند تحقیق ارائه می‌کنیم. مراحل عملیاتی پژوهش برنامہ پژوهشی، به یک معنا، سه مرحله عمده دارد: طراحی، اجرا و گزارش. ۱. مرحله طراحی: مرحله طراحی در دست پروژه تحقیقاتی، تأثیر ژرفی در اثربخشی تحقیق دارد. در طرح تحقیقاتی باید مسأله تحقیق را تعریف و مسائل مندرج در آن و فرضیه های مربوط را با صورتبندی بیان کنیم، هدف و ضرورت تحقیق متمایز از فواید آن، پیشینه تحقیق، بودجه بندی زمان، بودجه بندی هزینه از سرفصل های عمده طرح تحقیقاتی اند. ۲. مرحله اجرای پروژه تحقیقاتی به صورت غالب، متضمن پنج گام اساسی است، موفقیت در هر گامی به موفقیت در گام پیشین وابسته است: ۱. ۲. تشکیل پرونده علمی: شناسایی اجمالی منابع و اسناد و جمع آوری آن ها نقش مهم در تمرکز ذهنی محقق و صرفه جویی در زمان تحقیق دارد و بهره وری پژوهش را افزایش می‌دهد. امروزه، استفاده از کتابخانه های دیجیتال تشکیل پرونده علمی را بسیار آسان‌تر، سریع و غنی کرده است. برخی از موسسه های پژوهشی پیشرو، برای استفاده از شبکه کتابخانه های الکترونیکی تأسیس سیستم متمرکز کرده اند. استفاده از این شبکه ها، زمان تشکیل پرونده علمی را به میزان صد برابر کاهش می‌دهد. ۲. ۲. نقاد منابع: مکرر یادآوری شده است که از هر منبعی نباید استفاده کرد. یکی از وظایف استان راهنما، بیان این است که کدام مقاله یا کتاب را نخوانید. برخی از منابع با بهره وری تحقیق منافات دارند. بنابراین، گام دوم این است که منابع و اسناد شناسایی شده از حیث اصالت و اعتبار آن ها نقادی و سنجش شوند و منابع غیر معتبر و اسناد غیر اصل حذف گردند. ملاک اصالت و اعتبار، مسأله و فرضیه تحقیق است. ۲. ۳. ترتیب تاریخی منابع: در مطالعات کتابخانه ای، رعایت ترتیب تاریخی منابع از گذشتگان به آیندگان، راهگشا است. بنابراین، منابع گزینش شده را به لحاظ تاریخی چنان مرتب کنید که قدیمی ترین منبع را ابتدا مطالعه کنید. ۲. ۴. فیش برداری: چهارمین گام، گردآوری داده ها از منابع و اسناد است که در مطالعه کتابخانه ای به آن فیش برداری می‌گویند. در فیش برداری، سلیقه های فراوان وجود دارند. در انتخاب شیوه فیش برداری می‌توان به دو ملاک توجه کرد: افزایش تمرکز ذهنی محقق و کاهش زمان. شیوه های فیش برداری مسأله محور هر دو ملاک را تأمین می‌کنند. اصل مسأله محوری تحقیق اقتضا می‌کند، محقق با داشتن مسأله، سراغ منابع برود و یافته های خود را در ذیل هر مسأله و به ترتیب تاریخی منابع، در یک برگ (یا برگ های پیوستی) فیش برداری کند. ۳. ۵. پردازش اطلاعات: تجزیه و تحلیل اطلاعات، آزمون فرضیه و استنتاج نتایج تحقیق آخرین گام اجرای پروژه تحقیقاتی است. اصول و فنونی که تا کنون بررسی شده اند، ابزارهای این مرحله از پژوهشند. ۳. مرحله گزارش‌شدن نتایج تحقیق و ارائه آن به محافل علمی از مهم ترین اقدام های محقق است. آنچه نزد دیگران سنجش و ارزیابی می‌شوند، گزارش تحقیق است. گزارش نتایج پژوهش، در جامعه هایی چون پایان نامه، کتاب و مقاله پژوهشی انجام می‌گیرد. قسم سوم، رایج ترین نوع گزارش نویسی است، انتشار مقاله پژوهشی از شاخص های مهم مشارکت در تولید علم و در مقیاس جهانی است. مقاله پژوهشی تمایز ساختاری با مقاله های آموزشی، ترویجی و اطلاع رسانی دارد؛ همکاری که در امر مقدس آموزش ماهر و حرفه ای اند، غالباً در مقام تدوین مقاله پژوهشی، ناهشیارانه جهت گیری آموزشی و ترویجی می‌یابند، مقاله آنان همان درس هایشان است که وجود کتبی یافته است. مقاله پژوهشی در مقام انتقال یافته های دیگران نیست، بلکه در مقام ارائه مستند و مستدل یافته علمی محقق است. نوآوری مقوم پژوهش و مقاله پژوهشی است. نویسنده مقاله پژوهشی هم به یافته جدید اشاره می‌کند و هم ادله، منابع و روش خود را ارائه می‌کند تا در معرض داوری و ارزیابی دانشمندان قرار گیرد. به همین دلیل، یکی از شاخص های پژوهشی بودن مقاله، تعداد ارجاعاتی است که محققان بعدی از سر تأیید و استفاده به آن مقاله می‌دهند. با توجه به ساختار مقاله پژوهشی، تدوین چنین مقاله ای در هشت گام اساسی انجام می‌شود: ۱. ۳. عنوان: ظریف ترین امر در هر مقاله پژوهشی، انتخاب عنوان آن است. طبقه بندی های مختلفی از عنوان ارائه شده اند (ر.ک: پوری سلطانی، اصطلاحنامه کتابداری، مدخل عنوان). به عنوان مثال، چکیده عنوان، عنانی است که نویسنده به نوشته خود می‌دهند و حکم خلاصه و یا چکیده مقاله را دارد. این عنوان بیش تر مبین موضوع نوشته است تا مطالب مندرج در آن؛ از این رو، راهنمای برای محتوای مقاله نیست



(همان)، عنوان محتوایم بر خلاف چکیده عنوان، به اندازه کافی نشان دهنده مباحث و مطالب محتوایی مقاله است، چنین عنوانی را در فهرست نویسی پیش تر به کار می برند. در انتخاب عنوان مقاله، چند نکته مهم قابل توجه اند: یک. عنوان را ناظر به مسائل انتخاب کنید. در مقاله های آموزشی و ترویجی معمولاً عنوان ناظر به موضوع است، اما در مقاله های پژوهشی، به دلیل اهمیت مسأله محوری، عنوان ناظر به مسأله است. دو. اخذ پاسخ مسأله در عنوان، شایسته نیست. عنوان را باید نسبت به پاسخ بی طرف تعبیر کرد. فرض کنید کسی درباره مسأله تناقض در یک متن به تحقیق می پردازد و نتیجه، آن است که تناقض در این متن موهوم و پنداری است. چنین کسی نباید در عنوان تعبیر «تناقض موهوم» را اخذ کند، چنان که در عناوینی چون «دین یا توسعه» به دلیل ابهام (یا)، موضوع و پاسخ محقق اخذ شده است. سه. عنوان باید رسا، بلیغ و فصیح باشد. در شرایط مساوی عنوان کوتاه بهتر است و در هر شرایطی از اخذ عنوان تکراری پرهیز کنید. به عنوان مثال، انتخاب عنوان «نردبان آسمان» با توجه به این که زرین کوب آن را برای کتاب به غارت رفته خود انتخاب کرده بود، برای تحقیقات دیگر، شایسته و مبتنی بر ذوق سلیم نیست. چهار. عنوان باید از تعابیر احساسی و عاطفی عاری باشد. به کار بردن زبان دقیق در عنوان تحقیقاتی لازم است. ۲. ۳. چکیده: غالب همکاران نوآشنا، در نوشتن چکیده با ابهام مواجه می شوند و به تفاوت چکیده و خلاصه توجه نمی کنند. چکیده در اصطلاح دانش اطلاع رسانی، به خلاصه ای از یک نوشته اطلاق می شود که شامل فشرده تمام مطالب مهم یا فشرده قسمت های ویژه یا فهرستی از محتوای آن نوشته باشد. چکیده را از جهاتی مختلف تقسیم بندی می کنند: مانند چکیده پدید آور، تلگرافی، چکیده تمام نما، توصیفی، راهنما و سوگیرانه، مراد از چکیده در مقاله پژوهشی، چکیده پدید آور است که توصیفی، بدون سوگیری و به عنوان چکیده تمام نما توصیفی نگاشته می شود. چکیده نویس، در مقالات پژوهشی دو هدف عمده را دنبال می کند: یک. کمک به خواننده تا ضرورت یا عدم ضرورت مطالعه تمام مقاله را دریابد و از همه مباحث مقاله (مسأله، نظریه های مختلف، ادله و روش و نتایج تحقیق) تصویری به دست آورد. این هدف از حیث توجه به حقوق خواننده در اخلاق پژوهش مهم است. چکیده مقاله باید به زبان صریح و توأم با صداقت، همه مقاله را نشان دهد. دو. کمک به جست و جو کنندگان الکترونیکی برای دستیابی به چکیده پژوهش که در سایت منعکس است. در نگارش چکیده چند نکته را توجه کنیم: زبان و ادبیات چکیده، همان زبان مقاله است. هرگز زبان فهرست و گزارش از مقاله به کار نبرید. همه مطالب مهم و اساسی مقاله و نتایج کیفی و کمی مندرج در آن را به اختصار نشان دهید. به یاد داشته باشیم که چکیده مقاله پژوهش، چکیده تمام نمای راهنما است و تدوین آن دشوار است. از ذکر مثال، توضیح مفهومی و ذکر منابع در چکیده خودداری کنید. چکیده فقط نشانگر تصور شما از مسأله یا مسائل تحقیق، نظریات گوناگون، نظریه شما و ادله و روش تحقیق است. همچنین، چکیده فاقد ارزشیابی در محتوا است. در الگوبری از چکیده مقاله های پژوهشی محققان پیش کسوت و یا مجله هایی که از ویراستاران توانمند برخوردارند، استفاده کنید. شماره های اخیر مجله مقالات و بررسی ها قابل توصیه است. ۳. ۳. کلید واژه: یا واژگان کلیدی. توجه به این که کلید واژه در واقع جانشین فهرست موضوعی مقاله و نمایه است، از این رو نقش نمایه را در جست و جوهای الکترونیکی و اینترنتی دارا است. تعداد کلید واژه ها در حدود شش یا هفت موردند و نشانگر مباحث مهم مقاله می باشند. ۴. ۳. طرح مسأله: مقدمه مقاله را به طرح دقیق مسأله اختصاص می دهیم. فراموش نکنیم که «صورتبندی یک مسأله می تواند کل راه حل آن را بر ما آشکار سازد» (پوپر، اسطوره چهارچوب، ص ۲۱۱)، در طرح مسأله ابتدا باید به تعریف مسأله تحقیق پرداخت، آنگاه با ابزارهای منطقی، آن را دقیقاً صورتبندی و شاکله آن را تدوین کرد. همچنین، بحث از ضرورت طرح این مسأله، پیشینه تحقیق، پیش فرض ها و روش حل مسأله را در مبحث طرح مسأله می توان آورد. طرح مسأله نقشی مهم در درمان حاشیه پردازی و انحراف از کانون اصلی مقاله دارد و رابطه خواننده و نویسنده را تسهیل و تصحیح می کند. برخی از مجلات پژوهشی، مانند مقالات و بررسی ها، طرح مسأله را الزامی تلقی می کنند. ترجیح آن است که هر مقاله ای تنها در پی حل یک مسأله باشد. ۵. ۳. بدنه اصلی مقاله: بدنه اصلی مقاله، گزارش کامل از پژوهش است. اشاره به نظریات رقیب در حل مسأله، نقد مستند و مستدل آن ها، بیان نظریه مختار و دفاع از آن عمده ترین مباحث مقاله است. از هر گونه بحث مفصل در تحلیل پیشفرض ها، اختصار و ارجاع به اسناد اولیه الزامی است. ارجاع در متن به دلیل افزایش در تمرکز و کاهش در زمان، حقوق خواننده را بیشتر از سایر روش های ارجاع رعایت می کند و از این رو، اخلاقی تر است. بدنه اصلی مقاله غالباً در دو تراز سنجیده می شود: اعتبار منابع و کفایت ادله و صحت نتایج. یادداشت هایی را که متضمن مباحث فرعی اند، می توان در پاورقی آورد. عده ای از مجلات پژوهشی، جایگاهی مستقل از ساختار مقاله را پس از بدنه اصلی به آن اختصاص می دهند. ۶. ۳. نتیجه: حاصل پژوهش، بدون بیان ادله و شواهد، در پایان مقاله بیان می شد. نتیجه بر خلاف چکیده متضمن تعریف و بیان مسأله، ذکر ادله، اسناد و دیدگاه های رقیب نیست. نتیجه مقاله، صرفاً نشان می دهد که مطالعه نظام مند چه توأوری می دارد. ۷. ۴. تشکر: چنانچه، مطالعه شما توسط اشخاص یا سازمان هایی حمایت شده است. تشکر از آن ها را در این بخش می آورید. ۸. ۳. منابع: مشخصات کتاب شناختی منابع تحقیق، باید در پایان مقاله بیان شوند. شیوه های مختلف در این امر وجود دارند. انتخاب شیوه، بستگی به روش ارجاع نویسی در بدنه اصلی مقاله دارد. نام مشهور نویسنده و مشخصات اسمی کامل وی، عنوان دقیق و کامل کتاب، نام مصحح، مترجم و ویراستار، محل نشر، ناشر، تاریخ نشر مشخصاتی اند که نباید فراموش گردند. برخی از مجلات منابع مقاله را با عنوان کتاب شناسی می آورند و برخی آن را متمایز از کتابنامه اخذ می کنند.

[http://www.hawzah.net/hawzah/Magazines/MagArt.aspx?](http://www.hawzah.net/hawzah/Magazines/MagArt.aspx?MagazineNumberID=۶۳۳۲&id=۷۰۵۸۷)

MagazineNumberID=۶۳۳۲&id=۷۰۵۸۷

### معیارهای ارزیابی پایان نامه

برای دانشجویان، استادان راهنما و داور تدوین دکتر رحمت الله فتاحی و محمود سالاری با توجه به اهمیت پایان نامه در تحصیلات تکمیلی و جایگاهی که پایان نامه به لحاظ حیثیت علمی دانشجویان و استادان راهنما دارد، ضروری است که در تمام مراحل انجام کار و بویژه پیش از تحویل آن به دانشکده و ارسال برای داوران، ارزیابی کاملی بر اساس معیارهای مشخص و عینی صورت گیرد. این معیارها برای سه گروه حائز اهمیت است: ۱) دانشجویان با در دست داشتن معیارهای ارزیابی می توانند همواره در جزئیات کار خود آنها را مورد توجه قرار دهد تا موردی را از قلم نیندازد و نیز کیفیت هر جزء از پایان نامه را کنترل کند. به عبارت دیگر، این معیارها ابزار خود-ارزیابی برای دانشجویان به شمار می رود، ۲) استاد راهنما یا استاد مشاور می تواند پایان نامه دانشجوی خود را بر اساس این معیارها همواره تحت نظر و هدایت داشته باشد و در هر مرحله از کار، جزئیاتی که دانشجوی باید مورد توجه قرار دهد به وی گوشزد کند، ۳) استاد داور نیز می تواند با در دست داشتن این معیارها، ارزیابی پایان نامه را به صورت دقیق و علمی به انجام رساند. اضافه می شود که افزون بر چنین معیارهایی، استانداردهایی نیز برای ارزیابی پایان

نامه‌ها وجود دارد که بیشتر بر جنبه‌های ساختاری تأکید می‌کند. معیارهای ارزیابی پایان‌نامه در حوزه‌های علوم انسانی و اجتماعی (معیارهای تفصیلی برای پژوهش‌های پیمایشی) ردیف موارد و عناصر قابل ارزیابی شرح معیار ارزیابی حداکثر امتیاز قابل کسب امتیاز کسب شده ۱ ارزشمندی و اهمیت موضوع و مسئله تحقیق موضوع مورد مطالعه ارزش تحقیق را دارد و به حل یک مسئله نظری یا کاربردی کمک می‌کند (در سطح یک سازمان، یک منطقه، یا کشور) موضوع پیشنهادی جدید است و قبلاً انجام نشده است موضوع پیشنهادی جدید نیست، اما رویکرد پژوهشی و نگاه به آن نو است در طرح موضوع و ارائه آن، پژوهشگر ابتکار و خلاقیت به خرج داده است موضوع تحقیق از دانش نظری قوی برخوردار است حاصل مطالعه حاضر به دانش مفید و مورد استفاده می‌افزاید هدفها، دلایل و ضرورت تحقیق به روشنی و به طور منطقی بیان شده است دامنه موضوع به اندازه‌ای که قابل مدیریت و اجرا باشد محدود شده است مسئله تحقیق به روشنی و در قالب جملات علمی بیان شده است مسئله تحقیق با توجه به خلاء موجود در پیشینه مطرح شده است پژوهشگر فهم درستی از موضوع و مسئله تحقیق به دست داده است ۲ پیشینه پژوهش و مرور نوشتارها پیشینه پژوهش یا پیشینه علمی بخش مشخصی از پژوهش را تشکیل داده است پیشینه پژوهش دارای یک ساختار منطقی (هدف، دامنه و تصویر کلی از نوشته‌ها و پژوهشهای مرتبط) است پژوهشگر از فهم نسبتاً کاملی در مورد ادبیات مربوطه برخوردار بوده است (منابع مرور شده نسبتاً جامع بوده و آثار اصلی و نویسندگان معتبر را پوشش داده است) شیوه مرور متون و پژوهشها مناسب و منطقی است (از روال تاریخی یا موضوعی برای معرفی پیشینه استفاده شده است) در پیشینه پژوهش، منابع جدید مورد بررسی قرار گرفته است در صورت نیاز به منابع قدیمی، این منابع نیز مورد مطالعه قرار گرفته‌اند از مرور منابع کم ربط یا سطحی پرهیز شده است مرور پیشینه با رویکردی تحلیلی و انتقادی صورت گرفته است (پژوهش‌ها به صورت صرف و سطحی توصیف نشده‌اند) مرور پیشینه، موضوعات نظری، روش‌شناختی و تجربی مورد توجه سایر پژوهش‌ها را پوشش داده است شکاف‌ها و نکات مبهم در دانش موجود در حوزه تحقیق شناخته شده‌اند نتیجه‌گیری علمی و استنتاج درست از مرور پیشینه در راستای موضوع و هدف پایان‌نامه انجام گرفته است (به روش‌های مورد استفاده در سایر پژوهش‌ها، نوع ابزارهای مورد استفاده، یافته‌های عمده، شکافهای خالی در پژوهش‌ها، و مواردی از این قبیل اشاره کرده است) ۳ سئوالات و فرضیه سئوالات و یا فرضیه‌ها با مسئله تحقیق همخوانی دارد سئوالات و یا فرضیه‌ها با هدفهای تحقیق همخوانی دارد سئوالات و یا فرضیه‌ها مبتنی بر استنباط از مرور پیشینه پژوهش هستند سئوالات یا فرضیه‌های پژوهش به روشنی تدوین شده است تمامی متغیرها به شکل درست تعریف و تعیین شده‌اند فرضیه‌ها واضح، آزمون‌پذیر، مشخص و معین می‌باشند فرضیه‌ها به صورت منطقی از مبنای نظری و مفهومی انتزاع شده‌اند تمامی متغیرهای داخلی و خارجی شناخته شده است مفاهیم کلیدی موجود در سئوالات یا فرضیه‌ها بروشنی تشریح شده است تعریف‌های نظری و عملیاتی بدرستی انجام گرفته است (دامنه مفهومی و چگونگی سنجش آنها در تحقیق حاضر بیان شده است) ۴ روش و مراحل انجام پژوهش روش تحقیق و نوع آن به روشنی بیان شده است روش تحقیق و روش اجرا با هم همخوانی دارند طرح تدوین شده برای انجام پژوهش، متناسب با آزمون سئوالات و یا فرضیه‌های پژوهشی است روش و مراحل انجام پژوهش به طور کامل و با جزئیات توصیف شده است تا خواننده بخوبی بتواند بفهمد که چه کاری انجام است روش تحقیق آنگونه است که دیگران نیز می‌توانند با همین روش تحقیق‌های مشابه را انجام دهند متغیرهای مداخله‌گر به خوبی مشخص و کنترل شده‌اند ۵ جامعه پژوهش و شیوه نمونه‌گیری جامعه پژوهش بروشنی توضیح داده شده است حجم و ترکیب آزمودنیها (گروه نمونه) متناسب با سئوالات پژوهش و تحلیل داده‌هاست شیوه نمونه‌گیری علمی، صحیح و مناسب جامعه حقیقی است (نمونه‌ها نماینده واقعی جامعه تحقیق است) ۶ روش و ابزار گردآوری داده‌ها روشهای اندازه‌گیری (چه کمی و چه کیفی) به طور مناسب سازه‌های مندرج در سئوالات و یا فرضیه‌ها را مورد توجه قرار داده است تکنیک جمع‌آوری داده‌ها متناسب پژوهش است رویای ابزار گردآوری داده‌ها بر اساس قواعد علمی گزارش شده است پایایی ابزار گردآوری داده‌ها از طریق آزمون مربوطه مورد سنجش قرار گرفته و قابل قبول است در صورت استفاده از ابزارهای دیگر برای گردآوری اطلاعات (مانند چک‌لیست و یا مصاحبه)، آن ابزارها بدرستی تدوین شده‌اند نمونه‌ای از ابزار گردآوری اطلاعات در پیوست پایان‌نامه ارائه شده است ۷ روشهای آماری و آزمونهای مورد استفاده آزمونهای آماری متناسب با هر یک از سئوالات و فرضیه‌ها بدرستی معرفی شده است تکنیک‌های تجزیه و تحلیل آماری به اندازه کافی شرح داده شده‌اند ۸ محدودیتهای پژوهش محدودیتهای مرتبط با تحقیق بدرستی بیان شده است مشکلات پیش‌آمده در جریان اجرای پژوهش بیان شده است محدودیتهای پژوهش موجب زیر سؤال رفتن کل پژوهش نشده است به ملاحظات اخلاقی در پژوهش توجه شده است ۹ تحلیل داده‌ها، بحث، و تفسیر نتایج آزمون سئوالات و یا فرضیه‌ها برترتیب، به طور کامل و بدرستی ارائه شده است داده‌ها به طور واضح ارائه شده‌اند از داده‌های گردآوری شده بخوبی برای پاسخ به سئوالات و فرضیه‌ها استفاده شده است جدولها، نمودارها و تصاویر ارائه شده مناسب و ضروری‌اند تفسیر یافته‌ها به صورت منطقی و مستدل ارائه شده است تفسیرها بر پایه داده‌های گردآوری شده، نظریه‌های موجود و در چارچوب هدفهای تحقیق انجام شده است در تفسیر یافته‌ها، از قضاوت شخصی خودداری شده است از یافته‌های به دست آمده بخوبی دفاع شده است (استدلال و شرح کافی برای ادعای پژوهشی ارائه) شده است به اندازه کافی از شواهد (استنادها) برای پشتیبانی یافته‌ها استفاده شده است یافته‌های پژوهش یا سایر یافته‌های پژوهشی در همان زمینه مقایسه شده است ادعا‌ها از سوی یافته‌های سایر پژوهشها نیز پشتیبانی شده است استناد به سایر پژوهشها به اعتبار ادعا‌ها کمک کرده است محدودیتهای تعمیم‌پذیری یافته‌ها مورد توجه قرار گرفته است ضعفهای مطالعه ذکر شده است لحن ارائه مطالب بی‌طرفانه و صادقانه است توجیحات حرفه‌ای یافته‌ها مورد بحث قرار گرفته است ۱۰ نتیجه‌گیری با روش مورد استفاده، تحقیق به هدفهای خود دست یافته است محدودیتهای نتایج تحقیق شناخته شده‌اند (به محدودیتهای تعمیم‌پذیری یافته‌ها اشاره شده است) پیشنهادهای لازم برای پژوهشهای آینده به طور منطقی و مبتنی بر یافته‌های پژوهش ارائه شده است نتیجه‌گیری نهایی بروشنی انجام شده است و میان نتایج و سایر عناصر تحقیق (نظریه‌ها، پیشینه تحقیق، داده‌های گردآوری شده) ارتباط و انسجام وجود دارد در نتیجه‌گیری، به پیامدهای ضمنی و احتمالی نتایج و پیشنهادها نیز توجه شده است تضاد یا نکته مبهمی در نتایج ارائه شده وجود ندارد به طور کلی، یافته‌ها و نتایج از کیفیت لازم برخوردار است یافته‌ها و نتایج، مطالب نوینی را در مقایسه با سایر پژوهشها ارائه می‌دهد یافته‌ها و نتایج می‌توانند به حل مسئله و نیز پیشرفت دانش در حوزه کمک کنند نتایج پژوهش به تدوین و ساخت نظریه کمک می‌کند ۱۱ ساختار و شکل ارائه

گزارش صفحه عنوان پایان نامه اطلاعات مختصر و روشن در باره پژوهش ارائه داده است عنوان پایان نامه به خوبی بیانگر محتوا و رویکرد پژوهشی (روش تحقیق) می باشد در چکیده تحقیق موارد زیر به روشنی مطرح شده اند؟ (هدف، جامعه پژوهش، مسئله یا سؤالها و یا فرضیه ها، متغیرهای تحقیق، شیوه نمونه گیری، ابزارهای گردآوری اطلاعات، روش آماری تحلیل داده ها، و نتایج عمده تحقیق) چکیده به روش استاندارد و به شکل تمام-نما تهیه شده است اهمیت، مسئله، جامعه، روش تحقیق، ابزار گردآوری داده ها، یافته و نتایج عمده تحقیق در چکیده ارائه شده است کلیدواژه های مناسب برای چکیده انتخاب شده است فهرست مندرجات پایان نامه به صورت مفصل در ابتدا ارائه شده است فصل بندی محتوا به صورت منطقی و منسجم انجام شده است ساختار پایان نامه و فصل بندی مربوطه آن را به راحتی قابل خواندن کرده است انسجام میان بخشهای مختلف هر فصل برقرار شده است انسجام میان فصلها در کل پایان نامه برقرار شده است یکدستی در نحوه ارائه و شکل هر فصل رعایت شده است جداول و نمودارها به راحتی قابل فهم است و به درک خواننده از یافته ها کمک می کند یکدستی در شکل ارائه جدولها و نمودارها رعایت شده است فهرست جدولها و نمودارها در ابتدای پایان نامه ارائه شده است در صورت وجود پیوست (ها)، اشاره ها و ارجاعهای لازم به آنها در متن انجام شده است ۱۲ آئین نگارش مطالب به شکل روان و قابل فهم نوشته شده است از ذکر مطالب بی ربط و پراکنده خودداری شده است آئین نگارش از نظر جمله نویسی و انسجام میان جمله ها، پاراگرافها، و انسجام میان پاراگرافها رعایت شده است معادل انگلیسی مفاهیم عمده و نام نویسندگان خارجی به صورت پانویس ارائه شده است نوع حروف (فونت) مورد استفاده خوانا و در سرتاسر متن یکدست است از نشانه ها و علائم نقطه گذاری بدرستی استفاده شده است صفحات متن به طور کامل و یکپارچه شماره گذاری شده است ۱۳ منابع مورد استفاده و شیوه استناد دهی منابع و مأخذ استفاده شده در انتها به طور دقیق و کامل ارائه شده است (همه منابع ذکر شده در متن پایان نامه، در انتها آورده شده است) شیوه استناد دهی از یک استاندارد مشخص پیروی کرده است (اطلاعات کتابشناختی منابع به طور کامل و با استفاده از یک شیوه نامه استاندارد ارائه شده است) ۱۴ پیوستها پیوستهایی که در متن پایان نامه به آنها اشاره شده در انتها ارائه شده است پیوستها مورد نیاز هستند و بدون دلیل افزوده نشده اند هر یک از پیوستها دارای شماره و عنوانی گویا می باشد ۱۵ نظر کلی پایان نامه در وضع فعلی قابل قبول است و به حداقل اصلاحات نیاز دارد پایان نامه به تغییرات و اصلاحات نسبتاً اساسی نیاز دارد پایان نامه در وضع فعلی قابل دفاع نیست

### نحوه تهیه و تنظیم مقاله علمی ارشد و دکتری

نحوه تهیه و تنظیم مقاله علمی برای دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری

تدوین مقاله علمی برای انتشار در مجله های علمی بویژه در محیط های دانشگاهی شیوه معارفی برای تولیدکنندگان و دست اندرکاران مسائل علمی است صرف نظر از آثار حقوقی-اداری و استخدامی مقالات علمی اساساً هر نویسنده ای علاقه مند است حاصل کار خود را در مجله یا نشریه ای منتشر کند و آن را به اطلاع علاقه مندان برساند. ضمن اینکه غالباً محققان اعم از دانشجویان تحصیلات تکمیلی یا استادان یا مجریان پروژه ها ناگزیرند از کار خود مقاله ای ارائه دهند. انتشار مقالات علمی از سوی دیگر بر ارتقای منزلت اجتماعی و شهرت علمی نویسنده در جامعه تأثیر مثبت دارد. انواع مقالات علمی: مقالات علمی را می توان به دو دسته کلی تقسیم نمود: پژوهشی- مطالعاتی ۱- مقالات پژوهشی: این مقالات اعم از بنیادی یا کاربردی مستخرج از یک پروژه تحقیقاتی است که معمولاً به تولید علمی منجر می شود. مجله های معتبر داخلی در شکل فصلنامه شامل آن دسته از مجله هایی است که کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به آنها ارزش و درجه علمی و پژوهشی اعطا می کند. اساساً مجله های علمی که از طرف مراکز دانشگاهی و تحقیقاتی داخلی و خارج از کشور انتشار می یابند به دلیل اینکه دارای هیأت تحریریه هستند و مقالات منتشره در آنها پس از داوری و از سوی صاحب نظران پذیرفته می شود اعتبار علمی دارند. معتبرترین مجله های علمی جهان با بیش از ۸۵۰۰ عنوان در رشته های مختلف علمی به وسیله «مؤسسه اطلاعات علمی» تحت عنوان ISI نمایه می شوند که در سایت اینترنتی آن به آدرس [www.isinet.com](http://www.isinet.com) قابل رویت و دستیابی اند. ۲- مقالات مطالعاتی و ترویجی: این مقالات بر پایه جابجایی تلفیق و ترکیب دانش موجود تهیه می شوند و معمولاً به روشن سازی زوایای مسأله ای کمک می نمایند ولی ارزش و اعتبار مقالات پژوهشی را ندارند از اینگونه مقالات می توان به مقالات مروری، تدوینی، ترجمه ای و تحلیلی اشاره کرد در این میان مقاله های تحلیلی ارزش و اعتبار بالاتری دارند. ساختار مقاله علمی: ساختار مورد بحث در اینجا ساختار یک مقاله علمی-پژوهشی است که منبع از گزارش تحقیق یک پروژه تحقیقاتی است بنابراین شامل مقالات مطالعاتی نمی شود هر چند تعدادی از عناصر ساختاری آنها نظیر چکیده و واژگان، مقدمه، نتیجه و فهرست منابع با یکدیگر مشترک است. ساختار یک مقاله علمی، پژوهشی با حدود ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ کلمه دارای عناصر زیر می باشد: ۱- مشخصات مقاله: شامل عنوان مقاله که باید رسا و مختصر و معرف مقصود نویسنده و محتوای مقاله باشد نام نویسنده یا نویسندگان تهیه مقاله- نام دانشگاه یا مؤسسه مربوطه- عنوان و رتبه نویسنده گان و در نهایت نام نویسنده عهده دار مکاتبات و آدرس پستی، الکترونیکی و شماره وی در صفحه عنوان ذکر شود. ۲- چکیده: در حد نیم صفحه (۱۰۰ تا ۲۰۰ کلمه) با خط ریزتر در فضای محدودتر از متن اصلی مقاله آورده می شود چنانچه مقاله به زبان فارسی باشد لازم است چکیده انگلیسی آن نیز تهیه شود. در پایان چکیده واژگان کلیدی بین ۳ تا ۵ واژه درج می گردد. چکیده و واژگان کلیدی برای درج در بانک های اطلاعاتی الکترونیکی کاربرد دارند. چکیده مقاله باید شامل مطالبی درباره ضرورت پرداختن به موضوع- فرضیه یا سوال تحقیق- روش تحقیق و تجربه و تحلیل و نتیجه گیری باشد. ۳- مقدمه: در مقدمه به مبانی نظری موضوع مقاله- قلمرو جغرافیایی یا موضوعی مقاله پرداخته می شود و بر اهمیت مسأله و موضوع و ابعاد آن تأکید می گردد. ۴- روش تحقیق: در این قسمت سؤال یا سوالات تحقیق، فرضیه ها، جامعه آماری، نمونه گیری، روش های گردآوری اطلاعات و روش تجزیه و تحلیل اطلاعات و سایر مسائل مربوط توضیح داده می شود. ۵- اطلاعات و داده ها: در این قسمت یافته های آماری و غیر آماری تحقیق که مواد خام تجزیه و تحلیل را تشکیل می دهد ذکر می گردد. ۶- تجزیه و تحلیل: در این قسمت اطلاعات و داده ها که در راستای هدف تحقیق و تست فرضیه ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است بیان می شود. ۷- نتیجه گیری: در اینجا نتایج حاصل از ارزیابی و تست فرضیه ها مورد بحث قرار می گیرد و شناخت حاصل از پژوهش یا عبارتی دستاورد تحقیق در جهت کشف جدید بیان می گردد و در نهایت گزاره علمی تحقیق تدوین و ارائه می شود. ۸- شناسایی و تصدیق: در اینجا نام و مشخصات و اشخاص حقیقی و حقوقی که از تحقیق حمایت و پشتیبانی کرده و یا هزینه آن را متقبل شده اند ذکر می شود و به نحوی از آنها تشکر و قدردانی به عمل می آید. ۹- منابع: فهرست منابع و مأخذ به یکی از اشکال متداول ذکر می شود. نویسنده مقاله باید توجه

داشته باشد که مجله‌های علمی گاه سبک خاصی در نحوه ارجاع‌دهی دارند بنابراین باید هنگام نگارش مقاله - سبک و شرایط آنها که معمولاً در صفحه راهنمایی در داخل مجله و به همین منظور درج می‌شود در نظر گرفته و رعایت شود در ضمن چنانچه نویسنده یادداشت‌هایی دارد می‌تواند آنها را جداگانه و قبل از فهرست منابع درج کند و اگر تعداد آنها اندک است می‌تواند در پاورقی به ذکر آنها بپردازد. ۱۰- ضمائم: این قسمت عبارتست از برخی اشکال و اسناد ضروری نظیر نقشه، آمار، تصویر و نمودار که بر غنای مطلب می‌افزاید و محقق می‌تواند آنها را ضمیمه مقاله بنماید ولی چنانچه محل درج آنها در میان مطالب مقاله است باید جای آنها را مشخص کند. ملاحظاتی مربوط به تدوین مقاله علمی: در تدوین مقاله علمی توجه به نکات زیر بر اعتبار مقاله می‌افزاید: ۱- در مقاله به اصل موضوع آن توجه شود و از حاشیه روی و پرداختن به موضوعات فرعی و غیرضروری پرهیز شود. ۲- از تکرار غیرضروری مطالب مقاله خودداری گردد. ۳- از منابع و مأخذ به روش مورد نظر مجله استفاده شود و منابع و مأخذ (ترجیحاً دست اول) مربوط به آمارها، نقل قول‌ها، تعاریف، مدل‌ها و قضایای کل ذکر گردد. ۴- آداب نگارش رعایت و در صورت امکان، مقاله ویرایش شود. ۵- از تصاویر، جدول، نمودار و اشکال نجومی و مرتبط با بحث استفاده شود و محل مناسب درج آنها مشخص گردد. ۶- مقاله از ظاهر فیزیکی تمیز، شکیل و زیبا برخوردار باشد. ۷- فاصله خطوط، ترازبندی، فاصله از حاشیه‌ها و نظایر آن رعایت شود. ۸- از چاپ مقاله در بیش از یک مجله خودداری گردد. ۹- دیسکت متن تایپ شده مقاله همراه آن برای مجله ارسال شود و تایپ آن به زبان، قلم و فوت مورد نظر مجله انجام پذیرد. ۱۰- عنوان کتب و مقالات مورد استفاده در فهرست منابع با حروف کج تایپ شود. ۱۱- مقیاس‌ها، تاریخ‌ها و نشانه‌ها در سراسر مقاله یکدست گردد و در صورت ضرورت استفاده از تنوع در آنها، معادل آنها در پرانتز ذکر گردد. همچنین استفاده از سمبل‌ها و مقیاس‌های بین‌المللی و یا رایج در رشته علمی توصیه می‌شود. ۱۲- معادل لاتین واژه‌های تخصصی و نیز اسامی افراد، مکان‌ها و... در پاورقی صفحه مربوط درج شود. ۱۳- الگوی رایج در مجله‌های معتبر علمی جهان در ارجاع‌دهی، الگوی بین متن (نام نویسنده، سال نشر، صفحه) و فهرست انتهایی که مکمل آن است کاملاً رعایت شود. بنابراین کاربرد این الگو برای مقالات ارسالی به مجله‌های مزبور توصیه می‌شود هر چند مجله‌های علمی در صفحه راهنمای تدوین مقالات خود الگوی مورد نظر مجله را ذکر می‌کنند. منابع و مأخذ: پایه‌های پژوهش در علم رفتاری حیدرعلی هومنراهنمای پژوهشی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس تهران ۱۳۷۰ مقدمه‌ای بر روش تحقیق، محمدرضا حافظ‌نیا، تهران ۱۳۸۲ حسین معتمدی، کارشناس تحصیلات تکمیلی

### نظریه‌ی روش‌شناسی در پژوهش کیفی

ترجمه: کاوه اکبری

بوننی نورتون پیرس (Bonny Norton Peirce) - موسسه‌ی مطالعات آموزشی اوتاریو: در سال ۱۹۹۴، در بیست و هشتمین کنگره‌ی سالانه‌ی تِسول (TESOL) در بالتیمور، درباره‌ی رساله‌ی دکترای خود با عنوان یادگیری زبان، هویت اجتماعی و زنان مهاجر سخن‌رانی کردم (Peirce, ۱۹۹۳). در هنگام پرسش و پاسخ یکی از حاضران حضور من را در جریان تحقیق، به عنوان مشارکت‌کننده‌ی فعالی

که بر نتایج به‌دست‌آمده تأثیر گذاشته‌است، نقد کرد. نقد او فارغ از درستی یا نادرستی‌اش، مرا با یک مسأله‌ی روش‌شناختی مواجه کرد. پاسخ کوتاهی که در آن زمان دادم این بود که پرسش‌های پژوهشی متفاوت روش‌های متفاوتی را نیز می‌طلبند. گرچه که در زمینه‌ی آموزش و یادگیری زبان، پژوهش کمی جایگاه ویژه‌ای دارد، اما پرسش‌هایی که من در پژوهش‌ام مطرح کردم امکانی برای به‌کارگیری تحلیل آماری فراهم نمی‌آورد. من تأکید داشتم که آموزش و یادگیری زبان نیازمند به‌کارگیری نظریه‌ی روش‌شناختی جامع‌تری است. مقاله‌ی کنونی به نوعی پاسخ مفصل‌تر همان پرسش مطرح شده در بالتیمور است. در این مقاله به بررسی مجموعه‌ی روابط میان نظریه و روش در پژوهش‌های کیفی می‌پردازم. به عقیده‌ی من نظریه (مستقیم یا غیرمستقیم) در شکل‌گیری پرسش‌های پژوهشی، فرضیاتی که می‌سازیم و نیز شیوه‌ها، روش‌ها و رویکردهایی که در پیش‌برد طرح پژوهش به کار می‌بریم، نقش دارد. پرسش‌های مطرح‌شده نیز به نوبه‌ی خود بر نوع داده‌های گردآمده، شیوه‌ی گردآوری آنها و نتایجی که بر اساس تحلیل داده‌ها به‌دست می‌آید تأثیری حتمی می‌گذارند. در اینجا به ویژه به توضیح گرایش‌های تازه‌ای در پژوهش آموزشی، که در پژوهش خود بر روی آموزش و یادگیری زبان سودمند یافته‌ام، پرداختم. پژوهش‌گرانی که به این حوزه می‌پردازند همیشه پرسش‌ها یا علائقی یکسانی ندارند، اما فرضیات مشترک‌شان درباره‌ی آنچه که من پژوهش انتقادی می‌نامم، قانع‌کننده است. در این مقاله نخست شش مورد از این انگاره‌ها (پایه‌های فکری) را توضیح می‌دهم و سپس مشخص می‌کنم که چگونه این انگاره‌ها بر چهارچوب‌بندی، پیشرفت و تحلیل من در پژوهش‌ام بر روی یادگیری زبان در زنان مهاجر در کانادا (Peirce, ۱۹۹۳, ۱۹۹۵) تأثیر گذاشتند. شش انگاره‌ی پژوهش انتقادی پرسش‌هایی که در پژوهش‌ام طرح می‌کنم، فرضیاتی که می‌سازم، داده‌هایی که معتبر می‌دانم و نتایجی که کسب می‌کنم از کار پژوهش‌گران آموزشی در سه حوزه‌ی مرتبط، اما همچنان پراکنده نشأت می‌گیرد. - نخستین گروه، که برخی از آنها را ویلر (Weiler, ۱۹۸۸) علاقه‌مندان درجه اول «تولید فرهنگی» توصیف می‌کند، عبارت‌اند از: بوردیو (Bourdieu, ۱۹۷۷)، کانل، اشندون، کسلر و داوست (Connell, Ashendon, Kessler & Dowsett, ۱۹۸۲)، هلر (Heller, ۱۹۹۲)، سایمون (Simon, ۱۹۹۲)، والش (Walsh, ۱۹۸۷, ۱۹۸۹) و ویلیس (Willis, ۱۹۷۷). - گروه دوم، که فعالیت‌های آموزشی خود را در قالب یک طرح فمینیستی پی می‌ریزند، عبارت‌اند از: بریسکین و کولتر (Briskin & Coulter, ۱۹۹۲)، لاک و گور (Luke & Gore, ۱۹۹۲)، راک‌هیل (Rockhill, ۱۹۸۷)، شکنه (Schenke, ۱۹۹۱)، اسمیت (Smith, ۱۹۸۷, ۱۹۸۷b) و ویلر (Weiler, ۱۹۸۸, ۱۹۹۱). - گروه سوم پژوهش‌های آموزشی خود را در سنت شناخته‌شده‌ی مردم‌نگاری انتقادی تعریف می‌کند و عبارت‌اند از: اندرسون (Anderson, ۱۹۸۹)، بریزمن (Britzman, ۱۹۹۰)، برودکی (Brodkey, ۱۹۸۷)، سایمون و دیپو (Simon & Dippo, ۱۹۸۶). به رغم تفکیکی که میان این سه گروه قابل شدم، لازم است بی‌درنگ اضافه کنم که علائق مشترک و هم‌پوشی کارهای آنها به مراتب چشم‌گیرتر از تفاوت‌های آنهاست. برای نمونه، ویلیس از دید ویلر (Weiler, ۱۹۸۸) یک نظریه‌پرداز تولید فرهنگی است و از نظر اندرسون (Anderson, ۱۹۸۹) یک مردم‌نگار انتقادی؛ اندرسون (Anderson, ۱۹۸۹) ویلر را یک مردم‌نگار انتقادی توصیف می‌کند در حالی که خودش را پژوهش‌گری فمینیست می‌داند؛ سایمون از دید ویلر (Weiler, ۱۹۸۸) نظریه‌پرداز تولید فرهنگی است، اما خودش آثارش را در حوزه‌ی مردم‌نگاری انتقادی تعریف می‌کند (Simon & Dippo, ۱۹۸۶) و دست‌آخر اسمیت (Smith, ۱۹۸۷b) با شکستن این مرزها کارهایش را دارای رویکردی فمینیستی به مردم‌نگاری می‌داند. آثار این نظریه‌پردازان آموزشی در شماری از انگاره‌های مهم دارای اشتراک‌اند - انگاره‌هایی که در پژوهش خود به آنها نزدیک شدم. انگاره‌ی نخست: پژوهش‌گران انتقادی این دیدگاه را، که هر

پژوهشی می‌تواند ادعای عینی بودن و اریب (جانبدارانه) نبودن داشته باشد، رد می‌کند. ویلر (۱۹۸۸، Weiler) معتقد است که پژوهش فمینیستی با این فرض آغاز می‌شود که پژوهش‌گر در پیشبرد طرح پژوهشی نقشی سازنده دارد. به باور او پژوهش‌گر باید دانش و تجربه‌های ذهنی خود را نیز همانند زنانی که در موردشان مطالعه می‌کند درک کند. همچنین، سایمون و دیپو (۱۹۸۶، Simon & Dippo) عنوان می‌کنند که تولید دانش را نمی‌توان جدای از سرگذشت شخصی پژوهش‌گران و زمینه‌ی سازمانی گسترده‌ای که در آن کار می‌کنند درک کرد. به نظر آنها اثر مردم‌نگارانه‌ی انتقادی باید داده‌ها و شیوه‌های تحلیل را به گونه‌ای تعریف کند که با طرح آموزش و پرورشی و سیاسی‌اش سازگار باشد. انگاره‌ی دوم: پژوهش‌گران انتقادی می‌کوشند تا مجموعه‌ی روابط میان ساختار اجتماعی از یک سو و عامل انسانی از سوی دیگر را بررسی کنند، بدون آنکه به تحلیل‌های جبرگرایانه یا تقلیل‌گرایانه متوسل شوند. برای نمونه اندرسون (۱۹۸۹، Anderson) می‌گوید که مردم‌نگاری انتقادی از دل نارضایتی از «تعاریف اجتماعی از ساختارهایی همچون طبقه، مردسالاری و نژادپرستی، که در آنها کنش‌گران انسانی حقیقی هرگز حضور ندارند» و «تعاریف فرهنگی از کنش‌گران انسانی، که در آنها محدودیت‌های پهن‌ساختاری همچون طبقه، مردسالاری و نژادپرستی هرگز حضور ندارند» (ص ۲۴۹) بیرون آمده است. همچنین، به رغم این که کانل و دیگران (۱۹۸۲) «خشک‌اندیشی فزاینده‌ی (ص ۲۹) نظریه‌ی بازتولید را رد می‌کنند، پژوهش «خشکی» که در آن پژوهش‌گران از دیدار یا گفتگو با مردمی که مورد مطالعه قرار می‌گیرند پرهیز می‌کنند را نیز نمی‌پذیرند. به گفته‌ی ویلر (۱۹۸۸، Weiler)، قانون ویژه‌ی پژوهش فمینیستی مطالعه بر روی رابطه‌ی میان فرد و جامعه است؛ بنابراین، تمرکز بر روی دنیای روزمره آشکار می‌کند که چگونه نیروهای قوی‌تر، چه مادی و چه ایدئولوژیک، کنش‌های ما را محدود و مشروط می‌کنند. هم‌زمان، محوریت دادن به دنیای روزمره‌ی زنان در پژوهش اجتماعی نشان‌گر آن است که تمرکز بر حوزه عمومی به تنهایی ناکافی است. پژوهش فمینیستی با آشکار کردن زندگی هرروزه‌ی زنان، دریچه‌ای می‌گشاید به نیمه‌ی دیگر واقعیت اجتماعی که تاکنون در مطالعه‌ی زندگی عمومی نادیده انگاشته شده است (ص ۶۲). انگاره‌ی سوم: پژوهش انتقادی بر این باور استوار است که نابرابری‌های جنسیتی، نژادی، طبقاتی، قومیتی و سوگیری جنسی آفریده و آفریننده‌ی روابط نابرابر قدرت در جامعه است. در راستای کار گرامسکی، سایمون و دیپو (۱۹۸۶، Gramsci, Simon and Dippo) می‌گویند «روابط قدرت آنهاست که ساختارهای تعیین‌کننده‌ی چگونگی تولید و بازتولید صورت‌های اجتماعی را برای محدود و مقید کردن و نیز به چالش کشیدن و بازتعریف آن‌چه که فرد می‌تواند باشد، شکل می‌دهند» (ص ۱۹۷). والش (۱۹۸۹، Walsh) نیز نظر مشابهی می‌دهد که «در جهانی که آشکارا نابرابر است، مشارکت و گفتگو به ندرت رخ می‌دهد. بی‌گمان روابط قدرت بر سر کارند، زمانی که به شکل ناهمسانی جایگاه شاگردان در ارتباط با یکدیگر، با موضوع درس و با آموزگار تعیین می‌شود» (ص ۱۳۹). ویلر (۱۹۸۸، Weiler) معتقد است که اگرچه زنان در یک تاریخ جنسیتی با یکدیگر شریک اند، نباید آنها را به عنوان یک گروه واحد بدون تفاوت به شمار آورد: «نادیده انگاشتن نژاد و طبقه همان قدر به تحریف واقعیت اجتماعی می‌انجامد که نادیده انگاشتن اهمیت جنسیت» (ص ۶۴). انگاره‌ی چهارم: پژوهش‌گران انتقادی علاقه‌مندند بدانند افراد چگونه با تجربه‌هایشان ارتباط برقرار می‌کنند. کانل و دیگران (۱۹۸۲، Connell et al) در پژوهش خود در پی «نزدیک شدن به موقعیت‌هایی که مردم در آن قرار می‌گیرند، برای گفتگوی تفصیلی درباره‌ی تجربه‌های آنها» (ص ۲۹) بودند. اسمیت (Smith, ۱۹۸۷b) معتقد است که آن‌چه که او مردم‌نگاری نهادی می‌نامد روشی تحلیلی است که پژوهش‌گر را به «واقعیت‌هایی از آن‌چه که مردم در زندگی هرروزه با شرایط معین و در موقعیت‌های مشخص انجام می‌دهند، باز می‌گرداند؛ روشی که «اشخاص را به عنوان مشارکت‌کنندگانی قابل در دنیای روزمره‌شان کاملاً به رسمیت می‌شناسد» (ص ۷). همچنین، به گفته‌ی ویدون (Weedon, ۱۹۸۷)، «نظریه باید بتواند تجربه‌ی زنان را این گونه برسد که نشان دهد سرچشمه‌ی آن کجاست و چه ارتباطی با کنش‌های اجتماعی مادی و روابط قدرت سازمان‌دهنده‌ی این کنش‌ها دارد» (ص ۸). انگاره‌ی پنجم: پژوهش‌گران انتقادی علاقه دارند پژوهش خود را در یک بافت تاریخی جای دهند. همان‌طور که سایمون و دیپو (۱۹۸۶، Simon and Dippo) می‌گویند «تاریخ را نباید به مجموعه‌ای از "داده‌های پیشین" فروکاست، بلکه باید به عنوان یک جزء مکمل در تشریح نظم‌های یافت‌شده در هر چیز ویژه‌ای به حساب آورد» (ص ۱۹۸). والش (۱۹۸۹، Walsh) معتقد است هدف مطالعه‌اش بر روی چالش‌های دانش‌آموزان پورتوریکویی در آمریکا روشن کردن این نکته بود که «چگونه گذشته و حال در خواسته‌های مردم تلاقی پیدا می‌کنند، بر آموزش و پرورش تأثیر می‌گذارد و به شرایط و فرآیندهای دخیل در رسیدن به شناخت شکل می‌دهند» (ص ۱۳۳). لاک و گور (۱۹۹۲، Luke & Gore) این بحث را پیش می‌کشند که هویت‌هایی که دانش‌مندان فمینیست برای خود به وجود آورده‌اند تحت تأثیر «گذشته و حال» فمینیست‌ها بوده است، چرا که «حجم زیاد ادبیات فمینیستی در دو دهه‌ی گذشته بزرگ‌ترین کمک را به بازاندیشی درباره‌ی موضوع زنان، به پرسش کشیدن نظریه‌ها در تمام رشته‌ها و بحث درباره‌ی تفاوت‌ها کرده» (ص ۴). انگاره‌ی ششم: پژوهش‌گران انتقادی بر این باورند که هدف از پژوهش آموزشی، تغییر در اجتماع و نظام آموزشی است. برای نمونه، برودکی (Brodkey, ۱۹۸۷) می‌گوید «هدف مردم‌نگاری انتقادی همواره یک چیز است: کمک به ایجاد امکان دگرگونی نهادهایی همچون مدرسه‌ها» (ص ۶۷). بریسکین و کولتر (۱۹۹۲، Briskin & Coulter) معتقدند که «در رابطه با آزادسازی و دگرگونی اجتماعی، آموزش فمینیستی در میان بحث آموزش ترقی‌خواهانه و آموزش انتقادی جایگاه محکمی به خود اختصاص داده است» (ص ۲۵۱). به گفته‌ی ویلیس (۱۹۷۷، Willis)، نیز «رد کردن چالش هرروزه - به دلیل لطمه‌های قدیمی ناشی از قید و بندهای ساختاری - به مثابه انکار تداوم خود زندگی و اجتماع است» (ص ۱۸۶). آثار سایمون و همکارانش، بر کارهایی متمرکز است که مدرسه‌ها برای پرداختن به نابرابری‌ها در نهادهای آموزشی و اجتماعی می‌توانند انجام دهند (Simon, Dippo & Schenke, ۱۹۹۱). تمامی این پژوهش‌گران موافقت می‌کنند که امکانات زیادی برای کاهش نابرابری‌ها در کل جامعه و به ویژه در نظام آموزشی وجود دارد. پژوهش انتقادی و یادگیری زبان: مطالعه‌ی موردی‌کانون به این می‌پردازد که شش انگاره‌ای که پیش‌تر مطرح شد می‌تواند به پژوهش‌کنی در آموزش و یادگیری زبان کمک کند. با تحلیل کوتاهی از طرحی پژوهشی که به تازگی به پایان رسانده‌ام بحث را آغاز می‌کنم. در این طرح مطالعه‌ای طولی درباره‌ی تجربه‌های یادگیری طبیعی زبان در پنج زن مهاجر در کانادا انجام دادم (Peirce, ۱۹۹۳). هدف پژوهش من بررسی این بود که در چه شرایطی این زبان‌آموزان به انگلیسی صحبت می‌کنند و چنین فرصت‌هایی برای سخن گفتن، چگونه از نظر اجتماعی در زمان و مکان ساخت می‌یابند. پژوهش بر این فرض استوار بود که یک شرط لازم برای یادگیری زبان دوم تمرین در زبان مقصد است (Spolsky, ۱۹۸۹). در پژوهش همواره به یاد داشته‌ام که پیشینه و تجربه‌های خودم از راه‌های متنوع و پیچیده‌ای با فرآیند پژوهش تلاقی پیدا می‌کنند (انگاره‌ی ۱). در مقام فارغ‌تحصیل یک موسسه‌ی آموزشی پیشرفته، به طیف گسترده‌ای از منابع مادی و انسانی دسترسی داشتم که بر روش من برای گردآوری و تحلیل داده‌ها تأثیر می‌گذاشتند. نظارتی که بر روی‌ام صورت می‌گرفت، منابعی که در اختیارم قرار می‌گرفت، هم‌آموزانی که با آنها

مشورت می‌کردم و کارگاه‌هایی که در آنها حضور می‌یافتم، همگی به کار من شکل می‌بخشیدند. برای نمونه، پیش از آغاز مطالعات‌ام با آثار بوردیو (Bourdieu, ۱۹۷۷)، کامبتز (Cummins, ۱۹۸۶)، هلر (Heller, ۱۹۸۷)، کرس (Kress, ۱۹۸۵)، سایمون (Simon, ۱۹۹۲) و ویدون (Weedon, ۱۹۸۷)، که همگی نه تنها بر پایان‌نامه‌ی دکترای من، که در دیگر طرح‌های پژوهشی که در آنها مشارکت داشتم (برای نمونه Peirce & Stein, ۱۹۹۵، Peirce, ۱۹۸۹) نیز تاثیر بسیار مهمی گذاشتند، آشنایی نداشتم. در زمان و مکانی دیگر، پژوهش من به شکلی متفاوت پذیرفته و به شکلی متفاوت نیز فهمیده می‌شد. همچنین، این حقیقت که "من یک انگلیسی زبان سفید پوست طبقه متوسطی هستم" می‌توانست پژوهش‌ام را، در نگاه مهاجرانی که در تکاپوی ورود به گروه مسلط در جامعه‌ی کانادا هستند، جذاب جلوه دهد. در چشم مصاحبه‌شونده‌ها، من یک پژوهش‌گر بی‌طرف منفعل نبودم. برای شماری از آنها، من تنها دوست انگلیسی‌زبانی بودم که داشتند؛ برای‌شان معرفی‌نامه می‌نوشتم و کمک می‌کردم کار پیدا کنند. من پیوسته در حال تغییر نقش بودم؛ دوست، آموزگار و پژوهش‌گر. افزون بر این، جایگاه شخصی‌ام به عنوان یک زن و یک مادر به من بینشی می‌داد تا تجربه‌های زنان حاضر در پژوهش‌ام را دریابم. می‌توانستم دشواری‌های روزانه‌ی درس‌خواندن، بچه‌داری، کارکردن و خانه‌داری را (در حالی که همیشه زمان کم می‌آید) درک کنم. دست آخر، موقعیت من به عنوان یک آموزگار و پژوهش‌گر حوزه‌ی آموزش زبان و تجربه‌های‌ام از زندگی در جامعه‌های چندزبانه، مرا به سمت این پرسش‌ها سوق می‌داد که «همکاران‌ام چه چیز جالبی در پژوهش‌ام خواهند یافت؟» یا «چه جور پژوهشی برای همکاران‌ام جذاب خواهد بود؟» «علاقه‌ام در این پژوهش معطوف بود به رابطه‌ی میان افراد زبان‌آموز و ساختارهای اجتماعی بزرگتری که زندگی روزانه‌ی آنها و فرصت‌های آنها برای انگلیسی سخن گفتن را تحت تاثیر قرار می‌داد (انگاره‌ی ۲). برای نمونه، بررسی کردم که چرا یکی از مصاحبه‌شونده‌ها که با همکارانش مکالمه‌هایی منظم و عادی دارد، پس از موجهی از تعدیل نیرو در کارخانه، از برهم‌کنش‌های اجتماعی کناره می‌گیرد. می‌پرسیدم که چرا یک زبان‌آموز در یک کلاس مهارت‌های پایه‌ی انگلیسی رد می‌شود، در حالی که دیگری، در همان کلاس، تا پایان دوره پیش می‌رود. نمی‌توان چنین پرسش‌هایی را صرف مشاهده‌ی زبان‌آموز، جدای از جامعه‌اش، بیان کرد. برای پاسخ به این پرسش‌ها باید به تجربه‌های خود مصاحبه‌شونده‌ها و نیز جریان‌های بزرگ‌تری در جامعه‌ی کانادا مانند رکود اقتصادی و سیاست‌های ملی آموزش زبان توجه می‌کردم. من در پی این بودم که هویت جنسی زنان حاضر در پژوهش و نیز جایگاه آنها در جامعه‌ی کانادا به عنوان مهاجر تا چه حد به محدود شدن فرصت‌های آنها برای یادگیری و تمرین انگلیسی در خانه و محل کار انجامیده است. به زبان دیگر، منظوم این بود که روابط نابرابر قدرت، برآمده از جنسیت، قومیت و طبقه، تا چه حد ممکن است بر یادگیری زبان تاثیر بگذارند (انگاره‌ی ۳). برای نمونه، آیا یکی از مصاحبه‌شونده‌ها (یک زن مجرد) زیر فشار همدارهای خانواده‌اش بود تا دست از دل‌مشغولی‌اش برای یادگیری انگلیسی بردارد و همه‌ی توان‌اش را برای یافتن یک مرد جوان «پول‌دار» صرف کند؟ چگونه یادگیری زبان یکی از مصاحبه‌شونده‌ها از خشم ابراز شده از سوی شوهرش، که پیشرفت کندتری نسبت به او داشت، تاثیر می‌پذیرفت؟ چگونه برهم‌کنش‌های اجتماعی مصاحبه‌شونده‌ی دیگری تحت تاثیر نگرانی‌اش از «نگاه تحقیرآمیز کانادایی‌ها به مهاجران» قرار داشت؟ تنها با طرح چنین پرسش‌هایی می‌توانستم بر روی شباهت‌ها و تفاوت‌های زنان مهاجری که در کانادا انگلیسی یاد می‌گیرند دقیق شوم. سن یک زن، قومیت‌اش، وضعیت زناشویی‌اش، داشتن فرزند و سابقه‌ی تحصیلی‌اش، همگی نقش مهمی در میزان فرصت‌هایی داشته‌اند که او در راه یادگیری زبان خود به وجود آورده، از آن بهره برده و یا در برابرش مقاومت کرده است. من قصد داشتم درک کنم که مصاحبه‌شونده‌ها چگونه با زبان انگلیسی به تجربه‌های روزمره‌شان ارتباط برقرار می‌کردند. برای نمونه، چرا یکی از آنها از سخن گفتن با مردمی که نمی‌شناختن پرهیز می‌کرد، در حالی که دیگری پیوسته به غریبه‌ها تلفن می‌زد تا تمرین مکالمه کند؟ چرا یکی از آنها به ندرت با مشتریان‌اش در رستوران صحبت می‌کرد، اما برای سر و کله زدن با مشتری مردی که او را بابت «نظاها به لهجه داشتن» سرزنش می‌کرد آماده بود، تا بتواند انعام بهتری بگیرد؟ من اهمیت این نکته را دریافتم که مادری که به خاطر فرزندانش به کانادا آمده است به تحصیلات خود اهمیت کمتری می‌دهد تا به فرصت‌های تحصیلی فرزندانش. همانند پژوهش‌گران انتقادی یادشده، به دنبال ساختن و آشکار کردن «فضاها و پتانسیل‌ها» (Willis, ۱۹۷۷, p. ۱۸۶) برای دگرگونی در آموزش انگلیسی به زنان مهاجر در کانادا بودم. به این جمله‌ی یکی از مصاحبه‌شونده‌ها با دقت توجه کردم که می‌گفت یک دوره‌ی آموزش رایانه را بیش از یک دوره‌ی آموزش مهارت‌های پایه‌ی انگلیسی می‌پسندد، چرا که در پی فرصتی برای «اندیشیدن» بود. حرف یکی دیگر را نیز جدی گرفتم که می‌گفت وقتی در کلاس زبان سایرین میهن‌شان را معرفی می‌کردند، هیچ‌گاه «هیچ چیز نیاموخته» است. این نیز مهم بود که شماری از آنها بیان می‌کردند که آنچه در کلاس‌های زبان دربار‌ه‌ی سنت‌ها و ارزش‌های کانادایی آموخته‌اند با تجربه‌های شخصی‌شان در بیرون کلاس هم‌خوانی نداشته است. در کل، کار پژوهش‌گران انتقادی که در بالا تشریح شد، در پژوهش من تاثیرگذار بود، زیرا در طرح پرسش‌هایی کمک‌ام کرد که شاید در غیر این صورت در طرح پژوهش‌ام عنوان نمی‌کردم. در نتیجه، مصاحبه‌شونده‌ها فرصت‌های بیشتری را برای به اشتراک گذاشتن تجربه‌های یادگیری زبان کسب کردند که در غیر این صورت ممکن بود آنها را بی‌فایده بی‌انگارند و کنار بگذارند. در کنار آنها با روابط پیچیده‌ی میان زبان‌آموز و دنیای اجتماعی روبرو شدم. با گذشت زمان بینش من نسبت به قوت‌ها و ضعف‌های نظریه‌ی کنونی یادگیری زبان دوم و کاربست عملی آن در کلاس عمیق‌تر شد. آموخته‌م که بزرگ‌ترین چالش بر سر راه پژوهش‌گران آموزشی این نیست که چگونه به حل مساله بپردازند؛ این است که چگونه پرسش‌های‌شان را طرح کند. منابع:

Anderson, G. (۱۹۸۹). Critical ethnography in education: Origins, current status, and new – directions. *Review of Educational Research*, ۵۹, ۲۴۹–۲۷۰. – Bourdieu, P. (۱۹۷۷). The economics of linguistic exchanges. *Social Science Informa- tion*, ۱۶, ۶۴۵–۶۶۸. – Briskin, L. & Coulter, R. C. (۱۹۹۲). Feminist pedagogy: Challenging the normative. *Canadian Journal of Education*, ۱۷, ۲۴۷–۲۶۳. – Britzman, D. (۱۹۹۰, October). Could this be your story? Guilty readings and other ethnographic dramas. Paper presented at the Bergamo Conference, Dayton, OH. – Brodkey, L. (۱۹۸۷). Writing critical ethnographic narratives. *Anthropology & Educa- tion Quarterly*, ۱۸, ۶۷–۷۶. – Connell, R. W., Ashendon, D. J., Kessler, S., & Dowsett, G. W. (۱۹۸۲). Making the difference: Schools, families, and social division. Sydney: George Allen & Unwin. – Cummins, J. (۱۹۸۶). Empowering minority students: A framework for interven- tion. *Harvard Educational Review*, ۵۶, ۱۸–۳۶. – Heller, M. (۱۹۸۷). The role of language in the formation of ethnic identity. In J. Phinney & M. Rotheram (Eds.), *Children's*

ethnic socialization (pp. ۱۸۰-۲۰۰). Newbury Park, CA: Sage.- Heller, M. (۱۹۹۲). The politics of codeswitching and language choice. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, ۱۳, ۱۲۳-۱۴۲. - Kress, G. (۱۹۸۵). Linguistic processes in sociocultural practice. Oxford: Oxford University Press.- Luke, C., & Gore, J. (Eds.). (۱۹۹۲). *Feminisms and critical pedagogy*. New York: Routledge. - Peirce, B. N. (۱۹۸۹). Toward a pedagogy of possibility in the teaching of English internationally: People's English in South Africa. *TESOL Quarterly*, ۲۳, ۴۰۱-۴۲۰. - Peirce, B. N. (۱۹۹۳). Language learning, social identity, and immigrant women. Unpublished doctoral dissertation, University of Toronto/Ontario Institute for Studies in Education. - Peirce, B. N. (۱۹۹۵). Social identity, investment, and language learning. *TESOL Quarterly*, ۲۹, ۹-۳۱. - Peirce, B. N., & Stein, P. (۱۹۹۵). Why the "Monkeys Passage" bombed: Tests, genres, and teaching. *Harvard Educational Review*, ۶۵, ۵۰-۶۵. - Rockhill, K. (۱۹۸۷). Literacy as threat/desire: Longing to be SOMEBODY. In J. Gaskill & A. McLaren (Eds.), *Women and education: A Canadian perspective* (pp. ۳۱۵-۳۳۱). Calgary, Alberta: Detselig Enterprises.- Schenke, A. (۱۹۹۱). The "will to reciprocity" and the work of memory: Fictioning speaking out of silence in ESL and feminist pedagogy. *Resources for Feminist Research/Documentation sur la recherche féministe*, ۲۰, ۴۷-۵۵.- Simon, R. (۱۹۹۲). Teaching against the grain: Texts for a pedagogy of possibility. New York: Bergin & Garvey.- Simon, R. I., & Dipppo, D. (۱۹۸۶). On critical ethnographic work. *Anthropology & Education Quarterly*, ۱۷, ۱۹۸-۲۰۱.- Simon, R. I., Dipppo, D., & Schenke, A. (۱۹۹۱). Learning work: A critical pedagogy of work education. Toronto: OISE Press.- Smith, D. E. (۱۹۸۷a). The everyday world as problematic: A feminist sociology. Boston: Northeastern University Press.- Smith, D. E. (۱۹۸۷b). Institutional ethnography: A feminist method. *Resources for Feminist Research/Documentation sur la recherche féministe*, ۱۵, ۶-۱۳.- Spolsky, B. (۱۹۸۹). Conditions for second language learning. Oxford: Oxford University Press. - Walsh, C. A. (۱۹۸۷). Language, meaning, and voice: Puerto Rican students' struggle for a speaking consciousness. *Language Arts*, ۶۴, ۱۹۶-۲۰۶.- Walsh, C. A. (۱۹۸۹). Pedagogy and the struggle for voice: Issues of language, power, and schooling for Puerto Ricans. Toronto: OISE Press.- Weedon, C. (۱۹۸۷). *Feminist practice and poststructuralist theory*. London: Blackwell.- Weiler, K. (۱۹۸۸). *Women teaching for change: Gender, class, and power*. New York: Bergin & Garvey.- Weiler, K. (۱۹۹۱). Freire and a feminist pedagogy of difference. *Harvard Educational Review*, ۶۱, ۴۴۹-۴۷۴.- Willis, P. E. (۱۹۷۷). *Learning to labour: How working class kids get working class jobs*. Farnborough, England: Saxon House Norton Peirce, Bonny (۱۹۹۵). *The Theory of Methodology in Qualitative Research*, - اصلی: TESOL Quarterly, Vol. ۲۹, No. ۳, Qualitative Research in ESOL, (Autumn, ۱۹۹۵), pp. ۵۶۹ - ۵۷۶ <http://www.jstor.org/stable/3۵۸۸۰۷۵> <http://www.hccmr.com>

### درآمدی بر روش تحقیق کیفی

مولف: مهدی رحمان زاده

خلاصه: تحقیق کیفی عبارت از مجموعه فعالیت‌هایی (چون مشاهده، مصاحبه و شرکت گسترده در فعالیت‌های پژوهشی) است، که هر کدام به نحوی محقق را در کسب اطلاعات دست اول، درباره‌ی موضوع مورد تحقیق یاری می‌دهند. بدین ترتیب، از اطلاعات جمع‌آوری شده، توصیف‌های تحلیلی، ادراکی و طبقه‌بندی‌شده حاصل می‌شود. در روش مورد بحث دسترسی به اطلاعات؛ یعنی زندگی کردن با مردم مورد پژوهش، یادگیری فرهنگ آن‌ها، از جمله مبانی ارزشی، عقیدتی و رفتاری، زبان و تلاش برای درک احساس، انگیزش و هیجان‌های آن‌ها است. محقق کیفی، رفتار اجتماعی را به این دلیل درک می‌کند که خود را به جای دیگران قرار می‌دهد. کلمات کلیدی: تحقیق کفی، تحقیق کیفی، اثبات گرایی، مابعد اثبات گرایی، طبیعت گرایی، انسان گرایی، مقدمه: واژه Research در لغت به معنای پژوهش، تحقیق، کند و کاو، تجسس و کاوش است و Qualitative به معنای کیفی و چونی است. این دو واژه مجموعاً به معنای تحقیق و پژوهش کیفی است. [۱] تحقیق کیفی عبارت از مجموعه فعالیت‌هایی (چون مشاهده، مصاحبه و شرکت گسترده در فعالیت‌های پژوهشی) است، که هر کدام به نحوی محقق را در کسب اطلاعات دست اول، درباره‌ی موضوع مورد تحقیق یاری می‌دهند. بدین ترتیب، از اطلاعات جمع‌آوری شده، توصیف‌های تحلیلی، ادراکی و طبقه‌بندی‌شده حاصل می‌شود. در روش مورد بحث دسترسی به اطلاعات؛ یعنی زندگی کردن با مردم مورد پژوهش، یادگیری فرهنگ آن‌ها، از جمله مبانی ارزشی، عقیدتی و رفتاری، زبان و تلاش برای درک احساس، انگیزش و هیجان‌های آن‌ها است. محقق کیفی، رفتار اجتماعی را به این دلیل درک می‌کند که خود را به جای دیگران قرار می‌دهد. [۲] آنسلم استراس می‌گوید: «منظور ما از تحقیق کیفی عبارت از هر نوع تحقیقی است که یافته‌هایی را به دست می‌دهد که با شیوه‌هایی غیر از روش‌های آماری یا هرگونه کفی کردن کسب نشده‌اند. شیوه مذکور ممکن است به تحقیق درباره‌ی زندگی افراد، شرح حال‌ها، رفتارها و همچنین درباره‌ی کارکرد سازمانی، جنبش‌های اجتماعی یا روابط بین‌الملل معطوف باشد.» [۳] تا پایان دهه‌ی ۱۹۶۰ نزدیک به ۹۰ درصد گزارش‌های منتشرشده در مجلات جامعه‌شناسی آمریکا، مبتنی بر تحقیق کفی و آماری بودند. گرچه در بریتانیا آمارهای قابل مقایسه‌ای در دست نیستند؛ ولی گمان می‌رود تا اواخر دهه‌ی ۱۹۶۰ تحقیق آماری در این کشور نیز مسلط بود. اما امروزه قضیه تفاوت پیدا کرده و به دلیل انتقادهای نظری از "اثبات گرایی (Positivism)" که گرایش به شیوه‌های آماری و کفی دارند، اکنون روش‌های کیفی، جایگاهی کانونی در آموزش و تحقیق اجتماعی به دست آورده‌اند. [۴] این روش را

انسان‌شناسان فرهنگی برای مطالعه آداب و رفتارهای مردمان فرهنگ‌های دیگر ابداع کرده‌اند. مبنای فلسفی تحقیق کیفی، "انسان‌گرایی" (Humanism) و "طبیعت‌گرایی" (Naturalism) است. منظور از مبنای انسان‌گرایانه، توجه به نقش و اهمیت انسان در تحقیق‌های کیفی است. مطابق این فلسفه، وجه ممیز انسان با موجودات دیگر، کنش بر پایه‌ی انگیزه‌ها یا عوامل درونی و بیرونی به‌جای واکنش است. [۵] تفاوت پژوهش کیفی و کمی (Quantitative Research) اثبات‌گر (positivism) و به پژوهش کیفی، پژوهش "مابعد اثبات‌گرا" (post positivism) نیز گفته می‌شود. پژوهش اثبات‌گرا، ریشه در این فرض دارد، که جلوه‌های محیط اجتماعی، واقعیتی مستقل را تشکیل می‌دهند و طی زمان و موقعیت‌ها، نسبتاً ثابت‌اند. منظور از استقلال پدیده این است که واقعیت، نزد پژوهش‌گر اثبات‌گرا، عینی تلقی می‌شود، جدا از پژوهش‌گر وجود دارد و توسط همگان دیده می‌شود. به دیگر سخن، واقعیت اجتماعی وجود خارجی دارد و توسط مشاهده‌گران ساخته نمی‌شود. برخلاف پژوهش‌های کیفی (مابعد اثبات‌گرا) که در آن واقعیت اجتماعی به‌وسیله مشارکت‌کنندگان در آن ساخته می‌شود. فرض بر این است؛ که واقعیت اجتماعی، به‌طور پیوسته و مداوم در موقعیت‌های محلی ساخته می‌شود. به‌عبارت دیگر برای پژوهش‌گر کیفی واقعیت یگانه‌ای وجود ندارد، هر ناظر و مشاهده‌گری واقعیت را به صورت بخشی از فرآیند پژوهشی خلق می‌کند، واقعیت مبتنی بر ذهن است و تنها با ارجاع به یک ناظر موجودیت می‌یابد. به عبارت ثالث پژوهش‌گر کمی عینیت را وجهی‌ی همت خود قرار می‌دهد و از داده‌ها جدا می‌ایستد ولی پژوهش‌گر کیفی خود را بخش ناگسستگی از داده‌ها می‌داند در حقیقت بدون مشارکت فعال پژوهش‌گر، داده‌ای وجود ندارد. پژوهش‌گر اثبات‌گرا، دانش را از طریق گردآوری داده‌های عددی و مشاهده‌ی نمونه‌ها و سپس عرضه‌ی این داده‌ها به تحلیل عددی فراهم می‌کند. در مقابل این‌ها پژوهش "مابعد اثبات‌گرا"، ریشه در این فرض دارد که جلوه‌های محیط اجتماعی به‌عنوان تفسیرهایی به‌وسیله‌ی افراد ساخته می‌شود. این تفسیرها شکل گذرا و وابسته به موقعیت دارند. پژوهش‌گران مابعد اثبات‌گرا دانش را از درجه‌ی اول از طریق گردآوری داده‌های کلامی با "مطالعه‌ی جدی و عمقی" (Intensive) موارد، و عرضه این داده‌ها به استقراء تحلیلی فراهم می‌آورند. [۶] پژوهش‌گران کیفی بر نوعی تفسیر کل‌نگر تأکید می‌کنند. آنان واقعیتها و ارزشها را به‌صورتی غیر قابل تفکیک و آمیخته با یکدیگر در نظر می‌گیرند. از طرف دیگر پژوهش‌گران کمی به‌جای توجه بر تفسیرهای کل‌نگر، بر عوامل و متغیرهای فردی تأکید دارند. پژوهش‌گر کمی بر این باور است که واقعیت را می‌توان به مؤلفه‌هایش تقسیم کرد و با نگاه به این اجزاء، شناختی از کل به‌دست آورد؛ ولی پژوهش‌گر کیفی براساس این باور، که واقعیت، کلیتی است غیر قابل تقسیم، به بررسی کل فرآیند می‌پردازد. [۷] اصطلاح دیگری که گاه به‌جای پژوهش کیفی به‌کار می‌رود، پژوهش "مطالعه‌ی موردی" (Case Study) است. این اصطلاح بر این واقعیت تأکید می‌ورزد که پژوهش کیفی، متمرکز بر مطالعه‌ی موارد است؛ نه جامعه‌ها و نمونه‌ها. البته پژوهش‌های کیفی و کمی می‌توانند از طریق کشف (توسط پژوهش‌های کیفی) و تأیید (توسط پژوهش‌های کمی) هم‌دیگر را کامل کنند؛ [۸] فلذا با وجود همه تفاوت‌ها، بسیاری از پژوهش‌گران، اکنون ترکیبی از رویکردهای کمی و کیفی را برای فهم کامل پدیده مورد بررسی خود، به‌کار می‌برند. [۹] جایگاه روش کیفی در علوم اجتماعی‌گرچه روش کیفی را انسان‌شناسان فرهنگی ابداع کردند، ولی امروزه در سایر علوم انسانی و اجتماعی نظیر جامعه‌شناسی، ارتباطات، آموزش و پرورش، تاریخ، مطالعات فرهنگی و مطالعات جنس‌واره‌ای (جنسیتی: Sexuality) نیز به‌کار می‌رود. لکن در روان‌شناسی، روش‌های کمی غلبه دارند. [۱۰] اساساً بخش عمده‌ای از مطالعات مربوط به تأثیر ایدئولوژی دین، فرهنگ، سیاست، اخلاق و مانند آن، بر کنش و رفتار انسان که موضوع مطالعه بسیاری از رشته‌های علوم انسانی است، را می‌توان با استفاده از روش تحلیل کیفی و عقلی، تجزیه و تحلیل نمود. [۱۱] اجزای عمده‌ی تشکیل دهنده‌ی تحقیق کیفی: در تحقیق کیفی سه بخش عمده وجود دارد: بخش اول: داده‌ها؛ داده‌ها می‌توانند از منابع مختلف گردآوری شده باشند. مصاحبه، مشاهده و مشارکت، معمول‌ترین منابع اند؛ بخش دوم: شامل روش‌های تحلیلی و تعبیر و تفسیری است؛ که برای رسیدن به یافته‌ها یا نظریه‌ها به‌کار می‌رود. این روش‌ها شامل شیوه‌های مفهوم‌پردازی از داده‌ها است؛ که به "کدگذاری" (Coding) موسوم است. شیوه‌های دیگری مثل نمونه‌گیری غیر آماری، یادداشت‌برداری و نمایش روابط مفهومی به‌صورت دیاگرام نیز بخشی از مرحله‌ی تحلیلی اند؛ بخش سوم: عبارت است از گزارش‌های نوشته‌شده و شفاهی و ارائه آن‌ها در مجله‌ها و کنفرانس‌های علمی. [۱۲] انواع تحقیق کیفی: دسته‌بندی تحقیقات کیفی آسان و مورد توافق همه نیست. آنسلم، استراس و جولیت کوربین شیوه‌های تحقیق کیفی را شامل موارد ذیل می‌داند: [۱۳] ۱. نظریه‌بنایی (Grounded theory)؛ یعنی آنچه که به‌طور استقرایی (Induction)؛ یعنی از جزء به کل، از مطالعه پدیده‌ای به‌دست آید و نمایان‌گر آن پدیده است. به‌عبارت دیگر، باید آن‌را باید کشف کرد و کامل نمود و به‌طور آزمایشی از طریق گردآوری منظم اطلاعات و تجزیه و تحلیل داده‌هایی که از آن پدیده نشأت گرفته است، اثبات نمود. ۲. مردم‌نگاری یا قوم‌نگاری (Ethnography)؛ پژوهش قوم‌نگاری معمولاً با انسان‌شناسی همبسته است. قوم‌نگاری توصیفی عمیق و تحلیلی از موقعیت فرهنگی و در معنای وسیع، از فرهنگ است. پژوهش قوم‌نگاری بر مشاهده، توصیف و داوری‌های کیفی یا تفسیر پدیده‌های مورد بررسی تأکید بسیار دارد. [۱۴] ۳. پدیدارشناختی (Phenomenology)؛ استفاده از پدیدارشناسی به‌منظور پژوهش و آگاهی مستقیم نسبت به تجربیات و مشاهدات؛ به‌عبارت دیگر، نسبت به پدیدارهایی است که بی‌واسطه در تجربه ما ظاهر می‌شوند. [۱۵] ۴. وقایع زندگی یا تحقیق زندگی‌نامه‌ای (Biographical)؛ در این نوع تحقیق، مطالعه بر یک فرد، متمرکز می‌شود و از طریق روایت زندگی او به‌صورت حکایت‌گونه، رویدادهای زندگی فردی در چهارچوبی وسیع‌تر نمایان می‌شود. سپس با ارتباط دادن این رویدادها، به‌عنوان نقطه‌های عطف و اطلاعات گردآوری شده مورد تفسیر قرار می‌گیرند. از پژوهش زندگی‌نامه‌ای به‌عنوان تاریخ شفاهی (Oral History) نیز یاد می‌شود. [۱۶] ۵. تحلیل مکالمات یا گفت‌مان (Discourse Analysis)؛ در این نوع تحلیل، داده‌ها در اصل به صورت گفتار تولید می‌شوند؛ ولی بعداً آنها را به‌منظور تحقیق با دقت و سواس فراوان و با استفاده از علائمی که تأکیدها، مکثها، خنده‌ها و سایر ظرایف غیر کلامی را هم بر کاغذ بیاورد، به نوشتار تبدیل می‌کنند. موضوع این دسته از مطالعات به یک معنا "پیام" است. تحلیل گفت‌مان عمدتاً در علوم سیاسی ریشه دارد؛ ولی در شاخه‌های مختلفی از علوم دیگری، مانند زبان‌شناسی، انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی اجتماعی نیز کاربرد دارد. [۱۷] ۶. تأویل‌شناسی یا هرمنوتیک (Hermeneutic)؛ روشی است که فهم متون و چگونگی ادراک و فهم و روند آن را بررسی می‌کند. به‌عبارت دیگر هرمنوتیک، هنر دستیابی به فهم کامل و تمام‌عبارت‌های گفتاری و نوشتاری است. [۱۸] ۷. کردارشناسی (Ethnology)؛ این نظریه که از مطالعه رفتار حیوانات در محیط‌های طبیعی به‌دست آمده، بیان می‌کند که نوزاد انسانی به‌طور ژنتیکی آماده است تا به افرادی که از او مراقبت می‌کنند، دل بسته شود. این دل‌بستگی‌ها از لحاظ تکاملی دارای ارزش است؛ زیرا سبب سازش با محیط می‌شود. به‌عقیده جان بالبی (John Bowlby) پایه‌های زیستی رفتارهای دل‌بستگی، در صورتی که از دیدگاه تکاملی مطالعه شود، آسان‌تر قابل درک خواهد بود. [۱۹] به‌طور کلی در این روش سعی می‌شود تا انواع رفتار انسان‌ها



شناسایی و درک شود. ۸. نشانه‌شناسی (semiotics): نشانه‌شناسی در درجه اول با آفرینش "معنا" در متون (فیلم، برنامه‌های تلویزیونی و دیگر آثار هنری) سر و کار دارد. این علم نشان می‌دهد که نشانه و نقش آن چیست؟ نشانه‌ها و روابط، دو مفهوم کلیدی تحلیل نشانه‌شناختی هستند. در تحلیل نشانه‌شناسی تفکیکی موقتی و اختیاری بین محتوا و شکل قائل می‌شویم و تمام توجه خود را معطوف نظام نشانه‌هایی می‌کنیم که متن ما را می‌سازد. مثلاً غذا در برنامه تلویزیونی نباید فقط استیک، سالاد و ... تلقی شود؛ بلکه نظامی از نشانه‌ها که حاوی معانی مربوط به موضوعاتی مثل پایگاه، سلیقه، پیشرفت، میثت و غیره است، می‌باشد. [۲۰]. ۹. جامعه‌سنجی (Sociometry): این روش را مورنو (Moreno) در سال ۱۹۳۴ برای مطالعه و اندازه‌گیری روابط از نظر جذب و دفع متقابل یا یک طرفه در یک گروه طبیعی پیشنهاد کرده است. [۲۱] به‌طور کلی این روش، وسیله‌ای برای تعیین درجه پذیرش افراد در یک گروه، کشف روابط این افراد و آشکار کردن ساخت خود گروه به کار می‌رود. نقاط قوت تحقیق کیفی ۱. مشاهده رفتار در وضعیت طبیعی؛ در این روش پدیده در دنیای واقعی و محیط و وضعیت طبیعی و نه ساختگی بررسی می‌شود؛ ۲. عمق ادراک؛ این روش توانایی جذب و دستیابی به نظرهای شخصی را دارد؛ نظرهایی که در ارتباط با زندگی هستند و از آن ناشی می‌شوند؛ ۳. انعطاف‌پذیری؛ نه تنها می‌توان به سؤالهای از پیش تعیین‌شده پاسخ داد، بلکه محقق توانایی پاسخ‌گویی به سؤالهای مطرح‌شده در زمان اجرای تحقیق را نیز دارد؛ [۲۲] مشکلات و چالش‌های تحقیق کیفی ۱. تجاوز به حقوق انسانی آزمودنی‌ها؛ محقق ممکن است از اعضای نمونه یا جامعه، بدون اطلاع و رضایت قبلی آن‌ها، اطلاعات آشکار و در عین حال زیان‌بخش را جمع‌آوری کند. ۲. مخاطرات قانونی، اخلاقی و جانی؛ در برخی تحقیقات ممکن است، محقق سبب خطر جانی برای اعضای گروه یا خودش شود. مثل کسانی که در گروه‌هایی که فعالیت جنایی دارند. ۳. پایایی؛ ممکن است گزارش‌های ارائه‌شده توسط محقق، حوادث نادر باشند؛ یا اینکه سهواً اطلاعات تحریف‌شده‌ای را گزارش دهد. [۲۳]. ۴. عدم ارائه یک چارچوب نظری برای تحقیق که عمیق، خلاصه و دقیق باشد. [۲۴]. ۱. آریان‌پور، منوچهر و دیگران؛ فرهنگ پیشرو آریان‌پور، تهران، جهان رایانه، ۱۳۷۷، چاپ اول، ج ۵. [۲]. دلاور، علی؛ مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران، رشد، ۱۳۸۵، چاپ پنجم، ص ۲۵۹. [۳]. استراس، آنسلم و جولیت کوربین؛ اصول روش تحقیق کیفی، بیوک محمدی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۵، چاپ اول، ص ۱۷. [۴]. سیلورمن، دیوید؛ روش تحقیق کیفی در جامعه‌شناسی، محسن ثلاثی، تهران، نیان، ۱۳۷۹، چاپ اول، ص ۱. [۵]. رفیعی، حسن و دیگران؛ روش‌های تحقیق بین‌رشته‌ای در اعتیاد، تهران، دانه، ۱۳۸۷، چاپ اول، ص ۱۳۳-۱۳۲. [۶]. گال، مریدت و دیگران؛ روش‌های تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روان‌شناسی، احمدرضا نصر و دیگران، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی و سمت، ۱۳۸۲، چاپ اول، ج ۱، ص ۵۹. [۷]. خوی‌نژاد، غلامرضا؛ روش‌های پژوهش در علوم تربیتی، تهران، سمت، ۱۳۸۰، چاپ اول، ص ۱۱۰ و ویمر، راجردی و جوزف آر. دومینیک؛ ص ۱۶۰. [۸]. گال، مریدت و دیگران؛ ج ۱، ص ۶۴. [۹]. ویمر، راجردی و جوزف آر دومینیک؛ ص ۱۶۲. [۱۰]. رفیعی، حسن و دیگران؛ ص ۱۳۲. [۱۱]. حافظ‌نیا، محمدرضا؛ مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران، سمت، ۱۳۸۲، چاپ نهم، ص ۲۳۵. [۱۲]. استراس، آنسلم و جولیت کوربین؛ ص ۲۰-۱۹. [۱۳]. استراس، آنسلم و جولیت کوربین؛ ص ۲۰. [۱۴]. بازرگان، عباس؛ مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته، تهران، دیدار، ۱۳۸۷، چاپ اول، ص ۴۷ و خوی‌نژاد، غلامرضا؛ ص ۱۱۴. [۱۵]. ورنو، روزبه و ژان وال؛ نگاهی به پدیدارشناسی و فلسفه‌های هست بودن، یحیی مهدوی، تهران، خوارزمی، ۱۳۷۲، چاپ اول، ص ۱۱-۲۲. [۱۶]. بازرگان، عباس؛ ص ۴۶. [۱۷]. رفیعی، حسن و دیگران؛ ص ۱۶۴-۱۶۸. [۱۸]. نیچه، فریدریش و دیگران؛ هرمنوتیک مدرن، گزینه جستانرها، بابک احمدی و دیگران، تهران، مرکز، ۱۳۸۱، چاپ سوم، ص ۲۶-۹. [۱۹]. هنری، ماسن، پاول و دیگران؛ رشد و شخصیت کودک، مهشید یاسایی، تهران، مرکز، ۱۳۷۳، چاپ هفتم، ص ۱۴۵-۱۴۰. [۲۰]. آسبرگر، آرتور؛ روش‌های تحلیل رسانه‌ها، پرویز اجلائی، تهران، دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها، ۱۳۸۷، چاپ سوم، ص ۲۰-۱۵. [۲۱]. فرس، پل، روانشناسی تجربی، سیروس ذکا، تهران، سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۶۹، چاپ اول، ص ۱۴۲. [۲۲]. دلاور، علی، ص ۲۶۳-۲۶۲. [۲۳]. دلاور، علی، ص ۲۶۵-۲۶۳. [۲۴]. مارشال، کاترین و گرچن ب. راس من؛ روش تحقیق کیفی، تهران، پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۷۷، چاپ اول، ص ۹. منبع: پژوهشکده باقرالعلوم (ع) تهیه و تنظیم: پایگاه مقالات علمی مدیریت [www.SYSTEM.parsiblog.com](http://www.SYSTEM.parsiblog.com)

### چگونگی تدوین مقالات پژوهشی

مولف: دکتر احمد فرامرزی قراملکی چکیده: تدوین مقاله‌ی علمی برای انتشار در مجله‌های علمی بویژه در محیط‌های دانشگاهی شیوه متعارفی برای تولیدکنندگان و دست‌اندرکاران مسائل علمی است صرف‌نظر از آثار حقوقی-اداری و استخدامی مقالات علمی اساساً هر نویسنده‌ای علاقه‌مند است حاصل کار خود را در مجله یا نشریه‌ای منتشر کند و آن را به اطلاع علاقه‌مندان برساند. ضمن اینکه غالباً محققان اعم از دانشجویان تحصیلات تکمیلی یا استادان یا مجریان پروژه‌ها ناگزیرند از کار خود مقاله‌ای ارائه دهند. انتشار مقالات علمی از سوی دیگر بر ارتقای منزلت اجتماعی و اشتیاق علمی نویسنده در جامعه تأثیر مثبت دارد. این نوشتار، در صدد بیان اصول و فنون پژوهش است، مسأله اصلی در این مقام را چنین می‌توان تقریر کرد: مقاله‌های پژوهشی چه تمایز ساختاری با مقاله‌های ترویجی، اطلاع‌رسانی و آموزشی دارند. در تدوین مقاله‌های پژوهشی چه اصولی را باید رعایت کرد؟ پاسخ به این مسأله را با مقدمه‌ای فراگیر، در زمینه مراحل مختلف فرایند تحقیق ارائه می‌کنیم. مراحل عملیاتی پژوهش برنامه پژوهشی، به یک معنا، سه مرحله عمده دارد: طراحی، اجرا و گزارش. ۱. مرحله طراحی طراحی درست پروژه تحقیقاتی، تأثیر ژرفی در اثربخشی تحقیق دارد. در طرح تحقیقاتی باید مسأله تحقیق را تعریف و مسائل مندرج در آن و فرضیه‌های مربوط را با صورتبندی بیان کنیم، هدف و ضرورت تحقیق متمایز از فواید آن، پیشینه تحقیق، بودجه بندی زمان، بودجه بندی هزینه از سرفصل‌های عمده طرح تحقیقاتی اند. ۲. مرحله اجرا اجرای پروژه تحقیقاتی به صورت غالب، متضمن پنج گام اساسی است، موفقیت در هر گامی به موفقیت در گام پیشین وابسته است: ۱. ۲. تشکیل پرونده علمی: شناسایی اجمالی منابع و اسناد و جمع‌آوری آن‌ها نقشی مهم در تمرکز ذهنی محقق و صرفه‌جویی در زمان تحقیق دارد و بهره‌وری پژوهش را افزایش می‌دهد. امروزه استفاده از کتابخانه‌های دیجیتال تشکیل پرونده علمی را بسیار آسان‌تر، سریع و غنی کرده است. برخی از موسسه‌های پژوهشی پیشرو، برای استفاده از شبکه کتابخانه‌های الکترونیکی تأسیس سیستم متمرکز کرده‌اند. استفاده از این شبکه‌ها، زمان تشکیل پرونده علمی را به میزان صد برابر کاهش می‌دهد. ۲. ۲. نقادی منابع: مکرر یادآوری شده است که از هر منبعی نباید استفاده کرد. یکی از وظایف استان راهنما، بیان این است که کدام مقاله یا کتاب را نخوانید. برخی از منابع با بهره‌وری تحقیق منافات دارند. بنابراین، گام دوم این است که منابع و اسناد شناسایی شده از حیث اصالت و اعتبار آن‌ها نقادی و سنجش شوند و منابع غیر معتبر و اسناد غیر اصیل حذف

گردند. ملاک اصالت و اعتبار، مسأله و فرضیه تحقیق است. ۲. ۳. ترتیب تاریخی منابع: در مطالعات کتابخانه‌ای، رعایت ترتیب تاریخی منابع از گذشتگان به آیندگان، راهگشا است. بنابراین، منابع گزینش شده را به لحاظ تاریخی چنان مرتب کنید که قدیمی‌ترین منبع را ابتدا مطالعه کنید. ۲. ۴. فیش برداری: چهارمین گام، گردآوری داده‌ها از منابع و اسناد است که در مطالعه کتابخانه‌ای به آن فیش برداری می‌گویند. در فیش برداری، سلیقه‌های فراوان وجود دارند. در انتخاب شیوه فیش برداری می‌توان به دو ملاک توجه کرد: افزایش تمرکز ذهنی محقق و کاهش زمان. شیوه‌های فیش برداری مسأله محور هر دو ملاک را تأمین می‌کنند. اصل مسأله محوری تحقیق اقتضا می‌کند، محقق با داشتن مسأله، سراغ منابع برود و یافته‌های خود را در ذیل هر مسأله و به ترتیب تاریخی منابع، در یک برگ (یا برگ‌های پیوستی) فیش برداری کند. ۳. ۵. پردازش اطلاعات: تجزیه و تحلیل اطلاعات، آزمون فرضیه و استنتاج نتایج تحقیق آخرین گام اجرای پروژه تحقیقاتی است. اصول و فوئونی که تا کنون بررسی شده‌اند، ابزارهای این مرحله از پژوهشند. ۳. مرحله گزارش‌شدن نتایج تحقیق و آرایه آن به محافل علمی از مهم‌ترین اقدام‌های محقق است. آنچه نزد دیگران سنجش و ارزیابی می‌شوند، گزارش تحقیق است. گزارش نتایج پژوهش، در جامعه‌هایی چون پایان‌نامه، کتاب و مقاله پژوهشی انجام می‌گیرد. قسم سوم، رایج‌ترین نوع گزارش نویسی است، انتشار مقاله پژوهشی از شاخص‌های مهم مشارکت در تولید علم و در مقیاس جهانی است. مقاله پژوهشی تمایز ساختاری با مقاله‌های آموزشی، ترویجی و اطلاع‌رسانی دارد؛ همکاری که در امر مقدس آموزش ماهر و حرفه‌ای‌اند، غالباً در مقام تدوین مقاله پژوهشی، ناهشیارانه جهت‌گیری آموزشی و ترویجی می‌یابند، مقاله آنان همان درس‌هایشان است که وجود کتبی یافته است. مقاله پژوهشی در مقام انتقال یافته‌های دیگران نیست، بلکه در مقام ارائه مستند و مستدل یافته علمی محقق است. نوآوری مقوم پژوهش و مقاله پژوهشی است. نویسنده مقاله پژوهشی هم به یافته جدید اشاره می‌کند و هم ادله، منابع و روش خود را ارائه می‌کند تا در معرض داوری و ارزیابی دانشمندان قرار گیرد. به همین دلیل، یکی از شاخص‌های پژوهشی بودن مقاله، تعداد ارجاعاتی است که محققان بعدی از سر تأیید و استفاده به آن مقاله می‌دهند. با توجه به ساختار مقاله پژوهشی، تدوین چنین مقاله‌ای در هشت گام اساسی انجام می‌شود: ۳. ۱. عنوان: ظریف‌ترین امر در هر مقاله پژوهشی، انتخاب عنوان آن است. طبقه‌بندی‌های مختلفی از عنوان‌های ارائه شده‌اند (رک: پوری سلطانی، اصطلاحنامه کتابداری، مدخل عنوان). به عنوان مثال، چکیده عنوان، عنانی است که نویسنده به نوشته خود می‌دهند و حکم خلاصه یا چکیده مقاله را دارد. این عنوان بیش‌تر مبین موضوع نوشته است تا مطالب مندرج در آن؛ از این رو، راهنمایی برای محتوای مقاله نیست (همان)، عنوان محتوا بر خلاف چکیده عنوان، به اندازه کافی نشان‌دهنده مباحث و مطالب محتوایی مقاله است، چنین عنوانی را در فهرست نویسی بیش‌تر به کار می‌برند. در انتخاب عنوان مقاله، چند نکته مهم قابل توجه‌اند: یک. عنوان را ناظر به مسائل انتخاب کنید. در مقاله‌های آموزشی و ترویجی معمولاً عنوان ناظر به موضوع است، اما در مقاله‌های پژوهشی، به دلیل اهمیت مسأله محوری، عنوان ناظر به مسأله است. دو. اخذ پاسخ مسأله در عنوان، شایسته نیست. عنوان را باید نسبت به پاسخ بی‌طرف تعبیر کرد. فرض کنید کسی درباره مسأله تناقض در یک متن به تحقیق می‌پردازد و نتیجه، آن است که تناقض در این متن موهوم و پنداری است. چنین کسی نباید در عنوان تعبیر «تناقض موهوم» را اخذ کند، چنان‌که در عناوینی چون «دین یا توسعه» به دلیل ابهام (یا)، موضوع و پاسخ محقق اخذ شده است. سه. عنوان باید رسا، بلیغ و فصیح باشد. در شرایط مساوی عنوان کوتاه‌تر بهتر است و در هر شرایطی از اخذ عنوان تکراری پرهیز کنید. به عنوان مثال، انتخاب عنوان «نردبان آسمان» با توجه به این‌که زرین کوب آن را برای کتاب به غارت رفته خود انتخاب کرده بود، برای تحقیقات دیگر، شایسته و مبتنی بر ذوق سلیم نیست. چهار. عنوان باید از تعابیر احساسی و عاطفی عاری باشد. به کار بردن زبان دقیق در عنوان تحقیقاتی لازم است. ۳. ۲. چکیده: غالب همکاران نواشنا، در نوشتن چکیده با ابهام مواجه می‌شوند و به تفاوت چکیده و خلاصه توجه نمی‌کنند. چکیده در اصطلاح دانش‌اطلاع‌رسانی، به خلاصه‌ای از یک نوشته اطلاق می‌شود که شامل فشرده تمام مطالب مهم یا فشرده قسمت‌های ویژه یا فهرستی از محتوای آن نوشته باشد. چکیده را از جهاتی مختلف تقسیم‌بندی می‌کنند: مانند چکیده پدیدآور، تلگرافی، چکیده تمام‌نما، توصیفی، راهنما و سوگیرانه، مراد از چکیده در مقاله پژوهشی، چکیده پدیدآور است که توصیفی، بدون سوگیری و به عنوان چکیده تمام‌نما توصیفی نگاشته می‌شود. چکیده نویسی، در مقالات پژوهشی دو هدف عمده را دنبال می‌کند: یک. کمک به خواننده تا ضرورت یا عدم ضرورت مطالعه تمام مقاله را دریابد و از همه مباحث مقاله (مسأله، نظریه‌های مختلف، ادله و روش و نتایج تحقیق) تصویری به دست آورد. این هدف از حیث توجه به حقوق خواننده در اخلاق پژوهش مهم است. چکیده مقاله باید به زبان صریح و توأم با صداقت، همه مقاله را نشان دهد. دو. کمک به جست‌وجو کنندگان الکترونیکی برای دستیابی به چکیده پژوهش که در سایت منعکس است. در نگارش چکیده چند نکته را توجه کنیم: زبان و ادبیات چکیده، همان زبان مقاله است. هرگز زبان فهرست و گزارش از مقاله به کار نبرید. همه مطالب مهم و اساسی مقاله و نتایج کیفی و کمی مندرج در آن را به اختصار نشان دهید. به یاد داشته باشیم که چکیده مقاله پژوهش، چکیده تمام‌نمای راهنما است و تدوین آن دشوار است. از ذکر مثال، توضیح مفهومی و ذکر منابع در چکیده خودداری کنید. چکیده فقط نشانگر تصور شما از مسأله یا مسائل تحقیق، نظریات گوناگون، نظریه شما و ادله و روش تحقیق است. همچنین، چکیده فاقد ارزشیابی در محتوا است. در الگویی از چکیده مقاله‌های پژوهشی محققان پیش‌کسوت و یا مجله‌هایی که از ویراستاران توانمند برخوردارند، استفاده کنید. شماره‌های اخیر مجله مقالات و بررسی‌ها قابل توصیه است. ۳. ۳. کلید واژه: یا واژگان کلیدی. توجه به این‌که کلید واژه در واقع جانشین فهرست موضوعی مقاله و نمایه است، از این رو نقش نمایه را در جست‌وجوهای الکترونیکی و اینترنتی دارا است. تعداد کلید واژه‌ها در حدود شش یا هفت موردند و نشانگر مباحث مهم مقاله می‌باشند. ۳. ۴. طرح مسأله: مقدمه مقاله را به طرح دقیق مسأله اختصاص می‌دهیم. فراموش نکنیم که «صورتبندی یک مسأله می‌تواند کل راه حل آن را بر ما آشکار سازد» (پوپر، اسطوره چهارچوب، ص ۲۱۱)، در طرح مسأله ابتدا باید به تعریف مسأله تحقیق پرداخت، آنگاه با ابزارهای منطقی، آن را دقیقاً صورتبندی و شاکله آن را تدوین کرد. همچنین، بحث از ضرورت طرح این مسأله، پیشینه تحقیق، پیش‌فرض‌ها و روش حل مسأله را در بحث طرح مسأله می‌توان آورد. طرح مسأله نقشی مهم در درمان حاشیه‌پردازی و انحراف از کانون اصلی مقاله دارد و رابطه خواننده و نویسنده را تسهیل و تصحیح می‌کند. برخی از مجلات پژوهشی، مانند مقالات و بررسی‌ها، طرح مسأله را الزامی تلقی می‌کنند. ترجیح آن است که هر مقاله‌ای تنها در پی حل یک مسأله باشد. ۳. ۵. بدنه اصلی مقاله: بدنه اصلی مقاله، گزارش کامل از پژوهش است. اشاره به نظریات رقیب در حل مسأله، نقد مستند و مستدل آن‌ها، بیان نظریه مختار و دفاع از آن عمده‌ترین مباحث مقاله است. از هر گونه بحث مفصل در تحلیل پیش‌فرض‌ها، اختصار و ارجاع به اسناد اولیه الزامی است. ارجاع در متن به دلیل افزایش تمرکز و کاهش در زمان، حقوق‌خواننده را بیشتر از سایر روش‌های ارجاع رعایت می‌کند و از این رو، اخلاقی‌تر است. بدنه اصلی مقاله غالباً در دو تراز سنجیده می‌شود: اعتبار منابع و کفایت ادله و صحت نتایج. یادداشت‌هایی را که متضمن مباحث فرعی‌اند، می‌توان در پاورقی آورد. عده‌ای از

مجلات پژوهشی، جایگاهی مستقل از ساختار مقاله را پس از بدنه اصلی به آن اختصاص می دهند. ۳. ۶. نتیجه: حاصل پژوهش، بدون بیان ادله و شواهد، در پایان مقاله بیان می شد. نتیجه بر خلاف چکیده متضمن تعریف و بیان مسأله، ذکر ادله، اسناد و دیدگاه های رقیب نیست. نتیجه مقاله، صرفاً نشان می دهد که مطالعه نظام مند چه توآوری ای دارد. ۴. ۷. تشکر: چنانچه، مطالعه شما توسط اشخاص یا سازمان هایی حمایت شده است. تشکر از آن ها را در این بخش می آورید. ۳. ۸. منابع: مشخصات کتاب شناختی منابع تحقیق، باید در پایان مقاله بیان شوند. شیوه های مختلف در این امر وجود دارند. انتخاب شیوه، بستگی به روش ارجاع نویسی در بدنه اصلی مقاله دارد. نام مشهور نویسنده و مشخصات اسمی کامل وی، عنوان دقیق و کامل کتاب، نام مصحح، مترجم و ویراستار، محل نشر، ناشر، تاریخ نشر مشخصاتی اند که نباید فراموش گردند. برخی از مجلات منابع مقاله را با عنوان کتاب شناسی می آورند و برخی آن را متمایز از کتابنامه اخذ می کنند. منبع: سایت حوزه نت تهیه و تنظیم: پایگاه مقالات علمی مدیریت [www.SYSTEM.parsiblog.com](http://www.SYSTEM.parsiblog.com)

### چگونه می توانید دکترا بگیرید

نویسندگان: ام.اس.فیلیس و دی.اس.پیو مترجمان: حسین غریبی و معصومه علوی - تلخیص: سید مجتبی داودی- یک دانشجوی دوره دکترا باید "خود مدیر" باشد، شاید اولین و مهمترین نکته مورد بحث در این بخش همین باشد. در دوره کارشناسی، هرچقدر یک دانشجو به تلاش و تحقیق بپردازد بازهم سرفصل های مشخصی را برای مطالعات خود دارد و چارچوب کار وی مشخص است. تا آنجا که حتی اگر در امتحانات سالی خارج از چارچوب درسی بیان شود، این حق را برای خود قائل اند که نسبت به مبنای امتحان خود اعتراض نمایند. اما در تحصیلات تکمیلی و مخصوصاً دکترا این مشکل شماس که چارچوب را پیدا کرده و برای خود مطالب جدید ایجاد نماید. گرچه اساتید و دیگران به شما کمک کرده و جهت می دهند، اما تصمیم نهایی یا شماس است. اساساً اگر مطلب را دیگران به شما بگویند که دیگر جدید نیست به خواهید برای آن زحمتی بکشید. پس اعتراض به اینکه کسی به من راه را نشان نداد بی معناست. فصل اول: آشنایی با تحصیلات تکمیلیک دانشجوی دوره دکترا باید "خود مدیر" باشد، شاید اولین و مهمترین نکته مورد بحث در این بخش همین باشد. در دوره کارشناسی، هرچقدر یک دانشجو به تلاش و تحقیق بپردازد بازهم سرفصل های مشخصی را برای مطالعات خود دارد و چارچوب کار وی مشخص است. تا آنجا که حتی اگر در امتحانات سالی خارج از چارچوب درسی بیان شود، این حق را برای خود قائل اند که نسبت به مبنای امتحان خود اعتراض نمایند. اما در تحصیلات تکمیلی و مخصوصاً دکترا این مشکل شماس که چارچوب را پیدا کرده و برای خود مطالب جدید ایجاد نماید. گرچه اساتید و دیگران به شما کمک کرده و جهت می دهند، اما تصمیم نهایی یا شماس است. اساساً اگر مطلب را دیگران به شما بگویند که دیگر جدید نیست به خواهید برای آن زحمتی بکشید. پس اعتراض به اینکه کسی به من راه را نشان نداد بی معناست. از دیدگاه روانشناسی، دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی با ورود به این دوره مصمم اند کارهای درخشانی را انجام دهند اما هنگام تکمیل مراحل نهایی پایان نامه، فقط می خواهند مدرک را بگیرند و فراموش کنند! در طول مدت تحقیقات، نیاز به تمرکز فراوان روی موضوعی خاص با انجام کارهایی تکراری وجود دارد. این روند باعث از دست دادن اعتماد به نفس و زیر سوال بردن تصورات خواهد گردید. یک دانشجوی موفق این دوره با گذر از این سوالات حدود درک خود را شناخته و درباره آنچه نمی داند سوال می کند. نکات مهم این فصل بدین شرح است: ۱- در دوره دکترا خود مدیر هستید و تشخیص نیازمندیها با خود شماس است. ۲- دوره ای از تردید را پشت سر خواهید گذاشت. نباید هدف خود را فراموش کنید که تبدیل شدن به محقق کارا می باشد. ۳- این کتاب کمکی برای درک بهتر وضعیت در دوره دکتراست. فصل دوم: ورود به نظام تحصیلات تکمیلی در این فصل کتاب به نحوه گزینش فرد انکا دارد و پاسخ گویی به سوالاتی مانند کدام دانشگاه؟ کدام رشته؟ و چگونگی اخذ پذیرش. اگر در دوره کارشناسی دانشجویی موفق بوده آید، امکان دارد پیشنهاداتی به شما شود که باید دو نکته را مد نظر قرار دهید: اول اینکه زمینه ای که به شما پیشنهاد می شود تا بر روی آن فعالیت نمایید، واقعاً زمینه مورد علاقه شماس است؟ و دوم اینکه آیا دانشگاه یا موسسه ای که به شما فرصت تحقیق را می خواهد بدهد، امکانات خوبی دارد و نیز آن موسسه سابقه موفق در پرورش دانشجویان دکترا داشته است یا نه؟ پس از ورود به موسسه در ارائه پرسش های مورد نیاز زمینه کاری نباید تردید کرد. به طور خلاصه باید تمام تحقیقات اولیه از قبیل هیات علمی، دانشجویان گذشته، مقالات منتشر شده و غیره را بررسی کرد و در نهایت اگر نظر خوشبینانه از دو اولویت مطرح شده حاصل شد پیشنهاد را قبول نمایید، گرچه این خوش بینی معمولاً زیاد دوام نخواهد داشت لذا داشتن انگیزه قوی اولیه مهم است. چون سطح دانشگاه ها از نظر امکانات (از قبیل خوابگاه، کتابخانه، آزمایشگاه و...) با هم برابر نیست، با دانش کافی محل تحصیل خود را انتخاب نمایید. محل تحقیق نیز مهم است. اگر بخواهید در یک خوابگاه دانشجویی به تحقیق بپردازید حتی دانشجویان آن خوابگاه نیز بر روی کار شما تاثیر مستقیم می گذارند. اگر شما فردی منظم و هم اتافی شما فردی نامنظم و سیگاری باشد هیچگاه نمی توانید کاملاً بر روی کار خود تمرکز کنید. گام بعد انتخاب استاد راهنماست. گرچه استاد راهنما را شما انتخاب نمی کنید اما بی تاثیر نیز نیستید. استاد راهنما می تواند به شما انگیزه پیشرفت دهد یا به طور کلی شما را از ادامه کار مایوس سازد. اصولاً دانشجویان یکی از دو الگو زیر را در مواجهه با استاد راهنما انتخاب می کنند: دسته اول: برای پیشرفت خود نیاز به راهنمایی دقیق و مداوم و دلگرمی استاد راهنمای خود مخصوصاً در شروع کار دارند. دسته دوم: دانشجو به زمان نیاز دارد تا در مورد کاری که باید انجام دهد بیاندیشد. نیاز به آزادی دارد تا اگر دچار اشتباه شد، با استاد راهنما به بحث بنشیند. حلقه واسط میان دانشجو و استادتانش، استاد راهنما است و اگر دانشجو نتواند با استاد خود رابطه درستی برقرار کند بر تمام جنبه های تحصیلی او تاثیر خواهد گذاشت. از نظر روانشناسی عموماً دانشجویان دکترا در ذهن خود افراد با مدرک دکترا را افرادی درخشان و دارای شخصیتی خاص می بینند. در نتیجه انتظار ندارند به آنها مدرک دکترا داده شود. همچنین اگر قبل از شروع به کار یک پایان نامه کامل شده را بخواند (که کار درستی نیست) به این نتیجه می رسد که ارائه کاری در این سطح ممکن نیست. پس دانشجوی تحقیقاتی تازه کار باید در گفتگویی زود هنگام با استاد راهنمای خود و حصول توافق بر سر یک پروژه اولیه کوچک، با حد و مرز و چارچوب آشنا شده و تمام تلاش خود را به کار گیرد. این نکته در توافق باید احراز شود که پس از پایان کار اولیه، استاد راهنما و دانشجو، کار انجام شده و احساس دانشجو نسبت به آن را مورد بررسی قرار دهند. تفکرات عامیانه ای در مورد دوره دکترا وجود دارد: برج عاج: یکی از تفکرات عام این است که کسانی که در حال تحقیق بر روی یک زمینه خاص هستند، از جامعه جدا شده و فقط در گوشه ای مشغول کار خود هستند تا در نهایت به کشفیات جدیدی دست یابند. اما آنها باید با اساتید خود و استاد راهنما در مباحثه بوده و نیز در کنفرانس های خود و دیگران شرکت نمایند. اگر می خواهید دانشجوی تحقیقاتی موفق باشید باید از فرصت ها استفاده کرده و علاوه بر مهارت های علمی، مهارت اجتماعی

خوبی نیز داشته باشید. روابط شخصی: تفکر دیگر دوره دکترا، حس بزرگ بینی استاد راهنماست که معمولا به گفته "واسون" مانع از صدا زدن استاد راهنما به اسم کوچک می شود! این امر که دانشجوی بخواهد با کسی هم صحبت شود که نام دکتر را به همراه دارد، باعث بازداری وی از روابط نزدیک و گفته گویای صمیمانه می شود. باید توجه داشت که دانشگاه محل رشد و بالندگی روابط انسانها نیز می باشد. کارگروهی: دانشجویان دکترا عموما بدلیل ترس از بی ارزش شدن تحقیقاتشان، تنهایی کار کرده و وارد گروه نمی شوند. این حالت بیشتر در مواردی پیش می آید که یک پروژه تحقیقاتی به قسمت های کوچک تقسیم شده و هر دانشجوی بر روی قسمتی از آن فعالیت می کند. به دلیل تنگناکنی موضوع این ترس در دانشجویان ایجاد می گردد که ممکن است دیگران چیزی کشف کنند که ادامه کار آنها را بیهوده جلوه دهد. در نتیجه از تبادل اطلاعات با سایر دانشجویان خودداری می کند. این درحالی است که بین دانشجویان می بایست همکاری وجود داشته باشد نه رقابت. تا جایی که گاهی اوقات دانشجویان ترجیح می دهند کار و آزمایشات خود را در خانه انجام دهند تا دانشگاه. روش علمی: مداوار (Medawar ۱۹۶۴) اظهار نموده بود: "فرضیه ها عموما تخیلی و الهام گونه اند، و منتج از ماجراجویی های ذهن." این بحث در کتاب "منطق اکتشافات علمی" کارل پوپر نیز تایید شده است. در این فرضیه به این نکته پرداخته می شود که استقرایی بودن روش علمی افسانه ای بیش نیست. بدین معنی که لازم نیست برای شروع یک تحقیق و رسیدن به جواب از مبانی استقرایی و سپس استدلال آن آغاز نمایند. بلکه فرضیه ای را انتخاب نموده و بر روی آن مطالعه می نمایند و تا وقتی که خلاف آن مطلب به اثبات نرسید به آن ادامه می دهید، مگر آنکه خلاف آن دیده شود که آنگاه باید آن فرضیه اصلاح یا ابطال گردد. نتیجه اینکه بیشتر انکا بر اساس آزمون به دفعات مکرر به اثبات می رسد. وقتی به فرضیه خود که بر اساس تخیل است رسیدید، با فرایندهای کاملا منطقی و دشوار بر اساس بحثهای استدلالی آغار نموده که به آن استدلال از فرضیات گفته می شود. در این مواقع لازم نیست در مورد فرضیه خود کاملا بی اطلاع باشیم، زیرا اصولا چیزی به نام مشاهده خالی از پیش داوری نداریم. پس اگر ایده ای در مورد نتایج فرضیه خود داشتید نباید نگران باشید و به استدلال خود ادامه دهید. فصل سوم: ماهیت مدرک دکترا همانطور که میدانیم مدرک لیسانس (Bachelor's degree) به معنی داشتن مهارت در زمینه ای خاص، مدرک فوق لیسانس (Master's degree) به معنی جواز کار و دانش فنی پیشرفته در علمی خاص و درجه دکترا به معنی داشتن صلاحیت آموزش می باشد. یعنی فرد صاحب اختیار و قدرت تصمیم گیری و دارای تسلط کامل بر تخصص خود می باشد. چون دانشگاههای بریتانیا به استقلال خود اهمیت زیادی می دهند معمولا این سطوح را رعایت نمی کنند، تا جایی که به پزشکان عمومی شاغل با مدرک لیسانس، دارای عنوان افتخاری "دکتر" می باشند. عنوان PhD نیز یک لقب آمریکایی برای درجه دکترا است. کسی که مدرک دکترا را اخذ می کند به عنوان صاحب نظر زمینه خود تلقی می شود لذا باید نسبت به علم روز دنیا تسلط کافی داشته باشد. در کارهای خود مهارت داشته و با محدودیت های آن آشنا باشد. به عبارت ساده تر درجه دکترا به معنی آموختن مهارت است نه داشتن معلومات. به قول فیلسوفی بنام گیلبرت رابلین "دانستن چیزی" و "دانستن شیوه و روش آن" تفاوتی بنیادین وجود دارد. پس برای کسب مدرک دکترا باید به دانش و مهارت لازم دست یافت. به همین دلیل است که اخذ مدرک دکترا زمانگیر است. پیچیدگی دیگر درجه دکترا بروز بودن آن است در طول دوره ممکن است چندین بار هدف شما تغییر کند زیرا مطالبی که امسال باعث دگرگونی در علمی گردد ممکن است سال بعد بسیار پیش پا افتاده قلم داد شود. مفهوم قضیه این است که شما باید نشان دهید که در حد حرفه ای آموزش دیده آید. این موضوعی است که باید از طریق استاد راهنما و مطالعه مقالات و کتب منتشر شده به آن دست پیدا کنید. پس تا زمانیکه معیارها را نشناسید درجه دکترا را نخواهید گرفت. در نهایت به دو نکته مهم می رسم: اول اینکه برای شناخت معیارها باید پایان نامه های تخصصی زمینه خود را مطالعه شود. دوم اینکه اگر بعد از انجام کار مجبورید به استاد راهنما مراجعه کنید و رضایت بخشی وضعیت کار خود را برسد، واضح است هنوز آمادگی دریافت درجه دکترا را ندارید زیرا نمی توانید یک کار تحقیقاتی را ارزیابی کنید. اهداف دانشجویان: یکی از مهمترین اهداف دانشجویان پیشرفت در علمی خاص است. معمولا دانشجویان در دوره لیسانس به موضوع خاصی علاقه مند میشوند. بعضی ها برای پیشرفت در کار فعلی، بعضی برای پیدا کردن کار، بعضی به خاطر لذت تحصیل و غیره به سراغ تحصیلات می روند و بعضی هم چیز دیگری به فکرشان نمی رسد! پس از آغاز دوره دکترا اهداف ثابت نخواهد ماند. با یادگرفتن روش تحقیق، دو هدف عمده در ذهن آنها نقش می بندد. اول گرفتن مدرک دکترا و دوم انجام کار نیمه کاره دانشجویان تحصیلات تکمیلی سرانجام متوجه می شوند که پشتکار و اراده بیشتر لازم است تا نبوغ. هرچه زودتر به این مطلب برسند بهتر است. اهداف اساتید راهنما: اهداف اساتید راهنما را می توان در موفقیت دانشجویان خلاصه کرد. وقتی دانشجویان موفق از زیر دست یک استاد بیرون می آید، وجهه و سابقه وی در بین همکاران بالا می رود و استاد راهنما موفقیت دانشجویان موفقیت خود می داند. اهداف تحقیقاتی اساتید راهنما بر دو نوع است: دسته ای بر این باورند که باید دانشجوی یک محقق مستقل بار آید و دسته ای دیگر بر این باورند که دانشجویان را باید به صورت دستیاران تحقیقاتی ماهر آموزش داد. برخی از اساتید یک زمینه مشخص را برای چند دانشجوی معین می کنند و سعی دارند با سپردن مباحث متفاوت اما مرتبط به هم به نتیجه زمینه تحقیقاتی مورد علاقه خود برسند. دانشجویان هم این موضوع را خواهند فهمید که به آنها مسئله ای مشخص با چارچوبی معین داده شده است. حتی اساتید با تجربه ای هستند که برای رسیده به افتخارات بالا و دریافت جایزه نوبل از دانشجویان توقع دارند تنها مانند یک دستیار، فقط کاری را که استاد مشخص می کند انجام دهند. اما در مقابل اساتیدی هم هستند که فقط به فکر تربیت و آموزش دانشجویان هستند. گرچه این اساتید دانشجویان را به صورت مستقل تربیت کرده و شاید تا حدودی به حال خود رها کند اما در نهایت محققان زنده تری از آنها می سازد. پس از ابتدای دوره تحصیلات تکمیلی این نکته حائز اهمیت است که دانشجو می خواهد مستقل باشد یا به عنوان دستیار آموزشی کار کند. استاد راهنما هم باید بداند چگونه دانشجویی می خواهد. پس بهتر است دانشجویان در این باره با دانشجویان دیگر بخش خود مشورت نمایند. اهداف داوران: داوران اساتید دانشگاه های دیگر هستند که وظیفه دارند معیارهای کیفی کار دانشجو را با معیار های همه دانشگاه ها بررسی نمایند. برخی از آنها تالیف کتاب، برخی آمادگی تحقیق و برخی آمادگی تدریس دانشجو را ملاک خود قرار می دهند. به طور خلاصه داوران باید متقاعد شوند دانشجو تسلط کافی بر موضوع را داشته و مطالب پایان نامه وی تا حد کافی تازگی دارد و حاصل تلاش مستقل داوطلب است. فرانسیس چندین روش را برای تازگی کار برشمرده است:

- ارائه اطلاعات و نتایجی که برای اولین بار مکتوب می شود.
- نقد و بررسی جالب بر کار محقق دیگر.
- عرضه اثری بدیع که توسط استاد راهنما طراحی شده.
- ارائه روش مشاهده و یا نتیجه ای بدیع بر یک زمینه تحقیقاتی نه چندان تازه اما مطرح.
- پیروی از دستور العمل ها و درک مفاهیم جدید.
- ارائه ایده ها و روشها و تفاسیر تازه بر تلاش کاری کسانی که زیر دست دانشجو کار کرده اند.
- ارائه جنبه تازه با از مودن ایده شخصی دیگر فرانسیس نتیجه می گیرد که برداشت و تعبیر داور در

تصمیم وی نقش مهمی دارد. استاد راهنما هم در انتخاب داوران معمولاً به خصوصیات اخلاقی آنها توجه دارد. اگر سطح کار دانشجویی پایین و در حد کلیات باشد، سعی می‌کند ممتحنانی را انتخاب نماید که وارد جزئیات نمی‌شود. اما اگر اثر وی را با ارزش و با توجه محسوب کند، از اساتید سختگیر دعوت نموده و به طور یقین دانشجویی که از داور سختگیر نمره قبولی بگیرد به اعتبار درجه دکتری وی و استاد راهنما افزوده می‌شود. اهداف دانشگاه‌ها و هیات علمی: در دوره دکتری بیشتر عدم قبولی مربوط به انصراف از تحصیل می‌باشد، یعنی واقعا افراد کمی مردود می‌شوند. در بریتانیا از سال ۱۹۸۰ قانونی وضع گردید که اگر کمتر از ۱۰٪ دانشجویان دکتری پایان نامه خود را در چهار سال ارائه دهند، دیگر دانشگاه نمی‌تواند مدرک دکتری ارائه نماید. در آن زمان ۹ دانشگاه با این قانون از لیست حذف شد. بعد ها این قانون به ۲۵٪ و بعد به ۴۰٪ افزایش داشت. لذا برای دانشگاه میزان انصراف دانشجویان اهمیت دارد. برای همین مانند گذشته دانشجویان را کاملاً دست استاد راهنما نمی‌سپارند و خود ناظر بر روش کار استاد راهنما هستند. نکته قابل اهمیت دیگر این بحث آن است که اگر به موضوعی برای تحقیق علاقه پیدا کردید به یاد داشته باشید که در طول چهار سال پایان نامه خود را ارائه دهید. پس از اخذ مدرک دکتری وقت برای تحقیق هست. مشکلات و ناهماهنگی‌ها: در دوره دکتری نکته مهم هماهنگی بین درک موضوع تحقیق و تکمیل پایان نامه می‌باشد. گاهی بین دانشجویان راهنما اختلافاتی در دیدگاه به وجود می‌آید. مثلاً استاد برای فهم اهمیت موضوع به دانشجویان کارهای متفرقه می‌گوید اما دانشجویان از آنجا که اهمیت آن را درک نمی‌کنند احساس کار اجباری داشته و بی‌پرده فرض می‌کنند و فقط به فکر ارائه پایان نامه است. گاهی اوقات نیز دانشجویان انقدر در یک موضوع درگیر تحقیق می‌شوند که از ارائه پایان نامه در مدت سه سال غافل است. در این مواقع هم استاد راهنما جهت ترغیب دانشجویان به ارائه پایان نامه کاری مشکل به نظر می‌رسد. بطور کلی باید پایان نامه‌های مرتبط دیگران را مطالعه کرده و نکات تایید داوران در آنها را ارزیابی کرد. چون پس از مدتی شور و شوق اولیه از دست می‌رود پشتکار داشته باشید که از نوبت مهمتر است. از محدودیت‌های هیات علمی مطلع باشید. تنش‌های بین خود و استاد را بررسی و با هم رفع کنید. فصل چهارم: چگونه می‌توان دکتری نگرفت! این فصل به بررسی راه‌های منتهی شدن به شکست می‌پردازد. هفت عاملی که ممکن است یک دانشجوی دکتری را به دام خود بیندازد و او را از ادامه کار بازدارد در این فصل بررسی می‌شوند. نخواستن دکتری: بسیاری از دانشجویان با اینکه مدرک دکتری را می‌خواهند اما با خود فکر می‌کنند آیا می‌شود یک کار بخصوصی را انجام دهند و بگویند مدرک دکتری من را بدهید؟ جواب منفی است. اگر دانشجوی دکتری هستید به جای این که فکر و ایده خاصی را مد نظر بگیرید و توقع مدرک داشته باشید باید یک محقق شوید و در رشته خود به دانشجویی تحقیقاتی تبدیل شوید. عدم درک ماهیت دکتری به دلیل تصویری بالاتر از واقعیت موجود: دانشجویان دکتری گاه دچار تصوراتی هستند که واقعیت ندارد. آنها انتظار دارند با ورود به مدرک دکتری و ارائه پایان‌نامه خود تحولی عظیم در زمینه تحصیلی خود ایجاد نمایند و همه را متحیر نمایند. عدم درک ماهیت دکتری به دلیل تصویری پایین تر از واقعیت موجود: این مشکل اغلب برای کسانی پیش می‌آید که در بیرون مشغول به کار نیز می‌باشند. معمولاً این شرایط وقتی پیش می‌آید که دانشجوی تحقیق را پی بردن به چیزی که نمی‌دانیم معنی می‌کند در حالی که در دکتری یک تحقیق نیازمند تجزیه و تحلیل و تشریح می‌باشد. این نکته که باید سوال مناسب برای ارائه مطرح شود نیز به اندازه بیان مطالب اهمیت دارد. فرایند تحقیق تنها دست یافتن به پاسخ صحیح نیست، دست یافتن به سوالات مناسب هم هست. کسانی که شاغل هستند نباید تصور کنند تحقیق در مورد کار و حرفه تخصصی آنها راحت و باعث گرفتن مدرک دکتری می‌شود. برای مدرک دکتری نباید به دانسته‌ها اکتفا کرد. باید منابع قدیمی را دانست و در مطالب جدید جستجو نمود تا به نتیجه مطلوب رسید. استاد راهنمای نا آشنا با نیازهای دوره دکتری: علاوه بر دانشجویان گاهی استاد راهنما هم درک درستی از دکتری ندارد و کمک درستی به دانشجوی نمی‌کند. گاهی استاد دانشجویان را به مباران ایده می‌کند تا فکر او را فعال کند. در حالیکه دانشجوی دکتری باید مثل یک نوزاد شروع کند تا به تکامل برسد. پس باید استادی را انتخاب کرد که دانشجویان دکتری بیشتری زیر نظر او مدرک گرفته اند. در صورت شکست زبان دانشجوی بیشتر از استاد است. قطع ارتباط با استاد: اگر دانشجویی در ارائه پایان نامه استاندارد‌های لازم دکتری را لحاظ نکند رای داوران عدم راهنمایی و نظارت استاد بوده و کار وی را رد خواهند کرد. این موضوع زمانی اتفاق می‌افتد که دانشجوی به هر دلیلی احساس می‌کند استاد راهنما او را درک نمی‌کند یا بیش از حد از او توقع دارد. حتی اگر چنین باشد بهتر است استاد راهنما عوض شود ولی نباید با استاد قطع رابطه کرد. همیشه باید استاد جایگزین را در ذهن داشت زیرا گاهی ممکن است استاد راهنما در بین تحصیلات شما فوت کند. فقدان تز: علاوه بر اصول یک پایان نامه که دانشکده‌ها به آن تاکید دارد مانند رنگ جلد یا سقف تعداد کلمات و... پایان نامه باید خط داستانی داشته باشد. اگر کتاب چند فرضیه داشته باشد باید ارتباط آنها را معین نمود و مباحث باید به بحثی واحد منتهی شود. گاهی دانشجویان به نگارش کتاب مشغول می‌شوند که وقت آنها را در نگارش پایان نامه می‌گیرد. باید توجه داشت که تا پایان نامه ارائه نشود مدرکی داده نمی‌شود. پذیرش شغلی جدید قبل از تکمیل پایان نامه: دانشجویان گاهی فکر می‌کنند حالا که تحقیقات و آزمایشات انجام شده و چارچوب تحقیق تکمیل گردیده است، نوشتن پایان نامه بر اساس داده‌ها کاری راحت بوده و سریع پیش می‌رود در حالی که نوشتن آن به تمرکز بیشتری نیاز دارد. همیشه وقتی تحقیق واقعی تمام می‌شود و سوسه رها کردن کار بیشتر می‌شود. جنبه دیگر جنبه فکری است و اینکه نوشتن پایان نامه مهارت شما در تفسیر موضوع را نشان می‌دهد و اینکه چقدر سزاوار اخذ دکتری هستید. دلیل سوم حجم کار است زیرا کمتر دانشجویی قبلاً سابقه نوشتن در این حجم را داشته است. با توجه به این دلایل زمان نوشتن پایان نامه برای انجام کار جدید و مخصوصاً فکری مناسب نیست. فصل پنجم: روش تحقیق تحقیق یعنی پی بردن به نکته‌ای که نمی‌دانید. گستره تحقیق می‌تواند پی بردن به دمای آب استخر یا زمان حرکت یک قطار باشد. چسبندگی در تحقیق یعنی مشخص کردن موضوع تحقیق و چرایی آن یعنی بیان سوالات در مورد پدیده می‌باشد. هر دو به جمع آوری اطلاعات نیازمند است. تحقیق صحیح دارای سه ویژگی خاص می‌باشد: الف- طرز فکر باز در تحقیق: موفقیت یک محقق در این نیست که جواب‌ها را بداند بلکه می‌تواند به هر چیزی فکر کرده و سعی می‌کند بفهمد چه نوع سوالی درست است. ب- محققان اطلاعات را منتقدانه بررسی می‌کنند: برای تشخیص محقق از غیر محقق باید به نحوه نقد محقق توجه داشت. اصولاً اگر سوالی مطرح می‌شود که مدیران زن از مدیران مرد بازدهی کمتری دارند عده‌ای دلیلی برای وقت گذاشتن روی مسئله ندارند ولی محققان برای کسب اطلاعات دقیق خود را به زحمت می‌اندازند چون هدف آنها درک است و تفسیر آن. ج- محققان عمومیت می‌دهند و محدودیت‌های موجود در عمومیت را مشخص می‌کنند: یک محقق عمومیت یک موضوع را بررسی و محدودیت‌های آن با آزمایش بدست آورده و مورد بررسی قرار می‌دهند. انواع کلی تحقیق: معمولاً تحقیق را به دو دسته بنیادی و کاربردی تقسیم می‌کنند اما به طور کلی کتاب تحقیق را در سه دسته تقسیم بندی می‌کنند: تحقیق اکتشافی: در نظر گرفتن یک زمینه نسبتاً ناشناخته و ارائه نظریات جدید برای آن تحقیق، جستجو در تمام زمینه‌ها تا شاید مطلب جدیدی به دست آید. تحقیق آزمایشی: این نوع تحقیق قصد دارد تا صحت وجود

نظریات قدیم را با پارامترها مختلف بررسی نماید تا بتواند موارد استفاده نظریه را به تمام قسمت‌ها تعمیم دهد. تحقیق - حل مسئله: برای این نوع تحقیق یک مسئله خاص را در نظر گرفته و کلیه مطالب پیرامون آن را جمع اوری می‌شود. شاید نظریات جدیدی نیز در این زمینه بدست آید. کدام نوع تحقیق برای دکتر مناسب تر است؟ با توجه به محدودیت‌های مالی و زمانی و فیزیکی دوره دکتری می‌توان گفت که بهترین تحقیق در دوره دکتری تحقیق آزمایشی است. شاید پریدن در وسط دریای علم شجاعانه به نظر برسد اما ممکن است باعث غرق شدن دانشجو گردد. در تحقیق آزمایشی باید جدید بودن دیدگاه نقد نیز مورد توجه قرار گیرد. گاهی نیز نقد و بررسی یک مطلب ممکن است به ایجاد نظریات جدید منجر شود. آزمایش هدف اصلی تحقیقات علمی است لذا کارهایی که با این روش انجام گیرد شانس بیشتری خواهد داشت. از طرف دیگر کار در موضوعی شناخته شده جذابیت بیشتری دارد. دو روش اکتشافی و حل مسئله را می‌توان برای کسانی توصیه کرد که اعتماد به نفس بالایی برخوردارند و از شکست خوردن هراسی ندارند. ارزش این کار مطمئناً بالاتر است ولی ریسک به سرانجام نرسیدن کار بسیار بالاست. دانشجوی عاقل دانشجویی است که وسوسه ورود به علم جدید را به بعد از اخذ مدرک دکتری موکول نماید. فوت و فن تحقیق کردن: برای یادگیری مهارت‌های تحقیق بهتر است به محققان موفق و شیوه آنها نگاه کنید. استاد راهنما نیز می‌تواند یکی از همین افراد باشد. افراد بزرگسال در موقعیتی یادگیری بالاتری دارند که تحت کنترل و بی‌خطر عمل کنند. با انجام تمرینات آزمایشی می‌توانید مهارت خود را افزایش داده و کار خودتان را ارزیابی کنید. نوشتن پایان نامه ای با دامنه کلمات ۵۰ تا ۶۰ هزار کلمه انهم برای اولین بار و بدون تمرین می‌تواند خطرناک باشد. همیشه این نکته را به یاد داشته باشید که اولین پرسشنامه تحقیقاتی شما ضعیف‌ترین کار شماست. خودیاری، گروه‌های کمک‌دیگر استادان در طول دوره دکتری گاه به این نتیجه خواهید رسید که باید تنهایی کار خود را ادامه دهید اما در حقیقت چنین نباید باشد. هرچقدر شما به دیگران در پیشرفت کارشان کمک کنید دیگران نیز شما را در تحقیق شما یاری خواهند نمود. در مورد زمان اتمام کارهای خود با دیگر افراد گروه صحبت کنید تا هم زمان باقیمانده را به شما یادآوری نمایند و هم در موعد مقرر راجع به علل احتمالی تمام نشدن کار مباحثه شود. با این کار دلایل کاملاً روشن گشته و چنانچه کوتاهی صورت گرفته باشد با تعیین موعد جدید سعی در رفع عیب کار نمایید. در نوشتن تحقیق از کمک دانشجوی دیگر استفاده کنید لازم نیست هم رشته شما باشد فقط در حدی که متوجه شیوه تحقیق و نحوه نگارش باشد کفایت. بدین ترتیب با مطالعه تحقیقات یکدیگر می‌توانید عیبهای احتمالی را برطرف و در فهم بهتر تحقیق یکدیگر را داری دهید. فصل ششم: ساختار پایان نامه دکتری چنانچه گفته شد برای رسیدن به درجه دکتری می‌بایست سهمی در عرصه علم و دانش داشته باشید که کاری جالب و مهم است این فصل کمک می‌کند تا پایان نامه ای قابل قبول داشته باشید. درک شکل دکتری: بسته به مقررات محل تحصیل معمولاً پایان نامه باید خلاصه و جدایی از فعالیت‌های انجام شده برای تمام رشته‌ها قابل استفاده باشد. فرایند تهیه پایان نامه به شرح زیر است:

- سابقه نظریه: دانستن تمام علوم مربوط به رشته تحصیلی خود
- نظریه کانونی: کار بر روی هدف با تمرکز بر آن و عدم فراقنتی
- نظریه داده‌ها: باید لوازم مورد استفاده قابل اعتماد و بر اساس نیاز استفاده گردد و داده‌ها قابل اعتماد باشد.
- سهم شما در مرزهای دانش: شما به خاطر خودتان تحقیق نمی‌کنید بلکه می‌خواهید نشان دهید یک حرفه ای هستید. یک دام مهم در پایان نامه جمع بندی است. اگر به بخش جمع بندی رسیدید و دیدی بیشتر مطالب در این بخش باید ارائه گردد این پایان نامه پس فرستاده خواهد شد. گاهی دیده شده حتی فقط پاراگراف آخر به جمع بندی می‌پردازد. جمع بندی و نتیجه گیری ۲ مقوله جدا از هم است. هدف از نتیجه گیری نشان دادن تفاوت بین سابقه نظریه‌ها و نظریه کانونی است. جزئیات پایان نامه و عناوین فصول: مهم نیست حجم پایان نامه چقدر است ولی باید این بخشها را داشته باشد: مقدمه (شامل تبیین اهداف) - بررسی مقالات و تحقیقات قبلی - روش کار - نتایج - بحث - نتیجه گیری نوشتن پایان نامه: بازنویسی در پایان نامه عامل مهمی است. معمولاً دانشجویان نوشتن را برای سال آخر می‌گذارند اما واقعیت این است که در سال آخر نمی‌توان تمام مطالب را سر جمع نمود و پایان نامه قابل قبولی ارائه داد. نوع نوشتن افراد با هم متفاوت است. بعضی افکار خود را روی کاغذ می‌آورند و بعضی اول فرم خود را طراحی و سپس آن را پیاده می‌کنند. برای نوشتن باید از مطالب ساده شروع کرد و نباید در همه فصول نتیجه کار و جمع بندی انجام شود. اصول یک پایان نامه اطمینان حاصل کنید ۴ جزو اصلی در پایان نامه شما وجود دارد ۲ پایان نامه نباید طولانی تر از مبحث باشد ۳ اصطلاحات سنگین تا جایی که نیاز نیست استفاده نکنید ۴ برای نوشتن پایان نامه از شیوه نوشتاری متون مرتبط با رشته استفاده کنید. ۵ در طول انجام تحقیق از هر فرصتی برای نقد و بررسی و نوشتن پیش نویس استفاده کنید. فصل هفتم: فرایند دکتری این فصل به بررسی جوانب عقلی و عاطفی دکتری می‌پردازد. جوانب روان شناختی: در ابتدای شروع کار شور و هیجان زیادی به سراغ دانشجو می‌آید. بعد از گذشت حدود یکسال دانشجویان احساس نرسیدن به خواسته‌ها را پیدا نموده و گوشه‌گیری می‌شوند. با بدست آوردن اعتماد به نفس مجدد علاقه آنها به ادامه کار افزایش می‌یابد. با افزایش کار دانشجویان کم کم باید شیوه تحقیق خود را پیدا کرده و کمتر از استاد راهنما کمک بگیرند. در این مواقع اگر استاد کار دانشجویان را ویرایش و بررسی کند دانشجو اعتماد به نفس کافی برای تبدیل شدن به محقق حرفه ای را نخواهد داشت. با افزایش کار مدام و طولانی امکان دارد دانشجویان دچار خستگی شوند. سرخوردگی - نوبیدی: معمولاً از نیمه دکتری به بعد ایده‌های جدید به سراغ دانشجویان می‌آید. دوست دارند به سوی کارهای چالتر بروند. ولی برای موفقیت خود باید بر روی هدف خود تمرکز کنند و از این اهداف وسوسه انگیز دوری نمایند. بعد از گرفتن مدرک دکتری می‌توانید بر روی تمام ارزوه‌های خود تحقیق کنید. کاری که باید تمام شود: چنانچه گفته شد در اواخر دوره دکتری، فقط گرفتن مدرک اهمیت پیدا می‌کند پس با تمرکز بر روی هدف و این نتیجه که چرا تحقیق می‌کنید سعی در اتمام کار داشته باشید. بهترین کار در این زمان صحبت و گرفتن مشاوره از استاد راهنماست. جنبه‌های عملی: برنامه ریزی زمانی یکی از اصلی‌ترین اقدامات عملی برای گرفتن دکتر است. بطور کلی برنامه ریزی در دوره دکتری به هفت مرحله تقسیم می‌شود: برای شش مرحله اول یک ترم و برای مرحله نهایی (پایان نامه) سه ترم مهلت داده شده است. فرایند تحصیلی: مراحل دوره دکتری به این طریق است: موضوع مورد علاقه: جهت گیری جهت شناسایی موضوع مورد علاقه جهت تحقیق موضوعات احتمالی: طراحی دو یا چند موضوع در حد جزئیات جهت انتخاب نهایی پیشنهادی کردن پایان نامه (و طرح تحقیق): استفاده از جزئیات برای پاسخ گویی به اینکه آیا در پیشرفت مسئله سهم خواهید بود؟ مطالعه آزمایشی: شروع به آزمایشات و تحقیقات جمع اوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها: تحلیل داده‌های خام و آزمایش کردن مطالعات در مقابل هزاران اگر. پاکتویس کردن و تکمیل پایان نامه: این مرحله که معمولاً بسیار طولانی است برای تکمیل نهایی و ارائه پایان نامه است. فصل هشتم: چگونه استاد راهنما را مدیریت کنید: اتوقع استاد راهنما: استاد راهنما سعی می‌کند دانشجویان مستقل بار آیند. استادان انتظار دارند دانشجویان نتایج کار را به صورت نوشته خوانا ارائه دهند. همچنین انتظار دارند دانشجویان نظرات و انتقادات دیگران در مورد کارشان را جویا شوند. ملاقات منظم با دانشجویان یکی دیگر از توقعات

استادان راهنماست. استادان راهنما توقع دارند دانشجویان در ارائه گزارش خود صادق باشند. اگر مشکلی پیش آمده یا به بن بست رسیده آید، آن را با استاد راهنما در میان بگذارید. دانشجوی باید به توصیه های وی گوش دهد، بالاخص اگر خود آنها درخواست کمک کرده باشند. دانشجوی باید به کار خود علاقه و اشتیاق داشته باشند. دانشجویان آنها را شگفت زده کنند. دانشجویان با آنها خوب رفتار کنند. نیاز آموزش به استاد: استاد دوست دارد که از دانشجویان خود مطالب جدید بیاموزد. دانشجوی هم باید سعی کند با ارائه مطالب و بحثهای جدید به اطلاعات استاد اضافه نماید اما استاد نباید بفهمد که او از بی اطلاعی او آگاهی داشته است. وقتی استاد راهنما به این نتیجه برسد که شما در کار اعتماد به نفس کافی رادارید، آنگاه احترام خاصی برای کارتان قائل می شود. چنانچه در طول کار با استاد احساس کردید استاد راهنمای لازم به شما را نمی دهد بهتر است از او بپرسید آیا گزارش یا نوشته شما قابل ارائه در یک کنفرانس هست یا خیر؟ چگونه می توان موانع موجود بر سر راه ارتباط با استاد را رفع کرد؟ احترام به استاد و تشکر از او بابت زمان هایی که در اختیار او قرار می دهد از اصلی ترین نکات است. درست است شما خود در سطح ارشد قرار دارید و از تحصیلات نسبتا بالایی برخوردارید ولی باید انتقاد پذیر بوده و ایرادات کار خود را با صبر و حوصله گوش دهید. پرسیدن سوال درست در زمان ایراد گرفتن استاد حائز اهمیت است. عوض کردن استاد راهنما: (تعویض اختیاری) تعویض استاد در واقع طلاق دانشگاهی است. معمولا شخص واسطه عامل خوبی بین روابط استاد و دانشجویست مانند مدیر آموزش یا معاون بخش تحقیقات و غیره. داشتن بیش از یک استاد راهنما: اگر حوزه تحقیق شما به چندین رشته مرتبط باشد، شاید داشتن دو یا چند استاد راهنما فکر خوبی بنظر برسد اما داشتن بیش از یک استاد باعث می شود هر کدام مسئولیت را گردن دیگری بیندازند. همچنین شیوه هر کدام مجزاست پس توصیه های ضد و نقیض زیادی خواهید شنید. امکان تحریک اساتید با به رخ کشیدن استاد دیگر یکی دیگر از عیوب این کار است که در نهایت به ضرر دانشجویست. در نهایت هیچکدام از اساتید بر روی کار شما نظر مشخص نخواهند داد چون به طور کل تخصص کامل هیچکدام نیست. فصل نهم - روش نظارت استاد راهنما بر دانشجویان نظارتات دانشجویان از اساتید راهنما: استاد بر آنها نظارت کند. استادان قبل از تشکیل جلسه نوشته های آنها را به خوبی مطالعه کنند. وقتی به استاد نیاز دارند در دسترس باشد. استاد روشی دوستانه داشته و همواره حامی آنها باشد. انتقاداتی سازنده مطرح کند. استاد از دانش کافی در زمینه مورد تحقیق آنها برخوردار باشد. استاد وضعیتی ایجاد کند که تبادل افکار را امکان پذیر سازد. در یک جلسه آموزشی مکالمات طولانی تلفنی انجام ندهد. استاد علاقه کافی به موضوع داشته باشد تا بتواند اطلاعات مفیدی در اختیار وی قرار دهد. ارائه یک الگو: قالب الگو نباید گفتن هر کاری که گفتیم انجام بده باشد بلکه دانشجوی باید هر کاری که میکنید انجام دهد تا مستقل شود. پیاد داشته باشید که نسل بعدی استادان راهنما که زیر دست شما مدرک میگیرند روش شما را ادامه خواهند داد. آموزش فنون و روش های تحقیق و نیز ارائه انتقادات سازنده از فعالیت های عمده استاد راهنماست. یکی از کارهای خوب استاد راهنما داشتن برنامه منظم برای فاصله گرفتن از دانشجویست. با این کار دانشجوی کم کم یاد میگیرد خود بر کار خود قضاوت صحیح انجام دهد و صاحب نظر شود. حفظ قرارداد مفید روانشناختی: با دانشجوی نباید با احساسات برخورد کرد. نباید از عیب کار او چشم پوشی نمود. و توقعات خود را به دانشجوی بگویید. اگر شما دچار شک شوید که بیش از حد به دانشجوی سخت گرفته آید و قضاوت لازم را ارائه ندهید در حقیقت از کمک به دانشجوی دریغ کرده آید. کمک به پرورش دانشجوی به عنوان یک دانشمند: به دانشجوی نه به عنوان محقق بلکه به عنوان کسی که می خواهد سهمی در دانش ایفا کند آموزش دهید تا خود تبدیل به یک صاحب نظر شود. فصل دهم - روش های اداری موجود ثبت نام: سوال این بخش این است که آیا واجد شرایط دوره دکتری هستید؟ و برای اخذ چه مدرکی ثبت نام کرده آید؟ تحقیقات تحت حمایت دولت و بورس های تحقیقاتی: امکان دارد پروژه ای در اختیار شما قرار گیرد تا در مورد آن تحقیق کنید ولی مدت زمان معینی به شما خواهند داد. سعی کنید از امکاناتی که در اختیار شما قرار خواهد گرفت مطلع شوید. اعلام آمادگی ارائه تز: معمولا سه ماه قبل از ارائه پایان نامه انجام میگیرد. تعیین هیات متحنه: مسئولیت این کار و انتخاب هیات بر عهده استاد راهنماست و باید مراحل اداری آن طی شود. سعی کنید در پایان نامه از تحقیقات کسانی که امکان دارد جز هیات داوران باشند، اسمی به میان آورید زیرا آنها نیز انسانند. تحویل پایان نامه: پایان نامه از نظر ظاهر، تعداد صفحات، حاشیه ها، رنگ و غیره دارای اهمیت است. پس ابتدا باید این موارد در شناخته سپس اقدام به تکمیل پایان نامه نمایید. معمولا ارائه خلاصه ای ۳۰۰ تا ۵۰۰ کلمه ای الزامی است. سعی کنید وقت زیادی را برای نوشتن یک خلاصه جالب کامل صرف کنید. جلسه دفاع از پایان نامه: وظیفه داوران این است که با توجه به پایان نامه و دفاع شما، اطمینان حاصل کنند که شما صلاحیت نام دکترا (آگاه به علوم خود) را دارید. برای این منظور از شما می خواهند که پایان نامه خود را توجیه کنید و در مورد آن با شما به بحث خواهند پرداخت. برای این کار باید سخنرانی را تمرین کنید. بهترین افراد دانشجویان دیگر یا اساتید راهنماست. دفاع از پایان نامه نیز اهمیت زیادی دارد. نتایج ارزیابی: معمولا اغلب گمان میکنند که بعد از پایان نامه، دانشجوی با سربلند و مغرور از گرفتن دکترا بیرون می آید یا شکست خورده، در حالی که این دو خیلی افراطی است. گاهی اوقات داوران مهلت یک ماهه میدهند تا دانشجوی ایرادات پایان نامه رفع کند، یا منابع و اعداد غیر مهم را تصحیح نماید. ممکن است بده بگویند ولی دوباره درخواست ارائه مجدد نمایند. به ندرت نیز پیش می آید که پایان نامه تایید و دفاعیه رد شود. لذا باید با یک نوبت مجدد دوباره به دفاع از پایان نامه پرداخت. ممکن است داوران بگویند که پایان نامه از سطح دکترا برخوردار نیست و ارزش کار و ارائه مجدد را ندارد. در این حالت فاجعه امیز بیشتر مشکل متوجه استاد راهنماست. به هر حال اگر روند ارائه با این کتاب هم خوانی داشته باشد نباید این مورد ایجاد شود. فصل یازدهم: چگونه می توان در یک محیط دانشگاهی تمام وقت، سفید پوست، مردانه و اکثرا بریتانیایی دوام آورد؟ (قسمت هایی از این فصل و فصل بعد خیلی مفید برای دانشجویان ایرانی نیست که برای جلوگیری از کاهش جذابیت فقط به آنها اشاره می شود) امکان دارد در محیط شما تمام اساتید مرد باشد یا اینکه دانشجویان خارجی زیادی دور بر شما باشند. بهتر است زمان هایی را برای ایجاد ارتباط با سایرین قرار دهید و زمان هایی را برای کار بر روی تحقیق خود اختصاص دهید. این کار کمک خواهد کرد تا احساس بدی نسبت به محیط خود نداشته باشید. اگر می خواهید در کشور دیگری درس بخوانید، از تمامی اطلاعات موجود در آن کشور مطلع شوید. با دانشجویان دیگر کشور ها گروهی را تشکیل داده و از همدیگر حمایت کنید. از انجمن های دانشگاهی برای تطابق فرهنگی استفاده کنید. با هموطنان غیر دانشجوی نیز آشنا شوید. از ابتدا موضوعیت بحث را نظاره کنید و به تدریج در آن وارد شوید. فصل دوازدهم: محدودیت های نظام آموزشی کنونی چه کسی واجد شرایط ورود به دوره دکتراست؟ معمولا کسانی برای دوره انتخاب می شوند که قدرت گرفتن مدرک دکترا را داشته باشند. در دوره لیسانس اگر دانشجوی از جنبه های مختلف سوال کند مزاحم تلقی می شود. به هر حال نمره است که حرف اول انتخاب را می زند. اساتید راهنما نیاز به آموزش دارند تا نحوه برخورد آنها با دانشجویان مشخص گردد. نظام گروههای مستقل در هر بخش: در این سیستم هر دانشجو با توجه به زمینه خود یک قسمت را برای تحقیق انتخاب کرده و تحقیقات کل گروه حائز اهمیت است. این

گروهها هفته ای دوبار با هم جلسه گذاشته و از پیشرفت کار صحبت می کنند. ایا استاد راهنما باید نقش داور را نیز داشته باشد؟ برخی دانشگاهها این کار را ممنوع می کنند و برخی دیگر از استاد انتظار دارند نقش اصلی را ایفا کنند. سوال اصلی اینجاست که ایا استاد راهنما ایرادات کار به دانشجو را ایراد به کار خود قلمداد می کند؟ اگر اینگونه نباشد مطمئناً بهترین نقد را خود استاد راهنما می تواند در انتقاد از تحقیق ارائه دهد. در غیر این صورت بهتر است که هیات داوران جدای از نظر استاد راهنما به انتقاد بپردازد.

### چرخه های تئوری پردازی در تحقیقات مدیریت

مترجم: دکتر روح اله تولایی مقدمه: برخی از محققان علم سازمان و استراتژی، تلاش قابل توجهی را برای دفاع از روش های مختلف تحقیق انجام داده اند. بحث در مورد استقرایی یا قیاسی بودن شکل گیری تئوری و هدف اطلاعات از مشاهدات میدانی در مقابل نمونه داده های عددی بزرگ، دویخش جداگانه هستند که غالباً در زندگی ما و کسانی که دانشجویان ما هستند وجود دارد. با وجود این، برخی از اعضای محترم حرفه ای تحقیق ما همچنان نگرانی هایی دارند که تلاش های جمعی از دانشگاهیان تنها محدود به تولید اندک از تئوری است که باید دقیق و عملاً مفید باشد، و همچنین قادر به آزمون کردن در زمان و شرایط در حال تغییر باشد. هدف از این مقاله این است که فهرست مطالبی از فرایند تئوری پردازی را ارائه نماید که میان داده، روش ها و تئوری ارتباط برقرار می کند. ما امیدواریم که این مدل بتواند یک زبان مشترک در مورد فرایند پژوهش فراهم کند که کمک کند به دانشمندان مدیریت تا بتوانند نقش انواع داده ها و پژوهش ها را بهتر درک کنند، و به وسیله آن بتوان در کارهای دیگر موثرتر بود. مبنای تجزیه و تحلیل ما در دوسطح است: پروژه های پژوهشی فردی و چرخه های مکرر از تئوری پردازی که در آن پژوهشگران بر اساس کارهای دیگر تلاش می کنند. مدل ترکیب و افزودن مطالعات دیگر از اجتماعات دانشمندان در مجموع تئوری معتبر و قابل اعتماد را شکل می دهد. این مفاهیم هنجاری و آموزشی برای هدایت پژوهش ها، ارزیابی کار دیگران، آموزش دانشجویان دکتری ما، و طراحی دوره های آموزشی ما استفاده می شود. در حالی که احساس خوب در درک آنها از این دیدگاه این بوده است که بر اساس مشاهدات ما بسیاری از کسانی که در مورد فرایند پژوهش چیزی نوشته اند، و آنهايي که در تفکر و تمرین خیره هستند، هنوز حتی به یک زبان مشترک نرسیده اند. واژگان مشابه در پدیده ها و فرایندهای مختلف استفاده می شوند، و همان پدیده ها می توانند به کلمات و واژگان مختلف نامیده شوند. مقالات منتشر شده در نشریات معتبر اغلب قواعد ابتدایی برای قابلیت اعتماد و اعتبار نظریه را نقض می کنند. در حالی که اذعان به دستیابی به اجماع در یک فرایند پژوهش دشوار است، ما ادعا می کنیم اگر دانشمندان و دست اندرکاران مدیریت یک درک مشترک از چگونگی شکل گیری نظریه داشته باشند، ما بهتر می توانیم پژوهش را انجام دهیم. اما نقطه اشتراک استانداردهای دشوار علمی و کمک های مدیران شناختن چگونگی کارهایی است که منجر به خواسته های آنها شود. هدف ما در این مقاله این نیست که از دیگر کارهای علمی به عنوان یک تئوری خوب یا یک تئوری بد تمجید کنیم یا انتقاد کنیم: تقریباً تمام بخش های منتشر شده از تحقیقات دارای نقاط قوت و کاستی های منحصر به فرد می باشد. ما مثال هایی را از دیگر تحقیقات علمی در مقاله ذکر خواهیم کرد، اما ما این کار را تنها برای نشان دادن فرایند تئوری سازی انجام می دهیم. ما امیدواریم که مدل شرح داده شده در این مقاله یک قالب و زبان متداولی را که از دیگر کارهای علمی نیز استفاده کرده است ارائه نماید. در بخش اول از چهار بخش این مقاله، ما یک فرایند سه مرحله ای که پژوهشگران برای ارائه تئوری انجام می دهند را تشریح می کنیم. در بخش دوم، ما در مورد نقش اکتشافات از ناهنجاری در ساخته شدن بهتر تئوری بحث می کنیم. در بخش سوم ما تشریح می کنیم چگونه کسانی که تئوری را می سازند، ارزیابی می کنند و بکارگیری می کنند می توانند بگویند آیا آنها می توانند به یک تئوری اعتماد کنند- آیا آن تئوری در شرایطی که آنها پیدا می کنند معتبر و کاربردی است. در نهایت در بخش چهارم ما پیشنهاد می کنیم چگونه دانشمندان می توانند در رشته پژوهش درگیر شوند- برای طراحی دوره های دانشجویی در جهت کمک به تئوری پردازی بهتر. بخش اول: فرایند تئوری پردازی تئوری در دو مرحله اصلی اتفاق می افتد که عبارتند از: اول مرحله تشریحی و دوم مرحله هنجاری و اصولی. در هر کدام از این مراحل، سازندگان تئوری یک فرایند را در سه گام انجام می دهند. فرایند تئوری پردازی از طریق این سه گام، مدام تکرار می شود. در گذشته محققان مدیریت برای ارائه تئوری از توجه به این گام ها غافل بوده اند و یا تنها به یکی از این گام ها توجه می شد. به عنوان مثال واژگانی مانند "تئوری سودمندی" در اقتصاد، "تئوری احتمال" در طراحی سازمان، تنها به گام فردی در فرایند تئوری پردازی توجه شده است. ما پیشنهاد می کنیم سودمندتر است که تفکر در مورد تئوری به عنوان پدیده ادراکی باشد که محققان برای جمع بندی فعالیت های خود بر اساس این سه گام و در دو مرحله تشریحی و هنجاری استفاده نمایند. از بسیاری جهات بهتر است که واژه تئوری به همان اندازه که به عنوان یک اسم است، به عنوان یک فعل نیز باشد. به این دلیل که بدنه ادراکی آن مدام در حال تغییر است و توسط دانشمندان توسعه می یابد. تئوری پردازی های تشریحی مرحله تشریحی در فرایند تئوری پردازی یک مرحله مقدماتی و اولیه است، زیرا محققان به طور کلی بایستی از این مرحله عبور کنند تا بتوانند تئوری هنجاری و اصولی پیشرفته تری بسازند. سه گامی که محققان بایستی برای ساختن تئوری های تجویزی و اصولی انجام دهند شامل مشاهده، طبقه بندی و وابسته سازی می باشد. گام ۱: مشاهده در نخست محققان پدیده ها را مشاهده می کنند و به دقت توصیف می کنند و آنچه را که دیده اند اندازه گیری می کنند. مشاهده با دقت، مستندسازی و اندازه گیری پدیده ها با کلمات و اعداد در این گام بسیار با اهمیت است زیرا اگر محققان بعدی نتوانند بر توصیف پدیده به توافق برسند، سپس ثابت کردن تئوری مشکل خواهد بود. مطالعات اخیر مدیریت مانند "کارکردها و توابع اجرایی" (Barnard, 1939) و مواردی که در دهه ۱۹۴۰ و ۱۹۵۰ در دانشکده بازرگانی هاروارد نوشته شده است کار توصیف را به این شیوه انجام داده اند که بسیار ارزشمند می باشد. این گام از تحقیق در نمودار شماره (۱) به عنوان پایه هر نماد داده شده است زیرا این یک بنای ضروری برای کار است. پدیده هایی که در این گام جستجو می شوند تنها شامل چیزهایی مانند افراد، سازمانها و تکنولوژی ها نمی شوند، بلکه شامل فرایندها نیز می شود. این مشاهدات در هر کجا می تواند انجام شود، در امتداد یک زنجیره از تجزیه و تحلیل پایگاه های داده بزرگ تا انتهای آن، و از سوی دیگر مبتنی بر رشته و مشاهدات مردم شناسی. محققان در این گام اغلب توسعه می دهند که به آن "سازه" می گویند. این سازه ها انتزاعی هستند و به ما کمک می کنند که جزئیات بیشتری از پدیده ها و چگونگی عملکرد آن را شناسایی کنیم. جوزف باورز مدیریت فرایند تخصیص منابع (۱۹۷۰ میلادی) نمونه این موضوع است. سازه او از "محرك" و "زمینه"، توضیح می دهد چگونه مقدار حرکت برای ایجاد در پیشنهادات سرمایه گذاری خاص و عدم یکی شدن در پشت سر دیگران، کمک می کند به تولید سیاست و استراتژی محققان برای تصمیم گیری درباره سرمایه گذاری های استراتژیک. تعریف اقتصاددانان از مفاهیم "سودمندی" و "زمینه های معاملات" سازه های انتزاعی هستند که



به ما کمک می کنند تا کلاسی از پدیده ها که آنها مشاهده کرده اند را درک نماییم. گام ۲: طبقه بندی از مشاهده و توصیف پدیده ها، در گام دوم محققان این پدیده ها را در دسته های مختلف طبقه بندی می کنند. در مرحله تشریحی از تئوری پردازی، طبقه بندی هایی که دانشمندان انجام می دهند به طور معمول صفات پدیده های را توصیف می کنند. از جمله نمونه های طبقه بندی استراتژی شرکت ها شامل شرکت های متنوع در مقابل شرکت های متمرکز، و شرکت های عمودی بیکارچه در مقابل شرکت های تخصصی می باشد. تجارت عمومی در مقابل تجارت اختصاصی نیز یک نمونه از طبقه بندی شرکت ها در زمینه عملکرد مالی آنها می باشد. این طبقه بندی ها تلاش می کنند تا روابط بین پدیده ها و خروجی های مورد انتظار آنها را ساده سازی و سازماندهی نماید. محققان مدیریت اغلب به این طبقه بندی های تشریحی به عنوان چارچوب و گونه شناسی ارجاع می دهند. برای مثال بورگلنم و سالیس (۱۹۸۶) بر اساس سازه باورز (۱۹۷۰) دو نوع زمینه متفاوت سازمانی و استراتژیک را تعریف کرده اند. گام ۳: تعریف روابط در گام سوم، محققان ارتباط و همبستگی بین دسته های مختلف و خروجی های مشاهده شده را جستجو می کنند. در مرحله تشریحی تئوری پردازی، محققان تفاوت صفات مختلف را شناسایی می کنند و روشن می سازند، مرتبط ساختن و ارتباطات آنها نیز بر اساس الگوهای سودمندی از خروجی ها انجام می شود. تکنیک هایی مانند تجزیه و تحلیل بازگشت در تعریف این ارتباطات سودمند می باشد. ما اغلب خروجی های این مرحله را به صورت مدل و الگو نمایش می دهیم. تئوری تشریحی میزان ارتباط و همبستگی بین صفات طبقات مختلف در پدیده ها و خروجی ها را نشان می دهند. برای مثال، هاتون، میلر و اسکینر (۲۰۰۰) چگونگی پاسخ قیمت سهام به اعلام های درآمد را آزمون کرده اند. آنها انواع واژه ها و عبارات در اظهارات را با تغییر در قیمت سهام به عنوان متغیر های تشریحی در یک معادله ی رگرسیون کدگذاری نمودند. این تجزیه و تحلیل ها محققان را قادر می سازد تا به طور متوسط در سراسر یک نمونه از کل شرکت ها و اطلاعاتی ها، با روش خاصی واکنش مطلوب (و یا با کمترین نامطلوبی) به قیمت سهام داشته باشند. تحقیقات مانند این مورد در تئوری تشریحی با اهمیت است. با این حال تا این مرحله تنها می توان ادعا کرد به طور متوسط چه ویژگی هایی هستند که با بهترین نتایج را همراه خواهند بود. .. چگونگی تئوری در مرحله تشریحی بهبود می یابد هنگامی که پژوهشگران در این هرم سه گامی از پایین به بالا حرکت می کنند- مشاهده، طبقه بندی و تعریف روابط، و ساختن مدل ها و چارچوب ها- در حقیقت آنها بخش استقرار را در فرایند تئوری پردازی طی کرده اند. پس از آن محققان می توانند با چرخش از بالا به پایین در بخش استقرار این هرم مشغول بهبود تئوری ها شوند و به دنبال آن فرضیه هایی که به صورت قیاسی فرموله می شوند را "تست" نمایند. این امر اغلب از طریق بررسی اینکه آیا ارتباط بین ویژگی ها و نتایج در یک مجموعه متفاوت از داده ها نسبت به داده هایی که از آن روابط فرضیه القا شده انجام می شود. هنگامی که محققان یک تئوری در یک مجموعه جدید از داده ها را تست می کنند (که آیا داده ها اعدادی در یک کامپیوتر هستند و یا مشاهدات میدانی در یک زمینه جدید)، آنها در داده های جدید ویژگی هایی از پدیده ها را پیدا می کنند که در واقع با نتایج پیش بینی شده ارتباط دارد. هنگامی که این اتفاق می افتد، این تست تئوری ارائه شده در شرایط تحت مشاهده را تایید می کند. با این حال محققانی که در این نقطه متوقف می شوند به سادگی به مدلی که در بالای هرم تست شده است باز می گردند اما دیگر بهبود نمی یابند. این تنها زمانی است که یک ناهنجاری شناسایی شده- نتیجه ای که این تئوری نمی تواند محاسبه کند- و فرصتی برای بهبود تئوری به وجود می آید. همانطور که شکل شماره (۱) نشان می دهد، کشف ناهنجاری به محققان فرصتی برای مشاهده دوباره لایه های پایه ای در هرم تئوری می دهد - برای تعریف و اندازه گیری پدیده هایی که دقیق تر و کمتر دوپهلو هستند، و یا تقسیم آن به دسته های جایگزین- بنابراین این ناهنجاری ها و نتایج می توانند توضیح داده شوند. به عنوان مثال در مطالعه ای که در خصوص چگونگی تاثیر نوآوری های تکنولوژیکی بر رهبری شرکتها در آینده انجام شده، در اوایل طرح طبقه بندی بر اساس ویژگی ها شامل ویژگی رادیکال در برابر ویژگی نوآوری افزایشی بوده است. عبارت های مربوط به همبستگی در هنگام استفاده شرکت ها از ویژگی نوآوری افزایشی بهتر عمل کردند، اما در مواجهه با تغییرات رادیکالی اشتباه کردند. اما برخی شرکت ها که در استفاده از ابزار تکنولوژی رادیکال موفق بودند با تعمیم این طبقه بندی مخالف بودند. به همین جهت توماس و اندرسون (۱۹۸۶) طرح طبقه بندی متفاوتی را ارائه نمودند که عبارت بود از تغییرات تکنولوژیکی ارتقاء شایستگی ها در برابر تخریب شایستگی ها. این طبقه بندی جدید بسیاری از مخالفت ها را با طرح طبقه بندی اولیه از بین برد. اما محققان بعدی جنبه های جدیدی از طرح طبقه بندی توماس و اندرسون را کشف نمودند. برای نمونه هندرسون و کلارک (۱۹۹۰) طبقه بندی نوآوری های مدولار و پیمانه ای را در مقابل معماری ارائه نموده اند. و یا کریستنسن (۱۹۹۷) طبقه بندی تکنولوژی های تقویت کننده در مقابل از هم گسیخته ارائه کرده است. و گیلبرت (۲۰۰۱) طبقه بندی تهدید در مقابل فرصت را ارائه کرده است. همچنین دانشمندان کشف کردند که با تجزیه کردن فرضیات در روش های مختلف و تعریف وابستگی های میان طبقه بندی های مختلف و خروجی های مورد انتظار آنها، این مخالفت ها قابل حل شدن می باشد. در راستای بسیاری از مباحثی که در مورد مزایای روش های قیاسی و استقرایی (روش های کمی و کیفی) انجام شده است، پیشنهاد ارائه شده در قالب ۲ هرم قابل ارائه می باشد. تلاش های مربوط به تئوری پردازی توسط محققان معمولاً زمانی که به نیمه هرم می رسند احساس موفقیت می کنند و از حرکت می ایستند. تلاش های مربوط به تئوری پردازی های تشریحی معمولاً نوعی طبقه بندی فرضیات بر اساس ویژگی های آنهاست، زیرا این ویژگی ها راحت قابل مشاهده و اندازه گیری هستند. همچنین سنجیدن همبستگی میان ویژگی ها و نتایج برای فرضیه سازی و تنجیم تجزیه و تحلیل های کمی بر روی آن آسان تر است. کوهن (۱۹۶۹) در تحقیقات خود مشاهده کرد که سردرگمی و تناقضات پیش آمده در فرایند تئوری پردازی های تشریحی معمول و عادی است. این مرحله معمولاً با طبقه بندی زیاد مشخص می شود زیرا فرضیه های عمومی دارای ویژگی های زیادی هستند. هر مشاهده ای می تواند انحرافات دیگر مدل ها را توضیح دهد، اما انحرافات خود را نیز تحمل می کند و در بر دارد. انتقال از تئوری های تشریحی به تئوری های تجویزیناقتضات و سردرگمی هایی که اغلب در تئوری های تشریحی به وجود می آید می تواند هنگامی که محققان به دقت همبستگی و علت خروجی ها را بررسی می کنند، حل شوند. همانطور که در نمودار شماره ۲ نشان داده شده است، حرکت به سمت راس هرم در تئوری های تجویزی، عباراتی است که نه فقط همبستگی را بررسی می کند بلکه دلایل خروجی های مورد انتظار را نیز بیان می کنند. فهمیدن رابطه علت و معلولی پدیده ها محققان را قادر می سازد تا اثبات کنند مدیران چه عملکردهایی باید داشته باشند تا به نتایجی که آنها نیاز دارند دست یابند. به دلایلی که در زیر بیان شده، تئوری تجویزی قدرت پیش بینی بیشتری از تئوری تشریحی دارد. تئوری تجویزی نیز مانند تئوری تشریحی نیازمند بهبود است و محققان این کار را با فعالیت های زیر و گام های مشابه در تئوری تشریحی انجام می دهند. فرضیه سازی در رابطه با درستی رابطه علت و معلولی عبارات، آنها چرخه استنتاج را برای آزمایش عبارات های بیان کننده علت ها از پایین هرم انجام می دهند: اگر ما عملکردهایی را که انجام می شود مشاهده کنیم، باید نتایجی باشد که ما مشاهده می کنیم. وقتی که آنها با یک پدیده غیر متعارف

مواجه می شوند، آنها مجدداً در طبقات پایین هرم کاوش می کنند. آنها گاهی می توانند استثنائات را با دقت بیشتر حل کنند و از روش های کمتر ابهام آمیز برای تعریف و ارزیابی پدیده ها استفاده نمایند. آنها موارد استثناء را با انجام مجدد گام طبقه بندی بررسی می کنند. برای تئوری پردازی های تجویزی نسبت به طرح هایی که بر اساس ویژگی های پدیده ها می باشد، محققان رویدادها و موقعیت های مختلفی را که مدیران ممکن است با آن مواجه باشند را طبقه بندی می کنند. هنگامی که آنها با استثنائی مواجه می شوند، این کار را به این پرسش انجام می دهند که: مدیران در چه موقعیتی بودند که نتایج مختلف به دست آمده است؟ با پرسیدن این سؤال محققان بین بالا و پایین هرم تئوری تجویزی حرکت می کنند، مشاهدات غیر متعارف محققان نیز در نهایت با موقعیت ها و رویدادهای خاصی که مدیران با آن مواجه بوده اند تعریف می شوند. تاریخچه تحقیق در سرنشین پرواز روش مناسبی برای مجسم کردن چگونگی انتقال از تئوری تشریحی به تئوری تجویزی است. در طول قرون وسطی هوانوردان به عنوان بهترین تجربه تحقیقات و آنالیزهای آماری بودند. آنها مشاهده کردند که بسیاری از جانوران توانایی پرواز دارند و این جانوران را با دیگر حیوانات مقایسه می کردند. اکثریت پرندگان موفق دارای دو بال بودند و اکثر حیواناتی که توانایی پرواز را نداشتند فاقد این ویژگی بودند. این همان جوهر اصلی تئوری تشریحی است. در این دوران هوانوردان نیز از بهترین تجربیات پرندگان برای موفقیت در پرواز الگوبرداری کردند. سپس آنها دو بال ساختند و به هم متصل کردند، سپس از یک بلندی به پایین پریدند و به شدت بال زدند. اما این کار جواب نداد. آنها برای یک قرن برای پرواز تلاش کردند و ویژگی های تمام پرندگان که توانایی پرواز را داشتند و آنهایی که توانایی پرواز را نداشتند بررسی کردند. سپس در مطالعات دقیق آقای باکون در خصوص ماشین های متحرک دینل برنولی، به طرحی از ایرفویل دست یافتند که پرواز را امکان پذیر می کرد. کشف این استثناء به محققان اجازه داد تا طرح طبقه بندی خود را مجدداً بازبینی کنند. در این هنگام به جای حرکت به بالا و پیشرفت روزگار با ویژگی های خوب و بد پرندگان، محققان روزگار را با پاسخ به این سؤال طبقه بندی کردند: چگونه هوانوردان متوجه شدند که چه علت هایی باعث سقوط هواپیمای آنها شده است؟ این موضوع باعث شد تا آنها بتوانند تکنیک ها و ابزارهایشان را بهبود بخشند. اما زمانیکه شما در این وضعیت قرار دارید، به منظور دستیابی به خروجی های مورد انتظار به پرواز با طرق مختلف نیاز دارید. دنیای مدیران نیز امکان ندارد که کاملاً قابل پیش بینی شود. مدیران نیز مانند هوانوردان با شرایط خاصی مواجه هستند و روش ها و ابزار کافی در اختیار ندارند. همچنین فاکتورهای انسانی و پویایی های گروهی پیچیده مانع پیش بینی صحیح می شوند. اما با این وجود مطالعات دانشمندانی مانند هکمن در فهمیدن نتایج مربوط به رهبری رفتارها و اینکه چگونه نتایج در شرایط مختلف تغییر می کنند، به ما کمک می کند. اهمیت گام طبقه بندی دانشمندان برجسته برای بهبود پیش بینی شرایط انتقال از طبقه بندی بر اساس ویژگی های تئوری تشریحی انجام می شود نسبت به طبقه بندی بر اساس شرایط محیطی که در تئوری تجویزی انجام می شود آزمایشاتی را انجام داده اند برای مثال تئوری احتمال مفهومی است که توسط لاورنس ولوسج (۱۹۶۷) ارائه شده است آنها نشان دادند که بهترین راه برای سازماندهی یک شرکت بستگی دارد به شرایط محیطی که آن شرکت در آن عملیات خود را انجام می دهد گلاسر و استراوس (۱۹۶۷) در تئوری زمینه ای توضیح می دهند طبقه بندی بر اساس ویژگی ها را که تئوری تشریحی مطرح می شود و مفهوم تئوری رسمی که آنها بیان می کنند با تعریف ما از تئوری تجویزی تطابق دارد که طبقه بندی بر اساس شرایط به کار می گیرد. زمانیکه محققان در خصوص تعدادی از شرکت های موفق مطالعه می کردند متوجه شدند وقتی تعدادی ویژگی های خاص را به اشتراک گذاشتند می توانستند به اندازه کافی آنها را جمع بندی کنند و احساس می کردند که موفق شده اند. اما زمانیکه مدیران این فرمولهای محققان را اجرا کردند برخی از آنها متوجه شدند که این فرمولها در شرکت آنها کار نمی کند. برخی از این تئوری های پرو مد و زودگذر برای اجرای بد هستند. نویسندگان این تئوری ها خیلی مشتاق هستند که تئوری آنها توسط دیگران اجرا شود اما آنها شرایط را در نظر نمی گیرند و این باعث می شود تئوری آنها منجر به موفقیت نشود. تلاشهای مربوط به معرفی بهترین تجربیات از شرکت های موفق معمولاً دچار این مشکل می شوند (زیرا شرایط را متفاوت در نظر نمی گیرند). متأسفانه این تنها مشکل نویسندگان کتابهای مدیریت اینست که مطالعه جامع و موردی مجلات علمی مدیریتی امروزی می تواند موجب سرخوردگی شود- زیرا اغلب مقالات منتشر شده بخش خیلی کمی را به جداول طبقه بندی اختصاص داده اند. زمانیکه طبقه بندی های مختلف امروزی برجسته می شود، اغلب آنها ب متغیر های مصنوعی دسته بندی شده اند، نسبت به اینکه بخواهند طبقه بندی شفاهی داشته باشند. برخی از محققان مدیریت قانع شده اند که بخش انسانی سیستم های اجتماعی بسیار چند وجهی و پویا هستند و ساده سازی معادار آنها در چندین طبقه محدود در شرایط محیطی گوناگون غیر ممکن است. آنها اظهار می کنند که مدیران جهان بسیار پیچیده هستند زیرا آنها با تعداد بسیار زیادی از شرایط متفاوت مواجه هستند در واقع طبقه بندی ویژگی های بسیار نزدیک در مرحله شوراهای تشریحی بسیار پیچیده شده است به خصوص در برخی زمینه ها، اما به طور کلی تئوری تجویزی خیلی سردر گم کننده نیست، محققان در مرحله تئوری تجویزی پیچیدگی ها را با خلاصه کردن جزئیات در تعدادی طبقه (مثلاً ۲ یا ۴) که شامل شرایط محیطی مختلف می شود، حل نموده اند. پیدا کردن مرزهای برجسته از دسته بندی بر اساس شرایط اگر طبقه بندی بر اساس شرایط بخواهد در مبنای تئوری پردازی تجویزی باشد، محققان چگونه باید در خصوص مرزهای تعریف طبقه ها تصمیم گیری کنند و چه تعاریف بالقوه ای از مرزها برای پیش بینی دقیق و درک مطلب مناسب نیست؟ اگر به مقال هوانوردان برگردیم، مرزهای مناسب برای طبقه ها بر اساس شرایط، با ضرورت های متفاوت هواپیما تعیین می شود. اگر شرایط متفاوت به روشهای متفاوت خلبانی نیاز نداشته باشد، در این صورت آن طبقه بندی معنا داری نیست. ما پیشنهاد می کنیم در مدیریت برخی اصول برای تعریف این مرزها تعیین شود. اگر مدیران خودشان را در شرایط متفاوتی ببینند که باید عملکردهای متفاوت داشته باشند و یا سازمان خروجی های مورد انتظار مختلفی داشته باشد، در این صورت آنها مرزها برجسته ای میان طبقه ها دارند. ارزش نا هنجاری ها در تئوری پردازی بهتر همانطور که در قبل نشان داده شد، زمانیکه محققان در هر دو مرحله تئوری توضیحی و تجویزی از بالا به پایین هرم حرکت می کنند از حالت های مختلفی برای پیش بینی آنچه آنان خواهند دید استفاده می کنند، اما آنها اغلب چیزهایی را مشاهده می کنند که تئوری منجر به آنها نمی شد، در نتیجه شناسایی ناهنجاری یعنی چیزهایی که تئوری نمی تواند توضیح دهد. بسیاری از اکتشافات تئوری های ارائه شده توصیف اندازه گیری است یا در پارلهایی طبقه بندی شده مانند "چیزهایی که در اینجا وجود دارد" و یا این چیز است که مادر مورد آن فکری دیگری می کردیم و دقیقاً همان نیست. نتایج این تلاشها معمولاً شامل موارد زیر می تواند باشد: (۱) یک پدیده دارای توصیف و اندازه گیری دقیقتر هست یا نه، (۲) تغییر تعاریف پدیده ها یا شرایط آن طبقه بندی ها، اضافه کردن یا حذف طبقه ها یا تعریف آنها به روشهای مختلف، (۳) پیکر بندی یک حالت تئوریک جدید از آنچه که مرتبط است و یا علل و چرایی و تحت چه شرایطی بودن. هدف این فرایند این است که تئوری را در مورد تعریف ناهنجاری ها و پدیده هایی که قبلاً به خوبی توضیح داده شد بازنگری کند. چگونه تحقیقات ناهنجاری-جویی را طراحی کنیم اگر چه برخی از ناهنجاری

های تولیدی ممکن است از همان ابتدا واضح باشد، اما کار اغلب دانشمندان تئوری پردازی این است که تحقیقشان را طوری طراحی کنند که قادر باشند حداکثر ناهنجاری‌ها را شناسایی کنند. هدف پاراگراف‌های زیر این است که به محققان کمک کند تا با تعریف سئوالات تحقیق و تمرکز بر ناهنجاری‌ها، تئوری پردازی کارآمدتری داشته باشند. ۱- سئوالات تحقیقات ناهنجاری-جوییتحقیقات ناهنجاری-جویی این امکان را به محققان جدید می‌دهد که تئوری‌های پذیرفته شده جدیدی را ارائه نمایند و چرخه تئوری پردازی را اجرا نمایند. پروفیسور پورتر (۱۹۹۱) نیز تحقیقات خود را با روش مذکور انجام داده است. در این راستا ما در ادامه چند نمونه از رئوس مطالب و سئوالاتی که به صورت بالقوه محققان در آینده می‌توانند از آنها استفاده کنند و برای طبقه بندی چالش‌های بالقوه در تحقیقات مدیریتی استفاده می‌شوند را بیان کرده ایم. • چه موقع ممکن است فرایند مهندسی مجدد و تولید ناب ایده‌های نامناسبی باشند؟ • چه موقع منبع یابی چیزی از یک همکار یا تامین‌کننده که جزء شایستگی‌های کلیدی شما نیست ممکن است منجر به شکست شود؟ • آیا شرایطی وجود دارد که در آن روش مداد بر روی کاغذ برای مدیریت فروش مناسب تر از استفاده از نرم افزار مدیریت زنجیره تامین باشد؟ • در خرده فروشی، چه زمانی و چرا توقف یکباره خرید یا پورتال استراتژی مناسبی است و چه زمانی ما انتظار داریم که شرکت با استفاده از استراتژی تمرکز متخصصین دریافتی بیشتری داشته باشد؟ • چه موقع رقابت مبتنی بر زمان و سفارشی سازی انبوه به احتمال زیاد حیاتی می‌شود و چه موقع ممکن است رقابت بی معنایی باشد؟ • آیا کدهای SIC طبقه بندی مناسبی برای تعریف ارتباطات در تحقیقات می‌باشد؟ • چه موقع باید شرکت‌های وابسته به سازمان را خریداری نمود و چه زمانی باید آنها را جدا نگه داشت؟ • در چه شرایطی تئوری "دست مرئی" چندلر (۱۹۷۷) از سرمایه داری مدیریتی عامل حیاتی موفقیت سازمانی است و در چه شرایطی تئوری "دست نا مرئی" آدام اسمیت (۱۷۷۶) بهترین مکانیسم برای ایجاد سازمانی است؟ تحقیقات ناهنجاری-جویی اغلب در هرم تئوری پردازی بر روی طبقه بندی متمرکز می‌باشد. متأسفانه مرزهای طبقه بندی در بسیاری از تحقیقات (مانند کدهای SIC) به نظر می‌رسد با دسترسی به داده‌ها تعریف شده، به جای اینکه با حدود و اهمیت خود پدید آمده و یا خروجی‌های مرتبط آنها تعریف شود. پرسشگری کافی از طبقه‌ها تقریباً همیشه یک مسیر کارآمد برای تئوری پردازی بهتر می‌باشد. "چه موقع این کار نیست"؟ "تحت چه شرایطی ممکن است مزه دادن خیر بدی باشد"، "آینها نمونه سئوالاتی هستند که می‌توانند بینش دستیابی به موفقیت عملکرد باشند و هنوز تعداد محدودی از محققان اینها را می‌پرسند. ۲- دقت بر روی دیگر رشته‌هایی که از مشاهدات کوهن (۱۹۶۲) مشخص نموده است ناهنجاری‌هایی که منجر به سرنگونی نظریه غالب و یا پارادایمی می‌شود که در رشته‌های مختلف وجود دارد، در آن رهبرانی که به شیوه سنتی آموزش داده شده‌اند وجود دارند. آنها معتقدند که شکل دادن قدرتمند پیروان تئوری قبل امکان پذیر نخواهد بود و ارتباط پدیده غیر عادی که منجر به ایجاد نظریه بهبود یافته می‌شود را نمی‌توان دید. محققان در رشته‌های مختلف از روش‌های مختلف تحقیق استفاده می‌کنند و علائق متفاوتی در مورد موضوعات تحقیق دارند. این تفاوت‌ها اغلب به آنها اجازه می‌دهد که چیزهایی که تشخیص نمی‌دهند و یا چیزهایی که به نظر به اهمیت می‌رسد را ببینند. ۳- مطالعه یک پدیده در پدیده دیگر سومین روش برای اینکه محققان با احتمال بیشتری ناهنجاری‌ها را شناسایی کنند شامل اجرای طرح تحقیق تو در تو که به بررسی سطوح متفاوت از یک پدیده می‌پردازد، می‌باشد. نسبت به مطالعاتی که فقط صنایع و یا شرکت‌ها و یا بخش‌ها و یا گروه‌ها و یا افراد را بررسی می‌کنند، طرح تحقیق تو در تو مستلزم این است بررسی کند افراد چگونه عمل می‌کنند و در گروه چگونه تعامل می‌کنند و ارتباطات میان گروه‌ها چگونه است. بسیاری از ناهنجاری‌ها تنها در تعاملات سطح دوم در سطوح مختلف شناسایی می‌شوند. ۴- مشاهده و مقایسه طیف گسترده‌ای از پدیده‌ها ساز و کار چهارم برای به حداکثر رساندن احتمال آزمایش رویه ناهنجاری این است که محدوده وسیع تری از پدیده‌ها را نسبت به دانشمندان قبلی داشته باشیم. طیف گسترده‌ای از خروجی‌ها، ویژگی‌ها و شرایطی که دانشمندان در پایه هرم تحقیق آزمایش می‌کنند، احتمال بیشتری دارد که آنها بتوانند مرزهای برجسته‌ای را در میان مجموعه‌ها و طبقه‌های مختلف شناسایی کنند. به عنوان مثال، بررسی انجام شده توسط چسبروک (۱۹۹۹) در مورد سازندگان دیسک درایو این امکان را به او داد تا بتواند رویه‌ای از ناهنجاری‌ها را که او نمی‌توانست برای تئوری پردازی بهتر محاسبه کند را شناسایی کند. این موضوع توضیح می‌دهد که شرکت‌های یکپارچه چگونه به صورت عمودی و افقی می‌توانند اختلافات را در شرکت‌ها مدیریت کنند. تحقیقات ناهنجاری-جویی و ساختار جمعی دانش... تئوری سازی در مقابل تئوری پردازیش قابل توجهی از محققان در زمینه‌های خاصی از مدیریت تلاش‌های خود را با تمرکز در ساختن مدل‌های ریاضی در بالای هرم تئوری شروع کرده‌اند و همینجا مانده‌اند، زیرا مدل‌های بهینه آنها برای مرتب سازی ناهنجاری‌های تجربی طراحی نشده است که ما در بالا در مورد آن بحث کردیم. این کار تمایل به بهبود در ریاضی دانان هوشمند ابداع روش‌هایی است که متغیرهای بیشتری را در مدل‌های خود داشته باشد، و یا کشف چگونگی استخراج نتایج در حالی که ساخت "واقع‌گرایانه" به مفروضات ساده تر از قبل توسط دانشمندان انجام شده بود. زیرا این بهبودها تمایل دارند که از طریق مفهومی به جای جعل تجربی نتایج را بدست آورند، که ما در اینجا به آن تئوری پردازی نسبت به ساختن تئوری می‌گوییم. در روح تلاش این مقاله برای پی‌ریزی شالوده‌ای تشریحی و محکم برای ساختمان تئوری است، ما احساس می‌کنیم آن مهم است برای اختصاص واژه‌های مختلفی را برای روند الگوسازان خالص به کار است. تئوری پردازی سازمانی اساساً متفاوت از فرایند تئوری سازی که اینجا شرح داده شده می‌باشد، که در آن جستجو برای ناهنجاریهای تجربی نقش ذاتی دارد. ایجاد اعتبار و قابلیت اطمینان تئورینگرانی‌های اولیه از هر مصرف کننده تئوری مدیریت درک کاربرد آن است، و اینکه آن کجا صدق نمی‌کند. ین (۱۹۸۴) در مورد این نگرانی‌ها با تعزیف ۲ نوع اعتبار برای تئوری (اعتبار داخلی و خارجی) به ما کمک می‌کند تا درک کنیم که در چه زمانی ما می‌توانیم به تئوری اعتماد کنیم. در این بخش ما بحث خواهیم کرد که این مفهوم چه ارتباطی با مدل ما از تئوری پردازی دارد، و اینکه محققان چگونه می‌توانند تئوری‌های خود را با استفاده از این ۲ بعد معتبر تر کنند. اعتبار درونی اعتبار درونی یک تئوری شامل موارد زیر می‌باشد: ۱) نتیجه گیری آن بدون هیچ ابهامی از ساختمان و حیطه آن می‌باشد. ۲) محققان تمام استدلال‌های قابل قبول جایگزین را که ممکن است با پدیده نتایج مورد انتظار مرتبط باشند رد می‌کنند. بهترین روشی که ما برای ایجاد اعتبار داخلی تئوری می‌شناسیم این است که یک پدیده را از طریق جنبه‌های رشته‌های زیاد و بخش‌هایی از شرکت‌هایی که ممکن است بررسی کنیم. زیرا استدلال‌های قابل قبول جایگزین تقریباً همیشه با بررسی کارکردهای بخش دیگری از یک شرکت، و از طریق جنبه‌ها و ابزارهای دیگر از رشته‌های دانشگاهی دیده می‌شود. هنگامی اینها امکان پذیر است که یک محقق دیگر بتواند بگوید "یک دقیقه صبر کنید." اینها توضیحات مختلفی برای این است که ما چرا نمی‌توانیم از اعتبار داخلی تئوری اطمینان داشته باشیم. پژوهشگرانی که یک پدیده و خروجی‌های مورد انتظار را از همه جنبه‌ها و همه دیدگاه‌های بالقوه مربوطه را بررسی کرده‌اند، می‌توانند علت چیزهایی را که یاد گرفته‌اند توضیح دهند، و یا استدلال‌های دیگر را رد کنند. اعتبار بیرونی اعتبار بیرونی تئوری این است که تا چه حد رابطه بین پدیده‌ها و نتایجی که در یک

زمینه خاص مشاهده می شود قابل اعتماد برای کاربرد در زمینه های دیگر است. بسیاری از محققان به این باور رسیده اند که اعتبار خارجی یک تئوری توسط "تست کردن" آن را بر روی مجموعه داده های مختلف ایجاد می شود. اعتبار خارجی تئوری می تواند به دو دلیل ایجاد نشود. اول اینکه محققان نمی توانند یک تئوری را در هر مجموعه داده ها ممکن و قابل تصور تست کنند. دوم اینکه داده ها تنها در مورد گذشته وجود دارند. چطور ما می توانیم مطمئن باشیم که یک مدل در زمان حال یا آینده کاربردی است، تا زمانی که داده ها بر روی آن تست نشده باشد؟ برای نشان دادن این مشکل، تجربه کریستنسن بعد از انتشار تئوری از نوآوری درهم گسیخته در نظر گرفته شده است. این تئوری هنگامی از طریق تجزیه و تحلیل دقیق تجربی از تاریخچه صنعت دیسک درایو مشتق شده بود. این ادعا در دو شرایط وجود دارد- شرایط حفظ و درهم گسیخته- که در آن ممکن است مدیران نوآور خودشان را بیابند. بنابراین تعریف یک مکانیسم علی و معلولی که باعث موفقیت یا شکست افراد و شرکت ها در انواع مختلف از خلاقیت و نوآوری در آن شرایط متفاوت می شود. اندازه نمونه و اعتبار روش های اندازه گیری اهمیت آماری قطعاً نشان می دهد که با حجم نمونه بزرگتر، ما از اعتبار داخلی مدل مطمئن تر می شویم. برخی گمان می کنند که یک تئوری به دست آمده از داده های بزرگ به نمایندگی از کل جمعیت از شرکت ها دارای اعتبار خارجی بیشتر از یک نظریه حاصل از مطالعات موردی تعداد محدودی از شرایط است که در آن جمعیت را داشته باشد. اما همیشه اینطور نمی باشد. هنگامی که واحد تجزیه و تحلیل یک جمعیت از شرکت ها است، محقق می تواند فقط در مورد کل همان جمعیت از شرکت خاص صحبت کند. برخی از مدیرانی که از آن فرمول تبعیت کردند در وضعیت خود بهترین عملکرد را داشته اند. با این حال گاهی اوقات آن اقدام مطلوب در موقعیت های خاص خروجی ندارد. از این رو پژوهشگرانی که یک تئوری را از مطالعه آماری در مورد یک جمعیت استخراج نموده اند هنوز نیاز دارند که از طریق طبقه بندی بر اساس شرایط برای تئوری خود اعتبار خارجی ایجاد نمایند.

منبع انتشار اصل مقاله:

Paul R. Carlile & Clayton M. Christensen (۲۰۰۴), The Cycles of Theory Building in Management Research, working paper, October ۲۷, Version ۵.۰

تهیه و تنظیم: پایگاه مقالات علمی مدیریت www.SYSTEM.parsiblog.com

### طرز نوشتن پایان نامه

پایان نامه های کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری

برای نوشتن پایان نامه از کجا باید شروع کنیم؟ این سوالی است که اغلب دانشجویان بعد از اینکه واحد پایان نامه رو می گیرند برای اونها پیش می آید و معمولاً هم از همین جا اشتباهات شروع می شه! شروع خوب یک پایان نامه یک سوال خوب برای تحقیق کردن است. البته اینو خیلی ها می دونن اما اغلب حتی تا روز دفاع پایان نامه دقیقاً نمی دانند سوال اونها چی بوده و چه مسئله باید حل می شد. بگذارید همین جا یک نکته خیلی خیلی مهم رو باز کنم که اغلب دانشجویان اشتباه می کنند: "به هیچ وجه فقط برای ارضای کنجکاوی خودتون ( بخونید بی سوادی مون و تکمیل اطلاعات عمومی یا جبران کم کاری های دوران دانشجویی ) سوال پایان نامه رو مطرح نکنید. دوستان عزیز پایان نامه یک تحقیق علمی است نه یک جزوه آموزشی برای پاسخ به سوالات شخصی. حتماً میگرد خوب اینکه معلومه. اما نمی دونم چرا موضوع به این سادگی رو خیلی ها جدی نمی گیرن و خوب معلومه چی می شه. وقتی به پایان نامه فقط به مروری است بر تحقیقات انجام شده به علاوه کمی آمار و ارقام ( اغلب دستکاری شده) نمی شه از توش دو تا مقاله حسابی در بیاد!! بهتره با خودتون روراست باشید و به انگیزه هاتون هنگام انتخاب موضوع پایان نامه خیلی خوب فکر کنید. حالا باید بگم به سوال خوب برای شروع پایان نامه یا تحقیق چه جور سوال بیاید باشه: سوال تحقیق یک سوال علمی است: یعنی اینکه دو تا ویژگی باید داشته باشد: یک- هنوز جواب آن داده نشده است که این دو حالت دارد: ۱- این سوال قبلاً طرح نشده ۲- این سوال به روشی دیگری پاسخ داده شده که جواب آن چالش برانگیز استند- سوالات قبل از این سوال پاسخ داده شده باشد: ( این نکته از نکته قبلی مهمتر است) هر سوال علمی برای پاسخ دادن نیاز به یکسری پیش فرض دارد که باید در تحقیقات قبلی پاسخ آن داده شده باشد و گرنه این تحقیق پایه علمی نخواهد داشت. به زبان دیگه یعنی اینکه سوالات علمی مثل حلقه های زنجیر هستند که محقق وقتی می تونه آخرین حلقه زنجیر فعلی را پاسخ دهد که حلقه های قبلی در تحقیقات پیشین جواب داده شده باشد. در این بخش شکل و شیوه ای یکسان در نگارش پایان نامه ارائه می گردد که رعایت آن ضروری است و منجر به ارزیابی کفایت مطلوب پایان نامه خواهد شد. رعایت این نکات موجب انتقال پیام مطلوب تر شده، و دانشجویان با روش های استاندارد تدوین پایان نامه، نگارش جزوه، پروژه و حتی گزارش فنی که ساختاری کم و بیش متفاوت است آشنا می شود. پایان نامه به لحاظ نگارش دارای دو وجه قابل تأمل است: ۱- مکان نوشتن مطالب در هر صفحه پایان نامه، نحوه حاشیه بندی، شماره گذاری، ارجاعات، صفحات و بخشها، معادلات، تصاویر، جداول و منحنی ها. ۲- ترتیب ساختاری ارائه مطالب در جزء جزء پایان نامه. ابعاد حیاتی تر و راهگشای دو محور فوق طی دو فصل مورد تعمق قرار خواهند گرفت. ۳- محتوای فصول پایان نامه ۴، ۲، ۱- نحوه تنظیم مطالب: اهم نکاتی که می بایست در مورد ابعاد کاغذ پایان نامه، نحوه تنظیم و کادربندی برای انعکاس مطالب در روی کاغذ رعایت گردد عبارتند از: • از کاغذ مرغوب و در قطع A۴ به منظور نگارش پایان نامه استفاده شود. در مواردی که نیاز به کاغذ در قطع بزرگتر است، ضمن استفاده از اندازه های استاندارد رده A به هنگام ضمیمه نمودن کاغذ مربوطه، به اندازه A۴ تا شده و حتماً داخل صحافی قرار داده شود. • در تحریر متن، معادلات ریاضی، جداول و نمودارها از کامپیوتر و نرم افزارهای فارسی موجود استفاده گردد. • اندازه حروف به هنگام استفاده از نرم افزار کامپیوتری، ۱۲ Pt تا ۱۴، بافونت Lotus یا Zar بوده و در تمام متن یکسان باشد. • تا حد امکان از عکس و تصویر برای انعکاس مطالب استفاده نشده و از شماتیک های گویا بهره گرفته شود. در صورتیکه تصویری بصورت کپی در پایان نامه ارائه شود، بدیهی است باید کاملاً واضح بوده و از کیفیت خوبی برخوردار باشد. • حواشی بالا و پایین کاغذ به ترتیب ۵/۲ و ۵/۲ سانتی متر و از راست و چپ نیز به ترتیب ۳ و ۲ سانتی متر باشند. صفحات بصورت ۱۸ سطر و یا ۲۴ سطر تایپ شوند. • جملات متن حتی الامکان کوتاه و مطابق قواعد دستور زبان فارسی و بصورت مجهول نوشته شده باشد. • از نگارش کلمات لاتین در متن پروژه، روی اشکال و جداول خودداری شود. معادل لاتین پس از مشخص شدن به وسیله شماره ای که بالای معادل فارسی آن کلمه تایپ می شود، در زیرنویس پایین صفحه با شماره عدد فارسی آورده شود. در هر صفحه، شماره های زیرنویس بصورت دو ستونه در زیر نیم خطی در سمت چپ کاغذ، از یک آغاز و به ترتیب افزایش می یابند. بطوریکه در هر سطر از زیرنویس صفحه حداکثر دو کلمه انگلیسی معادل تایپ می گردد که، کلمه اول از سمت چپ و کلمه دوم از میانه صفحه تحریر می گردد. سایر کلمات انگلیسی نیز در سطور بعدی، به همین ترتیب درج می شوند. اگر پیدا کردن معادل

فارسی برای کلمه ای خاص مثلاً یک مقاله لاتین بسیار مشکل بود، می توان تلفظ لاتین کلمه را با حروف فارسی نوشته و در زیر نویس اصل کلمه لاتین را نوشت. لازم به ذکر است که در صورت تمایل می توان به جای استفاده از زیر نویس در پایان هر صفحه، از پی نوشت در انتهای هر فصل استفاده نمود. بدیهی است که شماره لغات پی نوشت هر فصل نیز از یک آغاز می شود. پی نوشت انتهای فصل به دلیل مشابهت با اصول مقاله نویسی ارجحیت کمتری دارد. شماره گذاری صفحات به دو نوع مجزا صورت می پذیرد. دسته اول صفحات پایان نامه، از صفحه چکیده، تا انتهای صفحات لیست علائم و اختصارات با حروف الفبا، و به صورت متوالی همچون الف، ب، پ، ت و غیره، دسته دوم صفحات، از صفحه مقدمه تا انتهای پایان نامه به صورت عددی شماره گذاری می شوند. روی صفحه اول هر تقسیم اصلی از پایان نامه، مانند صفحه چکیده، صفحه اول فهرست صفحه اول هر فصل و غیره شماره صفحه نوشته نمی شود ولی شماره آن به حساب می آید. شماره هر صفحه با ۵/۱ برابر فاصله بین سطرها از پایین کاغذ در وسط سطر به فارسی ساده نوشته می شود. در نگارش متن اصلی، عناوین اصلی در وسط سطر، و کلیه عناوین فرعی در ابتدای سطر با شماره بندی دو عددی نوشته شود. قبل از شروع هر عنوان اصلی دو سطر، و قبل از شروع هر عنوان فرعی یک سطر خالی منظور شود. عناوین فرعی تر در ابتدای سطر نوشته شده و مطالب بلافاصله بعد از علامت : آغاز می شوند. به هر یک از عناوین اصلی و فرعی تا دو لایه فرعی شماره ای تعلق می گیرد که، نحوه شماره گذاری آن در فهرست آمده است. بین معادلات و نوشته ها یک سطر خالی آورده می شود. شماره معادله در سمت راست خط، و شماره جداول و شکلها به ترتیب در بالا و پایین بصورت XX-YY نوشته می شود. XX شماره فصل و YY شماره معادله می باشد. در صورتیکه سطر معادله دارای جای کافی نباشد، از سطر بعدی استفاده می شود. منحنی ها، جداول، تصاویر و یا اشکال درون کادر بسته قرار گرفته، طرف بالای آنها می بایست به طرف بالای کاغذ قرار داده شود. هر یک از منحنی ها، جداول تصاویر و اشکال دارای شماره بوده و در متن به آنها اشاره شود. زیر نویس شکل در قسمت زیرین کادر به فاصله یک خط درج می شود. توضیح شکل در سمت چپ بعد از شماره تایپ می شود. تدابیر مشابهی برای بالانویس جدول رعایت می شود. هر یک از منحنی ها جداول، تصاویر و یا اشکال در طی متن پایان نامه دارای شماره ای مستقل از یکدیگر بوده و بصورت متوالی تا انتهای هر فصل افزایش می یابند. لازم به ذکر است که چنانچه تعداد منحنی ها، جداول، تصاویر و یا اشکال در قسمتی از متن بیش از حد معقول باشد جهت تداوم نوشتار می بایست مجموعه آنها در یک پیوست قرار گیرند. در کلیه منحنی ها و نمودارها، هر یک از محورهای مختصات معرفی شده و واحد مربوطه نیز در کنار محور مختصات درج شود. این موضوع در مورد سطرها و ستونهای جداول نیز صادق می باشد. به منظور افزایش کیفیت و دقت نمودارها، توصیه می شود که یکی از نرم افزارهای متداول کامپیوتری مانند EXCELL، HPG، HG، VISIO و غیره در رسم نمودارها مورد استفاده قرار گیرد. لازم است کلیه محاسبات منحصراً در سیستم آحاد بین المللی SI انجام شود. در موارد استثنایی که به علت محدودیت منابع موجود استفاده از سیستم های دیگر آحاد اجتناب پذیر به نظر می رسد، ضروری است که نتایج نهایی هر قسمت از محاسبات را علاوه بر سیستم آحاد مربوطه، پس از تبدیل واحد در سیستم SI نیز درج نمود. ضمناً به این موضوع نیز حتماً توجه شود که در مقابل تک تک نتایج محاسبات، واحد مربوطه باید ذکر شود. پایان نامه به لحاظ نگارش دارای دو وجه قابل تأمل است: ۱- مکان نوشتن مطالب در هر صفحه پایان نامه، نحوه حاشیه بندی، شماره گذاری، ارجاعات، صفحات و بخشها، معادلات، تصاویر، جداول و منحنی ها. ۲- ترتیب ساختاری ارائه مطالب در جزء جزء پایان نامه. ابعاد حیاتی تر و راهگشای دو محور فوق طی دو فصل مورد تعمق قرار خواهند گرفت. ۳- محتوای فصول پایان نامه ۴، ۲، ۱- نحوه تنظیم مطالب: اهم نکاتی که می بایست در مورد ابعاد کاغذ پایان نامه، نحوه تنظیم و کادربندی برای انعکاس مطالب در روی کاغذ رعایت گردد عبارتند از: کاغذ مرغوب و در قطع A۴ به منظور نگارش پایان نامه استفاده شود. در مواردی که نیاز به کاغذ در قطع بزرگتر است، ضمن استفاده از اندازه های استاندارد رده A به هنگام ضمیمه نمودن کاغذ مربوطه، به اندازه A۴ تا شده و حتماً داخل صحافی قرار داده شود. در تحریر متن، معادلات ریاضی، جداول و نمودارها از کامپیوتر و نرم افزارهای فارسی موجود استفاده گردد. اندازه حروف به هنگام استفاده از نرم افزار کامپیوتری، ۱۲ تا Pt ۱۴، بافونت Lotus یا Zar بوده و در تمام متن یکسان باشد. تا حد امکان از عکس و تصویر برای انعکاس مطالب استفاده نشده و از شماتیک های گویا بهره گرفته شود. در صورتیکه تصویری بصورت کپی در پایان نامه ارائه شود، بدیهی است باید کاملاً واضح بوده و از کیفیت خوبی برخوردار باشد. حواشی بالا و پایین کاغذ به ترتیب ۵/۲ و ۵/۲ سانتی متر و از راست و چپ نیز به ترتیب ۳ و ۲ سانتی متر باشند. صفحات بصورت ۱۸ سطری و یا ۲۴ سطری تایپ شوند. جملات متن حتی الامکان کوتاه و مطابق قواعد دستور زبان فارسی و بصورت مجهول نوشته شده باشد. از نگارش کلمات لاتین در متن پروژه، روی اشکال و جداول خودداری شود. معادل لاتین پس از مشخص شدن به وسیله شماره ای که بالای معادل فارسی آن کلمه تایپ می شود، در زیر نویس پایین صفحه با شماره عدد فارسی آورده شود. در هر صفحه، شماره های زیر نویس بصورت دو ستونه در زیر نیم خطی در سمت چپ کاغذ، از یک آغاز و به ترتیب افزایش می یابند. بطوریکه در هر سطر از زیر نویس صفحه حداکثر دو کلمه انگلیسی معادل تایپ می گردد که، کلمه اول از سمت چپ و کلمه دوم از میانه صفحه تحریر می گردد. سایر کلمات انگلیسی نیز در سطور بعدی، به همین ترتیب درج می شوند. اگر پیدا کردن معادل فارسی برای کلمه ای خاص مثلاً یک مقاله لاتین بسیار مشکل بود، می توان تلفظ لاتین کلمه را با حروف فارسی نوشته و در زیر نویس اصل کلمه لاتین را نوشت. لازم به ذکر است که در صورت تمایل می توان به جای استفاده از زیر نویس در پایان هر صفحه، از پی نوشت در انتهای هر فصل استفاده نمود. بدیهی است که شماره لغات پی نوشت هر فصل نیز از یک آغاز می شود. پی نوشت انتهای فصل به دلیل مشابهت با اصول مقاله نویسی ارجحیت کمتری دارد. شماره گذاری صفحات به دو نوع مجزا صورت می پذیرد. دسته اول صفحات پایان نامه، از صفحه چکیده، تا انتهای صفحات لیست علائم و اختصارات با حروف الفبا، و به صورت متوالی همچون الف، ب، پ، ت و غیره، دسته دوم صفحات، از صفحه مقدمه تا انتهای پایان نامه به صورت عددی شماره گذاری می شوند. روی صفحه اول هر تقسیم اصلی از پایان نامه، مانند صفحه چکیده، صفحه اول فهرست صفحه اول هر فصل و غیره شماره صفحه نوشته نمی شود ولی شماره آن به حساب می آید. شماره هر صفحه با ۵/۱ برابر فاصله بین سطرها از پایین کاغذ در وسط سطر به فارسی ساده نوشته می شود. در نگارش متن اصلی، عناوین اصلی در وسط سطر، و کلیه عناوین فرعی در ابتدای سطر با شماره بندی دو عددی نوشته شود. قبل از شروع هر عنوان اصلی دو سطر، و قبل از شروع هر عنوان فرعی یک سطر خالی منظور شود. عناوین اصلی و فرعی تر در ابتدای سطر نوشته شده و مطالب بلافاصله بعد از علامت : آغاز می شوند. به هر یک از عناوین اصلی و فرعی تا دو لایه فرعی شماره ای تعلق می گیرد که، نحوه شماره گذاری آن در فهرست آمده است. بین معادلات و نوشته ها یک سطر خالی آورده می شود. شماره معادله در سمت راست خط، و شماره جداول و شکلها به ترتیب در بالا و پایین بصورت XX-YY نوشته می شود. XX شماره فصل و YY شماره معادله می باشد. در صورتیکه سطر معادله دارای جای کافی نباشد، از سطر بعدی استفاده می شود. منحنی ها، جداول، تصاویر و یا

اشکال درون کادر بسته قرار گرفته، طرف بالای آنها می‌بایست به طرف بالای کاغذ قرار داده شود. هر یک از منحنی‌ها، جداول، تصاویر و اشکال دارای شماره بوده و در متن به آنها اشاره شود. زیرنویس شکل در قسمت زیرین کادر به فاصله یک خط درج می‌شود. توضیح شکل در سمت چپ بعد از شماره تاپ می‌شود. تدابیر مشابهی برای بالانویس جدول رعایت می‌شود. هر یک از منحنی‌ها جداول، تصاویر و یا اشکال در طس متن پایان نامه دارای شماره ای مستقل از یکدیگر بوده و بصورت متوالی تا انتهای هر فصل افزایش می‌یابد. لازم به ذکر است که چنانچه تعداد منحنی‌ها، جداول، تصاویر و یا اشکال در قسمتی از متن بیش از حد معقول باشد جهت تداوم نوشتار می‌بایست مجموعه آنها در یک پیوست قرار گیرد. در کلیه منحنی‌ها و نمودارها، هر یک از محورهای مختصات معرفی شده و واحد مربوطه نیز در کنار محور مختصات درج شود. این موضوع در مورد سطرها و ستونهای جداول نیز صادق می‌باشد. به منظور افزایش کیفیت و دقت نمودارها، توصیه می‌شود که یکی از نرم افزارهای متداول کامپیوتری مانند EXCELL، HPG، VISIO، و غیره در رسم نمودارها مورد استفاده قرار گیرد. لازم است کلیه محاسبات منحصرأ در سیستم آحاد بین المللی SI انجام شود. در موارد استثنایی که به علت محدودیت منابع موجود استفاده از سیستم‌های دیگر آحاد اجتناب‌پذیر به نظر می‌رسد، ضروری است که نتایج نهایی هر قسمت از محاسبات را علاوه بر سیستم آحاد مربوطه، پس از تبدیل واحد در سیستم SI نیز درج نمود. ضمناً به این موضوع نیز حتماً توجه شود که در مقابل تک تک نتایج محاسبات، واحد مربوطه باید ذکر شود. پیوست‌ها در انتهای پایان نامه، پیوست‌ها قرار می‌گیرند. همانگونه که در متن اصلی ذکر گردید. پیوست بگونه ای انتخاب می‌شود که ضمن نیاز به وجود آنها، قرار دادن آنها در متن اصلی باعث از بین رفتن انسجام و پیوستگی مطلب می‌گردد. هر پیوست به یک موضوع اختصاص می‌یابد. به منظور مرتب نمودن پیوستها، ترتیب زیر پیشنهاد می‌گردد: پیوست ۱- منحنی‌های حاصل و یا تهیه شده از استاندارد در صورتی که تعداد آنها زیاد باشد. پیوست ۲- جداول حاصل و یا تهیه شده از استاندارد در صورتی که تعداد آنها زیاد باشد. پیوست ۳- اثبات قضایا پیوست ۴- دستورالعمل استفاده از برنامه کامپیوتری تهیه شده پیوست ۵- لیست برنامه کامپیوتری پیوست ۶- نقشه‌های تهیه شده لازم به ذکر است پیوستهای نرم افزاری داخل جلد در پاکت ویژه ای جیب‌بند می‌شوند. در صفحه اول هر پیوست، در بالا و وسط کادر کلمه پیوست و شماره ترتیب آن درج شده و سپس با یک خط فاصله در وسط کادر عنوان مربوط به آن پیوست آورده می‌شود. چکیده انگلیسی: این بخش حداکثر در یک صفحه ارائه شده و می‌تواند ترجمه چکیده فارسی باشد. فرم داخل جلد به انگلیسی: این فرم دقیقاً ترجمه جلد فارسی در ابتدای پایان نامه می‌باشد. ۴، ۲، ۳- محتوای فصول پایان نامه فصل اول • کلیات تحقیق • مقدمه • هدف • ضرورت تحقیق • بیان مسئله • سوالات تحقیق • مراحل تحقیق • عنوان روش تحقیق • روش جمع آوری اطلاعات • ابزار جمع آوری اطلاعات • روش تجزیه و تحلیل • محدودیت‌های احتمالی تحقیق • تعاریف واژه‌های اصلی تحقیق فصل دوم • مرور ادبیات تحقیق • اهمیت مباحث نظری پیرامون موضوع تحقیق که در یک تا چند بخش جداگانه به نقل قول از منابع معتبر (به همراه آدرس دهی منابع مورد استفاده در متن و درج مشخصات منابع مورد استفاده به ترتیب استفاده در انتهای فصل درج می‌گردد) توسط محقق گردآوری، دسته بندی، تنظیم و نگارش می‌یابد. فصل سوم • روش تحقیق • عنوان روش تحقیق • معرفی روش نمونه برداری یا بررسی جامعه مورد نظر یا روش مطالعه موردی (Case Study) • چگونگی تعیین اندازه نمونه مورد مطالعه با استفاده از فرمولهای آماری و ... معرفی روشها و ابزار گردآوری اطلاعات کمی یا کیفی • معرفی الگوها یا مدل مورد استفاده برای تحلیل مسئله • معرفی جزئیات روشهای تجزیه و تحلیل اطلاعات • روش سنجش اعتبار و پایایی تحقیق کمی و یا صحت و تعمیم‌پذیری تحقیق کیفی فصل چهارم • جزئیات مراحل پیاده سازی روش تحقیق برای حل مسئله و پاسخگویی به سوالات تحقیق فصل پنجم • جمع بندی و نتیجه گیری و موضوعات پیشنهادی برای تحقیقات آتی • فهرست منابع و مأخذ • چکیده لاتین پیوست‌ها • پرسشنامه • جزئیات محاسبات تجزیه و تحلیل اطلاعات • جداول و نمودارهای اضافی <http://www.pcparsi.com> پایان نامه تحصیلی یا پروژه را چگونه تدوین کنیم! پایان نامه تحصیلی یا پروژه را چگونه تدوین کنیم! مقدمه برای نوشتن یک پایان نامه یا پروژه تحصیلی در یک چهار چوب علمی محقق ناگزیر به رعایت اصولی است که هم نگارش مطلب برای وی آسانتر شود و هم مطالعه آن برای دیگران به سادگی امکان پذیر باشد این اصول سه گانه به شرح ذیل میباشند. ۱) اصول تنظیم و تدوین مطلب ۲) اصول نگارش و نوشتن مطلب ۳) اصول منابع و مأخذ مطلب اصول تنظیم و تدوین مطلب در پایان نامه ها : معمولاً یک پایان نامه تحصیلی به صورت زیر تنظیم میگردد : ۱) صفحه عنوان ۲) پیشگفتار و در صورت نیاز تشکر و قدر دانی ۳) فهرست مطالب ۴) فصل اول - طرح تحقیق ۵) فصل دوم - پیشینه تاریخی تحقیق ۶) فصل سوم - روش تحقیق ۷) فصل چهارم - ارائه یافته های تحقیق و تجزیه و تحلیل آن ۸) فصل پنجم - خلاصه تحقیق و ارائه پیشنهادها ۹) فهرست منابع و مأخذ ۱۰) پیوست ۱) عنوان تحقیق عنوان تحقیق و صفحه اولین صفحه ای است که بیننده با آن واجه میشود و گاه روی جلد پایان نامه را در بر می‌گیرد و معمولاً مشتمل بر اطلاعاتی به صورت ذیل است : الف) عنوان پایان نامه ب) نام کامل استاد راهنما ج) نام کامل محقق یا محققین د) نام مرکز یا دانشگاهی که پایان نامه در آن تقدیم میگردد . ذ) نوع مدرک ( برای مثال : پایان نامه دوره کارشناسی ارشد صنایع دستی ) و) تاریخ ارائه پایان نامه ۲) پیشگفتار و تشکر و قدر دانی : این بخش گر چه از ضروریات نیست ولی گاهی وجود آن لازم است که باشد و این قسمت میتواند شامل اطلاعات مختصر و مفیدی از هدف ، دامنه و وسعت تحقیق باشد که قبل از مطالعه کامل تحقیق به خواننده اطلاعاتی را در اینباره خواهد داد و تصویر و برداشتی از کل تحقیق را برای خواننده روشن میکند . محقق میتواند در پائین پیشگفتار از فرد یا افراد با موسساتی که او را در انجام تحقیقش کمک و راهنمایی کرده اند ، سپاسگزاری کند . ۳) فهرست مطالب : فهرست مطالب که میتواند شامل یک یا چند صفحه باشد هدفی جز دادن دید و آگاهی از مطالب مندرج در پایان نامه به خواننده ندارد و خواننده را قادر خواهد ساخت به سرعت و دقت و سادگی ، مطلب دلخواه خود در پایان نامه را بیابد . ۴) فصل اول - طرح تحقیق : طرح تحقیق یکی از ارکان اساسی و اصلی پایان نامه است و محقق قبل از آنکه به انجام تحقیق مبادرت ورزد ، باید این فصل را تهیه و تنظیم نماید و به سرعت استاد راهنما و یا هر فرد دیگری که محقق قصد دارد نتایج تحقیق را به او گزارش دهد ، برساند . پس از تأیید استاد راهنما محقق موظف است طبق طرح تنظیم شده در پی انجام تحقیق بر آید . مهمترین قسمتهای طرح تحقیق عبارتند از : ۴-۱- عنوان تحقیق ؛ باید شناختی دقیق و روشن از حوزه ی موضوع تحقیق را عرضه دارد و خالی از هر گونه ابهام و پیچیدگی باشد . ۴-۲- مقدمه یا تاریخچه ای از موضوع تحقیق : در این قسمت مختصری از نظرات و تحقیقات مربوط به موضوع و یا مسایل و مشکلات حل نشده در این حوزه و همچنین توجه و علاقه جامعه به این موضوع اشاره میشود . ۴-۳- تعریف موضوع تحقیق : در این قسمت محقق موضوع مورد علاقه و یا نیاز احساس شده خود را در حوزه تحقیق بیان میدارد و عوامل موجود در موقعیت را تعریف و تعیین میکند . ۴-۴- هدف یا هدفهای کلی و آرمانی تحقیق : این قسمت باید با جملات مثبت و کلی طرح شود و از طولانی شدن مطالب پرهیز شود ۴-۵- روش انجام تحقیق : در این قسمت پژوهشگر روش کاری خود را بیان میدارد و شیوه های گوناگونی را که در گرد آوری مطالب خود به

کار برده ذکر میکند و همچنین اگر روش آماری خاصی را در تهیه و تدوین اطلاعات به کار برده آن شیوه را بیان میکند و بیان یکی از ملزومات است. ۴-۶- اهمیت و ارزش تحقیق: با توجه به تشابه این قسمت از طرح تحقیق با تعریف موضوع تحقیق که در آن محقق نیاز خود را در آگاهی به نتایج مطالعه عنوان میسازد، در این قسمت منابع شخصی یا علمی که از خاتمه تحقیق به محقق دست می‌دهد، بحث میشود. ۴-۷- محدودیت‌های تحقیق: محدودیت‌هایی که کنترل آن از عهده محقق خارج است مانند انتخاب نوع بافته‌ها و یا زیر اندازه‌ها و دیگر محدودیت‌هایی که کنترل آن در دست محقق است مانند موضوع و محل تحقیق و ... ۴-۸- تعرف واژه‌ها: در این قسمت محقق باید واژه‌هایی که ممکن است برای خواننده آشنا نباشد تعریف کند مثلاً در منطقه‌ای گره، ایلمک و در منطقه‌ای دیگر خفت و در جایی دیگر به واژه‌ای دیگر خوانده میشود محقق باید واژه‌های نا آشنا را در این بخش معنی کند. ۴-۹- خلاصه فصلها: در این قسمت خلاصه‌ای اشاره وار از فصلهای آتی آورده میشود تا خواننده بتواند تصویری واضح از دیگر قسمتهای پایان نامه در ذهن خود ترسیم کند. این مطالب میتواند اگر درست بیان شود فصل اول پر باری را برای تحقیق ما مجتبا سازد! (۵) فصل دوم پیشینه تاریخی موضوع تحقیق: این فصل حاوی خلاصه‌ای از مطالعات انجام شده در باره موضوع تحقیق است این بخش از تحقیق یکی از ارکان اصلی و به تعبیری دیگر یکی از پایه‌های تحقیق میتواند باشد اگر محقق از پیشینه مطالعاتی تحقیق آگاهی داشته باشد به دنبال موضوعات تکراری نخواهد رفت و حتی میتواند با دلایل و برهان‌های ریشه دار و با پایه به نقد آثار گذشته بپردازد. (۶) فصل سوم روش تحقیق: در این قسمت معمولاً به تفصیل در باره مطالبی که قرار ذیل بحث میشود: الف) روش تحقیق در این قسمت محقق به توضیح و توجیه روش تحقیقی خود می‌پردازد و انواع مختلف روشهای تحقیقی، هدف و موضوع پژوهشی خود، مناسب دانسته است می‌پردازد. ب) آزمودنی‌ها در این قسمت محقق به سؤالاتی از قبیل: (۱) آزمودنیها شامل چه اشخاص یا آیتمهایی هستند؟ برای مثال او میگوید آزمودنیهای ما فقط شامل گبه بود. (۲) تعداد آزمودنیها چند تا بود؟ مثلاً ۵۰۰ نمونه گبه و حتی میتواند فرد هم باشد مانند: ۵۰۰ نفر بافنده گبه. (۳) با توجه به موضوع و هدف آیا افراد یا تعداد انتخاب شده مناسب هستند؟ محقق باید با دلایل و برهانهای قاطع این بخش را برای خواننده ثابت کند و بقول هدف خود را با عمل هماهنگ سازد. (۴) نوع گزینش و تقسیم آزمودنیها به چه ترتیب صورت گرفته است؟ محقق باید به این موضوع اشاره کند که موارد انتخاب شده به چه دلیل منتخب نگارنده بوده است و چرا مثلاً به جای گبه از گلیم استفاده نکرده و ... (۵) آزمودنیها از چه خصوصیات ویژه‌ای برخوردار هستند؟ پژوهشگر باید به خوانندگان بگوید که خصوصیات آیت‌های انتخابی چه بوده است که او آنها را انتخاب کرده است او باید ویژگیهای انتخاب موضوعات مورد بحث خود را برای خواننده مشخص کند برای مثال بگوید چون میخواستیم نوع گره کاربردی در گبه‌ها را بررسی کنیم ۵۰۰ نمونه گبه را انتخاب کردیم و یا ... ج) روش جمع آوری اطلاعات: پژوهشگر پس از تعیین روش تحقیق باید روش جمع آوری اطلاعات را برای خواننده بیان کند که میتواند با استفاده از شیوه‌های مشاهده، مصاحبه، میدانی، پرسشنامه‌ای و کتابخانه‌ای و یا حتی اینترنتی باشد. (د) متغیرهای مستقل و وابسته: در این قسمت محقق به طور جداگانه متغیرهای متغیرهای مستقل و وابسته را تعیین و تعریف میکند و با این کار هم مسیر مطالعه خود را مشخص میسازد و هم برای محقق دیگری این امکان را به وجود می‌آورد که در صورت تمایل، بتواند در تحقیق مشابه همین متغیرها را مورد بررسی قرار دهد. ذ- روش آماری: در این بخش محقق باید از شیوه آماری بکار رفته در تحقیقش یاد کند و ضمن توصیف روش آماری استفاده شده در تحقیق به وضوح و خارج از هر گونه ابهام و پیچیدگی فرمولها و سطوح معنی دار به کار رفته در تحقیق را بیان دارد برخی از روشهای آماری که در کاهای تحقیقاتی عبارتند از: (۱) فراوانی و درصد (۲) ضریب همبستگی (۳) آزمون - تی (۴) آزمون - اف (۷) فصل چهارم - یافته‌ها و تجزیه و تحلیل آنها: این فصل در واقع هسته اصلی تحقیق است و احتمالاً مشتمل بر بحث‌های کلامی، جدولها، شکلهای نمودارها و نیز تجزیه و تحلیل اطلاعات است. ۸- فصل پنجم - خلاصه تحقیق و پیشنهادها: این فصل شامل دو قسمت اصلی، یکی خلاصه تحقیق و دیگری پیشنهادها است. الف- این بخش یکی از مشکلترین بخشهای پایان نامه است. یک خلاصه مناسب ترکیبی از دو نوع اطلاعات است: ۱\_ اطلاعات و یافته‌هایی که محقق از تحقیق جاری خویش به دست آورده است. ۲\_ اطلاعات و یافته‌هایی که محقق از طریق مطالعه تحقیقات و نوشته‌های دیگران جمع آوری کرده است و کلاً در نوشتن پایان نامه، رعایت نکات زیر حائز اهمیت است: الف) ارائه یافته‌ها و نتایج برجسته به صورت منظم. ب) استفاده از یافته‌های تحقیق جزیی برای تأیید یا رد فرضهای تحقیق ج) بکارگیری مطالب مندرج در فصل پیشینه تاریخی در رد یا تأیید تحقیق (هرجا که لازم بود). پیشنهادها: تحقیقاتی که در زمینه‌های مختلف از جمله فرش دستباف صورت میگردد لزوماً باید با پیشنهادهایی همراه باشد که در بهینه‌سازی رنگرزی، بافت، طراحی و در نهایت به سازی تولید فرش انجامد. این بخش که به ارائه راهکارها می‌پردازد خواهد توانست بخشی از موانع را متلاشی کند و برای مسئولان چراغ راهی باشد. ۹- فهرست منابع و مآخذ: در این قسمت تمام منابع و مآخذ، از قبیل کتابها، مقاله‌ها، مجله‌ها، رساله‌های چاپ شده و چاپ نشده را به ترتیب حروف الفبای نام فامیل و نویسنده یا مترجم و به صورت در هم از نظر نوع آنها نوشته میشود. ۱۰- پیوست: شامل مطالب و مدارکی است که در درک و فهم خواننده از پایان نامه کمک چندانی نمیکند و میتوان از پرسشنامه‌ها، آزمونها، نامه‌های نوشته شده به افراد و موسسات و سایر وسایل جمع آوری اطلاعات نام برد.

### منطق فازی به زبانی ساده

ن ۱۳۹۱، ۱۱:۰۵ منطق فازی به زبانی ساده قاسم تژاد مقدم - فاطمه بقایی‌نیا- دکتر بافنده

هر نوع بیان واقعیت، یکسره درست یا نادرست نیست. حقیقت آنها چیزی بین درستی کامل و نادرستی کامل است. چیزی بین یک و صفر، یعنی مفهومی چند ارزشی و یا خاکستری. حال فازی چیزی بین سیاه و سفید، یعنی خاکستری است. «بارت کاسکو» (غفاری و همکاران، ۱۳۸۰). منطق فازی [۱] در برابر منطق

«باینری» یا «ارسطویی» که همه چیز را فقط به دو شکل سیاه و سفید، بلی و خیر و صفر و یک می‌بیند، قرار دارد. این منطق در بازه بین صفر و یک قرار داشته و با دوری از مطلق گویی (فقط صفر یا یک) از مقدار تعلق عضوی به مجموعه بحث می‌کند. مثلاً یک فرد ۴۰ ساله، ۱۵ درصد به مجموعه جوان، ۷۰ درصد به مجموعه میانسالان و ۲۵ درصد به مجموعه پیران تعلق دارد. این منطق مطلقاً نمی‌گوید که مثلاً فرد مورد نظر میانسال است (مجموع تعلق‌ها الزاماً برابر یک نیست). منطق فازی در ۱۹۶۵ برای اولین بار در مقاله‌ای به همین نام، توسط پروفیسور «لطفی عسگرزاده» ارائه شد و در حال حاضر کاربردهای فراوانی دارد و در حیطه مدیریت نیز جای خاصی را به خود اختصاص داده است. این منطق برای سنجش مسائل و الگوهای کیفی، کاربرد فراوانی دارد و پاسخگویی مسائل زیادی در رشته‌های علوم انسانی بویژه مدیریت است. منطق فازی راهکاری است که به وسیله آن می‌توان سیستم‌هایی پیچیده را که مدلسازی آنها با استفاده از ریاضیات و روش‌های مدلسازی کلاسیک غیرممکن بوده و یا بسیار مشکل است، به آسانی و با

انعطاف بسیار بیشتر، مدلسازی کرد. در این مقاله، سعی شده است تا شمایی از منطق فازی، به زبانی ساده، ارائه شود. همچنین، مختصری به بنیانگذار این منطق اشاره شده و در مورد کاربردها، متغیرهای زبانی، قوانین «اگر-آنگاه»، چگونگی به کارگیری و در نهایت تفاوت آن با نظریه احتمالات، بحث شده است. از آن زمان که انسان اندیشیدن را آغاز کرد، همواره کلمات و عباراتی را بر زبان جاری ساخته که مرزهایی روشن نداشته‌اند. کلماتی نظیر: خوب، بد، جوان، پیر، قوی، ضعیف، گرم، سرد، باهوش، زیبا و قیودی نظیر: معمولاً، غالباً، تقریباً و به ندرت. روشن است که نمی‌توان برای این کلمات رمزی مشخص یافت. این باور به سیاه و سفیدها، صفر و یک‌ها و نظام دو ارزشی گذشته بازمی‌گردد و حداقل به یونان قدیم و ارسطو می‌رسد. البته قبل از ارسطو نوعی ذهنیت فلسفی وجود داشت که به ایمان «دودویی» با شک و تردید می‌نگریست. منطق ارسطو، اساس ریاضیات کلاسیک را تشکیل می‌دهد. براساس اصول و مبانی این منطق، همه چیز تنها مشمول یک قاعده ثابت می‌شود که براساس آن، هر چیزی یا درست است یا نادرست. منطق ارسطویی دقت را فدای سهولت می‌کند. نتایج منطق ارسطویی، «دوازدهی» و «درست یا نادرست»، «سیاه یا سفید» و «صفر یا یک» می‌تواند مطالب ریاضی و پردازش رایانه‌ای را ساده کند (همان منبع). منطق فازی، جهان‌بینی جدیدی است که به رغم ریشه داشتن در فرهنگ مشرق زمین، با نیازهای دنیای پیچیده کنونی بسیار سازگارتر از منطق ارسطویی است. منطق فازی، جهان را آن‌طور که هست به تصویر می‌کشد. دنیایی که ما در آن زندگی می‌کنیم، دنیای مبهمات و عدم قطعیت است. مغز انسان عادت کرده است که در چنین محیطی فکر کند و تصمیم بگیرد و این قابلیت مغز که می‌تواند با استفاده از داده‌های نامصحیح و کیفی به یادگیری و نتیجه‌گیری بپردازد، در مقابل منطق ارسطویی که لازمه آن داده‌های دقیق و کمی است، قابل تامل است (همان منبع). بنیانگذار منطق فازی پروفیسور لطفی زاده، که در جهان علم به پروفیسور زاده مشهور است، در ۱۹۲۱ در شهر باکوی جمهوری آذربایجان به دنیا آمد. مادرش پزشک روس و پدرش روزنامه‌نگار ایرانی بود که در آن زمان به دلایل شغلی در باکو به سر می‌برد. او در ۱۰ سالگی همزمان با حکومت دیکتاتوری استالین در اتحاد جماهیر شوروی سابق، همراه با خانواده مجبور به مراجعت به ایران شد. لطفی زاده در کالج البرز تهران (دبیرستان کنونی البرز) تحصیلات متوسطه را به پایان رساند و در امتحانات کنکور سراسری، مقام دوم را کسب کرد. او در ۱۹۴۲ رشته برق و الکترونیک دانشگاه تهران را با موفقیت به پایان رساند و طی جنگ جهانی دوم برای ادامه تحصیلات به امریکا رفت و دوره فوق‌لیسانس مهندسی برق را در انستیتو تکنولوژی ماساچوست MIT طی کرد. پس از آن، دانشگاه کلمبیا در نیویورک را انتخاب کرد و سرانجام در ۱۹۴۹ موفق به دریافت درجه دکترای خود از این دانشگاه شد. وی تئوری و منطق فازی را پایه‌گذاری کرده و در زمینه کاربردهای آن در هوش مصنوعی، زبان‌شناسی، منطق، تئوری تصمیمات، تئوری کنترل، سیستم‌های خیره و شبکه‌های اعصاب، به تحقیقات گسترده‌ای پرداخت. در حال حاضر، حاصل تحقیقات پروفیسور لطفی زاده در زمینه منطق فازی در بخش‌های گوناگون طراحی نرم‌افزار و سخت‌افزار و محاسبات کامپیوتری بر مبنای کلمات، تئوری شعور کامپیوتر در درک زبان طبیعی و صنایع سبک و سنگین مورد استفاده است. پروفیسور لطفی زاده به عنوان کاشف و مبتکر منطق فازی طی یک مقاله علمی کلاسیک که در ۱۹۶۵ به چاپ رسید، شهرت جهانی یافت. وی به‌طور رسمی از ۱۹۹۱ بازنشسته شده و مقیم سانفرانسیسکو است. پروفیسور لطفی زاده دارای ۲۳ درجه دکترای افتخاری از دانشگاه‌های معتبر جهان است، بیش از ۲۰۰ مقاله علمی را به تنهایی به نگارش درآورده و در حال حاضر عضو هیئت تحریریه بیش از ۵۰ مجله علمی دنیاست (همان منبع). فازی و منطق فازی‌واره «فازی» در فرهنگ لغت آکسفورد، به معنای «مبهم، گنگ، نادقیق، گیج، معشوش، درهم و نامشخص» آمده است. معنای دیگری مثل کرکی، درهم و برهم، پرزدار، تیره و نامعلوم نیز از جمله معانی دیگر واژه فازی است. در مجموع، واژه فازی به «مفاهیم فاقد مرز دقیق» اشاره دارد (Charleson, ۱۹۹۸). لطفی زاده در پاسخ به این سوال که چرا کلمه فازی را برای این نظریه انتخاب کرده است، می‌گوید: «من کلمه فازی را انتخاب کردم چون احساس می‌کردم که این کلمه با بیشترین دقت آنچه را در این نظریه آمده است، توصیف می‌کند (قیومی، ۱۳۸۱). فازی بودن به معنای چندارزشی بودن است و در مقابل منطق دو ارزشی که در آن برای هر سوال و یا مفهومی تنها دو پاسخ و یا حالت (درست یا نادرست سیاه یا سفید) می‌تواند وجود داشته باشد، قرار می‌گیرد. در واقع منطق ارسطویی را می‌توان حالت خاصی از تفکر فازی به حساب آورد (Burroughs & et al, ۱۹۹۲). منطق فازی معتقد است که ابهام در ماهیت علم وجود دارد. برخلاف دیگران که معتقدند که باید تقریب‌ها را دقیق‌تر کرد تا بهره‌وری افزایش یابد، لطفی زاده معتقد است که باید به دنبال ساختن مدل‌هایی بود که ابهام را به عنوان بخشی از سیستم، مدل کند. منطق فازی، تکنولوژی جدیدی است که شیوه‌های مرسوم برای طراحی و مدلسازی یک سیستم را که نیازمند ریاضیات پیشرفته و نسبتاً پیچیده است، با استفاده از مقادیر و شرایط زبانی و یا به بیانی دیگر دانش فرد خیره و با هدف ساده‌سازی و کارآمدتر شدن طراحی سیستم جایگزین و یا تا حدود زیادی تکمیل می‌کند. این نظریه، قادر است بسیاری از مفاهیم، متغیرها و سیستم‌هایی را که نادقیق و مبهم هستند (همان‌طور که در عالم واقع نیز اکثراً چنین است) صورتبندی ریاضی کرده و زمینه را برای استدلال، استنتاج، کنترل و تصمیم‌گیری در شرایط عدم اطمینان، فراهم آورد. (طاهری، ۱۳۷۸). در سیستم‌های دارای عدم قطعیت زیاد و پیچیدگی‌های بالا، منطق فازی روشی مناسب برای مدلسازی به شمار می‌رود. در سیستم فازی، عدم قطعیت پدیده‌ها دو نوع هستند: ۱. عدم قطعیت ناشی از ضعف دانش و ابزار بشری در شناخت پیچیدگی‌های یک پدیده. ۲. عدم قطعیت مربوط به عدم صراحت و عدم شفافیت مربوط به پدیده یا ویژگی خاص. یعنی، پدیده ممکن است ذاتاً غیر صریح و وابسته به قضاوت افراد باشد (کوره‌پزان، ۲، ۱۳۸۴) مثلاً. نمره رضایت شغلی بالا. برای کارمندی، ممکن است ۸۰٪ از ۱۰۰٪ باشد و برای دیگری ۹۵٪. منطق‌های ریاضی‌منطق کلاسیک (دودویی، باینری): منطقی است که در آن، گزاره‌ها فقط ارزش راست یا دروغ دارند که آن را منطق ۰ و ۱ می‌نامند. منطق چندمقداره: منطقی که علاوه بر ۰ و ۱ چند مقدار دیگر را نیز اختیار می‌کند. منطق بینهایت مقداره: در این منطق، ارزش گزاره‌ها می‌تواند هر عدد حقیقی بین ۰ تا ۱ باشد. منطق فازی: نوعی از منطق بی‌نهایت مقداره و در واقع ابتکاری برای بیان رفتار مطلوب سیستم‌ها با استفاده از زبان روزمره. در واقع، منطق فازی منطقی پیوسته است که از استدلال تقریبی بشر الگوبرداری کرده است. ویژگی‌های منطق فازی-الف- در منطق فازی، استدلال‌های دقیق به عنوان مواردی مرزی استدلال‌های تقریبی تلقی می‌شوند. ب- در منطق فازی، هر چیزی درجه‌پذیر است. ب- هر سیستم منطقی می‌تواند فازی شود. د- در منطق فازی، دانش به عنوان مجموعه‌ای از محدودیت‌های تغییرپذیر و یا به‌طور معادل فازی که بر روی مجموعه‌ای از متغیرها اعمال می‌شود، تعبیر می‌گردد. ث- استنتاج، به عنوان فرایند گسترش محدودیت‌های تغییرپذیر در نظر گرفته می‌شود (قیومی، ۱۳۸۱). کاربرددها در ۱۹۷۴، ابراهیم ممدانی از دانشگاه لندن، برای نخستین بار از منطق فازی در زمینه کنترل یک موتور بخار ساده استفاده کرد. اولین کاربرد صنعتی منطق فازی، ۶ سال بعد صورت گرفت. در ۱۹۸۰ «اسمیت» از دانمارک برای نخستین بار از منطق فازی برای کنترل کوره سیمان استفاده کرد. در دهه ۱۹۸۰ موسسه «فوجی الکترونیک» منطق فازی را برای کنترل فرایند تصفیه آب به کار گرفت. متعاقب آن، شرکت «هیتاچی» یک سیستم کنترل خودکار قطار را بر مبنای منطق فازی توسعه داد. گفتمنی است که در اوایل دهه ۱۹۹۰ موسسات



گفته شده ژاپنی در زمینه کاربرد منطق فازی، پیشتاز بوده‌اند. فازی در کارخانه‌های بزرگ نظیر ذوب آهن، صنایع خودروسازی، شیشه‌سازی، تصفیه آب، واحدهای تولید انرژی و در واحدهای تولیدی کوچک نظیر کارخانه‌های ساخت ماشین لباسشویی و وسائل الکترونیکی مانند ویدئو و ... کاربردهای گوناگونی پیدا کرده است. (طاهری، ۵۰، ۱۳۷۸). کاربرد منطق فازی در صنایع خودروسازی مربوط به تنظیم و کنترل ترمزهای ABS سیستم ترمز ضدلغزش و گیربکس اتوماتیک برای خودروها (در کارخانه نیسان)، گیربکس اتوماتیک برای خودروها (در شرکت سوپارو)، تشخیص عیب در فرایند تولید، محاوره بین ماشین و انسان، کنترل کیفیت و ... بوده است. متغیر زبانی و قواعد اگر- آنگاه فازی یکی از ویژگی‌های منطق فازی در استفاده از ساختار قانون پایه منطقه فازی است که طی آن، مسائل کنترلی به یک سری قوانین IF x And y THEN z تبدیل می‌شوند که پاسخگوی خروجی مطلوب سیستم برای شرایط ورودی داده شده به سیستم است. این قوانین ساده و آشکار برای توصیف پاسخ‌دهی مطلوب سیستم با اصطلاحاتی از متغیرهای زبان شناختی به جای فرمول‌های ریاضی استفاده می‌شود. نکته جالب اینجاست که گرچه سیستم‌های فازی پدیده‌های غیرقطعی و نامشخص را توصیف می‌کنند، اما تئوری فازی، تئوری دقیقی است. متغیر زبانی، متغیری است که مقادیرش کلمات یا جملات یک زبان طبیعی و یا مصنوعی باشد. مثلاً، سن یک فرد را در نظر بگیرید، اگر مقداری را که سن اختیار می‌کند با کلماتی نظیر: نونهال، نوجوان، جوان، مسن و پیر نشان دهیم، متغیر سن، متغیری زبانی است (آذر و فرجی، ۱۳۸۶، ۱۹۸). مثال: سرعت ماشین، متغیر X است که مقداری را در محدوده  $[V_{max}, 0]$  می‌پذیرد. اکنون ما سه مجموعه فازی «کند»، «متوسط»، «تند» را مطابق شکل زیر در محدوده  $[V_{max}, 0]$  تعریف می‌کنیم. اگر ما X را یک متغیر زبانی ببینیم، آنگاه X می‌تواند «کند» و «متوسط» و «تند» را به عنوان مقدار بپذیرد (شکل ۱).

شکل ۱: سرعت ماشین به عنوان یک متغیر زبانی یک متغیر زبانی توسط پنج‌تایی  $(X, T(x), U, G, M)$  مشخص می‌شود که در آن:  $X_0$  نام متغیر زبانی است.  $T(x)$  مجموعه مقادیر زبانی است که X اختیار می‌کند.  $U$  دامنه فیزیکی واقعی است که در آن، متغیر زبانی X مقادیر کمی خود را اختیار می‌کند (مجموعه مرجع).  $G$  گرامری که بر طبق آن، مقادیر مختلف متغیر زبانی تولید می‌شود.  $M$  قاعده‌های لغوی که هر مقدار زبانی در T را به یک مجموعه فازی در U مرتبط می‌سازد (تابع عضویت) (George and Yuan, 2003). بنابراین، با معرفی متغیرهای زبانی، ما قادر خواهیم بود توصیف‌های مبهم و نامعلوم در زبان‌های طبیعی را در گزاره‌های ریاضی فرموله کنیم. این اولین گام برای مشارکت سیستماتیک و موثر دانش بشری در سیستم‌های مهندسی است. منطق فازی چگونه به کار گرفته می‌شود؟ منطق فازی را می‌توان از طریق قوانینی به کار گرفت که «عملگرهای فازی» نامیده می‌شوند. این قوانین معمولاً براساس مدل زیر تعریف می‌شوند: IF variable IS set THEN action. فرض کنید می‌خواهیم توصیفی فازی از دمای یک اتاق ارائه دهیم. در این صورت می‌توانیم چند مجموعه فازی تعریف کنیم که از الگوی تابع  $U(x)$  تبعیت کند. شکل ۲، نموداری از نگاشت متغیر دمای هوا سرد خنک‌مدیگر مداف  $\langle$  است. ملاحظه می‌کنید که دمایی معین ممکن است متعلق به یک یا دو مجموعه باشد (نوعی پور، ۱۳۸۲). اکنون می‌توان براساس مدل فوق، قانون فازی زیر را تعریف کرد: اگر دمای اتاق «خیلی گرم» است، سرعت پنکه را «خیلی زیاد» کن. اگر دمای اتاق «گرم» است، سرعت پنکه را «زیاده» کن. اگر دمای اتاق «معتدل» است، سرعت پنکه را در «همین اندازه» نگه دار. اگر دمای اتاق «خنک» است، سرعت پنکه را «کم» کن. اگر دما «سرد» است، پنکه را «خاموش» کن. اگر این قانون فازی را در یک سیستم کنترل دما اعمال کنیم، آنگاه می‌توانیم دماسنجی بسازیم که دمای اتاق را به صورت خودکار و بر طبق قانون ما، کنترل کند (نوعی پور، ۱۳۸۲).

شکل ۲  $\text{img style="width: ۳۸۶px height: ۱۷۶px" src="http://old.sanatekhodro.com/CrThumb.aspx?Pic=sanatekh/۵CImages/۵C۵۹/۵C۳۷۸۰۰۲۷۸۳۵۰۲۱۵۱.jpg&X=۳۸۶&Y=۱۷۶" align="middle" border="۰" /$

به عنوان نمونه، دماهای بین  $T_1$  و  $T_2$  هم به مجموعه «سرد» و هم به مجموعه «خنک» تعلق دارند، اما درجه عضویت دمایی معین در این فاصله، در هر یک از دو مجموعه متفاوت است. به طوری که دمای نزدیک  $T_2$  تنها به اندازه چندصدم عضو مجموعه «سرد» و نزدیک به ۹۰ درصد عضو مجموعه «خنک» است. (نوعی پور، ۱۳۸۲)

دو نوع توجیح برای سیستم‌های فازی وجود دارد: دنیای واقعی ما بسیار پیچیده‌تر از آن است که بتوان توصیفی دقیق برای آن پیدا کرد. بنابراین، باید توصیفی تقریبی یا همان فازی که قابل تجزیه و تحلیل باشد، برای یک مدل معرفی شود. با حرکت ما به سوی عصر اطلاعات، دانش و معرفت بشری بسیار اهمیت پیدا کرده است. بنابراین، ما به فرضیه‌ای نیاز داریم که بتواند دانش بشری را به شکلی سیستماتیک فرموله کرده و آن را به همراه دیگر مدل‌های ریاضی، در سیستم‌های مهندسی قرار دهد. انتقادات به نظریه فازی به همراه با گسترش این نظریه، انتقاداتی بر آن وارد شد که عمده‌ترین آنها را می‌توان در سه گروه، تقسیم‌بندی کرد: منتقدین سوال می‌کردند که کاربرد منطق جدید (منطق فازی) چیست؟ شما چه چیزی با مجموعه فازی می‌توانید انجام دهید؟ منتقدین فعال در مراکز علمی و پژوهشی احتمالات فازی را همان «احتمال» اما با لباس مبذل می‌دانستند. آنها احساس می‌کردند که لطفی زاده چیزی جدید ارائه نکرده و واقعاً کاری خاص انجام نداده است. قهر آشکار منطق دو ارزشی با منطق فازی از همه مهم‌تر بود. منتقدان می‌گویند منطق دو ارزشی، کارایی دارد و هزاران سال است که به ما خدمت کرده و رایانه‌ها را به کار می‌اندازد. ممکن است مقداری هزینه داشته باشد، اما ساده است و کار می‌کند (آذر و فرجی، ۱۳۸۶، ۱۳). تفاوت میان نظریه احتمالات و منطق فازی یکی از مباحث مهم در منطق فازی، تمیز دادن آن از نظریه احتمالات در علم ریاضیات است. غالباً نظریه فازی با نظریه احتمالات اشتباه می‌شود. در حالی که این دو مفهوم کاملاً با یکدیگر متفاوتند (نوعی پور، ۱۳۸۲). منطق فازی با حقایق نادقیق سروکار داشته و به حدود و درجات یک واقعیت اشاره دارد، حال آنکه نظریه احتمالات بر شالوده مجموعه حالات تصادفی یک پدیده استوار است و درباره شانس وقوع حالتی خاص صحبت می‌کند؛ حالتی که وقتی اتفاق بیفتد، دقیق فرض می‌شود. برای روشن شدن موضوع، به این مثال توجه کنید. فرض کنید که در خیابانی رانندگی می‌کنید. اتفاقاً متوجه می‌شوید که کودکی در خودرویی دیگر که به موازات شما در حال حرکت است، نشسته و سر و یک دست خود را از پنجره بیرون آورده و در حال بازیگوشی است. این وضعیت، واقعی است و نمی‌توان گفت احتمال اینکه بدن این کودک بیرون از خودرو باشد، چقدر است (همان منبع) زیرا بدن او واقعاً بیرون از خودرو است، با این توضیح که بدن او کاملاً بیرون نیست بلکه فقط بخشی از بدن او در خارج خودرو قرار گرفته است. در اینجا تئوری احتمالات کاربردی ندارد، چون ما نمی‌توانیم از احتمال خارج بودن بدن کودک از ماشین صحبت کنیم؛ زیرا آشکارا فرضی غلط است، اما می‌توانیم از احتمال وقوع حادثه صحبت کنیم. مثلاً هر چه بدن کودک بیشتر بیرون باشد، احتمال اینکه بر اثر برخورد با بدنه خودرویی دیگر دچار آسیب شود، بیشتر می‌شود. این حادثه هنوز اتفاق نیفتاده، اما می‌توانیم از احتمال

وقوع آن صحبت کنیم. بیرون بودن تن کودک از ماشین همین حالا به واقعیت تبدیل شده و فقط می‌توانیم از میزان و درجات آن صحبت کنیم (نوعی پور، ۱۳۸۲). فازی بودن و احتمالات، اغلب با هم ترکیب می‌شوند. یک جمله، در صورتی احتمالی است که احتمال یا درجه تحقق را نشان دهد و یا نتیجه یک واقعه اتفاقی را بیان کند. مثلاً، جمله «شانس اینکه آنجا باشم ۵۰-۵۰ است» جمله‌ای کاملاً احتمالی است. جملات احتمالی، خود درجه‌ای از مفهوم فازی بودن را نشان می‌دهند. در جمله «به احتمال زیاد آنجا خواهم بود» تمامی احتمالات به صورت ذهنی سنجیده شده و درجه‌ای از احتمال تا تحقق را بیان می‌کنند. در صورتی که جمله «ممکن است آنجا باشم» کاملاً نامعلوم و غیرقابل پیش‌بینی است و در واقع فازی بودن آن حالت را بیان می‌کند (کارتالوپولس، ۷، ۱۳۸۱). نتیجه‌گیر منطق فازی، روشی متفاوت را برای مسائلی فراهم می‌آورد که نیاز به کنترل دارند. این روش بر آنچه که سیستم باید انجام دهد متمرکز است، نه بر چگونگی انجام کارها (Hellmann, ۲۰۰۵). به کارگیری منطق فازی، ساده بوده و قادر است مسائل پیچیده‌ای را که با روش‌های معمولی ریاضی حل نمی‌شوند، به سادگی و در زمانی کمتر حل کند. این منطق، همانند دانش فرد خبره، عمل می‌کند. نظریه مجموعه‌های فازی برای اقدام در شرایط عدم اطمینان طراحی شده و این کار را با استفاده از متغیرهای زبانی و عادی روزمره انجام می‌دهد که می‌توان با کمک آنها مسائل و متغیرهای کیفی را کمی کرده و مورد ارزیابی قرار داد. بنابراین، منطق فازی منطقی مناسب برای علم مدیریت است که در بیشتر مواقع با متغیرهای کیفی سروکار دارند. به کمک منطق فازی، از کل گویی و مطلق‌گویی دور شده و مسائل را بیشتر به سمت جواب صحیح‌تر سوق می‌دهیم. منطق فازی در عصر کنونی که با تغییرات سریع همراه با پیچیدگی‌های بی‌نهایت توأم شده است، می‌تواند پاسخی مناسب باشد. منابع: آذر، ع. و فرجی، ح. علم مدیریت فازی، انتشارات موسسه کتاب مهربان نشر، ۱۳۸۶. طاهری، س. م.، آشنایی با نظریه مجموعه‌های فازی، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، چاپ دوم، ۱۳۸۷. قیومی، ص. منطق فازی و مبانی فلسفی آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد فلسفه، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۱. نوعی پور، بهروز، منطق فازی چیست؟ ماهنامه شبکه، آذر ۱۳۸۵، شماره ۷۱. کاسکو، بارت، تفکر فازی، ترجمه، غفاری، دکتر علی و همکاران، انتشارات دانشگاه خواجه نصیرالدین طوسی، چاپ دوم بهمن ۱۳۸۰.

### چگونگی نگارش مقاله پژوهشی

۰۳:۳۰ چگونگی نگارش مقاله پژوهشی و Paper علمی مهمترین شیوه ارائه نتایج یک مطالعه و تحقیق تهیه مقاله است

#### ?How to Write a Scientific Article and Paper

تحقیق و پژوهش از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و به جرات می‌توان گفت که همه پیشرفت‌های علمی صنعتی پژوهشی تکنولوژی و جامعه شناسی بر پایه تحقیق و پژوهش استوار است. تحقیق و پژوهش از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و به جرات می‌توان گفت که همه پیشرفت‌های علمی صنعتی پژوهشی تکنولوژی و جامعه شناسی بر پایه تحقیق و پژوهش استوار است. اصلی‌ترین و مهمترین شیوه ارائه نتایج یک مطالعه و تحقیق تهیه مقاله پژوهشی است و محقق در صحنه تولید و انتشار علمی موفق است که بتواند نتایج پژوهش خود را در مجلات معتبر پژوهشی به چاپ برساند. از آنجا که نوشتن صحیح و مناسب یک مقاله یک رکن اساسی برای چاپ مقالات علمی می‌باشد در قالب این مقاله سعی شده است که به بررسی روش‌های صحیح نگارش مقالات پژوهشی بپردازیم. به طور کلی هر مقاله پژوهشی شامل اجزای زیر است:

عنوان

نام نویسندگان

آدرس‌ها

چکیده شامل مقدمه اهداف مواد و روشها

نتایج بحث

واژه‌های کلیدی

مقدمه مواد و روشها

نتایج بحث تشکر و قدر دانی

فهرست منابع

حال به ترتیب به توضیح و نحوه نگارش آنها می‌پردازیم:

عنوان

اولین بخش یک مقاله است که خواننده می‌شود. باید عنوان مقاله اشتراکاتی با موضوع اصلی تحقیق داشته باشد و به شکلی جذاب جمله بندی شده باشد. نکات مهم در انتخاب عنوان مقاله:

۱. عنوان مقاله

عنوان مقاله حتی الامکان باید دقیق و رسا باشد. از به کار بردن اصطلاحات نا آشنا با اختصار خودداری نمایید

۲. عنوان مقاله حتی الامکان باید جمله خاصی باشد که نکات اصلی و عمده موضوع را در بر دارد.

۳. به طور معمول (نه همیشه) و در اکثر تحقیق‌ها این ۴ نکته در نظر گرفته می‌شود که می‌تواند عنوان مقاله نیز باشد: چه چیزی را می‌خواهیم بررسی کنیم؟ در چه جامعه‌ای (جامعه هدف) در کجا و در چه زمانی؟ مثلاً عنوان یک مقاله می‌تواند این باشد:

بررسی رابطه سطح سود مادران و تغذیه کودکان در شهر تهران سال ۱۳۸۶

۴. عنوان باید فاقد پیش داوری باشد.

مثلاً این عنوان مناسب نیست بررسی علل بی‌علاقگی رانندگان نسبت به بستن کمربند ایمنی.

۵. اگر کلماتی در توصیف ویژگی مطالعه شما نقش کلیدی دارند حتماً در عنوان خود آنرا بگنجانید. مثل مطالعه آینده نگر مطالعه دوسویه کور یا مطالعه تصادفی شده

۶. هیچ‌گاه نباید در عنوان مقاله نتیجه پژوهش را به صورت ثابت شده ذکر نمود.

۷. چکیده

چکیده تحقیق چکیده پس از عنوان بیشتری از بخش است که در یک مقاله خواننده می‌شود و در چکیده قسمت‌های مقاله شامل

مقدمه اهداف مواد و روشها نتایج و بحث بصورت خلاصه ذکر می شود. متن بسیاری از مقاله ها به طور کامل در دسترس ما نیست و گاهی فرصت برای خواندن تمام مقاله نداریم و از این رو چکیده مقاله اهمیت زیادی دارد. در اکثر مجلات تعداد کلمات چکیده ۱۵۰ تا ۲۵۰ کلمه محدود است.

۸. واژه های کلیدی:

چند واژه کلیدی که از اهمیت زیادی در مطالعه برخوردارند، در این قسمت ذکر می شود. ضمن این که با ذکر واژه های کلیدی در سایت های علمی می توان به دنبال مقاله نیز گشت. حداکثر واژه ۶-۵ کلمه می باشد.

۹. نویسندگان و آدرس ها:

اسامی نویسندگان و همکارانی که در مطالعه شرکت داشته اند باید بطور کاملی ذکر شود. همچنین نویسنده اصلی که مسئول ارتباط با خوانندگان است باید مشخص شود ( با گذاردن خطی در زیر اسم وی ) و آدرس کامل و شماره تلفن وی در اختیار خوانندگان قرار گیرد.

۱۰. مقدمه:

مقدمه یک مقاله پژوهشی ضمن بیان مسئله و تشریح مورد موضوع به آن مسئله پاسخ میدهد که ارزش مطالعه حاضر برای انجام آن چه بوده است. در حقیقت با مطالعه مقدمه بک مقاله پژوهشی خواننده با مسئله مورد تحقیق آشنا شده و ضرورت انجام پژوهش را درک میکند. متن مقدمه باید روان باشد و حتی الامکان به صورت خلاصه و حداکثر ۲-۳ صفحه تایپ شود. اهداف (در چکیده مقاله): در این قسمت هدف از انجام مطالعه ذکر می شود.

۱۱. مواد روشها:

در این قسمت از مقاله چگونگی و روش انجام پژوهش توضیح داده می شود. همچنین مواد با نمونه های مورد آزمایش چگونگی نمونه گیری (انتخاب نمونه ها) جامعه هدف و مراحل اجرائی پژوهش و نحوه تجزیه و تحلیل داده ها ذکر می شود. در این قسمت در مورد تغییر بیشتر بحث شده و روش اندازه گیری و میزان دقت و چگونگی کنترل آنها گفته می شود. گاهی روش کنترل و چگونگی رعایت مسائل اخلاقی نیز باید ذکر شود (در مورد پژوهش های انجام شده روی نمونه حیوانی یا انسانی)

۱۲. نتایج:

در این قسمت نتایج بدست آمده از پژوهش ذکر می شود. نتایج کلیدی مطالعه باید با کلمات روان و دقیق و بدون بزرگ نمایی ذکر می شود. از روش مختلفی برای ارائه نتایج استفاده می شود که شامل استفاده از مقادیر جداول و نمودارها کمک ارزنده ای به ارائه مطلب بطور ساده تر می نماید اما به طور کامل آنها توضیح داده شود تا موجب گنگ شدن مطلب نشود. در مواردی که از روش ها و آزمون های آماری برای بررسی نتایج و تحلیل داده ها استفاده شده است باید نوع آن نیز ذکر شود.

۱۳. بحث:

در این قسمت به تفسیر نتایج ارائه شده می پردازیم. همچنین می توان به مقایسه نتایج به دست آمده از مطالعه حاضر با نتایج سایر مطالعه ها پرداخت و با توجه به مجموعه شواهد نتیجه گیری نمود. در صورت لزوم می توان پیشنهادهایی برای انجام مطالعات بهتر و کامل تر در آینده ارائه داد.

۱۴. تشکر و قدردانی:

قدردانی و تشکر از موسسه ها و افراد مورد نظر در این بخش انجام می شود.

۱۵. فهرست منابع:

در پایان از نظر اخلاقی موظفیم که فهرستی از منابع مورد استفاده خود را ذکر نماییم. شیوه روش نامبر در نشریات مختلف متفاوت است و بهتر است از راهنمایی این نشریات و شرایط نگارش مقالات کمک بگیریم. چند نکته اساسی در ارسال مقالات: به یاد داشته باشید که قبل از ارسال چکیده مقاله خود به یک مجله ابتدا فرم نحوه نگارش مقاله را از آن مجله دریافت نمایید و چکیده خود را در قالب آن فرم تهیه و تایپ نمایید (به عنوان مثال تعداد کلمات، فونت، تعداد خطوط، فاصله خطوط از کناره های صفحه و...)...

اما چرا چکیده ای از مقالات پذیرفته نمی شود؟

۱. ابهام در موضوع مقاله و وجود تعداد زیاد مقالات مشابه از قبل

۲. عدم ذکر زمینه اصلی تحقیق

۳. تعداد کم نمونه های مورد مطالعه

۴. عدم ذکر صحیح ارقام آماری

۵. فقدان بحث و پرداختن به نتایج

۶. چکیده های خیلی کوتاه و خیلی زیاد

۷. بی دقتی در تهیه متن (غلط تایپی، اشتباهات متن)

\*منبع: <http://www.bpdanesh.ir/detailnews.asp?id=۳۳۵۴>

بابک شکر- حامد هادی زاده

{ "title": "۱۳۳", "beginSlide id": "برای مشاهده متن انگلیسی مرتبط به صورت کشویی اینجا را کلیک فرمائید" }

How to Write a Scientific Article

"Cookbook" for the Introduction

Methods and Materials, Results, and Discussion Sections

Note: First familiarize yourself with the names for the kinds of scientific writing and with the names given the traditional parts of a scientific article on the page titled "Types of Natural Sciences Writing." Write the article's sections in proper order--see "General Advice..." at the end of that page. Then consult this "cookbook" to get instructions for creating the four most difficult parts of the article so they will do what a scientific reader expects them to do. As you write, turn to the section you are working on and make sure it follows these instructions in the order they are given

INTRODUCTION: The Introduction answers the questions: what? why? and how?

"Who?" and "where?" and "when?" are identified on your title page by your name, (course, and date

:Teach the reader about your subject

Define the subject, describing characteristics of the animal, plant, organ, structure, (chemical, etc. you will study and explaining those characteristics' importance. As you do, mention pertinent literature that discusses previous research on your subject

Describe the controversy or question which requires you to perform this experiment, (referring to the literature mentioned in above

.(State how your experiment addresses this question or controversy (your purpose

.Finish with the major finding of your report, in one sentence if possible

MATERIALS AND METHODS: The Materials and Methods section describes the essential stages of procedure necessary to reproduce this experiment

:Tell the reader how to repeat your experiment

Explain the source of chemicals and/or animals

Explain your "experimental design," including the number and types of animals, quantities and concentrations of chemicals, make and model of unusual equipment, (essential conditions (heat/cold, time, agitation or other stimuli

.(Explain procedures used to measure effects you studied (e.g., the assay protocol, etc

RESULTS: The Results section reports, without conclusions or discussion, specific effects (the Materials and Methods said you were looking for (Materials and Methods

Tell the reader what you found, dividing results of complicated experiments into types and reporting each type of result in a separate paragraph

Open each Results paragraph with one general sentence stating the part of the (procedure used to see the result described in that paragraph (should correlate with in (Materials and Methods

State relevant results seen in this procedure, specifying both qualities (e.g., redness) and quantities (e.g., drops per minute). Use words and phrases like "greater," "lesser," "increased with time," "the majority," "less than ۵٪" to specify general trends in your results

Many results include so many numbers that it is better to present this data in table or graph form. Summarize major trends in words (as in above) but do not repeat actual numbers. Refer readers to the table, graph, or figure after your summary sentence:

.(""Blood pressure is correlated with body weight (Figure ۱) and age (Table ۱

DISCUSSION: Your Discussion explains what the results show and interprets what they mean for the question or controversy which motivated the experiment (Introduction (and

.For each result reported in Results, explain what the result shows or means

Open your Discussion by restating the question addressed by your experiment (see (Introduction

Match each paragraph in Results with a paragraph in Discussion. Open each paragraph (with a ۱-sentence summary of the procedure and result obtained (Results ۱ & ۲). Follow with a conclusion that can be drawn from the result. Use words and phrases like: "therefore" and "this result shows that" when conclusions follow directly, without interpretation, from the result "this result suggests that" and "this result supports the conclusion that" when the results are not sufficient in themselves to confirm conclusions. If you found articles in scientific literature that support or contradict your findings, mention their findings here and explain how they affect your conclusions

The final paragraph speculates on how your study may relate to a more general issue (see Introduction ۱ and ۲).

{endslide}

### چگونگی نگارش مقالات تحقیقی

Writing a scientific research article Edit by: Mahdi - استادیار دانشگاه اصفهان  
 ۱ - Yarahmadi Khorasani - انتشارات مشخصه اصلی توسعه یافتگی نقش آن در شکل دهی شبکه اطلاعات جهانی انتقال دانش از بخش تحقیقات به حوزه صنعت ۲- انگیزه نگارش کسب رضای خدا تبدیل دانش شخصی به اجتماعی تملک یا شخصی کردن دانش تنازع بقا/ارتقا بالاتر علمی ۳- انواع مقالات از نظر نوع داده ها و نحوه تدوین مقاله تحقیقی/مبتنی بر کار اصیل مقاله تحلیلی/نظری مقاله مروری/تحلیل و ارزیابی انتقادی مقاله گردآوری مقالات دائرة المعارفی ۴- فرآیند مقاله

تحقیقی پرسش متفدانه راه حل موقت/فرضیه کاوش در مورد منابع اطلاعاتی مشخص کردن روش و ابزار گردآوری اطلاعات مطالعه منابع مربوط به موضوع تحلیل داده های گردآوری شده بررسی همگرایی یا واگرایی یافته ها با فرضیات و سوالات پژوهش توصیف مشکلات و محدودیت های تحقیق ضرورت تحقیق در مورد جنبه های نامعلوم در قالب پیشنهادات ۵- ساختار مقاله عنوان /خلاصه/دقیق/خبری/پرمحتوی اسامی/آدرس نویسندگان چکیده/حقایق/روشها/نتایج/اهمیت کلید واژه ها مقدمه مقاله/زمینه تحقیق/چشم انداز تحقیق/روند و روش کار/مواد مورد استفاده نتایج حاصله/بدون توضیح/فقط توصیف اشکال و جداول استفاده از آمار بخش بحث مقاله/حقایق/تفسیر آنها/یافته ها نتیجه گیری سایر قسمت های مقاله/تشکرات و منابع ۶- اقدامات قبل از نوشتن انتخاب مجله مناسب موضوعات مورد علاقه مجله چیست؟ مجله هر چند وقت منتشر می شود؟ مجله چه نوع مقالاتی را چاپ می کند؟ آیا پول دریافت می کند؟ آیا تصاویر و اشکال را چاپ می کند؟ سبک نگارش آن چگونه است؟ ۷- نوشتن مقاله نوشتن اولین نسخه توجه به محتوای علمی مقاله/زبان مادری یا انگلیسی؟ تصحیح و بازنگری اولین دست نوشته/اهداف بازمینی نسخه دوم/سوم دست نوشته استفاده از دیگران منابع مورد استفاده کنترل شود آماده سازی اشکال و جداول ارسال نسخه نهایی برای سردبیر ۸- وقایع بعد از فرستادن مقاله از کنترل شما خارج می شود مسئولیت سه جانبه سردبیر /مجله/شما/خواننده داور مقاله فرایند اصلاح مقاله چاپ/رد مقاله ۹- قوانین اخلاقی انتشار مقاله چاپ مضاعف = کلاهبرداری و حقه بازی سهم دقیق هر نویسنده ابراز حقایق/کل حقایق در مورد مقاله حق انحصاری در مورد چاپ اجازه برای استفاده و چاپ مطالب تضمین مطالب مقاله { "title" id="۱۳۳" begin="begin" title="برای مشاهده متن انگلیسی مرتبط به صورت کشویی اینجا را کلیک فرمائید" }

WRITING A SCIENTIFIC RESEARCH ARTICLE Edit by: Mahdi Yarahmadi Khorasani

FORMAT FOR THE PAPER Scientific research articles provide a method for scientists to communicate with other scientists about the results of their research. A standard format is used for these articles, in which the author presents the research in an orderly, logical manner. This doesn't necessarily reflect the order in which you did or thought about the work. This format is:

1. TITLE Make your title specific enough to describe the contents of the paper, but not so technical that only specialists will understand. The title should be appropriate for the intended audience.

2. The title usually describes the subject matter of the article: "Effect of Smoking on Academic Performance"

3. Sometimes a title that summarizes the results is more effective: "Students Who Smoke Get Lower Grades"

4. AUTHORS The person who did the work and wrote the paper is generally listed as the first author of a research paper.

5. For published articles, other people who made substantial contributions to the work are also listed as authors. Ask your mentor's permission before including his/her name as co-author.

6. ABSTRACT 1. An abstract, or summary, is published together with a research article, giving the reader a "preview" of what's to come. Such abstracts may also be published separately in bibliographical sources, such as Biological Abstracts. They allow other scientists to quickly scan the large scientific literature, and decide which articles they want to read in depth. The abstract should be a little less technical than the article itself you don't want to dissuade your potential audience from reading your paper.

2. Your abstract should be one paragraph, of 100-250 words, which summarizes the purpose, methods, results and conclusions of the paper.

3. It is not easy to include all this information in just a few words. Start by writing a summary that includes whatever you think is important, and then gradually prune it down to size by removing unnecessary words, while still retaining the necessary concepts.

4. Don't use abbreviations or citations in the abstract. It should be able to stand alone without any footnotes.

7. INTRODUCTION What question did you ask in your experiment? Why is it interesting? The introduction summarizes the relevant literature so that the reader will understand why you were interested in the question you asked. One to four paragraphs should be enough. End with a sentence explaining the specific question you asked in this experiment.

8. MATERIALS AND METHODS 1. How did you answer this question? There should be enough information here to allow another scientist to repeat your experiment. Look at other papers that have been published in your field to get some idea of what is included in this section.

2. If you had a complicated protocol, it may be helpful to include a diagram, table or flowchart to explain the methods you used.

3. Do not put results in this section. You may, however, include preliminary results that were used to design the main experiment that you are reporting on. ("In a preliminary study, I observed the owls for one week, and found that 73% of their locomotor activity occurred during the night, and so I conducted all subsequent experiments between 11 pm and 6 am.")

4. Mention relevant ethical considerations. If you used human subjects, did they consent to participate. If you used animals, what measures did you take to minimize pain?

9. RESULTS 1. This is where you present the results you've gotten. Use graphs and tables if appropriate, but also summarize your main findings in the text. Do NOT discuss the results or speculate as to why something happened that goes in the Discussion.

2. You don't necessarily have to include all the data you've gotten during the semester. This isn't

a diary. ۳. Use appropriate methods of showing data. Don't try to manipulate the data to make it look like you did more than you actually did. "The drug cured ۱/۳ of the infected mice, another ۱/۳ were not affected, and the third mouse got away." TABLES AND GRAPHS ۱. If you present your data in a table or graph, include a title describing what's in the table ("Enzyme activity at various temperatures", not "My results".) For graphs, you should also label the x and y axes. ۲. Don't use a table or graph just to be "fancy". If you can summarize the information in one sentence, then a table or graph is not necessary. DISCUSSION ۱. Highlight the most significant results, but don't just repeat what you've written in the Results section. How do these results relate to the original question? Do the data support your hypothesis? Are your results consistent with what other investigators have reported? If your results were unexpected, try to explain why. Is there another way to interpret your results? What further research would be necessary to answer the questions raised by your results? How do your results fit into the big picture? ۲. End with a one-sentence summary of your conclusion, emphasizing why it is relevant. ACKNOWLEDGMENTS This section is optional. You can thank those who either helped with the experiments, or made other important contributions, such as discussing the protocol, commenting on the manuscript, or buying you pizza. REFERENCES (LITERATURE CITED) There are several possible ways to organize this section. Here is one commonly used way: ۱. In the text, cite the literature in the appropriate places: Scarlet (۱۹۹۰) thought that the gene was present only in yeast, but it has since been identified in the platypus (Indigo and Mauve, ۱۹۹۴) and wombat (Magenta, et al., ۱۹۹۵). ۲. In the References section list citations in alphabetical order. Indigo, A. C., and Mauve, B. E. ۱۹۹۴. Queer place for qwerty: gene isolation from the platypus. Science ۲۷۵, ۱۲۱۳-۱۲۱۴. Magenta, S. T., Sepia, X., and Turquoise, U. ۱۹۹۵. Wombat genetics. In: Widelicious Wombats, Violet, Q., ed. New York: Columbia University Press. p ۱۲۳-۱۴۵. Scarlet, S.L. ۱۹۹۰. Isolation of qwerty gene from *S. cerevisiae*. Journal of Unusual Results ۳۶, ۲۶- ۳۱

{{endslide

### بررسی تأثیر سیستم‌های رایانه‌ای بر سطح علمی دانشجویان

دانشگاهی در مشهد proposal هدف کلی: تعیین تأثیر کاربردی کامپیوتر و اینترنت در بین دانشجویان دانشگاه در این مجال طرح تحقیق یک پژوهش میدانی که در یکی از دانشگاه‌های غیر انتفاعی مشهد انجام شده است ارائه می‌گردد. (به لحاظ رعایت مسائل اخلاقی تحقیق نام دانشگاه بیان نمی‌شود.) موضوع تحقیق: بررسی تأثیر سیستم‌های رایانه‌ای بر سطح علمی دانشجویان دانشگاه هدف کلی: تعیین تأثیر کاربردی کامپیوتر و اینترنت در بین دانشجویان دانشگاه اهداف جزئی: ۱- محیط تحصیلی، در استفاده از کامپیوتر و اینترنت در بین دانشجویان مورد بررسی قرار می‌گیرد. ۲- کمبود منابع درسی، در استفاده از کامپیوتر و اینترنت در بین دانشجویان مورد بررسی قرار می‌گیرد. مسئله علمی: آیا سیستم‌های رایانه‌ای بر پیشرفت علمی و تحصیلی دانشجویان موثر است؟ فرضیه‌ها: فرضیه اصلی: استفاده از کامپیوتر و اینترنت در پیشرفت تحصیلی دانشجویان موثر است. فرضیه‌های فرعی: ۱- فرضیه‌های مستقیم: استفاده از نرم افزارها و برنامه‌های کامپیوتری در پیشرفت تحصیلی دانشجویان موثر است. موضوعات و بحث‌های جدید در اینترنت باعث افزایش سطح علمی دانشجویان و پیشرفت در رشته تحصیلی شان می‌شود. اینترنت و لوح‌های فشرده در پیشرفت علمی و تحصیلی دانشجویان موثر است. ۲- فرضیه‌های معکوس: افزایش سیستم‌های رایانه‌ای در دانشگاه باعث کاهش هزینه و زمان برای انجام تحقیقات و موضوعات مورد نظر دانشجویان می‌شود. افزایش سرعت اینترنت باعث کاهش زمان دسترسی به اطلاعات مورد نظر دانشجویان می‌شود و باعث جذب شدن آنان می‌گردد. ۳- فرضیه‌های صفر(خنثی): مدل و شکل اجزای کامپیوتر تأثیری در پیشرفت تحصیلی دانشجویان ندارد. در قسمت اجرایی تحقیق ابتدا جامعه آماری که دانشگاه (X) می‌باشد و حجم نمونه که ۲۰/۱ در نظر گرفته شده و به تعداد دانشجویان هر رشته در دانشگاه تقسیم می‌گردد. ۴- جامعه آماری: کل جامعه آماری: ۱۴۰۰ نفر رشته حسابداری: ۴۲۳ نفر ۲۱=۲۰/۱×۴۲۳ رشته کامپیوتر: ۳۰۶ نفر ۱۵=۲۰/۱×۳۰۶ رشته مدیریت بازرگانی: ۱۹۴ نفر ۱۰=۲۰/۱×۱۹۴ رشته مترجمی زبان: ۱۱۷ نفر ۹=۲۰/۱×۱۱۷ رشته کتابداری: ۱۰۰ نفر ۵=۲۰/۱×۱۰۰ رشته مدیریت صنعتی: ۸۰ نفر ۴=۲۰/۱×۸۰ رشته برق الکترونیک: ۶۰ نفر ۳=۲۰/۱×۶۰ رشته تربیت بدنی: ۶۰ نفر ۳=۱/۲۰×۶۰ N=۷۰ برای بهره‌گیری از دانشجویان در مورد استفاده از کامپیوتر پرسشنامه‌ای در نظر گرفته شده است که میزان استفاده دانشجویان را در مورد کامپیوتر و خدمات اینترنتی بیان می‌کند. ۵- تجزیه و تحلیل کلی: با توجه به پرسشنامه ارائه شده در بین دانشجویان: ۱- میزان کارایی افراد در استفاده از کامپیوتر به صورت کلی در حد متوسط می‌گردد. ۲- اطلاعات دانشجویان در مورد کامپیوتر و اینترنت در حد متوسط است که باید درصدد افزایش این اطلاعات در بین دانشجویان باشیم. ۳- تأثیر نرم افزارهای آموزشی در جبران افت تحصیلی دانشجویان در رشته‌های مختلف دانشگاه در حد کم بیان می‌شود. ۵- تأثیری که اینترنت بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارد زیاد می‌باشد زیرا اینترنت یک شبکه جهانی ارتباطات است و در بروز رسانی اطلاعات در بین دانشجویان در رشته تحصیلی شان موثر است. ۵- با توجه به پیشرفت فناوری و اطلاعات استفاده از کامپیوتر امر مهمی تلقی شده و یکی از ابزارهای مناسب برای تدریس اساتید می‌باشد.

### تقسیم بندی روش تحقیق در علوم رفتاری

Research Methods ... بر اساس پارادایم، بعد زمانی، گرایش، هدف، نحوه گردآوری داده‌ها و کاربرد تحقیق Edit by:

Mahdi Yarahmadi Khorasani الف-بر اساس پارادایم ۱- رویکرد خرد گرایانه: پارادایم خرد گرایانه با دیدگاه اصالت تحصیلی سرو کار دارد. مفروضه این پارادایم این است که واقعیت چیزی است که فرد می تواند به وسیله حواس خود آن را تجزیه کند. این پارادایم بر پایه این اصل استوار است که متغیرهای تشکیل دهنده یک فرایند پیچیده را می توان به طور جداگانه از یکدیگر بررسی کرد. از جمله ویژگی های پارادایم خرد گرایانه تلخیصی بودن، تکرار پذیری بودن و ابطال پذیری است. ۲- رویکرد طبیعت گرایانه: پارادایم این رویکرد این مفروضه استوار است که واقعیت چیزی نیست که همه افراد به طور یکسان آن را مشاهده کنند و تجربه مشابهی از آن به دست آورند. علاوه بر آن تقسیم یک پدیده به اجزا و مطالعه هر یک از اجزا الزاما ما را به شناخت کامل از آن پدیده نمی رساند و از طرفی هم واقعیت مورد مشاهده و مشاهده گر بر یکدیگر تاثیر می گذارند و همچنین ارزش های پژوهشگر به نحوی فرایند پژوهش را تحت تاثیر قرار می دهد. بنابر این در پارادایم طبیعت گرایانه مفروضه اصلی مورد تاکید آن است که واقعیت مورد مشاهده به تفسیر افراد و ذهنیت آنان بستگی دارد. ب- بر اساس بعد زمانی: ۱- گذشته نگر: به طور کلی چنانچه دادهای گردآوری شده در رابطه با رویدادهایی باشد که در گذشته رخ داده است طرح تحقیق را می توان گذشته نگر تلقی کرد. ۲- آینده نگر: در صورتی که داده ای مورد نیاز پژوهشگر درباره رویدادهایی باشد که پژوهشگر باید رخداد آن ها را طی دستکاری هایی نسبت به یک متغیر به وجود آورد و یا به طور کلی متغیر مورد مطالعه چنان باشد که مشاهده آن در آینده میسر باشد در این صورت طرح پژوهشی آینده نگر تلقی می شود. پ- بر اساس گرایش تحقیق: ۱- نتیجه گرا: تحقیقاتی که هدف پژوهشگر صرفا یافتن پاسخ به مساله ای است که هیچ گونه کاربردی بلافاصله بر آن مترتب نمی باشد. ۲- تصمیم گرا: در این نوع تحقیق هدف پژوهشگر یافتن پاسخ مساله ای است که نتیجه آن بلافاصله می تواند در تصمیم گیری مورد استفاده قرار گیرد. ت- بر اساس هدف تحقیق: ۱- تحقیق بنیادی: هدف اساسی این نوع تحقیقات آزمون نظریه ها، تبیین روابط بین پدیده ها و افزودن به مجموعه دانش موجود در یک زمینه خاص است. تحقیقات بنیادی، نظریه ها را بررسی کرده، آنها را تایید، تعدیل یا رد می کند. با تبیین روابط میان پدیده ها، تحقیق بنیادی به کشف قوانین و اصول علمی می پردازد. با این اهداف، تحقیقات بنیادی درصدد توسعه مجموع دانسته های موجود درباره اصول و قوانین علمی است. این نوع تحقیقات نتیجه گرا بوده و در رابطه با نیازهای تصمیم گیری انجام نمی شود برای مثال تحول استدلال منطقی نزد کودکان را می توان از نوع تحقیقات بنیادی دانست. (بازرگان-۱۳۸۳)- تحقیق پایه ای نوعی از تحقیق است که اهداف مشخص تجاری ندارد و در آن سعی می شود که دانش و نظریه ها بطور عام و خاص توسعه و گسترش یابد و کاربرد عملی دستاوردهای تحقیق مورد توجه نمی باشد. نمونه ای از تحقیقات پایه ای در مدیریت را می توان توسعه نظریه پردازی های کلی انسان شناسانه پیرامون ساز و کارهای انگیزشی موثر در رفتار انسان دانست. (خاکی- ۱۳۸۲)- تحقیق کاربردی: هدف تحقیقات کاربردی توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است. به عبارت دیگر تحقیقات کاربردی به سمت کاربرد عملی دانش هدایت می شود. نتایج این نوع تحقیقات در تعلیم و تربیت مثلا- در طراحی برنامه های درسی و کمک به اتخاذ تصمیم های مربوط به نظام آموزشی به کار می رود. به عنوان مثال کاربرد نظریه های مربوط به فرا شناخت در حل مساله را می توان در زمره تحقیقات کاربردی قرار داد. (بازرگان-۱۳۸۳)- تحقیق کاربردی: هدف از تحقیق کاربردی به دست آوردن درک یا دانش لازم برای تعیین ابزار است که به وسیله آن نیازی مشخص و شناخته شده بر طرف گردد در این نوع تحقیقات هدف کشف دانش تازه ای است که کاربرد مشخصی را درباره فرآورده یا فرایندی در واقعیت را دنبال می کند. به عبارت دقیق تر تحقیق کاربردی تلاشی برای پاسخ دادن به یک معضل و مشکل عملی است که در دنیای واقعی وجود دارد. نمونه ای از تحقیقات کاربردی در مدیریت را می توان بررسی دلایل فراگیر نبودن روحیه کار گروهی بین کارگران صنعت خوردرو و ارائه راهکارهایی برای فراگیر نمودن آن در بین کارگران دانست. (خاکی-۱۳۸۲)-۳- تحقیق و توسعه: فرایندی است که به منظور تدوین و تشخیص مناسب بودن یک فرایند، روش ها و برنامه های، شناسایی نیاز با استعداد، پیدایش اندیشه ها، آفرینش طراحی، تولید، معرفی و انتشار یک محصول و فرایند یا نظام فناوری تازه، انجام می شود (بازرگان-۱۳۸۳) (خاکی-۱۳۸۲). هدف اصلی فعالیت های R&D نظریه پردازی یا آزمون نظریه نیست بلکه توسعه محصولات یا فرایندهای جدید، تدوین یا تهیه برنامه ها، طرح ها و امثال آن است (بازرگان-۱۳۸۳) (خاکی-۱۳۸۲). به طوری که ابتدا موقعیت نامعین خاصی مشخص شده و بر اساس یافته های پژوهشی، طرح یا برنامه ویژه آن تدوین و تولید می شود. (بازرگان-۱۳۸۳) فعالیت های R&D در جهت توسعه محصول خاص معمولا برحسب اهداف، کارکنان و زمان تکمیل بسیار وسیع اند. این فرایند تامین نیازهای خاص طبق مشخصات، جزئیاتی را در بر می گیرد. محصولات پس از تکمیل در شرایط واقعی امتحان شده و اصلاحات لازم تا رسیدن به سطح خاصی از اثربخشی در آنها اعمال می گردد. اجرای چرخه تحقیق و توسعه بر هزینه است، این چرخه به طرح محصولات مطابق با برنامه کلی کسب و کار شرکت می انجامد. با وجود بر هزینه بودن اجرای چرخه تحقیق و توسعه این چرخه، رشد و توسعه آبی را فراهم می سازد. (خاکی- ۱۳۸۲) ت- بر اساس نحوه گردآوری داده ها (تحقیق توصیفی): تحقیق توصیفی شامل مجموعه روش هایی است که هدف آن ها توصیف کردن شرایط یا پدیده های مورد بررسی است. اجرای تحقیق توصیفی می تواند صرفا برای شناخت شرایط موجود یا یاری دادن به فرایند تصمیم گیری باشد. (بازرگان-۱۳۸۳) همچنین مطالعه توصیفی برای تعیین ویژگی های متغیرهای یک موقعیت صورت می گیرد. به طور مثال، توصیف یک کلاس درس بر حسب پایه های تحصیلی، جنسیت، گروه سنی، شمار نیمیال های باقیمانده تا اتمام تحصیل و شمار دروس بازرگانی گذرانده شده ماهیت توصیفی دارد. در سازمانها در موارد بسیاری مطالعات توصیفی برای کسب آگاهی درباره ویژگی های مثلا گروهی از کارکنان در زمینه سن، سطح تحصیلات، درجات شغلی و طول خدمت آنان به طور مکرر صورت می گیرد. مطالعات توصیفی همچنین ویژگی های سازمانهایی که رویه های مشابهی دارند به کار می رود. به طور مثال، ممکن است پژوهشگری بخواهد ویژگی های سازمان هایی را که نظامهای قابل انعطاف تولید را به کار می گیرند یا شیوه های مالی خاصی دارند توصیف کند. (اوماسکاران-۱۳۸۰) بیشتر تحقیقات علوم رفتاری را می توان در زمره تحقیق توصیفی به شمار آورد. (بازرگان-۱۳۸۳) تقسیم بندی تحقیقات توصیفی: ۱- تحقیق پیمایشی، ۲- تحقیق همبستگی، ۳- اقدام پژوهی، ۴- بررسی موردی، ۵- تحقیق پس رویداد تحقیق پیمایشی: برای بررسی توزیع ویژگی های یک جامعه آماری روش تحقیق پیمایشی به کار می رود. این نوع تحقیق می تواند برای پاسخ به سوال های پژوهشی از نوع زیر مورد استفاده قرار گیرد: ۱- ماهیت شرایط موجود چگونه است؟ ۲- چه رابطه ای میان رویدادها وجود دارد؟ ۳- وضعیت موجود چگونه است؟ تحقیق پیمایشی را برحسب جامعه مورد مطالعه می توان به تحقیق پیمایشی در مقیاس کوچک یا در مقیاس بزرگ نامید. برخی از نویسندگان از جمله بورگ و گال تحقیقات تحولی را زیر مجموعه ای از تحقیقات پیمایشی دانسته اند در حالی که برخی دیگر تحقیقات تحولی را زیر مجموعه ای از تحقیقات توصیفی محسوب می کنند. تحقیقات تحولی به بررسی روندها و تحول پدیده های مورد بررسی در طول زمان می پردازد. بورگ و گال تحقیق پیمایشی را به سه دسته به شرح زیر تقسیم می کنند: ۱- روش مقطعی، ۲- روش طولی، ۳- روش دلفیال

روش مقطعی: این روش به منظور گردآوری داده‌ها درباره یک یا چند صفت در یک مقطع از زمان (یک روز، یک هفته، یک ماه) از طریق نمونه‌گیری از جامعه انجام می‌شود. این گونه پژوهش به توصیف جامعه بر اساس یک یا چند متغیر می‌پردازد. در پژوهش‌های روان‌شناختی، مطالعات مقطعی به منظور شناخت ماهیت و میزان تغییرات که نمایانگر سطوح سنی مختلف است انجام می‌شود. برای مثال بررسی تحول مهارت‌های زبان فارسی در گروه‌های سنی مربوط به پایه‌های اول تا پنجم را می‌توان در یک تحقیق مقطعی به عمل آورد. (بازرگان-۱۳۸۳) این نوع مطالعات را تک‌ضربه‌ای، مقطعی یا عرضی می‌نامند. (اوماسکاران-۱۳۸۰) ب روش طولی: در بررسی‌های پیمایشی طولی، داده‌ها در طول زمان و یا به عبارت دیگر در زمان‌های مختلف گردآوری می‌شود تا تغییرات بر حسب زمان بررسی شده و به رابطه این متغیرها از نظر تغییرات در طول زمان پی برده شود. سه نوع بررسی طولی را می‌توان مورد بررسی قرار داد: ۱. بررسی روند فرایندها، ۲. بررسی یک گروه ویژه، ۳. بررسی یک گروه متخیر پژوهش‌های روان‌شناختی، مطالعات طولی به منظور بررسی چگونگی پدیدای یک رفتار و یا سیر تحولی آن در طول زمان نزد گروه‌هایی طی زمان انجام می‌شود. (بازرگان-۱۳۸۳) تحقیقات طولی وقت و تلاش بیشتری را نسبت به انواع مقطعی طلب می‌کنند. با این همه، مطالعات طولی سازمان یافته می‌تواند به کشف رابطه علت و معلولی کمک کند. به طور مثال، شخصی که می‌خواهد میزان فروش یک محصول را قبل و بعد از درج آگهی تبلیغاتی یا تغییر سبک مدیریت بررسی کند و به شرط آنکه سایر دگرگونی‌های محیطی بر نتایج تاثیر نگذاشته باشد، می‌تواند چنانچه افزایش فروش مشاهده کند آن را به آگهی نسبت دهد. چنانچه افزایش فروش وجود نداشته باشد، یا آگهی بی‌تاثیر بوده است یا به زمان بیشتری نیاز دارد تا تاثیر خود را بگذارد. طرح‌های تجربی همواره ماهیت طولی دارند زیرا گردآوری داده‌ها قبل و بعد از دستکاری متغیرها صورت می‌گیرد. مطالعات میدانی نیز می‌توانند طولی باشند. مثلا مقایسه بین داده‌های مربوط به بازتاب مدیران نسبت به زنان شاغل در ده سال پیش و اکنون، مطالعه طولی خواهد بود. با این همه، اکثر مطالعات میدانی به دلیل تلاش، زمان و هزینه مصرفی برای گردآوری داده‌ها در مقاطع مختلف، سرشت مقطعی دارند. البته اگر مدیری بخواهد عوامل خاصی را طی یک دوره بشناسد (مانند میزان فروش) تا به تواند بهبود را ارزیابی کند یا احتمال روابط علی را کشف کند، پژوهش طولی ضروری خواهد بود. مطالعات طولی اگر چه اغلب پرهزینه‌اند، ولی بینش سودمندی را پدید می‌آورند. (اوماسکاران-۱۳۸۰) ج. روش دلفی: زمان یکدیگر بخواهیم درباره اتفاق نظر یک جمع صاحب نظر درباره ی موضوع خاص به بررسی بپردازیم از روش دلفی استفاده می‌شود. (بازرگان-۱۳۸۳) روش دلفی در آینده‌پژوهی استفاده می‌شود. دلفی یک روش آماری سفت و سخت برای پیش‌بینی آینده نیست. فقدان نمونه‌گیری، نامشخص بودن وقایع آینده و عدم فرایندهای واضح تعریف شده برای انجام دادن مطالعات دلفی، تنها چند مورد از مواردی هستند که دلفی را از روشهای علمی کنترل شده متمایز می‌کند. برای مثال در بررسی نظر هیئت علمی دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی کشور درباره مسائل و مشکلات رشته‌های روان‌شناسی و علوم تربیتی در دانشگاه‌ها می‌توان از این روش استفاده کرد. برای این منظور اولین قدم آن است که مجموعه‌ای از سوال‌ها یا گویه‌هایی درباره مسائل تهیه کرد و آن را برای تمام اعضای هیئت علمی ارسال داشت و از آنان خواست که درجه اهمیت آن‌ها را مشخص کنند. پس از گردآوری داده‌ها در دور اول، رتبه‌بندی‌های به دست آمده درباره مسائل مشخص شده و در دور بعد پرسشنامه‌ای تنظیم می‌شود که حاوی رتبه‌بندی حاصل از نظرخواهی در دور اول است. از این پاسخ‌دهندگان در دور دوم خواسته می‌شود در صورتی که نظرشان، با رتبه‌بندی به دست آمده مطابقت ندارد نسبت به توجیه تفاوت نظر خود با نتایج دور اول یا تعدیل آن اقدام کنند. بدین طریق می‌توان به یک توافق از نقطه نظر تشخیص مسائل یادشده دست یافت. معمولا یک مقیاس پنج درجه‌ای برای رتبه‌بندی به کار می‌رود و از پاسخ‌دهندگان خواسته می‌شود که در صورت لزوم به فهرست عرضه شده مواردی نیز اضافه کنند. (بازرگان-۱۳۸۳) اعتبار روش دلفی نه به تعداد شرکت‌کنندگان در تحقیق که به اعتبار علمی متخصصان شرکت‌کننده در پژوهش بستگی دارد. شرکت‌کنندگان در تحقیق دلفی از ۵ تا ۲۰ نفر را شامل می‌شوند. روش دلفی برای مسائلی با ارزش است که نیازی به تکنیکهای تحلیلی دقیق ندارند. مثلا زمانی که داده‌ها ناکافی یا فاقد قطعیتند یا وقتی نمونه‌های واقعی موجود نیست و یا وقتی که جمع کردن افراد و بحث کردن در مورد مسائلی مشکل است. از آنجا که تکنیک دلفی بر ناشناس بودن، بازخوردی کنترل شده و پاسخ گروهی آماری تکیه دارد و بنابراین از نفوذ افراد برجسته در گروه‌های بحث یا فشار گروه برای هم‌نواپی اجتناب می‌کند. ج- براساس عمده‌گی کاربرد: ۱- تحقیقات پیمایشی: توصیفی است از نگرش و رفتار جمعیتی بر اساس انتخاب نمونه‌ای تصادفی و معرف از افراد آن جمعیت و پاسخ آنها به یک رشته سوال. و محققان اجتماعی می‌کوشند با استفاده از این تحقیقات پیمایشی به تبیین پدیده‌ها پرداخته و صرفا به توصیف آن بسنده نکنند. که در چنین مواردی فرضیه‌هایی برای تبیین ساخته شده تا با مرتبط گرداندن پاسخ سوالات مختلف به یکدیگر به آزمون کشیده شوند. ۲- تحقیقات آزمایشی: کوششی است برای تبیین نحوه کنش بخش خاصی از واحد اجتماعی که تحت تاثیر تمهیدات آزمایش قرار می‌گیرد. این روش شامل ایجاد وضعیتی است کنترل شده که در آن افراد مورد بررسی تحت عنوان گروه آزمایش در معرض محرک آزمایش قرار می‌گیرند. واکنش این افراد با دسته‌ای از افراد دیگر که گروه کنترل خوانده می‌شوند، مقایسه می‌شود. در این آزمایشها با انتصاب تصادفی افراد گروه آزمایش و گروه کنترل تاثیر احتمالی تفاوت افراد بین دو گروه خنثی می‌شود. در چنین مطالعاتی محقق با ایجاد وضعیت (محرک) کاملا سنجیده‌ای که باعث واکنش می‌گردد در پی شناخت بخش کوچکی از رفتار و واکنش بر می‌آید قضیه (اگر... آنگاه...) که نشان می‌دهد چگونه محرک باعث واکنشی می‌شود یک فرضیه است. به عبارت دیگر محور آزمایش محدود بودن آن به آزمون فرضیاتی خاص است. در اینجا محقق در مقام آزمایشگر مسئولیت مهمی بر دوش دارد. وی آزمایش به راه می‌اندازد. وی می‌کوشد آن را تحت کنترل نگه دارد. تا آنچه مورد آزمون است واقعا همان موضوع مورد تحقیق باشد. ۳- تحقیقات میدانی: تلاشی است برای درک و شناخت نحوه عمل یک واحد اجتماعی تام، نظیر یک گروه یا سازمان یا اجتماع با مناسبات درونی آن. محققانی که از این روش استفاده می‌کنند با شرکت در زندگی با شرکت در زندگی اجتماعی روزمره واح اجتماعی تام و آمیزش با مردم آن می‌کوشند حضورشان تغییری در محیط ایجاد نکند. سپس با دقت به مشاهده امور پرداخته و مشاهدات خود را یادداشت کرده‌سعی می‌کنند تا به درک آن محیط اجتماعی نائل شوند. تحقیقات میدانی غالبا برای کندو کاو بخش‌هایی از حیات بشر صورت می‌گیرد. چه بسا عرصه مورد مطالعه برای محقق کاملا بیگانه باشد. مانند هنگامی که انسان شناسان به مطالعه فرهنگهای ناشناخته می‌پردازند. یا محیط آشنایی باشد که محقق در آنجا در پی کسب بینش تازه‌ای است. مطالعات میدانی معمولا با سوالات باز آغاز می‌شوند. محقق باید بسیار تیز بین باشد. اما مزاحم و مخل نباشد. و با آغوش باز به شناخت وضعیت‌های نامألوف بشتابد اما دچار گمراهی نشود. در تحقیقات پیمایشی نیز چه بسا فرضیات خاصی به آزمون کشیده شود. اما در این نوع تحقیقات غالبا اهداف دیگری نیز در میان است. مانند توصیف و تشریح خصوصیات نمونه انتخاب شده و سنجش وجود و آثار عوامل مختلف؛ محقق پیمایش هم دارای تمهیداتی است؛ یک رشته سوالات دقیقا طراحی شده (پرسشنامه)؛ گروه



خاصی از افراد به منظور بررسی آنها و طراحی برای نحوه بررسی سوالات جهت دستیابی به نتایج مورد نظر، که در اینجا محقق باید حین گردآوری پاسخها و ترکیب آنها و بالاخره تحلیل یافته‌ها، کاملاً منظم بی طرف و خشک و رسمی باشد. پیمایش غالباً با تعیین افرادی که نماینده و معرف گروه مورد بررسی اند و طرح سوالاتی که باید از آنها پرسیده شود آغاز می‌شود. در ضمن باید افزود در پیمایش همواره لازم نیست افراد محور مطالعه باشند. بلکه گروه یا سازمانها یا حتی کل جامعه را می‌توان محور مطالعه قرار داد. همچنین از پیمایش می‌توان برای آزمودن تبیین‌های تصدیق شده یا نظریه‌ها و ساختن نظریه‌های جدید استفاده کرد. پیمایش ممکن است عمدتاً توصیفی باشد. مانند نظر سنجی از مردم در مورد آراء شان در انتخابات آینده یا تعیین نحوه رای دهی مردم در انتخابات گذشته. اگر از مردم پرسند به چه کسی رای خواهند داد به سنجش نگرش مردم پرداخته‌اند. اگر بعد از انتخابات پرسند به چه کسی رای داده‌اند رفتارها را سنجیده‌اند. پیمایش ممکن است سنجش تغییر نگرش نسبت به موضوع معینی باشد. تهیه‌کننده: محمد علی حسین زاده یزدی منبع: <http://hoseinzade.blogfa.com/post-11.aspx> منابع: ۱- روش‌های تحقیق در علوم رفتاری- دکتر زهره سرمد، دکتر عباس بازرگان، دکتر الهه حجازی- انتشارات آگاه- ۱۳۸۲- روش‌های تحقیق در مدیریت- اوما سکاران- مترجم: دکتر محمد صائبی، دکتر محمود شیرازی- ناشر: مرکز آموزش مدیریت دولتی- ۱۳۸۰- روش تحقیق در مدیریت- دکتر غلامرضا خاکی- ناشر: مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی- ۱۳۸۲- اینترنت- عباس تیموری آسفیچی- URL: <http://www.fasleno.com>- دیگر منابع اینترنتی { "title"="۱۳۳" "beginSlide id"="۱" } برای مشاهده متن انگلیسی مرتبط به صورت کشویی اینجا را کلیک فرمائید { "title"="۱۳۳" "beginSlide id"="۱" }

**Research Method The research method you will follow, is directly connected to your problem statement and goal of research.**

Because the research goal and problem may vary different methods of research can be utilized. Research is a purposeful, precise and systematic search for new knowledge, skills, attitudes and values, or for the re-interpretation of existing knowledge, skills, attitudes and values. The various kinds of human science research can be subdivided according to three criteria:

- ۱ The measure of generality and applicability: basic research applied research in-service research action research
- ۲ The level of ordering: descriptive research prophetic research diagnostic research
- ۳ The measure of control by researchers: library research field research laboratory research

**METHODS OF RESEARCH:** Exploratory research Experimental research Ex post facto research Correlation research Descriptive research Testing research Case studies Sociometric research Instrumental-nomological research Interpretative-theoretical research

**OTHER NAMES GIVEN TO RESEARCH:** Micro-study Macro-study Longitudinal (diachronic) study Cross-sectional (synchronic) study Pilot study

**AN OVERVIEW OF SOME RESEARCH METHODS:**

- ۱ Action research Action research is regarded as research that is normally carried out by practitioners (persons that stand in the field of work). It is a method par excel lance for instructors/trainers. It enables the researcher to investigate a specific problem that exists in practice. According to Landman (۱۹۸۸: ۵۱) this requires that the researcher should be involved in the actions that take place. A further refinement of this type of research is that the results obtained from the research should be relevant. to the practice. In other words it should be applicable immediately. This means that the, researcher, as expert, and the person standing in the practice, jointly decide on the formulation of research procedures, allowing the problem to be solved (Jacobs et al. ۱۹۹۲: ۴۳۱). Action research is characterized according to (Jacobs et al. ۱۹۹۲: ۴۵) by the following four features: Problem-aimed research focuses on a special situation in practice. Seen in research context, action research is aimed at a specific problem recognizable in practice, and of which the outcome problem solving) is immediately applicable in practice. - Collective participation. A second characteristic is that all participants (for instance the researchers and persons standing in the practice) form an integral part of action research with the exclusive aim to assist in solving the identified problem. - Type of empirical research. Thirdly, action research is characterized as a means to change the practice while the research is going on. Outcome of research can not be generalized. Lastly, action research is characterized by the fact that problem solving, seen as renewed corrective actions, can not be generalized, because it should comply with the criteria set for scientific character.
- ۲ Historical research Historical research, as the term implies, is research based on describing the past. This type of research includes for instance investigations like the recording , analysis and interpretation of events in the past with the purpose of discovering generalizations and deductions that can be useful in understanding the past, the present and to a limited extent, can anticipate the future (Landman ۱۹۸۸: ۶۵). Historians should consequently aspire to getting to the original events that took place and therefore the researcher is dependent on the availability of documentary sources. According to Klopper (۱۹۹۰: ۶۲) collected data for historical research should pass the following test before it can be applied for research purposes namely: external evidence or criteria that will account for the authenticity of the information

should be included internal evidence or criteria should be included that will explain the meaning of the data. Although the chronological sequence of events should be precisely acknowledged, researchers should bear in mind the fact that mere compilation of chronological events is not considered research in itself. An investigation can only be regarded as scientific research when the researcher interprets the events that took place by pointing out their relationship to the problem investigated, and explaining their meaning. On account of the voluminous data that historians collect, it is extremely important that attention should be given to a specific plan for the obtaining and organizing of information as well as the retrieval thereof, before this type of research is attempted. Lastly, it should be mentioned that historical research also encompasses research concerning the origin, development and influence of ideas of the past. As examples, aspects like the origin, development and influence of communism, democracy, capitalism etc can be mentioned. Should you like to do this type of research you can consult the recommended literature listed in the bibliography. ۳

**Descriptive research**  
The term descriptive is self-explanatory and terminology synonymous to this type of research is: describe, write on, depict. The aim of descriptive research is to verify formulated hypotheses that refer to the present situation in order to elucidate it. Descriptive research is thus a type of research that is primarily concerned with describing the nature or conditions and degree in detail of the present situation (Landman ۱۹۸۸: ۵۹). The emphasis is on describe rather than on judge or interpret. According to Klopper (۱۹۹۰: ۶۴) researchers who use this method for their research usually aim at: demarcating the population (representative of the universum) by means of perceiving accurately research parameters and recording in the form of a written report of that which has been perceived. The aim of the latter is, that when the total record has been compiled, revision of the documents can occur so that the perceptions derived at can be thoroughly investigated. Because the total population (universum) during a specific investigation can not be contemplated as a whole, researchers make use of the demarcation of the population or of the selection of a representative test sample. Test sampling therefore forms an integral part of descriptive research. In descriptive research the following steps should be included: Problem selection and problem formulation. The research problem being tested should be explicitly formulated in the form of a question. Literature search. Intensive literature search regarding the formulated problem enables the researcher to divide the problem into smaller units. Problem reduction. Hypothesis formulation. Test sampling. The researcher should determine the size of the test sample. Information retrieval. The application of appropriate information retrieval techniques to comply with the criteria set for authenticity and competency, is relevant. General planning. Any research requires sound planning. Report writing. The report entails the reproduction of factual information, the interpretation of data, conclusions derived from the research and recommendations. You should make sure that you understand the meaning of the terminology used. Consult the recommended sources for detailed explanations. However, further reference must be made to aspects related to test sampling. Test sampling As mentioned previously, when descriptive research is exposed, demarcation of the population become unavoidable. Test sampling therefor forms an integral part of this type of research. Two important questions arise frequently when test sampling is anticipated by researchers, namely: – How big should the test sample be? – What is the probability of mistakes occurring in the use of test sampling (instead of the whole population)? Special care should be taken with the selection of test samples. The results obtained from a survey can never be more authentic than the standard of the population or the representatives of the test sample, according to Klopper (۱۹۹۰: ۶۴). The size of the test sample can also be specified by means of statistics. It is important for the researcher to bear in mind that it is desirable that test sampling be made as large as possible. The most important criterium that serves as a guideline here, is the extent to which the test sample corresponds with the qualities and characteristics of the general population being investigated. The next three factors should be taken into consideration before a decision is made with regard to the size of the test sample: – What is the grade of accuracy expected between the test sample and the general population? – What is the variability of the population? (This, in general terms, is expressed as the standard deviation.) – What methods should be used in test sampling? Bias saying When you attempt

descriptive research, you should take care that the test sample reflects the actual population it represents. The following example holds validity for the latter: you cannot make a statement regarding all first-year students if you do not include all first-year students in your research. If you do make such a statement, you have to select enrolled first-year students at all the tertiary institutions or a balanced proportional manner, and include the latter when you select your test sample for your research. Landman (۱۹۸۸: ۹۱) points out that, when a test sample does not truly represent the population (universum) from which it is drawn, the test sample is considered a bias sample. It then becomes virtually impossible to make an accurate statement or to predict about the population. ۴

**Experimental research** This type of research is known in literature by a variety of names. Synonyms are, for instance: the cause and consequence method, before and after design, control group design and the laboratory method. Landman (۱۹۸۸: ۸۲) summarises experiential research when he states that it is research designed to study cause and consequence. A clear distinction between the terms experiment and experimental research should be evident. In the former there is normally no question about the interpretation of data in the discovery of new meaning. Experimental research, however, has control as fundamental characteristic. The selection of control groups, based on proportional selection, forms the basis of this type of research. Experimental research is basically the method that can be applied in a research laboratory. The basic structure of this type of research is elementary: two situations (cause and consequence) are assessed in order to make a comparison. Following this, attempts should be made to treat the one situation (cause) from the outside (external variable) to affect change, and then to reevaluate the two situations. The perceivable changes that occurred can then be presumed as caused by external variables. **Control group** Because: control is a fundamental characteristic of this type of research, control groups are a prerequisite. Control groups are selected from a group of selected persons whose experience corresponds with that of the experimental group. The only difference is that they do not receive the same treatment (Landman ۱۹۸۸: ۵۸). **Variable** In order to do experimental research, it is necessary to distinguish clearly between the terms dependent and independent variables. In experimental research it is a prerequisite that the researcher should be able to manipulate the variable and then to assess what the influence of the manipulation on the variable was. A variable is any characteristic (of man or his environment) that can take on different values. Objects are usually not considered as variables – but their characteristics are. As example the following can be considered: a transparency is not a variable (it is an object). The characteristics of the transparency are variables, for example the colour, design etc. In other words, a transparency as an object can take on different values. **Independent variable** According to Landman (۱۹۸۸: ۹۸) the independent variable is the circumstances or characteristics which the researcher can manipulate in his effort to determine what their connection with the observed phenomenon is. This means that the researcher has direct control over the variable. As example of an independent variable, is study methods. **Dependent variable** The dependent variable, on the other hand, is the circumstances or characteristics that change, disappear or appear when the researcher implements the independent variable. For example, learning content that should be mastered (student performance) is the dependent variable, while the manipulation of study methods by means of different teaching methods, is the independent variable. **Internal and external validity** The importance of control in conducting experimental research has been pointed out earlier. A further pre-requisite for this type of research is validity. Validity is a term used in research methodology that indicates the extent to which a test complies with the aim it was designed for. (You should ensure that you understand the terminology used.) – **Internal validity** Internal validity means that the perceived difference in the independent variable (characteristics that change) is a direct result of the manipulation of the obtained research results, and therefore possible to conclude. In experimental design, emphasis is placed on the way in which reference between independent and dependent variables should not be confused by the presence of uncontrolled variables (Landman ۱۹۸۸: ۹۷). – **External validity** External validity means that the results of the experimental research should be applied to a similar situation outside the experimental design. The results of the experimental research can then be confirmed in similar situations. (The findings are then

considered general.) Ex post facto-research Experimental research, where the researcher manipulates the independent variable, whilst the dependable variable are controlled with the aim of establishing the effect of the independent variable on the dependable variable, is also applicable. The term ex post facto according to Landman (۱۹۸۸: ۶۲) is used to refer to an experiment in which the researcher, rather than creating the treatment, examines the effect of a naturally occurring treatment after it has occurred. In other words it is a study that attempts to discover the pre-existing causal conditions between groups. It should, however, be pointed out that the most serious danger of ex post facto-research is the conclusion that because two factors go together, one is the cause and the other is the effect. Jacobs et al. (۱۹۹۲: ۸۱) refers to the following procedures when conducting ex post facto-research: - The first step should be to state the problem. - Following this is the determination of the group to be investigated. Two groups of the population that differ with regard to the variable, should be selected in a proportional manner for the test sample. - Groups, according to variables, are set equal by means of paring off and statistical techniques of identified independent and dependent variables. - Data is collected. Techniques like questionnaires, interviews, literature search etc.: are used to determine the differences. - Next follows the interpretation of the research results. The hypothesis is either confirmed or rejected. Lastly it should be mentioned that this type of research has shortcomings, and that only partial control is possible. ۶ RESOURCE LIST Jacobs, CD Haasbroek, JB & Theron, SW ۱۹۹۲ Effektiewe Navorsing. Navorsingshandleiding vir tersi-re opleidingsinrigtings. Geesteswetenskaplike komponent. Pretoria: Universiteit van Pretoria. Klopper, CH ۱۹۹۰ Referaat gelewer tydens 'n vergadering van lede van die vereniging van SA Bourekenaars: Komitee van hoofde van bourekenaarsdepartemente by universiteite gehou op ۲۹ September ۱۹۸۹. UP-dosent, ۱۱(۲): ۴۳ - ۷۲. Landman, WA ۱۹۸۸ {Navorsingsmetodologiese Grondbegrippe. Pretoria: Serva. {endslide

### روش تحقیق

Method of Research ... روش تحقیق فرآیندی منظم، دقیق، عینی و منطقی است دکتر محمد کامالی روش تحقیق فرآیندی منظم، دقیق، عینی و منطقی است که به منظور جست‌وجو، بررسی، آزمون سوالات یا پیرامون محیط اطرافمان صورت گرفته و نتیجه نهایی آن نیز کشف واقعیات جدیدی است که در جهت حل مشکلات موجود ارائه می‌شوند. روش تحقیق در تمامی رشته‌های علمی اعم از علوم تجربی و علوم انسانی کاربرد دارد و هر محقق برای حل مشکلات پیش روی خود یا سازمان متبوعش باید به آن تجهیز گردد. امروزه در حوزه مدیریت گرایش‌های متنوعی نظیر مدیریت دولتی، صنعتی، بازرگانی، مالی، شهری، محیط زیست، MBA، اجرائی و مدیریت فناوری اطلاعات در حال رشد و توسعه هستند. طبیعی است که تسلط به روش تحقیق از ضرورت‌های مهم برای دانشجویان این حوزه تلقی می‌شود. مفهوم و متغیر دو عنصر هستند که در اغلب تحقیقات حضوری تام و تمام دارند. در تحقیق به روش علمی یکی از حساسترین اقدامات تعریف صحیح و مناسب از این دو عنصر می‌باشد. اهمیت کار در این مرحله به صورتی است که لازم است با توجه به ویژگی‌های تحقیق به روش علمی دو گونه تعریف بدست می‌دهیم. تعریف شرحی و تعریف علمی و این دو تعریف را در مورد هر دو عنصر باید ارائه کرد. تفاوت بین مفهوم و متغیر در یک تحقیق شاید بسیار ظریف باشد. منظور از مفهوم آن عنصری از تحقیق است که محقق قصد اندازه‌گیری آن را ندارد لیکن باید برای سایرین به طور مشخص آنرا تعریف نماید تا دیگران منظور و مقصود محقق را از آن واژه یا مفهوم درک نمایند و متغیر آن عنصری است در تحقیق که محقق دقیقاً قصد اندازه‌گیری آنرا دارد و ضروری است دیگران درک مشخصی از آن بر اساس تعریفی که محقق ارائه می‌کند داشته باشند. از همین جهت است که هم در تعریف مفاهیم و هم در تعریف متغیرها به دو گونه از تعریف روبرو هستیم. تعاریف شرحی عمدتاً از لغت نامه‌ها، دایره‌المعارف‌ها، کتاب‌های مرجع و کتب درسی و... اقتباس می‌شود و تنها عنصر مورد نظر را تعریف نظری یا تئوری می‌نماید. به عبارت دیگر تعریف یک مفهوم بوسیله مفاهیم دیگر که معمولاً از مطالعات و نظریه‌های موجود نشأت می‌گیرد و با بیانی علمی ارائه می‌شود. بدیهی است در هنگام تعریف ذکر منبع مورد استفاده ضرورتی اجتناب ناپذیر است. (مثال) اما در تعاریف عملی که به طور مشخص بر عهده محقق قرار دارد محقق آنچه را که از این عنصر در این تحقیق خاص مد نظر دارد بیان می‌کند. به بیان دیگر محقق به مشخص ساختن و تعریف نمودن آن متغیر و تعیین کردن عملیات و معیارهای تجربی که برای اندازه‌گیری و سنجش آن لازم است می‌پردازد. (مثال) تعریف متغیر: متغیر مشخصه یک عنصر پدیدار موجود زنده و یا هر چیزی است که قابلیت تغییر داشته و می‌تواند مقادیر مختلفی را بپذیرد. آنچه اهمیت دارد آنکه باید دقت شود در هر تحقیق ما متغیرهای خاص خواهیم داشت و اینگونه نخواهد بود که همه آنچه در یک مطالعه بعنوان متغیر حضور دارند برای تحقیق نامطلوب است. از سوی دیگر نوع متغیر علیرغم مشابه بودن عنوان از یک مطالعه به مطالعه دیگر ممکن است متفاوت باشند. (مثال) متغیر را براساس عوامل مختلف به گونه‌های متفاوتی تقسیم بندی می‌نماید: چنانچه اهداف تحقیق مد نظر قرار گیرند ۲ گونه متغیر خواهیم داشت: متغیر مستقل: آن متغیری است که محقق تاثیر آن را بر سایر متغیرها مورد سنجش قرار می‌دهد. (مثال) متغیر وابسته: آن متغیری است که متغیر مستقل بر روی آن اثر می‌کنند. (مثال) متغیر زمینه‌ای (جمعیت شناسی یا دموگرافیک): در مطالعات بر روی جوامع انسانی برخی متغیرهای وابسته به جمعیت حضور دارند که سنجش آنها به نحوی مورد استفاده ما خواهد بود. این متغیرها خصوصیات جامعه مورد مطالعه را به نحوه مطلوبی توصیف می‌کنند. (مثال) متغیر مداخله‌گر: آن متغیری است که بر روی رابطه علت معلولی بین دو یا چند متغیر تاثیر می‌گذارد و باعث قوی یا ضعیف شدن رابطه بین متغیرها از حد واقعی آنها می‌شود. (مثال) اما شکل دیگر بر اساس خصوصیات متغیر تقسیم بندی صورت بگیرد: متغیر کمی: و آن متغیری

است که با عدد نمایش داده می شود. بدیهی است این متغیر همچون تقسیم بندی معمول در اعداد به دو دسته متغیر گسسته و پیوسته تقسیم خواهد شد که متغیر پیوسته مقادیر کسری را هم می پذیرد ولی گسسته این امکان را ندارد. (مثال) متغیر کیفی: این متغیری است که کیفیت صفات با آن معرفی می شود. متغیر مرکب: متغیری را که از ترکیب دو یا چند متغیر به وجود می آید می نامند. (مثال) در همین جاست که تعریف متغیر آنهم به شکل عملی یا کاربردی ضرورت پیدا می کند. تعریف عملی باید بر اساس ملاکهایی صورت بگیرد که مهمترین آنها عبارتند از: قابلیت انجام داشته باشند، دقیق و مشخص باشند، قابلیت اندازه گیری داشته باشند، جامعه مورد مطالعه جامعه مورد مطالعه، جمعیتی است که مطالعه بر روی آن انجام می شود. لزوماً این جامعه انسانها نیستند بلکه می توانند پدیده ها، اشیا و موجودات زنده باشند. جامعه مورد مطالعه (نمونه گیری) مناسب ترین جامعه برای بررسی آن است که کل جامعه تحت مطالعه قرار گیرند. به عبارتی سرشماری انجام شود. در این حال جمعیت آماری برابر با جمعیت کل جامعه خواهد بود. اما معمولاً محدودیت های زمانی و اعتباری (هزینه ها)، دقت در گردآوری داده ها و کنترل آن، نیروی انسانی و تجهیزات و امکانات سبب استفاده از نمونه گیری برای سرشماری است. در نمونه گیری اصل بر این قرار داده می شود که چنانچه از مناسبات آماری صحیح استفاده شود امکان تعمیم نتایج و اطلاعات بدست آمده از مطالعه بر روی نمونه به جامعه اصلی وجود دارد. متداول ترین روش های نمونه گیری عبارتند از: نمونه گیری احتمالی و غیر احتمالی نمونه گیری احتمالی در نمونه گیری احتمالی از قوانین احتمالات برای نمونه گیری استفاده می شود. بدین صورت که به هریک از اعضای جامعه شانس معین برای حضور در نمونه داده می شود. برای انجام نمونه گیری ابتدا از فرمول تعیین حجم نمونه استفاده می گردد و پس از تعیین حجم نمونه و چارچوب نمونه گیری (فهرست اسامی اعضای جامعه) با یکی از روش های زیر اقدام به نمونه گیری می شود.

- نمونه گیری ساده تصادفی
- نمونه گیری منظم
- نمونه گیری طبقه ای
- نمونه گیری خوشه ای
- نمونه گیری چند مرحله ای نمونه گیری غیر احتمالی در این روش اصولاً بحث تعمیم نتایج به جامعه مورد مطالعه مطرح نیست. با توجه به محدودیت در جمع آوری اطلاعات و بویژه در تحقیقات شبه تجربی که نمونه بارز آن کارآزمایی بالینی می باشد جهت افزایش دقت و اعتبار اقدام به نمونه گیری از جمعیت در دسترس می شود. موارد زیر از جمله متداول ترین روش های نمونه گیری غیر احتمالی هستند: نمونه گیری آسوده (لقمه ای) نمونه گیری سهمیه ای نمونه گیری قضاوتی \* منبع: <http://www.mkamali.com> {beginslide id="۱۳۳" title="The research method you will follow, is directly connected to your problem statement and goal of research. Because the research goal and problem may vary different methods of research can be utilized. Research is a purposeful, precise and systematic search for new knowledge, skills, attitudes and values, or for the re-interpretation of existing knowledge, skills, attitudes and values. The various kinds of human science research can be subdivided according to three criteria: ۱ The measure of generality and applicability: basic research applied research in-service research action research ۲ The level of ordering: descriptive research prophetic research diagnostic research ۳ The measure of control by researchers: library research field research laboratory research METHODS OF RESEARCH: Exploratory research Experimental research Ex post facto research Correlation research Descriptive research Testing research Case studies Sociometric research Instrumental-nomological research Interpretative-theoretical research OTHER NAMES GIVEN TO RESEARCH: Micro-study Macro-study Longitudinal (diachronic) study {Cross-sectional (synchronic) study Pilot study {endslide

### تحقیق چیست

۴... What is Research? تحقیق، کوششی روشمند برای پاسخ گویی به مسأله‌های علمی است معنای لغوی تحقیق همه شما با معنی کلمه تحقیق آشنا باشید و بارها آن را به کار برده و یا شنیده‌اید. گاهی می گوئیم: باورهای دینی خود را باید با تحقیق به دست آوریم و تقلید کردن در اصول دین جایز نیست. وقتی دیگر می گوئیم: در هنگام پاسخ گویی به تقاضای ازدواج، باید در مورد شخصیت و خانواده متقاضی تحقیق کرد. گاهی نیز ادعا می کنیم: میزان پیشرفت هر کشور، وابسته به میزان تحقیق در آن کشور است. در همه این جملات، کلمه تحقیق را به کار برده‌ایم. این کلمه، مانند کلمه «حق» از ریشه «ح ق ق» است. این ریشه به معنی ثابت، استوار و مطابق با واقع است. بنا بر این، «تحقیق» در لغت، به معنی کشف حقیقت و رسیدن به کنه یک امر است. آنچه در همه این جملات مشترک است، روند دست یابی به یک حقیقت و پاسخ گویی به پرسشی در زمینه امری مجهول است. اما با وجود این اشتراک، به نظر شما، آیا کلمه تحقیق در سه جمله بالا دقیقاً به یک معنی است؟ بی شک پاسخ منفی است. در جمله اول، منظور از تحقیق، یافتن اعتقاد صحیح، با استفاده از استدلال عقلی و منطقی است. تحقیق در جمله دوم، به معنی بررسی و پرس و جو درباره ویژگی ها و سوابق یک فرد است. تحقیق در جمله سوم به معنی تحقیق علمی است. همان موضوعی که در این مباحث می خواهیم درباره آن صحبت کنیم. آیا می دانید با وجود یکسان بودن معنی لغوی کلمه، علت این اختلاف چیست؟ این اختلاف معنی از آنجا ناشی می شود که بسیاری از کلمات، علاوه بر معنای لغوی، معنایی اصطلاحی نیز دارند. منظور از معنای اصطلاحی، معنایی است که با به کار رفتن کلمه در مباحث مربوط به یک علم و یا در محیطی خاص، بر اثر قرارداد و یا کاربرد فراوان، برای یک کلمه پیدا می شود و از آن پس، هر گاه آن کلمه در آن رشته علمی و یا محیط خاص به کار رود، معنای جدید، مورد نظر خواهد بود؛ نه معنای لغوی. البته معمولاً میان معنای اصطلاحی و معنای لغوی، نوعی ارتباط وجود دارد. یک نمونه از کاربرد کلمه تحقیق در معنای لغوی آن: پاسخ گوئی به پرسش های مختلفی که در طول روز با آنها مواجه هستید. چه علمی و چه غیر علمی. می تواند از نظر لغوی یک تحقیق شمرده شود. مثلاً برای خرید ماهی به ماهی فروشی می روید و برای اطینان از سالم بودن جنس، آزمایش هایی را روی آن انجام می دهید. به عنوان مثال، انگشت خود را با فشار روی پوست ماهی قرار می دهید. پس از چند ثانیه، انگشتان را برمی دارید. اگر پوست ماهی به حالت اولیه بازگشت، می فهمید که ماهی تازه است؛ ولی اگر حالت فرورفتگی روی آن باقی ماند، از خرید ماهی صرف نظر می کنید. همین آزمایش ساده را می توان از نظر لغوی تحقیق نامید. زیرا این کار برای کشف

این حقیقت است که آیا ماهی سالم است یا نه؟ اکنون این پرسش مطرح است که منظور ما از کلمه تحقیق در این مباحث چیست؟ آیا می‌توان هر گونه تلاش برای پاسخ‌گویی به پرسش‌ها و مجهولات را «تحقیق علمی» نامید؟ و آیا می‌توان به هر کسی که اطلاعاتی را جمع‌آوری می‌کند و یا پرسشی را پاسخ می‌دهد، محقق گفت؟ به عبارت دیگر، تعریف اصطلاحی تحقیق، وقتی در رابطه با مباحث علمی مطرح می‌شود چیست؟ اکنون با توجه به تعریفی که از تحقیق ارائه کرده‌اید، از میان گزینه‌های زیر، مواردی که طبق تعریف شما تحقیق به حساب می‌آیند را علامت بزنید: می‌خواهیم علل کاهش میزان بارندگی در سال‌های اخیر را بررسی کنیم. باید فهرستی از کلیه نسخه‌های خطی کتاب کافی در همه کتابخانه‌های جهان را تهیه کنیم. سازمان برق منطقه می‌خواهد کلیه لامپ‌های معابر عمومی شهر را با لامپ‌های کم‌مصرف تعویض کند. برای این کار باید آمار دقیقی از تعداد آنها تهیه شود. این کتاب، دارای متن سنگین و مشکلی است. خوب است متن آن را تصحیح و آماده استفاده عموم کنیم. برای این منظور، باید آن را با نسخه‌های خطی تطبیق داده و معنی کلیه لغات مشکل را در پانوشت کتاب توضیح دهیم. اگر چه بسیاری از دانشمندان، این حدیث را صحیح دانسته‌اند؛ ولی صحیح و یا جعلی بودن آن، مورد تردید است. باید راویان آن را شناسایی و وضعیت آنها را بررسی کنیم. می‌خواهیم مجموعه‌ای مسووط فراهم آوریم و در آن، کلیه شاعران فارسی‌گوی و آثار و سبک‌های ادبی آنها را معرفی کنیم. نگرانی‌های جدی در زمینه گسترش و تعمیق باورهای مذهبی در میان نسل جوان، ما را بر آن داشته است که به دنبال شیوه‌های مؤثری در این زمینه باشیم. همان گونه که متوجه شدید، همه موارد فوق را نمی‌توان تحقیق علمی دانست. اگر چه همه آنها از نظر لغوی تحقیق شمرده می‌شوند، ولی بسته به تعریفی که از تحقیق اصطلاحی داشته باشیم، برخی از آنها را نمی‌توانیم تحقیق علمی بدانیم. بنا بر این، لازم است تعریفی دقیق از تحقیق ارائه کنیم تا در قضاوت‌های خود در این رابطه دچار اشتباه نشویم. معنای اصطلاحی تحقیق بسیاری از ما گمان می‌کنیم که هر گونه فعالیت و تلاش علمی را می‌توان تحقیق نامید. فعالیت‌هایی از قبیل: تألیف، از ریشه «أ ل ف» به معنی پیوند زدن که اصطلاحاً به معنی جمع‌آوری و تنظیم مجموعه‌ای از مطالب متناسب با یکدیگر است. تصحیح متون، که معمولاً بر روی متون کهن و سنگین علمی انجام می‌گیرد و همراه با مقابله نسخه‌های خطی آن متن و شرح و توضیح لغات و عبارات دشوار است. ترجمه، که در آن، متنی از زبانی به زبان دیگر برگردانده می‌شود. تفسیر، که به معنی آشکار کردن مراد گوینده و یا نویسنده از یک متن است. شرح، که به معنی رفع ابهام‌ها و ارائه توضیحات و اطلاعات بیشتر در رابطه با یک متن است. احیای نسخ، که شامل، شناسایی، مرمت، بازخوانی، مقایسه و دیگر فعالیت‌های لازم برای تبدیل کردن یک نسخه خطی به نسخه چاپی و یا قابل استفاده می‌باشد. آزمایش، که به معنی سنجش و بررسی یک متغیر در حالات و شرایط گوناگون است. و بسیاری فعالیت‌های دیگر که با وجود ارزشمند و مفید بودن، همگی جزو مقدمات و یا بخش‌هایی از یک تحقیق می‌باشند و هیچ یک از آنها را نمی‌توان تحقیق نامید. برای روشن شدن معنی دقیق تحقیق، خوب است به عنوان مقدمه، ابتدا تفاوت دو واژه را مورد توجه قرار دهیم: تفاوت سؤال با مسأله اگر به پرسش‌ها و ابهاماتی که برای خودمان و یا دیگران مطرح می‌شوند دقت کنیم، می‌توانیم آنها را به دو دسته کلی تقسیم نماییم. تفاوت اصلی این دو گروه، در این است که برخی از پرسش‌های ما به خاطر جهالت و بی‌اطلاعی به وجود می‌آیند. یعنی چون چیزی درباره یک موضوع نمی‌دانیم، آن را می‌پرسیم تا در آن باره اطلاع کسب کنیم. این گونه پرسش‌ها را اصطلاحاً «سؤال» (question) می‌نامیم. اما برخی از پرسش‌ها هستند که بر اثر دانایی و اطلاعات قبلی ما ایجاد می‌شوند. به عبارت دیگر، تا وقتی درباره یک موضوع چیزی نمی‌دانیم و یا اصلاً به آن موضوع توجه نداریم، پرسشی هم در رابطه با آن به ذهنمان نمی‌رسد؛ ولی همین که کلیه اطلاعات موجود درباره آن مطلب را به دست آوردیم، تازه در تحلیل‌ها و مقایسه‌ها و کشف ارتباطات مربوط به آن موضوع، پرسش‌های جدیدی برامان مطرح می‌شود. اگر بتوانیم پاسخ این پرسش‌ها را با پرسیدن از دیگران و یا مطالعه و استفاده از منابع، به دست آوریم، معلوم می‌شود که این پرسش‌ها نیز بر اثر جهالت ما و یا نقص در اطلاعاتمان ایجاد شده و در واقع، ما «سؤال» داشته‌ایم. اما اگر پاسخ پرسش‌های جدید ما، نزد هیچ کس و در هیچ جا وجود نداشته باشد، ما با دغدغه و مشکلی مواجه می‌شویم که خودمان باید به دنبال حل آن باشیم. این گونه پرسش‌ها را اصطلاحاً «مسأله» (problem) می‌گوییم. به عنوان مثال، تا زمانی که کسی به افتادن اشیاء به سمت پایین توجه نمی‌کرد، هیچ پرسشی نیز در این رابطه مطرح نبود. اما – آن گونه که مشهور است – وقتی نیوتون به این موضوع توجه کرد، و اطلاعات جامع خود را در کنار آن قرار داد، این پرسش برای او مطرح شد که چرا یک سیب وقتی از درخت جدا می‌شود، به جای حرکت به سمت پایین، به سمتی دیگر حرکت نمی‌کند؟ اینجا بود که یک «مسأله» برای او مطرح شد. مسأله‌ای که پاسخ آن را کسی نمی‌دانست و او در هیچ کتاب و منبعی نمی‌توانست راه حل و پاسخ آن را بیابد. دقیقاً در چنین جایی است که تحقیق و پژوهش، نقش خود را پیدا می‌کند. امروز اگر همان پرسش برای ما مطرح شود، نمی‌توانیم آن را با یک مسأله بدانیم. چون پاسخ آن قبلاً داده شده است و برای اطلاع از این پاسخ، ما نیازمند مطالعه، جمع‌آوری اطلاعات و یا آموزش می‌باشیم. در حالی که اگر پاسخ پرسش ما در منابع و مراجع موجود نباشد، باید برای رسیدن به پاسخ، تحقیق کنیم. با توجه به نکاتی که گفته شد، هم تفاوت سؤال و مسأله را دانستیم، و هم با تعریف و ویژگی‌های یک تحقیق علمی آشنا شدیم. مطالب فوق را می‌توانیم این گونه جمع‌بندی کنیم: سؤال: \* بر اثر جهل و ندانستن ایجاد می‌شود. \* پاسخ‌گویی به آن با رجوع به افراد و یا منابع امکان‌پذیر است. \* مجهولی است که فرد، پاسخ آن را نمی‌داند. مسأله: \* بر اثر دانستن کلیه اطلاعات موجود در یک زمینه ایجاد می‌شود. \* برای یافتن پاسخ آن، مراجعه به افراد و یا منابع دیگر، سودی ندارد. \* مجهولی است که جامعه علمی به آن نپرداخته است و پاسخ آن را نمی‌داند. اکنون که با تفاوت سؤال و مسأله آشنا شدیم، می‌توانیم به تعریف خود از تحقیق، نزدیک‌تر شویم. اولین و مهم‌ترین نکته‌ای که در تعریف تحقیق مطرح می‌باشد، این نکته است که شرط اساسی شکل‌گیری و آغاز یک تحقیق، مطرح شدن مسأله است. یعنی هرگز با داشتن سؤال، نمی‌توان تحقیق را آغاز کرد. چرا که فرآیند پاسخ‌گویی به سؤال‌ها، نوعی آموزش است؛ در حالی که پژوهش و تحقیق، فرآیند پاسخ‌گویی به مسأله‌هاست. نکته دیگری که از مطالب قبلی به دست می‌آوریم، همراه بودن تحقیق با نوآوری است. چرا که همان گونه که قبلاً گفتیم، مسأله وقتی مطرح می‌شود که با موضوع و پرسشی کاملاً جدید مواجه باشیم. اگر شرط شکل‌گیری تحقیق، مسأله است و شرط مسأله نیز، نو بودن موضوع آن است، پس طبیعتاً همیشه تحقیق با نوآوری و پاسخ به پرسش‌هایی جدید همراه است. همین نکته است که اهمیت و نقش پژوهش را تا حدودی مشخص می‌کند. همراه بودن تحقیق با نوآوری، موجب می‌شود که کاروان علم و دانش، بر اثر تحقیقات علمی حرکت و پیشرفت داشته باشد. بنا بر این، می‌توانیم در تعریف اصطلاحی تحقیق بگوییم: تحقیق، کوششی روشمند برای پاسخ‌گویی به مسأله‌های علمی است که منجر به نوآوری و پیشرفت علم می‌شود. \* منبع: <http://methodology.persianblog.ir/> {begin slide id="۱۳۳"}  
**title**="برای مشاهده متن انگلیسی مرتبط به صورت کشویی اینجا را کلیک فرمائید" **What is Research? What is Research? Everywhere, our knowledge is incomplete and problems are waiting to be**

solved. We address the void in our knowledge and those unresolved problems by asking relevant questions and seeking answers to them. The role of research is to provide a method for obtaining those answers by inquiringly studying the evidence within the parameters of the scientific method. The word research is used in everyday speech to cover a broad spectrum of meaning, which makes it a decidedly confusing term for students — especially graduate students — who must learn to use the word in its specialized denotation. Much that students have learned they must suddenly unlearn many of the false concepts they had previously learned they must discard. Unfortunately, many students have been taught misconceptions about the nature of research. From elementary school to college, they have heard the word research used loosely and given multiple, misleading meanings. On one hand, the word connotes the finding of an item of information or the making of notes and the writing of a documented paper. On the other hand, it is used for the act of informing oneself about what one does not know or of rummaging through available sources to retrieve a bit of information. Merchandisers use the word to suggest the discovery of a revolutionary product when, often, the truth is that only a minor alteration has been made to an existing product, with the purpose of enhancing the product's sales appeal. All these activities have been called research but should have been called by their appropriate names: information gathering, library skills, documentation, self-enlightenment, and an attention-getting sales pitch. The word research has a certain mystique about it. It suggests to many people an activity that is exclusive and removed from everyday life. Researchers are sometimes regarded as esoteric individuals who seclude themselves in laboratories, in scholarly libraries, or within the precincts of an academic environment. The public generally is not aware of their daily activity or of the important contributions their work frequently makes to people's comfort and general welfare. Many people, therefore, regard research as a way of life dissociated from the common activities of the everyday world. The purpose of this chapter is to dispel these myths and misconceptions and to present an accurate definition of research. I define research here as the systematic process of collecting and analyzing information (data) in order to increase our understanding of the phenomenon with which we are concerned or interested. Although this conception of research may seem somewhat remote and academic, many people rely on a truncated form of it each day to solve smaller problems than those resolved by the more elaborate methodology of formal research. It is with formal research, however, that we are concerned in this text.

**WHAT RESEARCH IS NOT** I have suggested that the word research has been so loosely employed in everyday speech that few people have any idea of its real meaning. Here are a few guidelines as to what research is not accompanying each guideline is an illustration depicting the popular concept often held about research.

1. Research is not mere information gathering. A fourth-grade child came home from school with this announcement: "Mom, the teacher sent us to the library today to do research, and I learned a lot about Columbus." This child has been given the idea that research means going to the library to get information or to glean a few facts. This may be information discovery it may be learning reference skills but it certainly is not, as the teacher so termed it, research.
2. Research is not mere transportation of facts from one location to another. A student completes a "research paper" on the Dark Lady in the sonnets of William Shakespeare. Although the student did, indeed, go through certain activities associated with formal research — collecting data, assembling a bibliography, referencing statements properly — these activities still do not add up to a true "research" paper. The student missed the essence of research: the interpretation of data. Nowhere in the paper did the student say, in effect, "These facts that I have gathered seem to indicate this about the Dark Lady." Nowhere did the student draw conclusions or interpret the facts themselves. This student is next door to genuine research but the mere compilation of facts, presented with reference citations and arranged in a series, no matter how appealingly neat the format, misses genuine research by a hair. A little farther, and this student would have traveled from one world to another: from the world of mere transportation of fact to the world of interpretation of fact. The difference between the two worlds is the distinction between transference of information and genuine research — a distinction that is important to understand. Unfortunately, many students think that looking up a few facts and transferring them to a written paper with benefit of references

constitutes research. Such activity is, of course, more realistically called fact discovery, fact transportation, and / or fact transcription. ۳. Research is not merely rummaging for information. The house across the street is for sale. I consider buying it, and so I call my realtor to find out how much my own home would sell for. "I'll have to do some research," the realtor says, "to find the fair market value of your property." What the realtor calls "doing some research" means, of course, going through files of recent sales of properties comparable to mine to see what they have sold for this will give the realtor an estimate to report to me. This so-called research is little more than rummaging through files to find what the realtor did not know. Rummaging, whether in one's personal records or in the public or college library. is not research. It is accurately termed an exercise in self-enlightenment. ۴. Research is not a catchword used to get attention. The morning mail arrives. I open an envelope and pull out its contents. A statement in boldface type commands attention: Years of Research Have Produced a New Car Wash! Give Your Car a Miracle Shine with Soapy Suds! The phrase "years of research" catches my attention. The product must be good, I reason, because "years of research" have been spent on developing it. I order the product -- and what do I get? Dish-washing detergent! No research. merely the clever use of a catch-word that, indeed, fulfilled its purpose: to catch my attention. "Years of research" -- what an attention-getting phrase, yet how misleading! Formal research is entirely different from any of the above activities. I outline its essential nature and characteristics in the following section. WHAT RESEARCH IS

Research is a process through which we attempt to achieve systematically and with the support of data the answer to a question, the resolution of a problem, or a greater understanding of a phenomenon. This process, which is frequently called research methodology, has eight distinct characteristics: Research originates with a question or problem. Research requires a clear articulation of a goal. Research follows a specific plan of procedure. Research usually divides the principal problem into more manageable subproblems. Research is guided by the specific research problem, question, or hypothesis. Research accepts certain critical assumptions. Research requires the collection and interpretation of data in attempting to resolve the problem that initiated the research. Research is, by its nature, cyclical or more exactly, helical. I discuss each of these characteristics in turn so that you appreciate more fully the precise nature of

{formal research. {endslide

### انواع روشهای تحقیق

Types of Research ... هدف اصلی هر تحقیق حل یک مشکل و یا دست‌یابی به روابط بین متغیرهاست انواع روشهای تحقیق تحقیق را به عنوان کوششی منظم جهت فراهم نمودن پاسخ یا پاسخی به سوالات مورد نظر تعریف کرده اند. هدف اصلی هر تحقیق حل یک مشکل یا پاسخگویی به یک سؤال و یا دست‌یابی به روابط بین متغیرهاست. اهداف فوری هر تحقیق از قبیل: کاوش: (Exploration) توصیف: (Description) پیش بینی: (Prediction) تبیین و کنترل (Explanation) و عمل: (Action) محقق را کمک می‌کند تا دریابد چه سوالاتی را بپرسد و بدنبال چه پاسخی بگردد. برای درک بهتر اهداف تحقیق هر یک از آنها را ذیلاً بطور مختصر توضیح می‌دهیم: کاوش: تحقیق اکتشافی شامل کوششی است برای تصمیم‌گیری اینکه آیا پدیده‌ای وجود دارد یا خیر. این نوع تحقیق سؤال کلی آیا X وجود دارد؟ را پاسخ می‌گوید. این نوع تحقیق ممکن است بصورت بسیار ساده نظیر اینکه آیا کدامیک از دانشجویان دختر یا پسر در ردیفهای جلو کلاس می‌نشینند؟ مطرح گردد. اگر دریابیم که یکی از این دو جنس جلو کلاس می‌نشینند، در آنصورت یک پدیده اجتماعی را کشف کرده‌ایم که مسلماً مستلزم بررسیهای دیگری نیز خواهد شد. این نوع تحقیق ممکن است بصورت پیچیده‌تر مانند «جستجو برای الگوهای در میان انواع ویژگیهای مختلف شخصیت جهت خودکشی» نیز مطرح گردد. توصیف: تحقیق توصیفی شامل آزمایش یک پدیده برای بیان تعریف کاملتری از آن یا تفاوت آن با سایر پدیده‌ها می‌باشد. فرض کنید که نتیجه یک تحقیق اکتشافی نشان داده‌است که دانشجویان دختر معمولاً در ردیفهای جلوی کلاس می‌نشینند. اگر بخواهیم این پدیده را بیشتر تعریف کنیم باید دریابیم که معنی ردیف جلوی کلاس چیست. برای این منظور شاید کلاس را با دو یا چهار قسمت تقسیم کنیم و نزدیکترین قسمت را جلوی کلاس بنامیم. یا شاید کلاسهای مختلف دیگر را بازدید نموده و مشخص نمائیم که آیا این عمل (جلونشستن) به موضوع درسی، اندازه کلاس، مدرس و یا سایر ویژگیها ارتباطی دارد یا خیر. توصیف ویژگیهای کل جمعیت یک کشور نیز از این نوع تحقیق است. تحقیق توصیفی می‌تواند درباره یک موضوع یا فرد یا یک حادثه در زمانی که اطلاعات جمع‌آوری می‌شوند، بکار رود. این نوع تحقیق برای مقایسه نیز استفاده می‌شود. پیش‌بینی: تحقیق پیش‌بینی، محقق را قادر می‌سازد که با شناسایی روابط و داشتن اطلاعات درباره یک عامل یا متغیر درباره عامل دیگر پیش‌بینی نماید مانند رابطه ساعت معینی از روز و احتمال بازشدن مغازه‌ها در یک شهر و یا رابطه بین آزمون ورودی به دانشگاهها و موفقیت در سال اول. این نوع تحقیق فرد را قادر می‌سازد که درباره روابط متغیرها حدس بزند اما کاملاً مطمئن نمی‌سازد. تبیین: تحقیق توضیحی شامل آزمایش رابطه علت و معلول بین دو پدیده و یا بیشتر است مانند رابطه بین شاخصهای اقتصادی و وابستگی به مذهب. عملی: تحقیق عملی مربوط به انجام کاری برای حل یک مشکل اجتماعی است. این نوع تحقیق می‌تواند هر یک از اهداف ذکر شده قبلی را دربرداشته اما باید به آنها موضوع حل مشکل و یا انجام دادن کاری را نیز اضافه کرد. مثلاً محقق دریافت که بعد از ظهرها و هنگامی که دمای هوای بیرون مناسب است مردم دستگاههای



تهویه را روشن می‌کنند و بدین طریق برق زیادی مصرف می‌گردد و برای شناسایی این مشکل تجربه‌ای را به معرض آزمایش گذارد تا از مصرف بی‌رویه برق جلوگیری کند چهار گروه از مردم را برای کار تحقیق خویش در نظر گرفت که به یک گروه توسط نموداری نشان می‌داد که چقدر برق مصرف می‌کنند به گروه دیگر بوسیله یک چراغ مشخص می‌کرد که چه وقت درجه حرارت بیرون کمتر از داخل است. گروه سوم هم بوسیله نمودار و هم با علامت چراغ موضوع را متوجه می‌شدند اما گروه چهارم نه از نمودار و نه از چراغ استفاده می‌کردند و دریافت که استفاده از نمودار به تنهایی در کاهش مصرف برق تأثیری ندارد اما علامت چراغ چه همراه با نمودار و با بدون آن باعث می‌شود که مصرف برق کم گردد و بدین طریق توانست با تحقیق عملی خود این مشکل اجتماعی را از بین ببرد. بطور کلی تحقیق عملی یکی از جنبه‌های بسیار مهم علم است و بدین وسیله می‌توان کاربرد سایر تحقیقات را آزمایش کرد همه ما می‌خواهیم که جهان اطراف خود را بهتر بسازیم، اما پیچیدگی جهان ایجاب می‌نماید که راه‌لهای احتمالی مسائل را قبل از آنکه آنها را در یک مقیاس وسیع اجراء نمایم در مقیاس کوچکتری آزمایش کنیم. بطور خلاصه هر تحقیق را بر اساس هدف یا قصدی که دنبال می‌کند می‌توان به سه دسته زیر نیز تقسیم نمود. ۱- تحقیق بنیادی: **Basic Or Fundamental Research** هدف این نوع تحقیق ایجاد نظریه از طریق کشف اصول یا قواعد کلی است و توجهی به کاربرد عملی یافته ندارد. نتایج این گونه تحقیق اغلب مجرد و کلی هستند. بیشتر تحقیقات در زمینه یادگیری از این نوعند. ۲- تحقیق کاربردی: **Applied Research** هدف این نوع تحقیق آزمون مفاهیم نظری در موقعیتهای مسائل واقعی زندگی و حل مشکلات ملموس است و نتایج این تحقیق عینی و مشخص می‌باشد تحقیقات آموزشی در حالت کلی کاربردی می‌باشند. ۳- تحقیق عملی: **Action Research** هدف این نوع تحقیق بر کاربرد فوری متمرکز است و به ایجاد نظریه یا کاربرد عمومی یافته‌ها توجهی ندارد. تأکید آن بر حل مشکلات فوری و موقعیتهای محلی می‌باشد. تحقیقات آموزشی محلی و منطقه‌ای از این نوع می‌باشند. انواع دیگر روشهای تحقیق و پژوهشی برای آگاهی و شناخت مجهولات و پی‌بردن به مسائل ناشناخته صورت می‌گیرد در انسان میل به داشتن و کشف حقایق حالت فطری داشته و همین امر یکی از عوامل مؤثر در پیشرفت امر تحقیق و ایجاد روشهای مختلف بوده است انسان همواره برای رسیدن به مقصود و حل مشکلات، راههای مختلف را تجربه می‌نماید و مناسب‌ترین راه و روش را انتخاب می‌کند بنابراین روش تحقیق عبارت از بکارگیری راه و روش خاصی است که اطلاعات مناسبتر و بیشتر را درباره موضوع مورد مطالعه فراهم نموده و عوامل و علل مرتبط بدان را مشخص نماید. در علوم مختلف از روشهای مخصوص و متفاوت برای مطالعه و بررسی استفاده می‌شود تا شناخت موضوع تحت بررسی را ممکن گرداند در علوم انسانی نیز روشهای تحقیق بصورتی گوناگون تقسیم‌بندی شده‌اند که رایج‌ترین آنها به قرار زیر است (لازم به توضیح است که تعیین کننده نوع روش تحقیق مربوط به ماهیت سؤال مورد بررسی و نوع اطلاعاتی است که برای شناخت موضوع، جمع‌آوری می‌شود). ۱- روش تاریخی **Historical Method** - روش توصیفی **Descriptive Method** - روش تجربی **Experimental Method** در زیر به توضیح مختصر هر یک از این روشها می‌پردازیم: تحقیق تاریخی تحقیق تاریخی فعالیتی است برای شناخت واقعیت‌های گذشته و یک از دشوارترین انواع پژوهش است این تحقیق وقایع مربوط به گذشته را مورد تفسیر و تفسیر و ارزیابی قرار می‌دهد. در این روش هدف این است که وقایع گذشته دقیق و درست شناسایی شوند تا وضع موجود بهتر درک گردد در روشهای دیگر مانند توصیفی یا تجربی محقق می‌تواند نمونه مورد مطالعه را با میل خود انتخاب نماید، اما در تحقیق تاریخی مجبور است فقط اطلاعات و اسنادی را که از گذشته باقی مانده‌اند مورد بررسی قرار دهد بررسی وضع تعلیم و تربیت ایران در دوران قاجار نمونه‌ای از تحقیق تاریخی است بررسی روند آموزش عالی ایران از تشکیل دانشگاه چندی‌شاپور تا تأسیس دارالفنون مثال دیگری از این نوع تحقیق می‌باشند. تحقیق توصیفی مطالعه توصیفی برعکس تحقیقات تاریخی در مورد زمان حال به بررسی می‌پردازد. این نوع تحقیق به توصیف و تفسیر شرایط و روابط موجود می‌پردازد این گونه تحقیق وضعیت کنونی پدیده یا موضوعی را مورد مطالعه قرار می‌دهد و دارای انواع گوناگونی بدین قرار است: الف) تحقیق برآوردی: موقعیت یک پدیده را در یک زمان توصیف می‌کند این روش هیچگونه فرضیه‌ای را پیشنهاد نمی‌کند روابط متغیرها را مورد مطالعه قرار نمی‌دهد و برای اقدامات بعدی توصیه‌ای نمی‌کند بلکه صرفاً موقعیت موجود را توصیف می‌کنند مثال توصیف پیشرفت دانشجویان در جهت اهداف آموزشی دروس در یک زمان معین یا سرشماری عمومی برای مشخص نمودن وضعیت جمعیت کشور. ب) تحقیق ارزشیابی: این روش به ارزش‌گذاری درباره فواید اجتماعی، مطلوب بودن یا مؤثر بودن یک فرایند، محصول، یا برنامه می‌پردازد و به کاربرد یافته‌های خود توجه دارد. این نوع تحقیق اغلب با توصیه‌هایی در جهت اقدامات سازنده همراه می‌باشد و در پی یافتن قوانین کلی و قابل‌گسترش به سایر موقعیتهای نیست. مثال: بررسی میزان ثمربخشی برنامه‌های آموزشی دانشگاهها، اجرای برنامه رشته‌های علوم پایه تا چه اندازه صلاحیتهایی را که کمیته برنامه‌ریزی دانشگاهها تدوین نموده‌اند عملی می‌سازد، یا آیا وسایل و امکانات یک کتابخانه معین مناسب می‌باشند؟ می‌توان مطالعات پی‌گیری (**follow-up study**) را یکی از انواع تحقیق ارزشیابی دانست این نوع تحقیق افراد را پس از گذراندن یک دوره آموزشی یا یک دوره درمانی و یا دوره تحصیلی مورد مطالعه قرار می‌دهد هدف این نوع مطالعه این است که مشخص کند تأثیر مؤسسه یا دوره خاص بر افراد چه بوده است این نوع مطالعه می‌تواند اطلاعات مفیدی را در مورد دوره‌های آموزشی یا کار مؤسسات در اختیار قرار دهند تا بتوان تغییرات لازم را در برنامه‌ها به عمل آورد مثال: مطالعه موفقیت در شغل و یا موفقیت در یافتن شغل فارغ‌التحصیلان دانشگاهها یا ارزیابی پیامدهای آموزش ضمن خدمت اعضای هیأت علمی دانشگاهها در آموزش. ج) مطالعه موردی: عبارت از مطالعه عمیق و گسترده یک مورد در مدت زمان است. در این روش یک فرد یک خانواده، یک گروه و یا یک دانشگاه مورد مطالعه دقیق و همه‌جانبه قرار می‌گیرد هدف مطالعه شناخت کلیه متغیرهای مربوط به مورد است بهترین مثال در این مورد مطالعه پزشکی یا روانکاوی روی یک فرد است این روش می‌تواند به عنوان زمینه‌ای برای مطالعات وسیع بعدی مورد استفاده قرار گیرد. د) مطالعه پیمایشی: این روش شامل جمع‌آوری اطلاعات به طور مستقیم از گروهی از افراد است نمونه مطالعات پیمایشی معمولاً بزرگ است (از ۱۰۰ تا ۲۵۰ میلیون نفر) به وسیله این روش اطلاعات مختلفی را می‌توان بدست آورد که کلاً شامل ۳ نوع می‌باشند: اطلاعات در مورد واقعیتهای، عقاید و رفتارها، واقعیت عبارت است یک پدیده یا ویژگی که بتوان آن را مشاهده نمود و شامل متغیرهایی نظیر سن، نژاد جنس، درآمد و سالهای تحصیل می‌باشند. به طور کلی واقعیتها شامل هر چیزی هستند که بتوان آن را مورد رسیدگی قرار داد. عقیده عبارت از بیان یک پاسخ احساس و یا یک رفتار عمدی است. عقاید را می‌توان به طور عینی اندازه گرفت اما نمی‌توانند مورد رسیدگی قرار گیرند. رفتار شامل عمل است که توسط فرد صورت می‌گیرد. تحقیق پیمایشی متغیرهای محدودی را در مورد تعداد زیادی از افراد مورد مطالعه قرار می‌دهد. مؤسسه کالوپ از این روش برای بررسی عقاید مردم در سیاست و تجارت استفاده می‌کنند. پژوهشگران در اقتصاد، مردم‌شناسی، روان‌شناسی، بهداشت و تعلیم و تربیت از این روش استفاده می‌کنند. تحقیق پیمایشی، برعکس تحقیق تاریخی با پدیده‌هایی که در زمان حال اتفاق می‌افتد

سروکار دارند. هـ) تحقیق تکاملی (توسعه‌ای): شامل داشتن اطلاعات دقیق در زمینه‌های توسعه برنامه‌ها و رشد و تکامل افراد می‌باشد. این نوع مطالعه به بررسی میزان تغییرات و الگوهای برنامه‌ها و یا رشد افراد در طول مدت زمان می‌پردازد و ممکن است به دو روش طولی (تداومی) و عرضی (مقطعی) صورت گیرد. و) مطالعات همبستگی: یکی از روشهای بسیار متداول در تحقیقات توصیفی است که به بررسی روابط دو متغیر می‌پردازد. مثال: رابطه بین معدل ششم متوسطه با موفقیت در دوران تحصیل در دانشگاه. در مطالعاتی که بمنظور تدوین فرضیه و یا آزمون آن تدوین شده‌اند می‌توان از روش همبستگی استفاده نمود. برای محاسبه همبستگی بین دو متغیر از ضریب همبستگی استفاده می‌شود چون ممکن است متغیرهای تحقیق از نوع مقیاسهای مختلف اندازه‌گیری (اسمی، رتبه‌ای، فاصله نسبی) باشد. بنابراین برای محاسبه میزان ارتباط بین دو متغیر از ضرایب مختلف همبستگی استفاده می‌گردد. ضریب همبستگی بین +۱ تا -۱ در تغییر است. ز) تحقیقات پس از وقوع: این نوع تحقیقات به بررسی روابط علت و معلولی بوسیله بررسی پی‌آمدهای موجود می‌پردازد. اگر سؤال تحقیق هنگامی مطرح گردد که مقدار متغیر مستقل قبلاً و بطور طبیعی مشخص باشد، چنین تحقیقی را بعد از وقوع می‌نامند. محقق کار خود را با مشاهده و بررسی متغیر یا متغیرهای وابسته شروع می‌کند تا بتواند به متغیر یا متغیرهای مستقل برسد. درواقع از معلول شروع می‌کند تا بتواند علت را جستجو کند اگر هدف محقق بررسی میزان موفقیت دانشجویان مجرد و متأهل باشد. ناچار است که از میان دانشجویان مجرد و متأهل موجود در دانشگاه تعدادی را انتخاب و موفقیت آن دو را مورد مطالعه قرار دهد. بررسی علل خودکشی، علل حوادث رانندگی، یا علل طلاق مثالهایی از تحقیقات پس از وقوع می‌باشند. لازم به تذکر است که برخی از دانشمندان این تحقیق را از نوع توصیفی جدا نموده و آن را در طبقه‌بندی مجزایی به همین اسم قرار می‌دهند. تحقیق تجربی تحقیق تجربی یا آزمایشی یکی از دقیق‌ترین و کارآمدترین روشهای تحقیق است که برای آزمون فرضیه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد هدف این تحقیق بررسی تأثیر محرکها، روشها و یا شرایط خاص محیطی بر روی یک گروه آزمودنی می‌باشد. از خصوصیات روش تجربی این است که ضمن دستکاری یا مداخله در متغیرها (Manipulation or Intervention) و کنترل شرایط (control) نتایج بدست آمده را در مورد گروهی که با انتساب (Randomization) تصادفی انتخاب شده‌اند، مورد مشاهده قرار می‌دهد. در این تحقیق، پژوهشگران به منظور کشف روابط علت و معلولی یک یا چند گروه را به عنوان گروه تجربی تحت شرایط خاص (متغیر مستقل) قرار می‌دهد و نتایج را (متغیر وابسته) با گروه و یا گروههای گواه که تحت چنان شرایطی نموده‌اند، مقایسه می‌کند. بررسی اثرات دو روش مختلف تدریس (متغیر مستقل) در پیشرفت تحصیلی (متغیر وابسته) دانشجویان دانشگاه با استفاده از گروههای تجربی و گواه، با بررسی اثرات یک برنامه آموزشی استعمال مواد مخدر نمونه‌هایی از تحقیقات تجربی هستند. هنگامی که انتخاب افراد تحت تجربه بصورت تصادفی ممکن نباشد و یا نتوان متغیرهای مستقل را کاملاً دستکاری و یا در آنها مداخله نمود از روش تحقیق نیمه - تجربی - Quasi-Experimental یا شبیه تجربی استفاده می‌شود. اغلب تحقیقاتی که در مورد انسان و به شیوه تجربی انجام می‌گیرد، معمولاً از نوع شبیه تجربی می‌باشند. اعتبارات داخلی و خارجی تحقیق Internal and External Validity هدف هر تحقیق، خصوصاً تحقیقات تجربی، مشخص نمودن تأثیر یک یا چند متغیر مستقل روی یک یا چند متغیر وابسته می‌باشد. بنابر این در طراحی هر مطالعه، پژوهشگر باید کاملاً مواظب باشد که عوامل اختلال‌گر و خطاها در نتایج تحقیق و تعبیر و تفسیر آنها وارد نشوند. در هر تحقیق باید شرایط مناسب کنترل آتچنان فراهم گردند که عوامل مختلف، اعتبار داخلی و خارجی را به خطر نیاندازند. شناخت این عوامل محقق را قادر خواهد ساخت تا از آنها جلوگیری نموده و یا تا حد ممکن تأثیر آنها را کاهش دهد. از لحاظ آماری، اعتبار نشانگر این است که یک آزمون یا ابزار اندازه‌گیری چیزی دارد که ادعا به اندازه‌گیری آن می‌کند، بنابراین یک ترازو باید واقعاً وزن را بسنجد و یک گرماسنج، درجه حرارت هوا را اندازه بگیرد و یک آزمون ریاضی قادر باشد معلومات ریاضی گروه خاصی از افراد را اندازه بگیرد در محاسبه آماری اعتبار می‌توانیم عددی را بدست بیاوریم که نمایانگر میزان سنجش آزمون از خصوصیات مورد نظر است. این امر در مورد اعتبار طرح تحقیق صادق نیست. در رابطه با طرح تحقیق، اعتبار بر اساس یک اندازه‌گیری فنی از درستی و صحت مطالعه محاسبه می‌شود. در این مورد اعتبار بر دو نوع داخلی و خارجی تقسیم می‌شود. این دو مفهوم و رابطه آنها با طرح تحقیق بطور مفصل توسط (Campbell و Stanley ۱۹۶۳) بیان و بحث شده‌اند که در اینجا به طور خلاصه توضیح داده می‌شوند. اعتبار داخلی (درونی) Internal Validity منظور از اعتبار داخلی این است که نتایج حاصل تا چه اندازه مربوط به تأثیر متغیر(های) مستقل بر روی متغیر(های) وابسته می‌باشند. محقق تا چه اندازه اطمینان دارد که نتایج حاصله بر اثر عواملی غیر از متغیر(های) مستقل نمی‌باشند. داشتن اعتبار لازم هر نوع تحقیقی است. همانگونه که داشتن پایائی لازم هر نوع تست و یا وسیله اندازه‌گیری می‌باشد. عواملی چند می‌توانند اعتبار داخلی را به خطر بیندازند زیرا این عوامل فرضیه‌هایی را غیر از آنچه که محقق مورد نظر دارد مطرح می‌سازند. اگر محقق نتواند متغیر مستقل را دقیقاً کنترل نموده و دستکاری نماید در اینصورت می‌تواند تأثیر آن را بر متغیر وابسته اندازه بگیرد، اما اگر کنترلها و محافظت‌ها دقیق و مناسب نباشند، عواملی که در کنترل محقق قرار نگرفته‌اند نتایج را تحت تأثیر قرار داده و فرضیه‌های محقق بطور دقیق آزمایش نمی‌شوند. اثر برخی از این عوامل ممکن است از طریق ایجاد گروه کنترل در تحقیق حذف گردند، اما تعدادی دیگر از آنها نیاز به طرحهای پیچیده‌تر و دقیق‌تر دارند. عواملی که اعتبار داخلی را به خطر می‌اندازند بدین قرارند: عامل تاریخ (History): این عامل شامل حوادث و رویدادهایی هستند که در فاصله زمانی بین دو گونه اندازه‌گیری (پیش آزمون و پس آزمون) روی می‌دهند. هر قدر این فاصله زمانی بیشتر باشد احتمال رخداد بعضی عوامل بر آزمودنیها و نهایتاً در نتایج تحقیق بیشتر می‌شود. این عامل زمانی دارای تأثیر زیاد است که طرح تحقیق شامل یک گروه و اجرای دو آزمون (پیش آزمون و پس آزمون) باشد. برای کنترل عامل تاریخ می‌توان مدت زمان مطالعه را در حد ممکن کاهش داد، مخصوصاً از گروه کنترل (گواه) استفاده نمود، و زمان مطالعه را با توجه به شرایط تغییر داد. عامل رشد (Maturation): هرگونه تغییراتی که در حین اجرای تحقیق در آزمودنیها روی دهد به عنوان عامل رشد محسوب می‌گردد. تغییراتی از قبیل خستگی گرسنگی و مخصوصاً رشد جسمانی، عقلانی، عاطفی، اجتماعی و اخلاقی میتواند بر نتایج مطالعه مؤثر باشند. اگر مدت زمان مطالعه طولانی باشد و همواره ممکن است که در فاصله بین دو آزمون تغییراتی ناشی از رشد در آزمودنیها باعث اختلال در نتایج تحقیق گردد. کاهش زمان مطالعه و داشتن گروه کنترل می‌توانند بعنوان بهترین تدابیری برای کاهش تأثیر عامل رشد به کار روند. عامل آزمون (Testing): در تحقیقاتی که نیاز به پیش آزمون و پس آزمون دارند، اجرای آزمون اولیه می‌تواند بعنوان عاملی غیر از متغیر مستقل بر نتایج تأثیر گذارد. بنابر این هرگونه تغییر در نتایج آزمون نهایی که در اثر آزمون بار اول در آزمودنیها یا نمونه‌ها بوجود آید بعنوان عامل آزمون قلمداد می‌گردد که می‌تواند به ازای اثرات سوء و مخل باشد. معمولاً در نتیجه تجربه آزمون اول و آشنایی با آن ممکن است آزمون دوم (نهایی) تحت تأثیر قرار گیرد، بعنوان مثال اگر آزمودنیها پس از اجرای آزمون اول متوجه شوند که میزان سوگیری آنها نسبت به نژادهای مختلف در دست بررسی است سعی خواهند نمود تا در

آزمون دوم سوالات را به گونه‌ای پاسخ دهند که به تعصب نژادی متهم نگردند. برای کنترل این عامل می‌توان فاصله زمانی دو آزمون را افزایش داد، تا حد ممکن از اجرای دو آزمون خودداری کرد، و یا به جای دو بار استفاده از یک آزمون، از دو آزمون مختلف که چیز یکسانی را بسنجند، سود جست. ابزار اندازه‌گیری (Measuring Instrument): تغییرات در وسایل و ابزارهای اندازه‌گیری یا تفاوت‌های مربوط به کسانی که بعنوان مشاهده‌گر یا نمره‌گذار محسوب می‌شوند، می‌تواند به جز اثرات متغیر مستقل، بر نتایج مؤثر باشند. وسایل و ابزارهای اندازه‌گیری باید در درجه اول دقیق و معتبر و در درجه دوم بگونه‌ای صحیح مورد استفاده قرار گیرند. محقق که از ابزارهای مختلف آزمایشگاهی برای جمع‌آوری داده‌های خود استفاده می‌کند باید سعی نماید که درستی و دقت این ابزارها را مورد آزمایش قرار دهد و در صورتیکه چند فرد به انجام آزمایشها مشغولند، باید قبلاً برای این منظور تربیت شده و هماهنگی کافی و لازم را در کار با دستگاهها و یا انجام آزمونها بعمل آورند. برای جلوگیری از اثرات نامطلوب این عامل باید از دستگاهها، ابزارها و یا آزمونهای معتبر و پایا استفاده نمود و در صورت ممکن یک فرد جمع‌آوری اطلاعات یا انجام آزمایشها را به عهده گرفته در صورتی که قرار است چند نفر به انجام این مهم اشتغال داشته باشند، قبلاً راهنمایی و هماهنگی‌های لازم صورت گیرد. بازگشت آماری Statistical Regression: در تحقیقات مربوط به انسان، مخصوصاً در مورد آموزشهای جبرانی و زمانی که از گروههای آزمایشی با خصوصیت در حد بالا و یا پایین استفاده شود، گرایش این گروهها به میانگین حالت طبیعی داشته و جدا از تأثیرات متغیر مستقل عمل می‌کنند. برای کنترل اثر بازگشت آماری در تحقیقات معمولاً سعی می‌شود از روش انتخاب تصادفی استفاده شود تا نمونه بتواند نماینده واقعی جامعه آماری محسوب گردد. انتخاب آزمودنیها Differential Selection of Subjects: چگونگی انتخاب آزمودنیها در گروههای تجربی و کنترل ممکن است به غیر از اثر متغیر مستقل بر نتایج تحقیق مؤثر باشد. مثلاً قرار دادن افراد داوطلب در یک گروه و سایر آزمودنیها در گروه دیگر می‌تواند نتایج را تحت تأثیر قرار دهد. هر گونه تفاوت و اختلاف در افراد گروه تجربی و گروه کنترل می‌تواند اثر واقعی متغیر مستقل را از بین ببرد. برای کنترل اثر این عامل می‌توان از انتخاب تصادفی و یا گزینش صرفاً یک گروه تجربی استفاده نمود. اثر افت تجربی (از دست دادن آزمودنیها) Experimental Mortality: احتمال کم شدن و از دست دادن آزمودنیها از شروع تحقیق تا پایان آن همواره وجود دارد ممکن است آزمودنیها در مدت انجام تحقیق دست از همکاری یا محقق بردارند و یا از محل انجام تحقیق به شهر دیگری منتقل شده و یا دچار مرگ و میر گردند. گاه دیده شده است که در اثر افت آزمودنیها امکان مقایسه‌های مختلف در تحقیق ممکن نگردیده و در نتایج اثرات بوجود سویی آورده است. برای رفع این مشکل معمولاً آزمودنیها را بیش از تعداد مورد نیاز انتخاب می‌کنند و ضمناً در صورت ممکن می‌توان طول مدت انجام تحقیق را بنحوی کاهش داد. تأثیر متقابل عوامل Interaction among Factors: عوامل مؤثر بر اعتبار داخلی می‌توانند بصورت گروهی نیز عمل نموده و نتایج تحقیق را تحت تأثیر قرار دهند. مثلاً عواملی چون انتخاب آزمودنیها، ابزار اندازه‌گیری و یا افت آزمودنیها می‌توانند بصورت ترکیبی، نتایج را تحت تأثیر قرار داده و اثر متغیر مستقل را کاهش دهند. اعتبار خارجی External Validity: در طرح تحقیق علاوه بر اینکه اندازه‌گیری دقیق اثر متغیرهای (مستقل بر متغیرهای) وابسته مورد توجه محقق است، میزان تعمیم‌پذیری نتایج نیز از اهمیت خاصی برخوردار است. قابلیت تعمیم یافته‌های تحقیق به سایر جمعیتها، مجموعه‌ها، تدابیر تجربی و یا متغیرهای اندازه‌گیری مربوط به اعتبار خارجی تحقیق است. در این مورد سوالات زیر قابل تعمق می‌باشند. آیا نتایج حاصل از تحقیق قابل تعمیم به جمعیت وسیعتر و موقعیتهای متفاوت هستند یا اینکه صرفاً به موقعیتهای معین همین تحقیق منحصر می‌شوند؟ آیا یافته‌های تحقیق را می‌توان به متغیرهای تجربی و متغیرهای اندازه‌گیری مشابه تعمیم داد؟ اگر بتوان نتایج از یک تحقیق را به جمعیت وسیعتر، موقعیتهای متفاوت و متغیرهای بیشتر عمومیت بخشید، آن تحقیق از اعتبار خارجی بیشتری برخوردار است. بطور کلی، خوبست محقق در قدمهای اولیه برای کشف یک موضوع یا مسئله توجه خود را به کنترل عواملی که اعتبار داخلی را تهدید می‌کنند، معطوف داشته تا با دقت و صحت بیشتری آن را مورد مطالعه قرار دهد و در قدمهای بعدی باید توجه خود را معطوف به کاربرد و تعمیم‌پذیری نتایج نماید. همانگونه که عوامل متعدد می‌توانستند اعتبار داخلی را تهدید نماید، عواملی نیز وجود دارند که قدرت تعمیم یافته‌ها را به خطر می‌اندازند. این عوامل بقرار زیرند: ۱- اثر کنش متقابل گزینش و متغیر تجربی: Interaction of selection and Experimental variable: واریابهای افراد گروه نمونه که برای شرکت در مطالعه انتخاب شده‌اند، می‌توانند بر چگونگی تعمیم یافته‌های تحقیق مؤثر باشند. درست است که انتخاب تصادفی گروه نمونه روش بسیار مناسبی برای این منظور است، اما با توجه به جامعه آماری مورد نظر قابلیت تعمیم نتایج کم و یا زیاد می‌شود. بهرحال، خصوصیات آزمودنیهای مورد مطالعه نظیر، سن، جنس، هوش، وضعیت اقتصادی و خصوصیات دیگر می‌توانند بر متغیر مستقل اثر بگذارد. ۲- اثر واکنش آزمون Reactive effect of Testing: هنگامی که در تحقیق از پیش آزمون استفاده می‌شود، تعمیم‌پذیری نتایج را محدود می‌سازد، پیش آزمون می‌تواند حساسیت آزمودنیها را نسبت به متغیر مستقل کم و یا زیاد نماید، زیرا که ممکن است توجه آنها را به مسائل، موضوعات و حوادثی که قبلاً از آنها بی‌اطلاع بوده‌اند، برانگیزد و در نتیجه چنین آزمودنیهایی به بیش از این نماینده واقعی جمعیتی که قبلاً از آن انتخاب شده‌اند، نخواهند بود. ۳- اثرات واکنشی روشهای تجربی Reactive effects of experiment: روشهای تجربی ممکن است اثراتی را به جا گذارند که باعث محدودیت تعمیم‌پذیری نتایج تحقیق گردد. مثلاً اگر شرایط تجربی مطالعه باعث شود که آزمودنیها آگاه گردند که تحت شرایط آزمایش هستند. همین آگاهی باعث می‌شود در عملکردهای آنها تغییراتی حاصل شده و موفقیت مصنوعی در مطالعه بوجود آید. (Hawthorne Effect). به طور کلی، یافته‌های قابل مشاهده در آزمایشگاه و یا در شرایط تجربی ممکن است دارای کاربرد مستقیم در زندگی واقعی و شرایط طبیعی را نداشته باشند. ۴- تداخل چند متغیر Multiple-Treatment Interference: در برخی از تحقیقات بجای استفاده از یک متغیر مستقل ممکن است چندین متغیر در تحقیق وارد شوند. در چنین وضعی مجزا بودن اثر هر یک از این متغیرها کار دشوار است زیرا آنها بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند. تعمیم نتایج در چنین شرایطی منحصر به نمونه و جامعه‌ای می‌شود که تجارب مشابهی از متغیرهای مورد تجربه را دارند \* منبع: "http://www.kandookav.blogfa.com/post-۹.aspx {begininside id="۱۳۳" title="Types of Research The different types of research which can be conducted are: Qualitative research - Qualitative research allows you to explore perceptions, attitudes and motivations and to understand how they are formed. It provides depth of information which can be used in its own right or to determine what attributes will subsequently be measured in quantitative studies. Verbatim quotes are used in reports to illustrate points and this brings the subject to life

for the reader. However, it relies heavily on the skills of the moderator, is inevitably subjective and samples are small. Techniques include group discussions/workshop sessions, paired interviews, individual in-depth interviews and mystery shopping (where the researcher plays the role of a potential student, etc in order to replicate the overall experience). Quantitative research – Quantitative research is descriptive and provides hard data on the numbers of people exhibiting certain behaviours, attitudes, etc. It provides information in breadth and allows you to sample large numbers of the population. It is, however, structured and does not yield the reasons behind behaviour or why people hold certain attitudes. Techniques commonly used in HE/FE include postal surveys (particularly appropriate in the case of student populations where name and address information is available), telephone surveys (appropriate for surveys of employers), on-line or web-based surveys (very cost-effective for reaching audiences where e-mail penetration is high, such as students and university/college staff) and mystery shopping (in this case to test quantifiable aspects of the service). Secondary or desk research – The collating and analysis of secondary data is called desk research. Secondary data is data that already exists and may be found within your own organisation or is published by another party and readily available. The types of research {outlined here are by no means exclusive. {endslide

### روش های جمع آوری اطلاعات

یکی از اصلی ترین بخش های هر کار پژوهشی را جمع آوری اطلاعات تشکیل می دهد research information روش های جمع آوری اطلاعات یکی از اصلی ترین بخش های هر کار پژوهشی را جمع آوری اطلاعات تشکیل می دهد. چنانچه این کار به شکل منظم و صحیح صورت پذیرد کار تجزیه و تحلیل و نتیجه گیری از داده ها با سرعت و دقت خوبی انجام خواهد شد. برای جمع آوری اطلاعات در کارهای پژوهشی چهار روش عمده را مورد استفاده قرار می دهند. اهداف شما در پایان این قسمت باید قادر باشید: روش های جمع آوری اطلاعات در هنگام اجرای تحقیق را توضیح دهید. روش منتخب برای جمع آوری داده ها در تحقیق خود را تشخیص دهید. با انتخاب شیوه مناسب از سوگیری در تحقیق خود پیشگیری کنید. گردآوری داده ها پیش از گردآوری داده ها باید طرح مشخص برای اینکار در نظر گرفت. پاسخ به سوالات زیر می تواند راهگشا باشد.

- داده های مربوط چه چیزی گردآوری می شود ؟ چرا داده ها گردآوری می شود ؟ داده ها چگونه گردآوری می شود ؟ داده ها در چه زمانی گردآوری می شود ؟ داده ها را چه کسانی گردآوری می کنند ؟ گردآوری داده ها به چه مواد و ابزار نیاز دارد ؟ داده ها چگونه توصیف و تفسیر می شوند ؟ چه مقدار هزینه برای گردآوری داده ها و تفسیر آنها لازم است ؟ داده ها چگونه گزارش می شوند ؟ منبع یا منابع تأمین هزینه چیست ؟ پردازش و تفسیر داده ها پس از آن که داده ها گردآوری شد، باید آنها را پردازش و تفسیر نمود کنترل کیفیت داده ها Oتفکیک داده ها Oپردازش داده ها کنترل کیفیت داده ها داده ها به دقت جمع آوری و ثبت شود. داده های گردآوری شده را بازبینی کنیم. خطاهای احتمالی را اصلاح کنیم. اگر تعدادی از پرسش ها بدون پاسخ مانده است باید تکمیل شود. اگر پاسخ سؤال ها با یکدیگر همخوانی ندارند میبایست علت روشن شده و پرسشنامه اصلاح گردد تفکیک داده ها تفکیک داده ها کار پردازش را ساده تر می سازد، مثلاً داده ها از گروه های مختلف جمع آوری شده اند، کودکان و بزرگسالان، زنان و مردان، شهری و روستایی، کارکنان رسمی و غیر رسمی و ... بهتر است ابتدا پرسشنامه های مربوط به هر گروه یا جمعیت را جدا کنیم پردازش داده ها از دو روش دستی و رایانه ای می توان استفاده کرد. از روش دستی پردازش برای تعداد کم پرسشنامه میتوان استفاده کرد. روش چوب خطی رایج ترین روش پردازش دستی است. چوب خط زدن شامل شمارش تعداد دفعات نتیجه مشاهده شده است که در فرم های گزارش موجود باشد اصلی ترین روش ها برای جمع آوری داده ها به شرح زیر است: استفاده از اطلاعات و مدارک موجود
  - در برخی تحقیقات اطلاعاتی که باید بعنوان داده مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گیرند از پیش آماده هستند. بدین صورت که محقق بدنبال اطلاعات جدید نیست بلکه می تواند نسبت به جمع آوری اطلاعاتی که از قبل تهیه شده اند و در پرونده های (درمانگاهی بیمارستانی ثبت احوال، دانشجویی، دانش آموزی و مراجعین به مراکز مختلف شهرداری ها و...) موجود است اقدام کند. مزایا: به واسطه موجود بودن اطلاعات ارزان است. در وقت صرفه جویی می شود. مهمترین مزیت آن امکان ارزیابی روند موضوع مورد بررسی در گذشته است که در مطالعات گذشته نگر بسیار حائز اهمیت است. معایب: ناقص بودن و در دسترس نبودن اطلاعات از اشکالات عمده این روش است. گاهی ملاحظات اخلاقی مانع از دستیابی به اطلاعات مورد نظر می باشد. قدیمی و کهنه بودن اطلاعات هم ممکن است در برخی موارد مطرح باشد. مشاهده از روش های جمع آوری اطلاعات است که در آن رفتار مشخصات موجودات زنده اشیا و پدیده ها با استفاده از ویژگی های گوناگون آنها ملاحظه و ثبت می گردد. منظور از مشاهده ثبت دقیق تمام جوانب بروز حادثه ویژه رفتار یا گفتار فرد یا افراد از راه حواس و یا سایر راه های ادراکی (کمک گرفتن از ابزار خاص) می باشد. مشاهده منظم در تحقیق ضروری است بنابراین مشاهده باید: به هدف تحقیق مربوط باشد. برنامه و نحوه عمل آن از قبل مشخص و تنظیم شده باشد. به طور دقیق و منظم ثبت شود. میزان اعتبار و صحت انجام آن قابل سنجش و بررسی باشد. مشاهده به دو صورت مشارکتی و غیر مشارکتی انجام می شود. که در مشاهده مشارکتی شخص مشاهده کننده در موضوع مشاهده شرکت دارد و در همان جلب مشاهده صورت می گیرد. (مثال) در مشاهده غیر مشارکتی مشاهده گر پدیده مورد مشاهده را بدون آنکه خود دخالتی در آن داشته باشد ملاحظه می کند که این روش خود به دو صورت انجام می شود. در روش اول مشاهده گر پدیده ها را به صورت آشکار ثبت می کند (مثال) و در نوع دوم مشاهده گر به صورت مخفیانه مو راد مورد مشاهده را ملاحظه و به ثبت آن می پردازد. (مثال) مشاهده ممکن است در هنگام تهیه طرح اولیه تحقیق نیز صورت پذیرد که بدان مشاهده مقدماتی گفته می شود مشاهده ممکن است منبع اصلی جمع

آوری اطلاعات باشد و گاهی نیز برای تکمیل یا اصلاح اطلاعاتی که از روش های دیگر بدست آمده است استفاده شود. مشاهده ممکن است در مورد اشیا صورت بگیرد. (مثال) \* مزایا: امکان بررسی جزئیات موضوع وجود دارد. می توان صحت اطلاعات جمع آوری شده را با وسایل دیگر آزمایش کرد. برای جمع آوری اطلاعات زمینه ای مناسب است. در زمان کوتاه اطلاعات زیادی بدست می آید و اعتبار علمی اطلاعات بالاست. \* معایب: حضور مشاهده گر می تواند بر روند فعالیت مورد مشاهده تاثیر گذار باشد. تمایلات شخصی مشاهده گر و میزان توانائی او در مشاهده و ثبت دقیق فعالیت مورد مشاهده ممکن است تاثیر گذار باشد. عوامل محیطی بر نوع و روش گرد آوری اطلاعات موثر است. استاندارد کردن و طبقه بندی اطلاعات مشکل است (بوژه در ثبت رفتار انسانی). مشکلات اخلاقی در مشاهده اعمال شخصی وجود دارد. برای نمونه های زیاد وقت گیر و پرهزینه است. \* مصاحبه: یکی از روش های جمع آوری اطلاعات است که در آن به صورت حضوری یا غیر حضوری از افراد یا گروهی از آنان پرسش می شود. نکته مهم آن است که سوالات مصاحبه از پیش اندیشیده شده و تعیین شده است. آنچه مصاحبه را به صورت های مختلف طبقه بندی می کند میزان انعطاف پذیری آن و یا نحوه اجرای آن است. مصاحبه را یکی از روش های دانسته اند که امکان دریافت پاسخ در آن بیش از روش های دیگر است، زیرا در هنگام مصاحبه امکان تحریک آزمودنی برای دادن پاسخ وجود دارد و نیز می توان در صورت ابهام با توضیح موضوع را روشن ساخت. \* مهمترین انواع مصاحبه به شرح زیر عنوان شده اند: \* مصاحبه انعطاف پذیر یا آزاد: در این نوع چارچوب محدود پرسش را برای کصاحبه گر مشخص است لی زمان و توالی پرسش به سلیقه مصاحبه گر بستگی دارد. در این حالت رفتار آزمودنی طبیعی تر است و اطلاعات واقعی تری بدست می آید. مصاحبه گر می تواند سوالات اضافی نیز طرح کند. این روش برای تحقیق هایی با مقیاس کوچک، مطالعات کیفی و یا مصاحبه با اشخاص و گروههایی که اطلاعات اصلی از آنها بدست می آید، مناسب است. هدف در این گونه مصاحبه ها جمع آوری اطلاعات عمیق و کیفی است. (مثال) \* مصاحبه با انعطاف پذیری متوسط یا منظم: در این نوع مصاحبه، مصاحبه گر از پرسشنامه ای با پرسش های مشخص و با توالی ثابت استفاده می کند، اما معمولاً پرسش ها به صورت باز هستند. تلاش می شود شرایط برای همه یکنواخت نگه داشته شود. هدف در این جا جمع آوری اطلاعات کمی و سطحی است. (مثال) \* مصاحبه با انعطاف ناپذیر یا پرسشنامه همراه با مصاحبه: مصاحبه گر از پرسش نامه ای با پرسش های مشخص و با توالی استاندارد استفاده می کند. پاسخها ثابت و از قبل پیش بینی و طبقه بندی شده اند و معمولاً پرسش ها به صورت بسته هستند. این روش در مطالعات بزرگ و زمانی که پژوهشگر از تنوع پاسخ ها اطلاع دارد بکار می رود. (مثال) \* نکات مهم در مورد انجام مصاحبه: \* تکلم با زبان شخص مصاحبه شونده \* آشنائی مصاحبه گر با اهداف و روش طبقه بندی و ارزش گذاری پاسخها \* دخالت ندادن تمایلات شخصی مصاحبه گر \* ایجاد شرایط یکسان برای همه \* کسب اجازه در هنگام استفاده از دستگاه ضبط صدا \* جلب اعتماد مصاحبه شونده \* رعایت مقام و موقعیت اجتماعی افراد \* بیان توضیحات کافی قبل از شروع مصاحبه \* ارائه آموزش به مصاحبه گران پیش از انجام مصاحبه \* مزایای مصاحبه: \* قابلیت استفاده برای کم یا بی سوادان و کودکان و بیماران \* امکان روشن کردن مفهوم سوالات \* در مقایسه با مشاهده بدست آمدن درصد بیشتری از پاسخ ها \* معایب مصاحبه: \* وقت گیر و پرهزینه \* در مقایسه با روش مشاهده ثبت وقایع ناقص تر است \* طبقه بندی و تجزیه و تحلیل اطلاعات در هنگامی که سوالات باز هستند مشکل است \* تورش مصاحبه گر و دخالت دادن نظرات شخصی پرسشنامه \* پرسشنامه شامل دسته ای از پرسش هاست که بر طبق اصول خاصی تدوین گردیده است و به صورت کتبی به افراد ارائه می شود و پاسخگو بر اساس تشخیص را خود جواب ها را در آن می نویسد. هدف از ارائه پرسشنامه کسب اطلاعات معین در مورد موضوعی مشخص است. بزرگ بودن گروه یا جامعه مورد مطالعه یکی از دلایل مهم برای استفاده از پرسش نامه است چه امکان مطالعه نمونه های بزرگ را فراهم می آورد. کیفیت تنظیم پرسشنامه در بدست آمدن اطلاعات صحیح و درست و قابل تعمیم بسیار با اهمیت است. \* بر اساس نحوه اجرای پرسش نامه و نیز نوع سوالات پرسشنامه می توان آنرا به دستجات متفاوت تقسیم نمود. \* طبقه بندی بر اساس ماهیت پرسشنامه: \* پرسشنامه باز: در این نوع پرسشنامه با سوالات باز روبرو هستیم. در اینجا پاسخگو می تواند بدون محدودیت هر پاسخی را که مد نظرش باشد در مورد آن پرسش بنویسد و یا در آن زمینه توضیح دهد. در اینگونه سوالات، اطلاعات دقیق تر، کامل تر و دارای ارزش بیشتر هستند ولی طبقه بندی و نتیجه گیری از آنها مشکل تر و له تجربه زیاد نیازمند است. \* پرسشنامه بسته: پرسش های بسته در این نوع پرسشنامه ارائه می شود. برای هر پرسش تعدادی گزینه و پاسخ انتخاب شده است که فرد پاسخ دهنده باید یکی از آنها را به عنوان پاسخ بگزیند. هر یک از پاسخ ها به گونه ای تنظیم شده است که در عین منطقی بودن برای آن سوال از پاسخ مربوط به دیگر سوالات مجزا است. در اینجا پاسخ ها را می توان به سرعت نوشت و تجزیه و تحلیل و طبقه بندی پاسخ ها نیز ساده تر است اما اطلاعات به دقت و کاملی پرسش نامه باز نیست. \* طبقه بندی بر اساس نحوه اجرا \* پرسشنامه همراه با مصاحبه: این پرسشنامه همان مصاحبه انعطاف ناپذیر است که به صورت حضوری پرسش ها از افراد پرسیده می شود و پاسخ ها را پرسشگر در برگه پرسشنامه وارد می کند. \* پرسشنامه خود ایفا: پرسشنامه در اختیار فرد یا گروه قرار می گیرد و فرد به تنهایی و یا به صورت گروهی به پرسش پاسخ می دهند. \* پرسشنامه پستی: پرسشنامه برای افراد از طریق پست ارسال می شود. فرد پس از تکمیل آنرا برای محقق عودت می دهد. \* پرسشنامه الکترونیکی: در این نوع از پرسشنامه که به تازگی موارد استفاده از آن گسترش یافته است، محقق با استفاده از شبکه های اطلاع رسانی و اینترنت، اقدام به ارسال پرسشنامه الکترونیکی برای افراد می کند و افراد پاسخ ها را در همان پرسشنامه وارد و با پست الکترونیکی برای محقق باز می گردانند. در برخی موارد ممکن است افراد نسخه ای از پرسشنامه را چاپ کرده و بعد از پاسخگویی به شکل پستی باز گردانند. \* نکات مهم در طراحی پرسشنامه: \* داشتن یک مقدمه رسا، جذاب و واضح در ابتدای پرسشنامه \* وجود پرسش های قابل فهم و خالی از ابهام \* خودداری از پرسش های طولانی و وقت گیر و دوپهلوی \* خودداری از واژه ها و لغات نامانوس و نامفهوم \* طراحی پرسشنامه زیبا و دراز کلمات زشت و زنده و تا جای ممکن دوستانه \* محدود بودن پرسش های زمینه ای \* قرار دادن پرسش های حساس و مهم در پایان پرسش نامه \* هر سوال فقط به یک موضوع اختصاص داشته باشد \* استفاده از پرسش های باز و بسته به همراه هم \* قرار دادن تمام پاسخ های ممکن برای پرسش های بسته \* مزایای پرسشنامه: \* عدم نیاز به شخص مصاحبه کننده، بنابراین عدم تاثیر وجود چنین شخصی \* ساده و ارزان \* سادگی طبقه بندی و تجزیه و تحلیل \* دقت بیشتر پاسخ ها بواسطه محرمانه ماندن افراد \* امکان تنجم مطالعات بزرگ \* یکسان بودن شرایط در زمان تکمیل \* معایب پرسشنامه: \* عدم

قابلیت استفاده برای بی سوادان \* درک نکردن مفهوم سوال \* امکان ارائه تصویر کاذب توسط فرد از خود

\* کاهش درصد پاسخ های رسیده در پرسشنامه پستی \* در هنگام نوشتن پرسشنامه باید دقت نمود تا ابتدا از پرسش های زمینه ای استفاده گردد و سپس به پرسش هایی که در زمینه موضوع طراحی شده اند ، رسید . \*

خصوصیات یک پرسش \* اعتبار صوری : بدین معنا که سوال قادر به اندازه گیری موضوع مورد پرسش باشد. به تعبیر دیگر مقیاس اندازه گیری متغیر تحت مطالعه باشد. \* انتظار دانستن پاسخ : باید سوال طوی طرح شود که انتظار داشته باشیم پاسخگو جواب آنرا داند. \* روشن و صریح : سوال باید بدون ابهام باشد و تنها به یک مطلب اشاره کند. \*

بی آزار : به مسائل خصوصی افراد وارد نشود مگر با اجازه قبلی خود آنها. \* منصفانه: دلالت بر معنا و مفهوم خاصی ننماید و آزمودنی را به موضع خاص نکشاند. روانی و پایانی ابزاری که برای جمع آوری داده ها مورد استفاده قرار میگیرد در مرحله نخست باید از روایی (اعتبار) برخوردار باشند و در مرحله دوم باید پایایی (اعتماد) داشته باشند . \* روانی بدین معناست که روش یا ابزار به کار رفته تا چه حدی قادر است خصوصیت مورد نظر را درست اندازه گیری کند . \* مثال: اگر بخواهیم شیوع کم وزنی هنگام تولد را در نوزادان یک زایشگاه بدانیم ، باید همه نوزادان تولد یافته را وزن کنیم . برای این کار می بایست از ترازوی مخصوص توزین نوزاد و آنهم ترازوی استاندارد استفاده شود \* پایایی قابلیت تکرار روش یا ابزار اندازه گیری است . اگر روشی از پایایی برخوردار نباشد ، داده های گردآوری شده روایی (اعتبار) نیز نخواهند داشت . \* مثال: در مثال بالا- بایست دید با چند بار وزن کردن آریا وزن یک کودک را در هر مرحله مشابه وزن قبلی نمایش میدهد.

\*منبع: <http://www.tahghigh.blogfa.com/post-60.aspx>

### روش تحقیق کیفی

... qualitative research methods مقاله ای در نقد کتاب؛ روش تحقیق کیفی، کاترین مارشال، گرچن ب، راس من، ترجمه علی پارسائیان، سید محمد اعرابی فرشته انصاری!- کتاب روش تحقیق کیفی شامل هفت فصل است که عبارتند از: کلیات؛ محتوای تحقیق؛ چگونگی انجام تحقیق؛ روش جمع آوری داده‌ها؛ ثبت مدیریت و تجزیه و تحلیل داده‌ها؛ مدیریت منابع و زمان و دفاع از ارزش‌ها و منطق تحقیق کیفی. هدف اصلی کتاب آن است که درباره شایستگی و مفید بودن روش تحقیق کیفی صحبت کند و نشان دهد که چگونه می‌توان یک موضوع تحقیق کیفی را ارایه نمود!- کتاب همچنین به این نکته می‌پردازد که چگونه باید دیگران (برنامه‌ریزان اجتماعی، سیاستمداران، مجریان برنامه‌های پژوهشی، دولت و...) را در مفید بودن و انجام یک تحقیق کیفی متقاعد نمود در مراتب بعدی، بیان می‌کند که برای انجام تحقیق کیفی باید چه مرحله‌های مشخصی را گذراند و چه اصولی را باید رعایت نمود به عبارت دیگر به پژوهشگرانی که می‌خواهند با استفاده از روش کیفی درصدد درک و حتی تغییر یک پدیده بسیار پیچیده اجتماعی و فرهنگی و... برآیند راهکارهایی ارایه می‌دهد. گرچه در کتاب فوق در مورد انواع روش‌های کیفی بحث شده لیکن قصد اصلی نه توضیح دقیق درباره هر یک از شیوه‌های تحقیق کیفی بلکه تشریح فرایند طرح‌ریزی و جریان اصلی تحقیق کیفی بوده است. می‌دانیم که روش تحقیق کمی و یا تجربی از جمله شیوه‌های تحقیقاتی است که در جوامع مختلف سابقه و پیشینه طولانی دارد. این شیوه روش جا افتاده و تعریف شده‌ای است که پژوهشگران برای انجام بسیاری از تحقیقات از جمله تحقیقات اجتماعی و فرهنگی از آن استفاده کرده و می‌کنند. پژوهشگران دلیل استفاده نسبتاً زیاد از چنین شیوه‌ای را تعمیم‌پذیری، آسان بودن، سرعت در نتیجه گیری، وقت گیر نبودن و مورد تأیید مجریان و برنامه‌ریزان مختلف قرار گرفتن و... بیان می‌کنند لیکن می‌دانیم که جهت انجام تحقیقات بسیار پیچیده، خاص و ویژه و نیز امور و مسایلی که بیشتر صورت ناشناخته، مبهم و پنهانی دارند همچنین تحقیق بر روی افراد و مکان‌های خاص و نیز انجام برخی از مطالعات مقایسه‌ای و تطبیقی و... شیوه‌های کمی چندان مناسب نبوده و عملاً پژوهشگران را یا به نتیجه نمی‌رساند و یا اگر هم نتایجی در پی داشته باشد این نتایج چندان دقیق و مستدل نیستند. از این رو در کنار شیوه‌های کمی، استفاده شده و به کار بردن شیوه‌های کیفی برای انجام تحقیقات ژرف و عمیق و نیز کاربردی پیشنهاد می‌گردد. البته پژوهش‌های کیفی به نسبت تحقیقات کمی گستره کمتری داشته و انجام آن‌ها با مشکلات بسیاری از جمله مقاومت مسئولین، تعمیم‌پذیری نسبی، محدود بودن، سخت و وقت گیر بودن و... روبه روست. وجود مشکلات فوق در انجام تحقیقات کیفی، در بسیاری از کشورها مطرح بوده لیکن برخی از جوامع بالاخص در کشورهای پیشرفته توانسته‌اند تا حد زیادی این مشکلات را مرتفع نموده و با جا انداختن و تعریف دقیق و اصولی نسبت به چنین شیوه‌هایی راه را بر انجام پژوهش‌های کیفی گشوده و پرداختن به آن‌ها را تسهیل نمایند. البته در برخی دیگر از جوامع نظیر کشورهای در حال توسعه، آهنگ این جریان کند و بطنی است، به طوری که جایگاه واقعی چنین تحقیقاتی به صورت دقیق مشخص نشده است. ایران از جمله کشورهایی است که به دلیل عدم شناخت، نبود امکانات و شرایط لازم و کافی و نیز وجود موانع مختلف از جمله موانع ذهنی، علمی و مالی از سوی مراکزی که دست به انجام تحقیقات می‌زنند [نظیر کمیته‌های تحقیقاتی در دانشگاه‌ها و سازمان‌ها] مراکز بورجه‌گذار و سازمان‌هایی که منابع مالی تحقیق را تأمین می‌کنند، همچنین سردرگمی‌ها و عدم تعریف درست از چنین تحقیقاتی هنوز نتوانسته است به صورت دقیق و آشکار جایی برای چنین روش‌هایی باز نماید به طوری که نبود کمیود و یا عدم استفاده صحیح از این روش‌ها به طور کامل به چشم می‌خورد. کتاب روش تحقیق کیفی، به وجود چنین مشکلاتی بر سر راه پژوهشگرانی که تمایل به انجام کارهای کیفی و عملی دارند و نیز قصد دارند تا وارد جامعه مورد تحقیق شده و از نزدیک و بسیار عمیق به مطالعه و بررسی افراد و رفتارها و رویکردهای آنان بپردازند اختصاص دارد. در این کتاب با ارایه یک راهنمای عملی و مفید به پژوهشگران آموخته می‌شود چگونه چنین مشکلاتی را از سر راه خود برداشته و یا آن‌ها را تسهیل نمایند و این که چگونه یک طرح تحقیقاتی کیفی و جامع طراحی نموده و سپس نظر مسئولین امر را جلب نمایند. در حقیقت، تحقیق کیفی انجام عملی تحقیق دردنیای واقعی است و بسیار ظریف و عمیق مسایل را مورد شناسایی قرار می‌دهد. با استفاده از این روش می‌توان پیچیدگی مسأله‌های اجتماعی را شناسایی کرده ، به نتایج غیر منتظره سیاست‌ها پی برد. همچنین با به کارگیری این روش در تحقیقات می‌توان هرچه بیشتر شرایط را واقعی نمود و از شرایط مصنوعی و غیر واقعی (اتفاقی که بیشتر در تحقیقات کمی رخ می‌دهد)، فاصله گرفت. دامنه ارزش روش تحقیق کیفی تا به آنجا کشیده می‌شود که انواع تحقیقات زیر را در بر می‌گیرد. ۱. تحقیقی که لازم است برای کسب اطلاعات مربوط به آن‌ها در گردابی از پیچیدگی‌ها و فرایندها غوطه‌ور شد. ۲. تحقیقی که درباره نظام‌های نوآور یا پدیده ناشناخته (یا کمتر شناخته شده) است. ۳. تحقیقی که در آن پژوهشگر می‌کوشد تا محل و علت متفاوت بودن سیاست و جنبه‌های اجرایی (گفتار و کردار مقامات) را کشف نماید. ۴. تحقیقی که در مورد روابط غیر رسمی و بدون ساختار بین فرایندهای سازمانی است. ۵. تحقیقی که درباره شناخت علت مغایر بودن هدف‌های ابزار یا اعلان شده سازمان با هدف‌های واقعی است. ۶. تحقیقی را که نتوان به سبب

مشکلات اجرایی یا مسایل اخلاقی به شیوه تجربی به اجرا درآورد. تحقیقی که متغیرهای آن هنوز ناشناخته مانده‌اند. تحقیق کیفی در رشته‌های مختلف چون علوم اجتماعی، علوم تربیتی، مدیریت و برنامه‌ریزی و به طور کلی علوم کاربردی می‌تواند مفید واقع شود. شاخه‌های علمی گوناگونی تا کنون بر روش کیفی تأکید داشته‌اند و به ترتیب نام خود را به روش‌های کیفی مختلفی داده‌اند. جمله: ۱- رفتارشناسی انسانی: در این روش سعی می‌شود تا انواع رفتار انسان‌ها شناسایی و درک گردد. داده‌ها از مجرای مشاهده و تجزیه و تحلیل مقادیر کمی جمع‌آوری شده کسب می‌شوند و گاهی از ضبط صوت و فیلم در آن استفاده می‌شود. ۲- روان‌شناسی: به رابطه متقابل انسان و محیط در شکل دادن به رفتار توجه می‌کند. در این روش بر داده‌های ورد مشاهده تأکید شده و در مواردی هم از نوار و ضبط صوت استفاده می‌شود. هدف اصلی روش کیفی در اینجا شرح یا توصیف این گونه رفتارها و تجزیه و تحلیل اثراتی است که عوامل محیطی بر این رفتارها می‌گذارند. ۳- مردم‌نگاری کل‌گرا: در این روش فرهنگ انسانی نقش اساسی دارد و این همان چیزی است که پژوهش‌گران در اجرای روش مربوطه درصدد شرح، توصیف و تجزیه و تحلیل آن برمی‌آیند. پژوهش‌گران روش مزبور کوشیده‌اند تا با به‌کارگیری روش مشاهده مشارکتی، داده‌هایی را جمع‌آوری نموده و سپس بدین وسیله دیدگاه‌های افراد مورد تحقیق را مستند سازند. ۴- انسان‌شناسی شناختی (انسان‌شناسی مبتنی بر تفسیر مقوله‌های شناخت): در اینجا، اساس بر این فرض گذارده می‌شود که دیدگاه‌های افرادی که در تحقیق مشارکت می‌کنند بر دو دسته است: الف) گروه‌هایی که به شکل توجه می‌کنند ب) گروه‌هایی که درصدد شناخت معانی و مفاهیمی برمی‌آیند که به طور منظم بین افراد رد و بدل می‌شود. مصاحبه‌های آزاد و عمیق در این روش کاربرد بسیار دارد. ۵- مردم‌نگاری اجتماعی: در این روش، مردم‌نگار تحقیقات خود را بر پایه زبان‌شناسی گذارده و با توجه به روابط متقابل گفتاری و غیرگفتاری (یا استفاده از روش مشاهده مشارکتی) داده‌هایی را جمع‌آوری و برای ثبت این روابط از فیلم و ضبط صوت استفاده می‌نماید. ۶- کنش متقابل نمادین: در اینجا پژوهشگر می‌کوشد دریابد که افراد مقصودشان از ایجاد ارتباط متقابل چیست و چه معنا یا برداشتی از این ارتباط دارند. مشاهده مشارکتی و مصاحبه عمیق در این روش به کار می‌روند. پژوهش‌گران دیگری چون جامعه‌شناسان، روان‌شناسان اجتماعی، جرم‌شناسان، متخصصان مردم‌شناسی و انسان‌شناسی، دانشمندان علوم سیاسی و برنامه‌ریزان و... می‌توانند از شیوه محققین کیفی به منظور انجام تحقیقات خود سود جویند. از بین مجموع علوم فوق «انسان‌شناسی» یکی از مهم‌ترین شاخه‌های علمی به شمار می‌رود که بخصوص نیازمند استفاده از روش‌های کیفی است چرا که یک انسان‌شناس قبل از هر چیز محتاج ورود به میدان و مکان محققین و برخورد مستقیم و رویارو با عوامل و افراد موجود در آنجا است. انسان‌شناس باید همه چیز را از نزدیک مشاهده، لمس و حس کند تا از این طریق مسایل بسیار نهفته و پنهانی را دریافته و در نهایت به تبیین توضیح و نتیجه برسد. کتاب روش کیفی گرچه توسط متخصصین علوم تربیتی نوشته شده است ولی راهنمای بسیار خوبی برای پژوهشگران انسان‌شناسی است. در این کتاب چند نکته کلیدی و مهم به چشم می‌خورد که مؤلفین، آن‌ها را بارها و بارها در بخش‌های مختلف کتاب مورد تأکید قرار داده‌اند و ما در این جا به آن‌ها اشاره می‌کنیم: ۱- شایستگی و صلاحیت پژوهشگر: در تحقیق کیفی، پژوهشگر حکم یک ابزار یا وسیله بسیار مهم را دارد که حضور او در صحنه تحقیق، بخشی اصلی از تحقیق را تشکیل می‌دهد (در حالی که می‌دانیم چنین امری در تحقیقات کمی به چشم نمی‌خورد) بنا بر این یک محقق از ابتدا تا انتهای تحقیق چه در بخش ملاحظات فنی نظیر تدوین جدول زمانی و طرح تحقیق، انتخاب میدان و مکان تحقیق، طرح سؤالات، حضور در بخش میدانی تحقیق چون مشاهده، مصاحبه و... جمع‌آوری داده‌ها و... چه در بخش ملاحظات انسانی نظیر مهارت در ایجاد رابطه با دیگران، جلب اعتماد افراد مورد تحقیق، احترام گذاردن به هنجارهای جامعه مورد تحقیق، حساسیت داشتن نسبت به مسایل و یا اصول اخلاقی، قدرت تحمل دیگران و گوش کردن به حرف آن‌ها، وارد حریم خصوصی افراد نشدن و رعایت حد و مرزها و نیز پرهیز از پیش داوری و قضاوت در باره رفتار افراد و... باید نقش و حضوری فعال داشته باشد به طوری که بدون حضور او و یا حتی حضور کم‌رنگ او کاری صورت نگیرد. ۲- مروری بر ادبیات: یکی دیگر از نقاط قوت کتاب تأکید بر جایگاه واقعی ادبیات و پیشینه‌های مربوط به موضوع پژوهش کیفی است که توسط محقق صورت می‌گیرد. امروزه پژوهشگران، در انجام بسیاری از کارهای تحقیقاتی خود به ادبیات مربوط به موضوع پژوهشی مورد نظر توجه نمی‌کنند و یا حتی اگر به این نمونه‌ها مراجعه نمایند صرفاً آن‌ها را برای پرکردن صفحات و یا صرف مرجع‌نویسی به صورت گزارش‌وار در پژوهش خود به کار می‌برند ولی کتاب روش تحقیق کیفی از منظر علمی و بارویکردی نو بر مبحث ادبیات و پیشینه تحقیق تأکید نموده است. این کتاب به پژوهشگران می‌آموزد که چگونه باید تحقیقات پیشین را که با پرسش اصلی پژوهشی در ارتباط است بررسی نموده و سپس آن‌ها را مورد انتقاد قرار دهند. این انتقادها سبب می‌شود که مسأله مورد تحقیق به صورتی دقیق‌تر بیان گردد. در واقع پژوهشگر با مراجعه به زمینه و ادبیات تحقیق متوجه کسری‌ها و کمبودها در تحقیق‌های مورد نظر شده و گرچه از یک طرف تلاش می‌کند تا از آن‌ها استفاده نماید لیکن از طرف دیگر درصدد برمی‌آید تا با رفع نقایص و کمبودهای تحقیقات پیشین به شیوه‌های نو و بدیع و نیز اطلاعات جدید دست یابد. ۳- انواع روش‌های کیفی: یکی از مشکلاتی که امروز در انجام کارهای کیفی با آن روبه‌رو هستیم، عدم شناخت آگاهی درست و صحیح در زمینه روش‌های مختلف انجام چنین تحقیقاتی است. گرچه در رشته انسان‌شناسی بارها بر شیوه‌هایی به نام شیوه مشاهده همراه با مشارکت و مشاهده مستقیم به عنوان روش‌های کیفی تأکید شده و بسیاری از محققین مردم‌شناس نیز این شیوه‌ها را در مطالعات خود به کار برده‌اند لیکن انواع و نمونه‌های دیگری از روش کیفی وجود دارد که دانشجویان کمترین میزان اطلاعات را درباره آن‌ها داشته و یا برخی هیچ اطلاعی از این روش‌ها ندارند و کتاب حاضر ضمن ذکر نام و تعاریف، این روش‌ها را باز می‌کند و ذهن مخاطبان را نسبت به آن حساس می‌نماید. استفاده از چنین روش‌هایی در تحقیقات کیفی می‌تواند بر عمق و غنای کار افزوده و در واقع از این طرق می‌توان اطلاعات بسیار زیادی را کسب نمود. در یک نگاه اجمالی این روش‌ها عبارتند از: الف- روش‌های اصلی: شامل بررسی اسناد - مشارکت در تحقیق - مشاهده - مصاحبه عمیق (جامع) پ- روش‌های تکمیلی: داستان‌سرایی - تاریخچه زندگی - تجزیه و تحلیل تاریخی - فیلم - ویدئو - عکس - حرکت اندام - استفاده از فضا - روش‌های نامرئی - روش پیمایشی یا پرسش‌نامه‌ای و نیز روش‌های تصویری و آزمون روانی. ۵- انتخاب برگزیده‌های پژوهشی: از دیگر نقاط قوت کتاب از نمونه‌هایی از برگزیده‌های پژوهشی است. این برگزیده‌ها، خلاصه‌ای از روند کار پژوهش کیفی را در هر مرحله توضیح می‌دهد به عبارت دیگر برگزیده‌ها برگرفته از کارهای تحقیقاتی بزرگ و مهمی هستند که توسط محققین و دانشجویان در زمینه‌ها، رده‌ها و بخش‌های مهم و مختلف تحقیق کیفی نظیر مقدمه و ارایه تحقیق... مشاهدات، مصاحبات و... جمع‌آوری داده‌ها و نتیجه‌گیری و ارایه راه‌حل‌ها صورت گرفته‌اند. برگزیده‌های مزبور چون یک مرجع، کتاب مرجع، کتاب راهنما، و یک الگوی عملی در اختیار خوانندگان و مخاطبان کتاب قرار داده می‌شود تا با استفاده از آن‌ها پژوهش‌گر با روند کار پژوهش کیفی آشنا شده و از این طریق بتواند ابهامات ذهنی خود را برطرف نموده و سپس در جریان واقعی کار پژوهشی قرار گرفته و به تحقیق بپردازد. از این رو به دانشجویان و افراد بالاحص

انسان‌شناسی که تصمیم دارند در آینده نزدیک وارد میدان تحقیقاتی شده و به صورت کیفی و کاربردی به مطالعه بسیاری از مسایل اجتماعی و فرهنگی بپردازند، توصیه می‌شود که کلیه برگزیده‌های پژوهشی این کتاب را مطالعه نمایند. ۶- سرانجام کتاب حاضر شیوه چگونگی و آماده سازی تهیه و انجام و پایان یک تحقیق کیفی را برشمرده و توضیح می‌دهد و از خوانندگان می‌خواهد تا با در نظر گرفتن کلیه این موارد به انجام کار بپردازند، چه در غیر این صورت پژوهش از اصل و بنای خود و نیز کیفی بودن خارج خواهد شد. در یک نگاه اجمالی این موارد عبارتند از: چگونگی نوشتن طرح تحقیق - بیان مسأله و اهمیت موضوع - ارایه پرسش‌نامه‌های اصلی تحقیق - محدودیت‌های تحقیق - تعریف مسأله و اثبات آن - مروری بر ادبیات ذریع - چگونگی طرح‌ریزی تحقیق - انتخاب مکان یا جامعه یا پدیده مورد مطالعه - نمونه‌گیری از مردم، رفتارها، رویدادها، فرایندها - نقش پژوهشگر - روش جمع‌آوری داده‌ها - ثبت، مدیریت و تجزیه و تحلیل داده‌ها و مدیریت منابع و زمان - چنان که اشاره شد کتاب روش تحقیق کیفی به عنوان یک کتاب راهنما می‌تواند اطلاعات جالبی را در اختیار علاقمندان قرار دهد ولی علی‌رغم کوشش‌های درخور و شایسته مؤلفان به نظر می‌رسد که در برخی موارد (البته جزئی) قابل انتقاد نیز می‌باشد که به آن‌ها اشاره می‌نمایم: ۱- قرائت متن کمی دشوار و سنگین و بعضاً همراه با نوعی پیچیدگی و در برخی موارد توأم با ابهام است البته به نظر می‌رسد که این اشکال مربوط به بخش تألیف کتاب نبوده بلکه ترجمه کتاب در برخی از قسمت‌ها از شیوایی و روانی چندانی برخوردار نمی‌باشد و به طوری که گاه خواننده با خواندن متن متوجه انقطاع و بریده بریده بودن مطالب می‌شود و در نتیجه فهم مطلب تا حدودی با مشکل روبه‌رو می‌گردد. ۲- یکی از بخش‌های اصلی مربوط به تحقیقات کیفی، بخش روش‌های کیفی است که دانش و شناخت کامل و جامع در این زمینه به پژوهشگران کمک شایانی می‌کند در این کتاب گرچه مؤلفین محترم به ذکر نام و توضیحاتی درباره این روش‌ها پرداخته‌اند ولی این توضیحات بیشتر به صورت خلاصه ارایه گردیده‌اند به طوری که خوانندگان پس از کسب آشنایی با این شیوه‌ها جهت کسب اطلاعات جامع و دقیق‌تر باید به کتب دیگری در این زمینه مراجعه نمایند و این کتاب نمی‌تواند به تنهایی مشکل‌گشای آن‌ها باشد. **Main Types of Qualitative Research Case study Attempts to shed light on a phenomena by studying indepth a single case example of the phenomena. The case can be an individual person, an event, a group, or an institution. Grounded theory Theory is developed inductively from a corpus of data acquired by a participant-observer. Phenomenology Describes the structures of experience as they present themselves to consciousness, without recourse to theory, deduction, or assumptions from other disciplines Ethnography Focuses on the sociology of meaning through close field observation of sociocultural phenomena. Typically, the ethnographer focuses on a community. Historical Systematic collection and objective evaluation of data related to past occurrences in order to test hypotheses concerning causes, effects, or trends of these events that may help to explain present events and anticipate future events. (Gay, ۱۹۹۶)**

### چگونه بوسیله اینترنت تحقیق کنیم

۴ ... **Internet research** اینترنت تأثیر بسیار عمیقی بر میزان دانایی و جهان بینی داشته است ربا به نصیرزاده معمولاً تحقیق برای بررسی یک مشکل صورت می‌گیرد. بررسی مشکل یا یادگیری یا انجام یک فعالیت فرهنگی و... مواردی است که مساله تحقیق در آن اهمیت پیدا می‌کند. تعریف تحقیق تحقیق از نظر لغت به معنای یافتن حقیقت و در اصطلاح علمی عبارت است از اعمال روش‌های توأم با طرح و اندیشه که برای کشف حقیقتی به کار می‌رود. هدف تحقیق عبارت است از پاسخگویی به یک مساله یا حل یک مشکل و محقق می‌کوشد دیده‌های موجود را مورد بررسی قرار دهد تا مسائل جدیدی بیابد. آنگاه یافته‌های خود را طوری به هم مربوط سازد که حاصل آن، مجموعه واحد و یگانه‌ای گردد. برای اینکه نتیجه کار حاصل از یک تحقیق یا پژوهش، یک نتیجه کامل علمی باشد، محقق در طول انجام تحقیق باید دو اصل مهم واقعیت‌نگری و پرهیز از پیش‌داوری را رعایت کند. انجام یک تحقیق به روش علمی، مراحل دارد. این مراحل به ترتیب عبارتند از: الف- طرح مساله یا موضوع تحقیق ب- تهیه طرح تحقیق ج- تهیه و تنظیم فرضیه د- جمع‌آوری اطلاعات ه- طبقه‌بندی اطلاعات و دست‌آمده و- مطالعه اطلاعات و تشخیص روابط علت و معلولی ز- تعیین اعتبار و نقد فرضیه ها ح- گزارش نتیجه تحقیق انجام هر یک از مراحل فوق، خود با روش‌ها و اصولی انجام می‌شود. در ادامه این بخش، برخی از مراحل فوق، که از اهمیت بیشتری برخوردارند، مورد بررسی قرار گرفته می‌شوند. موضوع تحقیق موضوع تحقیق به عنوان اصلی‌ترین جزء تحقیق، بیانگر هدف محقق است و اهمیت آن، نمایانگر میزان همت محقق خواهد بود. همچنین در انتخاب موضوع، باید توجه داشت که هر موضوعی برای هر شخصی و با هر امکاناتی و با هر مکان و موقعیتی قابل بررسی نمی‌باشد. به طور کلی موضوع تحقیق باید شرایطی داشته باشد. ۱- موضوع باید حتی الامکان در شروع کار محدود و واضح باشد. ۲- موضوع باید علاقه باشد و مورد بررسی قرار بگیرد. ۳- موضوع باید قابل مطالعه باشد. ۴- بهتر است موضوع در زمینه رشته تحصیلی یا کار باشد. ۵- لازم است پیش‌داوری‌های قبل از انجام عمل تحقیق به دور از تعصبات بی‌منطق باشد. ۶- فرضیه‌های در نظر گرفته شده باید قابل آزمون باشد. ۷- موضوع باید نه زیاد تازه باشد که هیچ منبعی در مورد آن وجود نداشته باشد و نه زیاد قدیمی، منسوخ و بی‌فایده باشد. به همین دلیل بهتر است انتخاب موضوع با مشورت متخصصین مربوطه صورت گیرد. پس از انتخاب موضوع، محقق باید در منابع اطلاعاتی در دسترس، به دنبال منابع مربوط به موضوع بگردد تا فهرست و لیستی از مطالب برجسته مرتبط با موضوعش را به دست آورده طبقه‌بندی کند و به دنبال آن پرسش‌ها و فرضیه‌هایی مرتبط با موضوع خود مطرح کند. سپس به تهیه طرح تحقیق خود بپردازد. طرح تحقیق یک محقق پس از انتخاب موضوع و شناسایی منابع و مآخذ، لازم است آغاز کار تحقیق خود را به اطلاع سایرین برساند. این کار با تهیه یک طرح تحقیق صورت می‌گیرد. طرح تحقیق عبارت است از خلاصه مراحل انجام کار تحقیق که محقق برای رسیدن به هدف خواهد پیمود. این طرح برنامه و روش تحقیق را معرفی می‌کند. طرح تحقیق پس از بیان موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن و فواید حاصل از تحقیق، به معرفی کارهای قبلی انجام شده، روش‌های مورد نظر برای جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات و به طور کلی روش انجام تحقیق می‌پردازد. همچنین یک طرح تحقیق به لیستی از منابع اطلاعاتی مرتبط با موضوع تحقیق اشاره دارد. طرح‌های تحقیقی معمولاً با یک شیوه ساده و منطقی ارائه می‌شوند. هرچند راه‌های بسیاری برای تدوین و تنظیم مطالب یا موارد یک طرح تحقیقی



وجود دارد، اما تدوین هر تحقیق و مراحل آن تابع ماهیت تحقیق است. به عنوان مثال طرح تحقیق مربوط به یک تحقیق با ماهیت مطالعه ای یا کتابخانه ای، متفاوت از طرح تحقیق پژوهشی (اعم از توصیفی و تحلیلی) می باشد. ابزارهای جمع آوری اطلاعات روش های مختلفی برای جمع آوری اطلاعات وجود دارد. ابتدایی ترین این روش ها، مشاهده است. روش دیگر مطالعه منابع است. این منابع ممکن است از مجلات، کتب و روزنامه های چاپ شده یا الکترونیکی استخراج شده باشد. یکی از روش های یافتن مقالات و اطلاعات مرتبط به موضوع، جستجو در خلاصه مقالات نشریات است که معمولاً به صورت سالانه با ذکر نام مجله و شماره آن، فهرست می شوند. این اطلاعات معمولاً در کتابنامه ها چاپ می شود. لازم به ذکر است که بسیاری از اطلاعات قبل از چاپ در نشریات و کتب، روی صفحات وب و اینترنت وجود دارند. بسیاری از مجلات، یک نسخه از مطالب خود را یا حداقل خلاصه ای از مقالات خود را روی اینترنت می گذارند. بعضی از مجلات معتبر، مقالات چاپ شده را به صورت کامل روی CD یا میکروفیش پیاده می کنند و در معرض فروش قرار می دهند. بدیهی است جستجو در منابع الکترونیکی به جای منابع چاپ شده، سرعت و کارایی بیشتری دارد. بخش دوم این جزوه، روش جستجوی اطلاعات مرتبط با موضوع مورد نظر را در اینترنت آموزش می دهد. این روش برای جستجوی اطلاعات نشریاتی که روی CD یا میکروفیش پیاده شده اند نیز کاربرد دارد. با استفاده از این CD ها می توان به روش ساده تری به اطلاعات مقالات چاپ شده در مجلات دست یافت. بدین منظور استفاده از امکانات جانبی کتابخانه ها و مراکز اینترنت پیشنهاد می شود. برخی از تحقیقات، مخصوصاً تحقیقاتی که به موضوعات اجتماعی و علوم انسانی مربوطند، نیاز به تهیه عکس، پرسشنامه یا مصاحبه دارند. در این موارد، نتیجه نهایی تحقیق با تحلیل های آماری روی اطلاعات به دست آمده صورت می گیرد. نکته قابل توجه برای یافتن هر یک از اطلاعات فوق، این است که محقق در هنگام جمع آوری اطلاعات و جستجو برای منابع مرتبط، به درستی بداند موضوع مورد نظرش چیست و دقیقاً به دنبال چه مطلبی می گردد. در این صورت اطلاعاتی را به دست می آورد که کاملاً با موضوع مورد نظرش مطابقت دارد. نکته دیگری که باید در نظر داشت، نگهداری اطلاعات با آدرس آنها است. طبقه بندی و خلاصه نویسی منابع اطلاعاتی مورد مطالعه با ذکر آدرس کامل منبع داده ای، از اصولی است که نباید فراموش کرد. عدم نگهداری اطلاعات معمولاً موجب دوباره کاری یا از دست دادن بخشی از اطلاعات مفید خواهد شد! تحلیل اطلاعات در صورتی که داده های تحقیق، نتیجه حاصل از جمع آوری اطلاعات پرسشنامه ها یا مصاحبه با افراد باشد، این داده های خام بایستی با روش های مورد تحلیل قرار گیرد. در صورتی که محقق در حال انجام یک تحقیق کتابخانه ای باشد، مطمئناً اطلاعات به دست آمده نتیجه تحقیقات و مطالعات افراد دیگر است که این نتایج بایستی مورد بررسی و مقایسه قرار گیرد. مزایا و معایب هر یک مشخص شود و به دنبال آن روش های مختلف و کارهای انجام شده توسط دیگران با یکدیگر مقایسه شود. با رفع اشکالات کارهای انجام شده قبلی و بکارگیری پیشنهادات و راهکارهای توصیه شده توسط آنان، معمولاً محقق می تواند به الگوهای جدیدی برای انجام بهتر فعالیت مورد نظر دست یابد و روش جدیدی برای انجام آن فعالیت پیشنهاد کند یا انجام دهد. گزارش تحقیق و ارائه آن به طور کلی انسانها زندگی خود را براساس دانش و معارفی که از گذشتگان تولید شده است بنا می کنند اما اگر فعالیت ها و تحقیقات انجام شده توسط محققین ثبت نشود، انسان های دیگر نمی توانند از نتیجه تحقیقات یکدیگر استفاده کنند. از این رو تهیه گزارش تحقیق اهمیت پیدا می کند. امروزه اکثر دانش های انسانی را می توان در کتابها و کتابخانه ها یا بر روی صفحات وب یافت. با توجه به مطالب فوق، اصلی ترین مرحله انجام کار تحقیقی تهیه گزارش است. بسیاری از محققان در طول انجام مراحل دیگر از این مرحله غافل نبوده کامیاب یادداشت ها و خلاصه هایی را برای گزارش نهایی تهیه می کنند. یک گزارش تحقیق معمولاً شامل اطلاعات مربوط به بسیاری از تحقیقات انجام شده قبلی در زمینه موضوع تحقیق است. در مواردی که گزارش راجع به مطلبی سخن می گوید که برای خوانندگان موضوع جدیدی است، بایستی اطلاعات مختصری نیز در زمینه مطلب مورد بحث به خوانندگان ارائه کند. به طور کلی یک گزارش با یک مقدمه آغاز می شود. در مقدمه، مسأله مورد تحقیق تعریف می شود و اهمیت موضوع و هدف محقق از انجام این تحقیق بیان می گردد. به دنبال مقدمه، مطالب پایه ای لازم که محقق برای انجام کار خود به مطالعه آنها پرداخته است، به طور خلاصه برای خوانندگان گزارش بیان می شود و با ارائه تاریخچه کارهای انجام شده در زمینه موضوع، به ذکر تحقیقات انجام شده توسط خودش می پردازد. گزارش با نتیجه گیری از کار انجام شده و بیان پیشنهادهایی برای ادامه کار، پایان می یابد. استفاده از اینترنت استفاده از اینترنت به عنوان ساده ترین روش کسب اطلاعات در مرحله جمع آوری اطلاعات مطرح است. از جمله مزایای استفاده از اینترنت می توان به سرعت جستجو، امکان دسترسی به حداکثر منابع و به روز بودن اطلاعات نام برد. به همین دلیل، این بخش از جزوه روش استفاده از اینترنت را به شیوه ای ساده آموزش می دهد. در ادامه پس از معرفی اینترنت و صفحات وب، روش جستجو با استفاده از اینترنت و استفاده از ابزارهایی از جمله نامه الکترونیکی به نویسندگان مقالات و کتب مرتبط توضیح داده می شود. ساختار اینترنت اینترنت یک مجموعه غول پیکر از میلیون ها کامپیوتر است که در یک شبکه کامپیوتری به هم متصل هستند. کامپیوترهای خانگی ممکن است از طریق خط تلفن با مودم، DSL یا مودم کابلی به فراهم کننده خدمات اینترنت (ISP) متصل شود. در یک شرکت یا دانشگاه کامپیوترها به یک شبکه محلی (LAN) در داخل سازمان وصل هستند. این شبکه را می توان از طریق یک خط تلفن سریع مثل T1 یا E1 به یک فراهم کننده خدمات اینترنت (ISP) وصل کرد. ISPها به ISPهای بزرگتر وصل می شوند و ISPهای بزرگتر یک ستون فقرات (Backbones) فیبر نوری را برای یک کشور یا ناحیه برقرار می کنند. ستون فقرات در سراسر دنیا از طریق کابل نوری، کابل زیر دریا یا ماهواره به هم متصل هستند. در اینترنت به طور کلی می توان همه کامپیوترها را به دو دسته تقسیم کرد. سرور گیرنده / سرور (Client / Server). سرور دهنده گان، خدماتی را (مانند وب و FTP) برای سایر سیستم ها فراهم می کنند و سرور گیرندگان، سیستم هایی که برای دستیابی به این خدمات به سرور دهنده گان وصل می شوند. یک کامپیوتر سرور دهنده می تواند چند سرور را فراهم کند. برای مثال روی یک سرور دهنده، یک نرم افزار وب سرور و میل سرور نصب کنیم. اینترنت امروزی اینترنت هم اکنون دارای قراردادهای گوناگونی در مورد پروتکل های ارتباطی و شامل اطلاعات فنی آنها است که بوسیله آنها نوع تبادل اطلاعات در سطح شبکه اینترنت توضیح داده می شود. این پروتکل ها توسط گروه های کاری مهندسی اینترنت که برای اعمال نظر توسط عموم مردم نیز گشوده بوده و هست، تهیه شده اند. این گروه ها مدارکی تهیه کردند که چون در حین تشکیل از همگان می خواست که نظرات خود را در مورد آنها بدهند، به مدارک درخواست برای اعلام نظر یا (RFCs) معروف شدند. بعضی از این مدارک تا جایی پیشرفت کردند که توسط گروه تخصصی معماری اینترنت به عنوان استاندارد اینترنت تعیین گردیدند. بعضی از معروف ترین و پر استفاده ترین پروتکل های موجود در اینترنت اینها هستند: IP Internet protocol suite TCP UDP DNS PPP SLIP ICMP POP+ IMAP SMTP HTTP HTTPS SSH Telnet FTP LDAP SSL بعضی از سرورهای پر استفاده و محبوب در اینترنت که بر اساس این پروتکل ها کار می کنند از

این قبیلند: پست الکترونیک، USENet، اشتراک گذاری فایل، Gopher، session access، World Wide Web، IRC، WAIS، finger، (چت اینترنتی)، MUDها. از همه این سرویس‌ها پست الکترونیکی و وب از همه بیشتر استفاده می‌شوند و حتی سرویس‌های زیادی نیز بر اساس آنها ساخته شده‌اند مانند mailing list و وب لاگ. اینترنت همچنین توانایی سرویس‌دهی همزمان یا زنده را نیز فراهم آورده است مانند رادیو تحت وب و Webcast که قابل دسترسی در هر نقطه‌ای از دنیا هستند. بعضی دیگر از سرویس‌های پر استفاده و محبوب در اینترنت به این روش ساخته شده‌اند بلکه بر اساس سیستم‌های خاص خود ساخته شده‌اند مانند: CDDDB، AIM، ICQ، IRC و Gnutella. تحلیل‌ها و اظهار نظرات زیادی در مورد اینترنت و ساختار آن وجود دارد. برای مثال اینکه سیستم Internet IP routing (سیستم مسیریابی توسط پروتکل IP در اینترنت) و پیوندهای موجود در وب می‌توانند نمونه‌هایی از شبکه‌های قابل گسترش باشند. فرهنگ اینترنت همچنین تأثیر بسیار عمیقی بر میزان دانایی و جهان بینی داشته است. بوسیله تحقیق در اینترنت می‌تواند بوسیله جستجو بر اساس کلمات باشد که توسط موتورهای جستجو مانند Google امکان پذیر است. میلیون‌ها انسان در سراسر دنیا می‌توانند به راحتی به حجم زیادی از اطلاعات گوناگون به صورت آن لاین دسترسی داشته باشند. همانند دانش نامه‌ها و کتابخانه‌های ملی، اینترنت نیز می‌تواند اطلاعات فراوان و پراکنده‌ای را به سرعت ارائه دهد. بیشترین زبانی که در اینترنت از آن استفاده می‌شود انگلیسی است. چون اصل اینترنت بر اساس این زبان تشکیل شده است و بیشتر نرم افزارهای رایانه‌ای نیز به این زبان تهیه می‌گردند. علت دیگر آن عدم توانایی رایانه‌های قدیمی برای پردازش حروفی غیر از الفبای غربی بود. اما هم اکنون شبکه آنقدر گسترش پیدا کرده است که اطلاعات و تجربیات به اندازه کافی به زبان‌های محلی در کشورهای مربوط تهیه و قابل دسترس باشند. دسترسی به اینترنت معمول ترین روش خانگی برای اتصال به اینترنت Dial-up و Broadband می‌باشد. مکان‌های عمومی که از اینترنت در آنها استفاده می‌شود شامل کتابخانه‌ها و کافی نت‌ها هستند. جایی که کامپیوتر متصل به اینترنت قابل دسترس است. همچنین دسترسی به اینترنت از مکان‌هایی مثل سالن‌های فرودگاه‌ها امکان پذیر است. مکان‌هایی که باید ایستاده و سریع کار با اینترنت را انجام به نام‌های گوناگونی معروف هستند مثل کیوسک عمومی اینترنت، پایانه دسترسی عمومی یا تلفن پولی وب. هم اکنون سامانه Wi-Fi می‌تواند امکان دسترسی به اینترنت را بصورت بی‌سیم فراهم کند. این سیستم یا Hotspot می‌تواند بصورت رایگان برای همه یا برای ثبت نام کنندگان و یا بصورت اشتراکی باشد. در این سیستم که در پی آن به عنوان مثال کافی نت Wi-Fi بوجود می‌آید افراد می‌بایست رایانه‌ای که قابلیت اتصال به شبکه بی‌سیم را دارد را با خود همراه داشته باشند. Hotspot به محدوده مکانی خاصی وابسته نیست و می‌تواند در یک فضای باز و در یک پارک یا منطقه مرکزی شهر قابل دسترس باشد. تلاش برای تشکیل این شبکه‌ها در نهایت به تشکیل مجمع شبکه‌های بی‌سیم منجر شده است. استفاده از رایانه شخصی برتری‌های زیادی نسبت به استفاده از رایانه‌های عمومی دارد. بوسیله رایانه شخصی امکان دریافت و ارسال بیشتری فایل وجود دارد با استفاده از مرورگر شخصی و تنظیمات شخصی آن که این امکان در رایانه عمومی وجود ندارد. همچنین استفاده از نرم‌افزارهای خاص و فضای بیشتر جهت نگهداری اطلاعات و نامه‌های الکترونیک و فایلها. در رایانه‌های عمومی فضای صندوق پستی الکترونیک و امکان اجرای نرم افزارها بسیار محدود می‌باشد. با توجه به این موارد می‌بینیم که اگر امکان استفاده از رایانه شخصی با سامانه بی‌سیم وجود داشته باشد برتری‌های زیادی به کاربران خواهد داد. کشورهایی که دسترسی به اینترنت را بصورت مطلوب و با سرعت مناسب در اختیار قرار می‌دهند از این قرارند: کره جنوبی که ۵۰٪ جمعیت آن از اینترنت به روش باند پهن (Broadband) استفاده میکنند. همچنین سوئد و ایالات متحده. \*منبع: "http://www.mardomsalari.com/Template/News.aspx?NID=۳۵۹۳۴ {begin:slide id="۱۳۳" title="برای مشاهده متن انگلیسی مرتبط به صورت کشویی اینجا را کلیک فرمائید" This" Internet research article is about using the Internet for research for the field of research about the Internet, see Internet studies. Internet research is the practice of using the Internet, especially the World Wide Web, for research. To the extent that the Internet is widely and readily accessible to hundreds of millions of people in many parts of the world, it can provide practically instant information on most topics, and is having a profound impact on the way in which ideas are formed and knowledge is created. Research is a broad term. Here, it is used to mean "looking something up (on the Web)". It includes any activity where a topic is identified, and an effort is made to actively gather information for the purpose of furthering understanding. Common applications of Internet research include personal research on a particular subject (something mentioned on the news, a health problem, etc), students doing research for academic projects and papers, and journalists and other writers researching stories. It should be distinguished from scientific research - research following a defined and rigorous process - carried out on the Internet from straightforward finding of specific info, like locating a name or phone number and from research about the Internet. Compared to the Internet, print physically limits access to information. A book has to be identified, then actually obtained. On the Net, the Web can be searched, and typically hundreds or thousands of pages can be found with some relation to the topic, within seconds. In addition

#### درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحيم

جاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می‌کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب تقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوت های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیت های گسترده مرکز:

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه [www.ghaemiyeh.com](http://www.ghaemiyeh.com) جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۲۵۰۵۲۴)

ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: [www.ghaemiyeh.com](http://www.ghaemiyeh.com) ایمیل: [Info@ghaemiyeh.com](mailto:Info@ghaemiyeh.com) فروشگاه اینترنتی:

[www.eslamshop.com](http://www.eslamshop.com)

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۰۴۵ (۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایند انشاءالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳، شماره کارت: ۶۲۲۳۱-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳ و شماره حساب شب: ۰۶۲۱-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۱۸۰-IR۹۰-۵۳-۰۶۰۹ به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان - خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار بیتی از ما شود که محنت غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کرم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست تر می داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می زهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، اما تو دریچه ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را پندار، نگاه می دارد و با حجت های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می سازد و او را می شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاوند این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی، بی گمان، خدای متعال می فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با مشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».



مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

# گام‌ها

WWW



برای داشتن کتابخانه های تخصصی  
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

[www.Ghaemiyeh.com](http://www.Ghaemiyeh.com)

[www.Ghaemiyeh.net](http://www.Ghaemiyeh.net)

[www.Ghaemiyeh.org](http://www.Ghaemiyeh.org)

[www.Ghaemiyeh.ir](http://www.Ghaemiyeh.ir)

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

